

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

საქართველოს მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევა
მეოთხე ეტაპი, 2015 წელი

ავტორი: ანასტასია მშვიდლობაძე, გაეროს ბავშვთა ფონდის კონსულტანტი

კვლევაში წვლილი შეიტანეს: თინათინ ბაუმმა (გაეროს ბავშვთა ფონდის სოციალური პოლიტიკის სპეციალისტი საქართველოში), მარტინ ევანსმა (გაეროს ბავშვთა ფონდი, ნიუ იორკი), ჯოან ბოსვორთმა (გაეროს ბავშვთა ფონდი, ჟენევა), ცეზარ კანჩომ (ეკონომისტი, მსოფლიო ბანკის ჯგუფი)

წინამდებარე პუბლიკაციაში გადმოცემული კვლევის შედეგები, ინტერპრეტაცია და დასკვნები გამოხატავენ ავტორის მოსაზრებას და არ არის აუცილებელი ასახავდნენ გაეროს ბავშვთა ფონდის პოლიტიკას ან შეხედულებებს.

შინაარსი

1. რეზიუმე	6
2. ზოგადი მიმოხილვა	6
2.1 ბოლო პერიოდში საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენები	9
2.2 კვლევის აღწერა	11
2.2.1 რესპონდენტების შერჩევა	12
2.2.2 მონაცემთა შეწონვა	13
2.2.3 შემოსავლები და ხარჯები ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაანგარიშებით	14
2.2.4 ინფლაციის გასათვალისწინებლად შეტანილი შესწორებები	16
3. კეთილდღეობის მახასიათებლები	16
3.1 შინამეურნეობის შემოსავალი	16
3.1.1 მთლიანი შემოსავალი	16
3.1.2 შემოსავალი ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე (ეზპ-ზე) გაანგარიშებით	9
3.2. მოხმარების დონე შინამეურნეობებში	20
3.2.1 მთლიანი მოხმარება	20
3.2.2 შინამეურნეობების მოხმარების მაჩვენებელი ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე (ეზპ-ზე) გაანგარიშებით	23
3.3 შემოსავლისა და მოხმარების უთანასწორობა	26
4. კეთილდღეობის განზომილებები	29
4.1. სამომხმარებლო სიღარიბე	29
4.1.1 სიღარიბის ზღვრული დონეები	30
4.1.2 სიღარიბის ტენდენციები სხვადასხვა ჯგუფებში	31
4.1.3 სიღარიბე სოფლად და ქალაქებში	34
4.1.4 შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვები	36
4.1.5 პენსიონერთა შინამეურნეობები	38
4.1.6. სიღარიბე რეგიონების მიხედვით	40
4.1.7 სიღარიბე და განათლება	41
4.1.8 სიღარიბე და დასაქმება	44
4.2 მატერიალური დეპრივაცია	47
4.2.1 შინამეურნეობათა ხანგრძლივი მოხმარების საგნები	47
4.2.2 საყოფაცხოვრებო პირობები	50
4.2.3 ორმაგი მატერიალური დეპრივაცია	52
4.3 სუბიექტური სიღარიბე	53
4.4 კომუნალური მომსახურების არარსებობა	56

4.4.1 2015 წლის შედარება 2009, 2011 და 2013 წლებთან	56
4.4.2 წყალი და სანიტარული პირობები	58
4.5 სოციალური გარიყულობა.....	62
4.6 სიღარიბისა და დეპრივაციის მრავალმხრივი განზომილება.....	65
5. ტენდენციები და ტრაექტორიები	71
5.1 სიღარიბის ტენდენციებისა და ტრაექტორიების მოკლე მიმოხილვა.....	71
5.1.1 ახლად გაღარიბებული შინამეურნეობების მახასიათებლები	71
5.1.2 ახლად გაღარიბების სხვა განზომილებები	76
5.1.3 სამომხმარებლო კვინტილში მომხდარი გადაადგილებები	76
5.2 სამომხმარებლო სიღარიბის აღბათობის მოდელირება.....	78
დასკვნა	80
6. სოციალური ტრანსფერები	81
6.1 ზოგადი მიმოხილვა	81
6.2 სოციალური ტრანსფერების მიღება	82
6.3 სოციალური ტრანსფერების ზემოქმედება სიღარიბეზე.....	84
6.4 პენსიები	85
6.4.1 პენსიების მიზნობრიობა.....	85
6.4.2 პენსიების დაფარვა.....	86
6.4.3 პენსიების ოდენობა.....	87
6.4.4 პენსიების ეფექტიანობა სიღარიბის შემცირების თვალსაზრისით.....	87
6.5 მიზნობრივი სოციალური დახმარება (მსდ).....	89
6.5.1 მიზნობრივი სოციალური დახმარების სამიზნეთა განსაზღვრა.....	90
6.5.2 მიზნობრივი სოციალური დახმარების დაფარვა	91
6.5.3 მიზნობრივი სოციალური დახმარების დონე.....	92
6.5.4 მიზნობრივი სოციალური დახმარების ეფექტიანობა სიღარიბის შემცირების თვალსაზრისით.....	92
6.5.5 მიზნობრივი სოციალური დახმარება და ახლად გაღარიბებული შინამეურნეობები.....	95
6.6 კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათები	96
6.6.1 კატეგორიებზე დაფუძნებული დახმარების სამიზნეთა განსაზღვრა	96
6.6.2 კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების დაფარვის არეალი	96
6.6.3 კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების დონე.....	97
6.6.4 კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების ეფექტიანობა სიღარიბის შემცირების თვალსაზრისით	98
7. ჯანდაცვის მომსახურებები.....	102
7.1 ზოგადი მიმოხილვა	102
7.2 2015 წელს ჯანდაცვაზე გაწეული ხარჯების შემადგენლობა	102
7.3 ჯანდაცვის კატასტროფული ხარჯები	108
7.4 ჯანმრთელობის დაზღვევა.....	109

7.4.1 ჯანმრთელობის დაზღვევა და საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა რეგიონების მიხედვით	110
7.4.2 ჯანმრთელობის დაზღვევა და საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა მიზნობრივი სოციალური დახმარების სარეიტინგო ქულების მიხედვით.....	111
7.4.3 ჯანმრთელობის დაზღვევა და საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა მოხმარების დონეების მიხედვით.....	112
7.5 ჯანმრთელობის დაცვის ფინანსური ბარიერები	113
7.6 ჯანდაცვაზე საკუთარი ჯიბიდან გაწეული ხარჯების გამალარიბებელი ზემოქმედება	115
8. შინამეურნეობის მართვის სტრატეგიები	118
8.1 ზოგადი მიმოხილვა	118
8.2 შინამეურნეობის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების მიზეზები	119
8.3 დამატებითი საარსებო წყაროები	121
8.4 გაუარესებული ეკონომიკური მდგომარეობის ზემოქმედების შემსუბუქება	124
8.5. ვალი და სესხის აღება	126
8.6 მომავლის პერსპექტივები	129
9. ბავშვთა კეთილდღეობა	133
9.1 ბავშვთა სიღარიბე	133
9.2 შემოსავლისა და მოხმარების სტრუქტურები	136
9.3 დაბადების რეგისტრაცია	138
9.4 დასწრება სკოლამდელ დაწესებულებებსა და სკოლებში.....	140
9.5 ბავშვის განვითარება	145

1. რეზიუმე

წინამდებარე ანგარიში ეფუძნება მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის (Welfare Monitoring Survey (WMS)) მეოთხე ეტაპს. მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევა არის ოჯახების პანელური გამოკითხვა, რომელიც ყოველ ორ წელიწადში ერთხელ ტარდება და საქართველოს ხელისუფლების მიერ კონტროლირებულ ყველა რეგიონს მოიცავს. 2015 წლის კვლევის ფარგლებში 4533-მა შინამეურნეობამ შეავსო შესაბამისი კითხვარები და მიღებული შედეგები რეპრეზენტატიულია ქვეყნის მასშტაბით. კვლევა შეისწავლის ისეთი სოციალური მოვლენების გავრცელების არეალს, როგორებიცაა სამომხმარებლო სიღარიბე, მატერიალური დეპრივაცია, სუბიექტური სიღარიბე თუ სოციალური გარიყულობა, და განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს სოციალური ტრანსფერების როლსა და ბავშვთა კეთილდღეობას.

სამომხმარებლო სიღარიბის მაჩვენებლის დასადგენად სამი ზღვარი გამოიყენება. უკიდურესი და ზოგადი სიღარიბის ზღვრები საერთაშორისო სტანდარტებს შეესაბამება: ეფუძნება 2009 წლის გაცვლით კურსს, სამომხმარებლო ფასების ინდექსის (CPI) ცვლილების გათვალისწინებით და დღეში 1.25 აშშ დოლარსა (უკიდურესი სიღარიბე) და დღეში 2.50 აშშ დოლარს (ზოგადი სიღარიბე) შეადგენს. ფარდობითი სიღარიბის ზღვარი მთლიანი მოსახლეობის მედიანური მოხმარების 60%-ს შეადგენს. 2013-2015 წლებში ფარდობითი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი შინამეურნეობების რაოდენობა 0.6%-ით გაიზარდა 20.1%-დან და 20.7% შეადგინა; ღარიბ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების წილი კი 0.3%-ით - 26.8%-მდე შემცირდა (იხ. ცხრილი 4.1 ბ.). უდაბლეს ზღვარს თუ გადავხედავთ (77.6 ლარი), საქართველოს შინამეურნეობების 1.7% და მთელი მოსახლეობის 2.1% კვლავაც უკიდურეს სიღარიბეში ცხოვრობს. თუმცა უკიდურესად ღარიბ შინამეურნეობებში მყოფი ბავშვების რაოდენობა მხოლოდ 2.5%-მდე შემცირდა. უფრო რეალისტური, ზოგადი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ შინამეურნეობათა 16.4% და ბავშვთა 21.7% რჩება.

2009 წელს ბავშვთა შორის სიღარიბის მაჩვენებელი გამოყენებული ზღვრების მიხედვით 11.5%-დან 49%-მდე ვარიირებდა. 2011 წელს ეს ციფრები ზღვრებს შორის 9.4%-დან 40.8%-მდე მერყეობდა; 2013 წელს - 6.0%-დან 28.4%-მდე, ხოლო 2015 წელს 2.5%-დან 26.8%-მდე (ცხრილი 4.6). თუმცა ღარიბ შინამეურნეობებში მცხოვრებ ბავშვთა პროცენტული მაჩვენებელი კვლავაც უფრო მაღალია, ვიდრე მთელი მოსახლეობის და პენსიონერთა მაჩვენებელი.

რაც შეეხება უთანასწორობას, სოფლებში სიღარიბის მაჩვენებელი უფრო მაღალია, ვიდრე ქალაქებში და სიღარიბის ნაპრალები სტატისტიკურად განსხვავებული არაა. სიღარიბის მაჩვენებლები მაღალია ფარდობითი და ზოგადი სიღარიბის მიხედვით, როცა შინამეურნეობების ზრდასრულ წევრთა (განსაკუთრებით, ქალთა) განათლების დონე დაბალია.

ხელისუფლება ბენეფიციართა ეკონომიკური სიდუხჭირის დასაძლევად სოციალური დახმარების პროგრამების ფარგლებში ფულად შემწეობებს გასცემს. 2015 წელს ყველა შინამეურნეობის დაახლოებით ორმა მესამედმა მიიღო, სულ მცირე, ერთი ტიპის სოციალური დახმარება (პენსია, მიზნობრივი სოციალური დახმარება თუ კატეგორიებზე დაფუძნებული

ლი შეღავათები). ხარჯებისა და ბენეფიციართა რაოდენობის მიხედვით, საპენსიო პროგრამა სახელმწიფო პროგრამათაგან ყველაზე უფრო დიდია. პენსიები ისევე, როგორც ფულადი ტრანსფერის სხვა პროგრამები, უშუალოდ ზემოქმედებენ სიღარიბის დონეზე. სავარაუდოდ, საპენსიო პროგრამამ, მთელ მოსახლეობაში 9%-ით, პენსიონერთა შორის კი კიდევ უფრო მეტად - 24.5%-ით შეამცირა უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებელი. მართალია, სიღარიბეზე ზემოქმედება კვლავაც დიდია, მაგრამ შედარებით მცირეა ბავშვებთან მიმართებაში (5%).

მიზნობრივი სოციალური დახმარება (მსდ) განკუთვნილია ღარიბი შინამეურნეობებისთვის, რომელთა გამოვლენაც ხდება ირიბი ნიშან-თვისებებით ოჯახის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასების საფუძველზე. 2015 წლის ივლისში დახმარების მოცულობამ ბენეფიციარი შინამეურნეობის პირველი წევრისთვის 60 ლარი, დანარჩენი წევრებისთვის კი 48 ლარი შეადგინა. პენსიისგან განსხვავებით, მიზნობრივი სოციალური დახმარების საერთო ბიუჯეტის 64.8% უღარიბეს სამომხმარებლო დეცილში (მეათედში) შემავალ შინამეურნეობებზე იხარჯება. მეტიც, დახმარებას უღარიბესი დეცილის შინამეურნეობების 59.4% იღებს. მართალია, მიზნობრივი სოციალური დახმარებით უღარიბესი დეცილის დაფარვა 2009 წელსა (39%) და 2011 წელთან (54%) შედარებით გაზრდილია, მაგრამ ეს მაჩვენებელი საგრძნობლად ჩამორჩება 2013 წლის მაჩვენებელს (72.4%), და უღარიბესი შინამეურნეობების დაახლოებით 40% კვლავინდებურად არ იღებს დახმარებას. ამ დახმარების შედეგად უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებელი მთელ მოსახლეობაში 4.2%-ით, ბავშვებში კი 6.4%-ით შემცირდა.

მრავალგანზომილებიანი სიღარიბის სხვადასხვა ასპექტის დაფარვის მიზნით ეს კვლევები კეთილდღეობის არაფულად ასპექტებსაც მოიცავს. იგულისხმება - მატერიალური დეპრივაცია, საცხოვრებელი პირობების მხრივ დეპრივაცია, სუბიექტური სიღარიბე, სოციალური გარიყულობა და კომუნალური სერვისების მიუწვდომლობა. თუკი მატერიალურ დეპრივაციას 2009 წელს შინამეურნეობათა 27.2%, 2011 წელს - 17.5%, 2013 წელს კი 10.3% განიცდიდა, 2015 წლისთვის ამ მაჩვენებელმა 5.6%-მდე იკლო. იმ შინამეურნეობებში მცხოვრებ ბავშვთა პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებიც საცხოვრებელი პირობების მხრივ დეპრივაციას განიცდიან 17.9%-დან (2013) 23.6%-მდე (2015) გაიზარდა. მთელი მოსახლეობის 36%, ბავშვების 37.2% და პენსიონერთა 40.1% სუბიექტურად ღარიბ შინამეურნეობებში ცხოვრობს.

რაც შეეხება ჯანმრთელობას, შინამეურნეობის მიერ წელიწადში ჯანდაცვაზე გაწეული ხარჯის საშუალო მაჩვენებელი 2015 წელს 346.8 ლარს (მედიანურ 177 ლარს) შეადგენდა ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე, რაც საგრძნობლად მაღალია 2013 წლის მაჩვენებელთან (243 ლარი) შედარებით. გარდა ამისა, ამავე პერიოდში ჯანდაცვის ხარჯების წილი შინამეურნეობების საერთო ხარჯების 7%-დან 8.1%-მდე გაიზარდა. 2015 წელს ჯანმრთელობის დაცვის უზრუნველყოფისთვის უმთავრეს დაბრკოლებას კვლავაც ფინანსური ხარჯები ქმნიდა, რაც ქალაქებზე მეტად სოფლებში ვლინდებოდა. **საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამის ამოქმედებიდან ორი წლის შემდეგ სოფლებშიც და ქალაქებშიც გაიზარდა იმ შინამეურნეობათა პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებსაც ძნელად მიუწვდებათ ხელი ჯანდაცვის სერვისებზე.**

რაც შეეხება განათლებას, 2015 წლის შერჩევის 3-დან 5 წლამდე ბავშვთა 62.3% დადიოდა სა-
ბავშვო ბაღში კვლევის ჩატარების წინა აკადემიური წლის მანძილზე. ეს ციფრი უმდიდრეს
კვინტილთან შედარებით (69.9%) უღარიბეს კვინტილში ბევრად დაბალია (51.8%). თუმცა
უმდიდრეს და უღარიბეს ჯგუფთა შედარებისას თითქმის არანაირი სხვაობა არ დაფიქსი-
რებულა 7 წლის ბავშვთა სკოლებში სიარულის თვალსაზრისით. დაწყებით სკოლებში დას-
წრების საერთო მაჩვენებელი 97.4%-ს შეადგენს.

**ბავშვები არაპროპორციულად ბევრნი არიან იმ შინამეურნეოებში, რომლებშიც არასათა-
ნადოდაა დაკმაყოფილებული ზრდასრულთა საგანმანათლებლო საჭიროებები და რომ-
ლებსაც ძნელად მიუწვდებათ ხელი ჯანდაცვის სერვისებსა თუ კრედიტებზე, ხოლო პენ-
სიონერები უფრო ჭარბობენ ისეთ შინამეურნეოებში, რომლებიც სირთულეებს განიცდიან
უმუშევრობისა და სოციალური დახმარების სიმცირის გამო.**

2. ზოგადი მიმოხილვა

2.1 ბოლო პერიოდში საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენები

ცხრილი 2.1 მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹
მშპ მიმდინარე ფასებში, მლნ. ლარი	20743.4	24344.0	26167.3	26847.4	29150.5	31691.6
მშპ მუდმივ 2010 წლის ფასებში, მლნ. ლარი	20743.4	22241.4	23653.8	24454.9	25585.6	26295.6
მშპ-ს რეალური ზრდა (%)	6.2	7.2	6.4	3.4	4.6	2.8
მშპ-ს დეფლატორი (%)	8.5	9.5	1.1	-0.8	3.8	5.8
მშპ ერთ სულ მოსახლეზე (მიმდინარე ფასებში), ლარი ²	4675.7	5447.1	5818.1	5987.6	6491.6	8497.5
მშპ ერთ სულ მოსახლეზე (მიმდინარე ფასებში), აშშ დოლარი	2623.0	3230.7	3523.4	3599.6	3676.2	3743.1
მშპ მიმდინარე ფასებში, მლნ. აშშ დოლარი	11636.5	14438.5	15846.8	16139.9	16507.8	13959.9

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

მშპ-ს ზრდის რეალური მაჩვენებლები 2014 წელს 4.6%-ს, 2015 წელს კი - 2.8%-ს შეადგენდა. 2015 წელს საერთო მშპ-მა მიმდინარე ფასების მიხედვით 31.6 მილიარდი ლარი შეადგინა, რაც საგულისხმო ზრდაა 2014 წლის მაჩვენებელთან შედარებით (29.1 მილიარდი ლარი). მეორე მხრივ, 2014-2015 წლებში, გაცვლითი კურსის დაცემის შედეგად ნომინალურმა მშპ-მ (აშშ დოლარებში) 16.5 მილიარდი დოლარიდან 13.9 მილიარდ დოლარამდე იკლო. გაიზარდა საგარეო სახელმწიფო ვალის - 13.2 მილიარდი აშშ დოლარიდან (2013 წლის მეოთხე კვარტალში) 14.9 მილიარდ აშშ დოლარამდე (2015 წლის მეოთხე კვარტალში).³

ინფლაციის წლიურმა მაჩვენებელმა 2011 წელს 2% შეადგინა. 2011 წლის დეკემბრიდან 2012 წლის დეკემბრამდე სამომხმარებლო ფასების ინდექსი (CPI) 1.4%-ით დაეცა. დეფლაცია 2013 წლის განმავლობაშიც შეინიშნებოდა. 2013 წლის დეკემბრიდან დაწყებული, ფასები ყოველთვიურად უფრო მაღალია, ვიდრე წინა წლის იმავე თვეში. 2013 წლის დეკემბრიდან 2014 წლის დეკემბრამდე საკვებისა და ალკოჰოლური სასმელების ფასები 2.5%-ით, ენერგომატარებლებისა და კომუნალური მომსახურების ფასები (ელექტროენერგია, წყალი და გაზი) 1%-ით, სასტუმროებისა და რესტორნების ფასები კი 3.9 %-ით გაიზარდა.⁴ ხსენებულ

1 2015 წლის მონაცემები წინასწარია.

2 სულადობრივი ინდიკატორები გაანგარიშებულია 2014 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემების მიხედვით. წინა წლებში ამისათვის აღწერამდელ დემოგრაფიულ მონაცემებს იყენებდნენ. 2003-2014 წლების სულადობრივი მონაცემების ხელახალი გაანგარიშება 2016 წელს, 2014 წლის მოსახლეობის აღწერის საბოლოო შედეგების გამოქვეყნების შემდეგ განხორციელდება.

3 მსოფლიო ბანკის მონაცემები/საგარეო ვალის ყოველკვარტალური სტატისტიკა/SDDS.

4 სამომხმარებლო ფასების ინდექსები, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური.

პერიოდში ყველაზე მეტად მოიმატა ჯანდაცვის ფასებმა (6.7%). ზრდის თვალსაზრისით მეორე უმაღლესი მაჩვენებელი აქვს ავეჯის, საყოფაცხოვრებო ნივთებისა და სარემონტო მასალების ფასებს (4%).

საერთო ჯამში, 2013-2014 წლებში საქართველოში უმუშევრობის დონე 14.6%-იდან 12.4%-მდე შემცირდა. დასაქმების მაჩვენებელი კი 56.8%-დან 58.3%-მდე გაიზარდა. უმუშევრობის დონე კვლავაც ოთხჯერ უფრო მაღალია ქალაქებში, ვიდრე სოფლად (22.1% ქალაქებში და 5.4% სოფლად (2014 წ.)), რაც, ძირითადად, განპირობებულია იმით, რომ სოფლის მაცხოვრებლები საკუთარ მეურნეობებში არიან თვითდასაქმებულნი. ყველაზე არასახარბიელო მდგომარეობაში 15-19 წლისა და 20-24 წლის ახალგაზრდები არიან. 2014 წელს მათ შორის უმუშევრობის მაჩვენებელი 31.8%-სა (15-19 წლისებში) და 30.5%-ს (20-24 წლისებში) შეადგენდა. თუმცა, ამავდროულად, საშუალო ხელფასი 773 ლარიდან (2013 წ.) 818 ლარამდე (2014 წ.) გაიზარდა.

ცხრილი 2.2 დასაქმება და ხელფასები

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა (სამუშაო ძალა), ათასი პირი	1991.8	1944.9	1959.3	2029.1	2003.9	1991.1
დასაქმებული, ათასი პირი	1656.1	1628.1	1664.2	1724.0	1712.1	1745.2
უმუშევარი, ათასი პირი	335.6	316.9	295.1	305.1	291.8	246.0
უმუშევრობის მაჩვენებელი, პროცენტი	16.9	16.3	15.1	15.0	14.6	12.4
საშუალო თვიური ნომინალური ხელფასი, ლარი	556.8	597.6	636.0	712.5	773.1	818.0

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

აბსოლუტური გამოსახულებით, ხელფასი მამაკაცებს უფრო გაეზარდათ, ვიდრე ქალებს: მამაკაცების საშუალო ხელფასმა 920.3 ლარიდან 980 ლარამდე მოიმატა, ქალებისამ კი 585 ლარიდან 617.9 ლარამდე. დღეისათვის საქართველოში გარანტირებული მინიმალური შემოსავალი ან ხელფასი არ არსებობს. 2015 წლის ივლისისთვის შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცის საარსებო მინიმუმი 155.6 ლარით განისაზღვრა.⁵

ნომინალური გამოსახულებით ქვეყნის ბიუჯეტი 2015 წელს 7.5%-ით, 2016 წელს კი - 5.7%-ით გაიზარდა. 2014-2015 წლებში მთლიანი ბიუჯეტის ხარჯვით ნაწილში ჯანმრთელობის დაცვისათვის განკუთვნილი ხარჯების წილი მხოლოდ 0.3 პროცენტული ერთეულით, განათლების სფეროსათვის განკუთვნილი ხარჯის წილი კი 0.6 პროცენტული ერთეულით

⁵ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური.

გაიზარდა. 2016 წელს ჯანდაცვის ხარჯების წილი ერთი პროცენტული ერთეულით გაიზარდა. მეორე მხრივ, სოციალური დაცვის ხარჯების წილმა 26.4%-დან (2014 წ.) 24.8%-მდე (2015 წ.) იკლო, მაგრამ 2016 წელს ეს მაჩვენებელი 25.9%-მდე აიწევს. ცხრილში ნაჩვენებია არაა წინა წლების მონაცემები, რადგან დოკუმენტის სხვადასხვა ვერსიაში მოყვანილი ციფრები ერთმანეთს არ ემთხვევა.

ცხრილი 2.3 ხელისუფლების ძირითადი ხარჯები

	ნომინალური (ათასი ლარი)			პროცენტი		
	2014	2015*	2016*	2014	2015*	2016*
ხელისუფლების საერთო მომსახურება	1,745,892.2	2,080,457.4	1,911,311.4	21.3	23.7	20.6
თავდაცვა	639,636.6	644,279.9	646,209.0	7.8	7.3	7.0
საზოგადოებრივი წესრიგი და უსაფრთხოება	905,816.8	932,217.0	1,021,568.0	11.1	10.6	11.0
ეკონომიკური აქტივობა	1,004,633.9	1,030,619.1	1,088,828.4	12.3	11.7	11.7
გარემოს დაცვა	37,547.3	43,470.0	47,400.0	0.5	0.5	0.5
საყოფაცხოვრებო და კომუნალური სერვისები	54,394.9	56,048.3	57,957.6	0.7	0.6	0.6
ჯანდაცვა	652,847.2	726,513.0	862,563.0	8.0	8.3	9.3
დასვენება, კულტურა და რელიგია	176,215.5	185,981.1	197,268.0	2.2	2.1	2.1
განათლება	803,882.5	914,860.2	1,056,507.0	9.8	10.4	11.4
სოციალური დაცვა	2,157,009.4	2,175,891.0	2,404,029.0	26.4	24.8	25.9
მთლიანი ხარჯი	8,177,876.3	8,790,337.0	9,293,641.4	100.0	100.0	100.0

* 2015 და 2016 წლის მონაცემები წინასწარია

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტი, 2016.

2.2 კვლევის აღწერა

მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის დასაწყისში UNICEF-მა წამოიწყო საქართველოს მოსახლეობის კეთილდღეობის მრავალეტაპიანი ორწლიანი კვლევა. კვლევის პირველი ეტაპი

2009 წელს, მეორე ეტაპი 2011 წელს, მესამე კი - 2013 წელს დასრულდა. მონიტორინგის ძირითადი მიზანი იყო საქართველოში კეთილდღეობის საკვანძო ინდიკატორთა დინამიკასთან დაკავშირებული საიმედო მონაცემების შეგროვება. ეს გაკეთდა შინამეურნეობათათვის მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის ლოკალურ ზემოქმედებასთან დაკავშირებული რისკების შესამსუბუქებლად განკუთვნილი სტრატეგიების გასაანალიზებლად.

შინამეურნეობათა კეთილდღეობის კვლევა შემუშავებულია, როგორც შინამეურნეობათა ყოველ ორ წელიწადში ერთელ ჩასატარებელი გამოკითხვა და ყოველ ეტაპზე წინა კვლევაში მონაწილე შინამეურნეობათა გამოკითხვას გულისხმობს. მაგალითად, 2013 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მიზანი იყო იმ „ინფორმირებულ“ რესპონდენტთა გამოკითხვა, რომლებსაც მონაწილეობა აქვთ მიღებული 2009 და 2011 წლების კვლევებში, ამგვარად, პანელური მონაცემები შინამეურნეობებში ოთხი წლის განმავლობაში მომხდარი ცვლილებებისა და პირადი გარემოებების შესწავლის საშუალებას იძლეოდა. 2015 წელს, რესპონდენტთა განლევის თავიდან ასარიდებლად, კვლევას კიდევ 1,483 შინამეურნეობა დაემატა და შევსებულმა კითხვარებმა 4,500 რესპონდენტი მოიცვა, რითაც მთლიანი შერჩევის მოცულობა 2009 წლის შერჩევის ზომას მიუახლოვდა. დამატებითი შერჩევა შემთხვევითი შემოვლის ტექნიკით განხორციელდა პირველადი შერჩევის იმ ერთეულებში, სადაც 2013 წელს უფრო ნაკლები ინტერვიუ ჩატარდა, ვიდრე 2009 წელს. სავსე სამუშაოები 2015 წლის 12 ივლისს დაიწყო და ამავე წლის 2 აგვისტოს დამთავრდა. მუშაობაში, საქართველოს მასშტაბით, 94 ინტერვიუერი და რეგირებული დამკვირვებელი იყო ჩართული.

2.2.1 რესპონდენტების შერჩევა

2011 წელს შერჩევის სტრატეგიამ მოიცვა 4808 შინამეურნეობა, რომლებიც 2009 წლის პირისპირ ინტერვიუებაში მონაწილეობდნენ. წარმატებული ინტერვიუები 4147 შინამეურნეობაში ჩატარდა, გამოპასუხების მაჩვენებელმა 86.3 % შეადგინა. კვლევის მესამე ეტაპზე შეივსო 3726 კითხვარი, რაც 2011 წლის შერჩევის 89.8%-ს შეადგენდა.

ცხელი 2.1: გამოპასუხების მაჩვენებელი

ეტაპი - წელი	შერჩევის ზომა	ჩატარებულ ინტერვიუთა რაოდენობა	გამოპასუხების მაჩვენებელი	განლევის მაჩვენებელი	განლევის საერთო მაჩვენებელი 1-3 ეტაპების ჩათვლით
პირველი ეტაპი - 2009 წ	6758	4808	71.15%		
მეორე ეტაპი - 2011 წ	4808	4147	86.25%	13.75%	
მესამე ეტაპი - 2013 წ	4147	3726	89.85%	10.15%	22.50%
მეოთხე ეტაპი	5630	4533	80.50%		

2015 წლის კვლევაში 4147 პანელური შინამეურნეობის 73 % მონაწილეობდა. ცხელი 2.2. გვიჩვენებს არგამოპასუხების მიზეზებს. იმ 3042 შინამეურნეობებიდან, სადაც პირისპირ გამოკითხვები ჩატარდა, 2816 ე.წ. „ჭეშმარიტ პანელად“ განისაზღვრა (ანუ იმ შინამეურნეობებად, რომლებიც გამოკითხულ იქნა კვლევის ყველა ეტაპზე - 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში).

ცხრილი 2.2: პანელურ შინამეურნეობათა არგამოპასუხების მიზეზები

კონტაქტის შედეგი	რაოდენობა	პროცენტი
ინტერვიუ ჩატარდა	3042	73%
მოცემულ მისამართზე ამჟამად სხვა შინამეურნეობა ბინადრობს	141	4%
სახლი დაკეტილია (არავინ ცხოვრობს)	315	8%
უარი თქვა ინტერვიუზე	140	3%
შინ არავინ იყო	245	6%
არ არსებობს, შეუძლებელია პოვნა	123	3%
გარდაიცვალა	102	2%
ოჯახი ადგილზეა, მაგრამ ინტერვიუ ვერ ჩატარდა ენობრივი ბარიერების, ავადმყოფობის, ან სხვა მიზეზთა გამო	21	1%

2.2.2 მონაცემთა შეწონვა

მოსახლეობის წონის კოეფიციენტების გამოსათვლელად და შინამეურნეობების დონეზე მოსახლეობის სავარაუდო რაოდენობის განსასაზღვრად გამოყენებული იყო საქსტატის მონაცემები თითოეულ სტრატასთან დაკავშირებით (2014 წლის მონაცემები). სტრატების თანახმად, სავარაუდო მოსახლეობის ოდენობა მიუთითებს შინამეურნეობების რაოდენობაზე, რომელიც შეფასებული იყო საქსტატის მიერ 2014 წელს ჩატარებულ შინამეურნეობათა ინტეგრირებული კვლევის მიერ და მოიცავს, როგორც გამოპასუხების, ასევე არგამოპასუხების მაჩვენებლებსაც. წინამდებარე ანგარიშში შერჩევის ორი განსხვავებული წონა გამოიყენება. ესენია:

პოპულაციის წონა (W1) – საშუალებას იძლევა, დამოუკიდებლად გავანალიზოთ 2015 წლის მონაცემები. შინამეურნეობათა წონის კოეფიციენტი გამოთვლილი იყო 4533 რესპონდენტისთვის.

პანელური წონა (W2) – პანელური წინა საშუალებას იძლევა შევისწავლოთ იმ რესპონდენტთა ჯგუფი, რომლებმაც მონაწილეობა მიიღეს ყველა კვლევებში - 2009 წლით დაწყებული და 2015 წლით დამთავრებული. პანელური წონის კოეფიციენტი გამოთვლილია 2816 რესპონდენტისთვის.

2.2.3 შემოსავლები და ხარჯები ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაანგარიშებით

წინა კვლევების მსგავსად, ახლაც სხვადასხვა სიდიდისა და შემადგენლობის შინამეურნეობების მონაცემთა ურთიერთშედარება შემოსავლებისა და ხარჯების საფუძველზე განხორციელდა. ამ სტატისტიკური მონაცემების ზოგიერთი მაჩვენებელი შესწორდა (ლარში - ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე) საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ გამოყენებული მეთოდების შესაბამისად. უპირველეს ყოვლისა, მოხდა შინამეურნეობების წევრთა ასაკის და სქესის მიხედვით კლასიფიცირება და მათთვის ეკვივალენტური ზრდასრული პირის (ეზპ-ის) კოეფიციენტის მინიჭება (ცხრილი 2.3). ამ კოეფიციენტების ჯამი გვიჩვენებს ეკვივალენტური ზრდასრული პირების რაოდენობას შინამეურნეობაში. დიდი შინამეურნეობების თანაცხოვრების ეფექტის გათვალისწინების მიზნით ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირთა რაოდენობა აყვანილია α ხარისხში, სადაც $\alpha=1$ ერთპირიანი შინამეურნეობისთვის და $\alpha=0.8$ უფრო დიდი შინამეურნეობებისთვის.

ცხრილი 2.3: შინამეურნეობაში ეკვივალენტური ზრდასრული პირების რაოდენობის გამოსაანგარიშებლად გამოყენებული სკალა

ასაკი	სქესი	ეკვივალენტური ზრდასრული პირის კოეფიციენტი
<8		0.64
>=8 და <16		1
>=16 და <65	მამრობითი	1
>=16 და <60	მდედრობითი	0.84
>=65	მამრობითი	0.88
>=60	მდედრობითი	0.76

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

2.2.4 ინფლაციის გასათვალისწინებლად შეტანილი შესწორებები

ფასების საერთო დონის მუდმივი ზრდის გათვალისწინება სამომხმარებლო ფასების ინდექსის (CPI) მეშვეობით, მოცემულ წლებში პროდუქტებისა და მომსახურებების ტიპური სამომხმარებლო კალათის ღირებულების საფუძველზე მოხდა. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ საქართველოს ეროვნული ბანკის ვებგვერდზე გამოქვეყნებული მონაცემების მიხედვით, სამომხმარებლო ფასების ინდექსი სავსებით სამუშაოების დასრულების დროისთვის, ანუ 2009 წლის ივლისისთვის 129.6-ს, 2011 წლის აგვისტოსთვის 152.1-ს, 2013 წლის აგვისტოსთვის 151.1-ს, 2015 წლის აგვისტოსთვის კი - 164.6-ს შეადგენდა.⁶ სამ კვლევას შორის განსხვავებების შესადარებლად 2015 წლის ფულადი მაჩვენებლები გადაყვანილ იქნა 2009 წლის ფასებში, რისთვისაც ისინი გაიყო 164.6-ზე და გარავლდა 129.6-ზე.

6 სამომხმარებლო ფასების ინდექსი (CPI) ინდექსირებულია 2005 წელს. ამგვარად, 2005=100.0

დასკვნა

მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის დასაწყისში UNICEF-მა წამოიწყო საქართველოს მოსახლეობის კეთილდღეობის მრავალეტაპიანი ორწლიანი კვლევა. კვლევის პირველი ეტაპი 2009 წელს, მეორე ეტაპი 2011 წელს, მესამე კი - 2013 წელს დასრულდა. მონიტორინგის ძირითადი მიზანი იყო საქართველოში კეთილდღეობის საკვანძო ინდიკატორთა დინამიკასთან დაკავშირებული საიმედო მონაცემების შეგროვება. ეს გაკეთდა შინამეურნეობათათვის მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის ლოკალურ ზემოქმედებასთან დაკავშირებული რისკების შესამსუბუქებლად განკუთვნილი სტრატეგიების გასაანალიზებლად. გამოკითხვის მეოთხე ეტაპზე, რესპონდენტთა განლევის თავიდან ასარიდებლად, შერჩევას ახალი შინამეურნეობებიც დაემატა. კვლევის წინა ეტაპების მსგავსად, წლიური და პანელური მონაცემების სტატისტიკური ანალიზი ცალ-ცალკე ჩატარდა.

კვლევის ეტაპებს შორის, შემოსავლის, მოხმარებისა და სიღარიბის ზღვრები საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის სამომხმარებლო ფასების ინდექსის (CPI) მეშვეობით - მოცემულ თვეში პროდუქტებისა და მომსახურებების ტიპური სამომხმარებლო კალათის ღირებულების საფუძველზე დაკორექტირდა.

სადაც საჭირო იყო, ფულადი სტატისტიკა შესწორდა (ლარში - ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე (ეზპ)) საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ გამოყენებული მეთოდების შესაბამისად: უპირველეს ყოვლისა, მოხდა შინამეურნეობების წევრთა ასაკის და სქესის მიხედვით კლასიფიცირება, მათთვის ეკვივალენტური ზრდასრული პირის (ეზპ-ის) კოეფიციენტის მინიჭება და თანაცხოვრების ეფექტის შესაბამისად კორექტირება.

3. კეთილდღეობის მახასიათებლები

3.1 შინამეურნეობის შემოსავალი

3.1.1 მთლიანი შემოსავალი

საქართველოს მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მეთოდოლოგიის თანახმად, შინამეურნეობის მთლიანი შემოსავლის გამოსათვლელად ჯამდება შინამეურნეობის თითოეული წევრის ნებისმიერი შემოსავალი. კვლევის შედეგების მიხედვით, 2015 წელს საქართველოში ერთი შინამეურნეობის საშუალო თვიური ნომინალური შემოსავალი 608.9 ლარს შეადგენდა⁷; შედარებისთვის, 2013 წელს იგივე მაჩვენებელი 562.2 ლარი იყო. 2015 წელს საშუალო თვიური შემოსავლები 65%-ით უფრო მაღალი იყო ქალაქებში (755 ლარი), ვიდრე სოფლებში (457 ლარი). 3.1 ცხრილიდან ჩანს, რომ ამ განსხვავებას ძირითადად ქალაქებში არსებული უფრო მაღალი ხელფასები იწვევს. თუმცა ქალაქებში უფრო მაღალია ყველა სხვა წყაროდან მიღებული შემოსავლებიც - თუ არ ჩავთვლით სოციალურ ტრანსფერებსა და დაუზარალებელ შემოსავალს.

ცხრილი 3.1: 2015 წელს შინამეურნეობის მთლიანი საშუალო შემოსავალი თვეში (ლარი), შემოსავლის წყაროების მიხედვით

შემოსავლის წყარო	ქალაქი (n=1,520)	სოფელი (n=3,013)	სულ (n=4,533)
სულ	755.3	457.3	608.9
ხელფასი	446.5	164.1	307.7
თვითდასაქმება ⁸	107.0	84.2	95.8
სოციალური ტრანსფერები ⁹	135.5	150.2	142.7
კერძო ტრანსფერები ¹⁰	10.2	5.2	7.8
ქირით მიღებული შემოსავალი	3.9	0.9	2.4
უცხოეთიდან განხორციელებული ტრანსფერები ¹¹	21.4	12.6	17.1
სხვა წყაროები ¹²	30.9	40.2	35.5

7 2015 წელს 1 ლარს ჰქონდა 0,873 დოლარის შესაბამისი მსყიდველობითი უნარი (საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მონაცემთა ბაზა „მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივები“, 2015 წლის ოქტომბერი).

8 თვითდასაქმებით მიღებული შემოსავალი მოიცავს კერძო საქმიანობიდან მიღებულ ფულს, ასევე შინაური ცხოველების, ან პროდუქტების (რძის, კვერცხის, კარაქის, მატყლისა და ა.შ.) გაყიდვით მიღებულ ნაკლებადრეგულარულ შემოსავალს. ამაში აგრეთვე შედის სოფლის მეურნეობის სხვა ისეთი პროდუქტებისა თუ საქონლის გაყიდვით მიღებული შემოსავალი, როგორებიცაა ღვინო, არაყი, ზეთი, ფქვილი, ჩირუჭი და სხვ.

9 სოციალურ ტრანსფერებში შედის პენსიები და დანამატები; სოციალურად დაუცველი ოჯახების ფულადი შემწეობები; მრავალშვილიანი ოჯახების, ობოლთა, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონეთა, უსინათლოთა და დაუსაქმებელ პენსიონერთა დახმარებები; აგრეთვე, სახელმწიფოს მიერ გადახდილი კომპენსაციები და სასწავლო სტიპენდიები. ზოგიერთი შინამეურნეობა იღებს იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის (იგპ) განკუთვნილ დახმარებას ან პრევენციისა და რეინტეგრაციის დახმარებას.

10 კერძო ტრანსფერებში შედის ალიმენტები და საქართველოში მცხოვრები ნათესავების ან მეგობრების მიერ გაღებული ფულადი დახმარება.

11 უცხოეთიდან განხორციელებულ ტრანსფერებში შედის საზღვარგარეთ მცხოვრები ნათესავების, მეგობრებისა და სხვა პირების მიერ გაღებული დახმარება.

12 სხვა წყაროები მოიცავს ყველა დანარჩენ არაკლასიფიცირებულ, არარეგულარულ შემოსავალს.

ცხრილები 3.2 ა) და 3.2 ბ) გვიჩვენებს 2009 წლიდან 2015 წლამდე შინამეურნეობის მთლიან შემოსავალსა და მის ძირითად კომპონენტებში მომხდარ ცვლილებებს ნომინალური და რეალური გამოსახულები. შინამეურნეობების საშუალო თვიური შემოსავალი 2013-2015 წლებში 8.3%-ით გაიზარდა, თუმცა თუ ინფლაციას გავითვალისწინებთ¹³ დავინახავთ, რომ ბოლო ორი წლის განმავლობაში შინამეურნეობების საშუალო შემოსავალი ოდნავ შემცირდა კიდევ.

ცხრილი 3.2 (ა): 2009 წლიდან 2015 წლამდე შინამეურნეობათა საშუალო შემოსავლებში მომხდარი ცვლილებები შემოსავლის წყაროების მიხედვით (მიმდინარე ფასებში)

წყარო	2009	2011	2013	2015
სულ	321.8	371.8	562.2	608.9
ხელფასები	156.5	185.9	268.3	307.7
თვითდასაქმება	51.1	53.4	76.9	95.8
სოციალური ტრანსფერები	74.5	87.6	118.4	142.7
კერძო ტრანსფერები	8.0	7.8	13.4	7.8
ქირით მიღებული შემოსავალი	1.5	1.8	11.1	2.4
უცხოეთიდან განხორციელებული ტრანსფერები	7.9	11.9	18.6	17.1
სხვა წყაროები	22.2	23.2	55.5	35.5

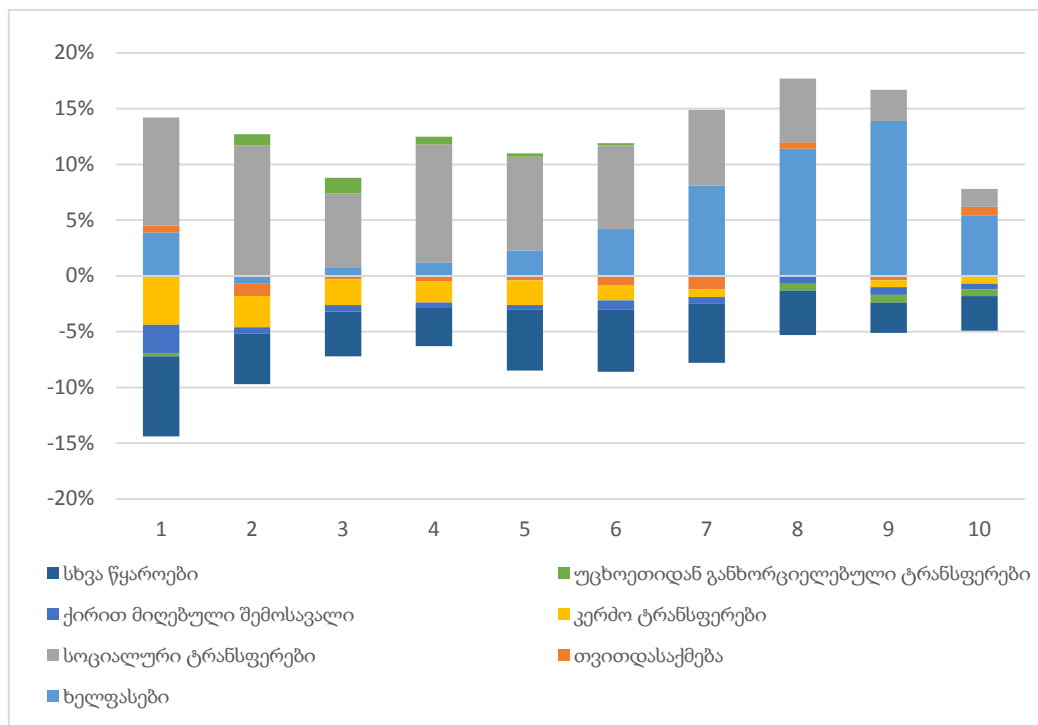
ცხრილი 3.2 (ბ): 2009 წლიდან 2015 წლამდე შინამეურნეობათა საშუალო შემოსავლებში მომხდარი ცვლილებები შემოსავლის წყაროების მიხედვით (2009 წლის ფასებით)

წყარო	2009	2011	2013	2015
სულ	321.8	316.8	482.2	479.4
ხელფასები	156.5	158.4	230.1	242.3
თვითდასაქმება	51.1	45.5	66.0	75.4
სოციალური ტრანსფერები	74.5	74.7	101.6	112.4
კერძო ტრანსფერები	8.0	6.6	11.5	6.1
ქირით მიღებული შემოსავალი	1.5	1.5	9.5	1.9
უცხოეთიდან განხორციელებული ტრანსფერები	7.9	10.2	16.0	13.5
სხვა წყაროები	22.2	19.7	47.6	27.9

13 იხ. ზემოთ, პარაგრაფი 2.2.4;

დიაგრამა 3.1 გვიჩვენებს შემოსავლის ცვლას სხვადასხვა შემდგომი და სხვადასხვა კატეგორიის შემოსავლის მქონე ჯგუფებს შორის. შემდგომულ ოჯახებში შემოსავლის ცვლა, უმთავრესად, შეიძლება დაკავშირებული იყოს ხელფასის ზრდასთან (მე-7 დეცილიდან ზემოთ). ხელფასის ზრდა შეიძლება შეინიშნებოდეს პირველ და მეექვსე დეცილებშიც და მათი წილი მთლიანი შემოსავლის ცვლილებაში იდენტურია. სოციალური ტრანსფერები შემოსავლის ცვლას ღარიბ შინამეურნეოებში განაპირობებს. თუმცა ისინი გარკვეულ როლს თამაშობენ განაწილების უფრო მაღალ დონეებზეც (ხელფასზე უფრო მნიშვნელოვან როლს განაწილების ქვედა დონეზე). ქირით მიღებული შემოსავლისა და კერძო ტრანსფერების შემცირება შემოსავლის კლების უმთავრესი ფაქტორია პირველი დეცილისთვის, სხვა შემოსავლის წყაროები კი შემცირებულია მთელი განაწილებისთვის.

დიაგრამა 3.1: 2013-2015 წლებში შემოსავლის ნომინალური ცვლილების ძირითადი ფაქტორები წყაროების მიხედვით (n=2816)

შენიშვნა: „ჭეშმარიტი პანელის“ შინამეურნეოებისთვის გამოყენებულია პანელური წონები

3.1.2 შემოსავალი ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე (ეზპ-ზე) გაანგარიშებით

როდესაც შინამეურნეოების ზომისა და შემადგენლობის დადგენის მიზნით შემოსავალს ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე (ეზპ-ზე) გაანგარიშებით შევადგენთ, დავინახავთ, რომ შემოსავლების საშუალო მაჩვენებელი 241.1 ლარიდან (2013 წ.) 10 პროცენტით გაიზარდა და 2015 წელს 265.2 ლარი შეადგინა. თუმცა კვლავ რჩება მნიშვნელოვანი სხვაობა ქალაქსა და სოფელს, და მაღალმთიან რაიონებსა და ბარს შორის. საშუალოდ, ქალაქებში 65%-ით უფრო მაღალი შემოსავალი ფიქსირდება ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ წევრზე, ვიდრე - სოფლებში, და ბარში საშუალო შემოსავალი (ეზპ-ზე) 34%-ით უფრო მაღალია ვიდრე მთიან რეგიონებში.

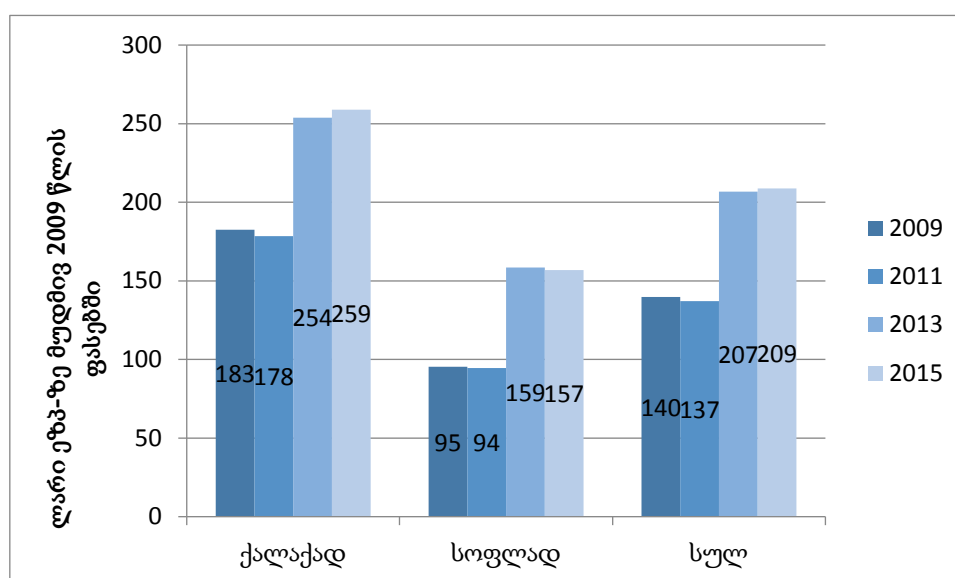
ცხრილი 3.3: შინამეურნეობების საშუალო თვიური შემოსავალი (ეზპ-ზე, ლარი), მდებარეობისა და ზღვის დონიდან სიმაღლის მიხედვით, 2015 წელს

ადგილმდებარეობა	n	საშუალო ყოველთვიური შემოსავალი (ეზპ)	t	სტატისტიკური მნიშვნელოვნება
ქალაქებში	1520	328.8	7.03	***
სოფლებში	3013	199.3		
სულ	4533	265.2		
ბარში	4039	271.5	5.12	***
მთაში	494	203.1		
სულ	4533	265.2		

ns უმნიშვნელო; * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

საშუალოდ, ერთი ეკვივალენტური ზრდასრული პირის შემოსავალი 10%-ით გაიზარდა 2013 წლის შემდეგ, როდესაც ეს მაჩვენებელი 241.1 ლარს შეადგენდა. სამომხმარებლო ფასების გათვალისწინებით კორექტირების შემდეგ დავინახავთ, რომ ეზპ-ზე საშუალო შემოსავლის ზრდა უმნიშვნელოა. დიაგრამა 3.2 გვიჩვენებს, რომ სოფლებსა და ქალაქებში ეზპ-ზე შინამეურნეობების საშუალო შემოსავალი მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა.

დიაგრამა 3.2: შინამეურნეობის შემოსავლების (ეზპ-ზე გაანგარიშებით) ცვლა 2009-2015 წლებში (2009 წლის ფასებში)

ამავდროულად, შინამეურნეობის შემოსავლები (ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაანგარიშებით) ადმინისტრაციული რაიონების მიხედვითაც განსხვავდება (ცხრილი 3.4). აჭარაში, გურიასა და ქვემო ქართლში შინამეურნეობების საშუალო შემოსავალი (ეზპ-ზე) 10%-ით გაიზარდა მაშინ, როცა კახეთის რეგიონში ამ მაჩვენებელმა 18.6%-ით იკლო.

ცხრილი 3.4: შინამეურნეობის საშუალო თვიური შემოსავალი (ლარი, ეზპ-ზე გაანგარიშებით) რეგიონების მიხედვით, 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

რეგიონი	2015 (n=4,533)	2015 წ. 2009 წლის ფასებში (n=4,533)	2013 წ. 2009 წლის ფასებში (n=3,726)	2011 წ. 2009 წლის ფასებში (n=4,147)	2009 (n=4,808)	%-ის ცვლი- ლება ინფ- ლაციის გათვა- ლისწი- ნებით 2015 და 2013 წლებს შორის	%-ის ცვლი- ლება ინფ- ლაციის გათვა- ლისწი- ნებით 2013 და 2011 წლებს შორის	%-ის ცვლი- ლება ინფ- ლაციის გათვა- ლისწი- ნებით 2011 და 2009 წლებს შორის
თბილისი	375.4	295.5	292.9	200.1	211	0.9	46.4	-5.2
აჭარა	302.7	238.3	201.3	121.2	141.3	18.4	66.1	-14.2
გურია	212.8	167.5	143.5	89.4	90.9	16.7	60.5	-1.7
იმერეთი, რაჭა	213.5	168.1	175.6	121.5	120.7	-4.3	44.5	0.7
კახეთი	218.8	172.2	211.5	127.6	117.5	-18.6	65.8	8.6
მცხეთა- მთიანეთი	218.9	172.3	159.2	100.1	113	8.2	59	-11.4
ქვემო ქარ- თლი	228.6	180.0	159.6	112.1	109.2	12.8	42.4	2.7
სამცხე-ჯა- ვახეთი	211.0	166.1	175.2	100.3	102	-5.2	74.7	-1.7
სამეგრე- ლო	207.8	163.6	158.6	105.6	94.4	3.1	50.2	11.9
შიდა ქარ- თლი	220.0	173.2	167.9	99	115.5	3.2	69.6	-14.3
სულ	265.2	208.8	206.8	136.2	139.7	1.0	51.8	-2.5

3.2. მოხმარების დონე შინამეურნეობებში

3.2.1 მთლიანი მოხმარება ¹⁴

ნატურით მოხმარების გამო, მოხმარების მაჩვენებლები ყოველთვის შემოსავლისაზე უფრო მაღალია. 2015 წელს შინამეურნეობათა საშუალო მთლიანი შემოსავალი იყო 608.9 ლარი (ინფლაციის გათვალისწინებლად), რაც საშუალო მოხმარების (821.8 ლარი) 74%-ს შეადგენს. სოფლებში, სადაც მოსახლეობა უფრო მეტადაა დამოკიდებული საკუთარ პროდუქციაზე, შემოსავალი მთლიანი მოხმარების მხოლოდ 63%-ს შეადგენდა. მდგომარეობა განსხვავებულია ქალაქებში, სადაც შემოსავალი მოხმარების 83%-ია.

ქალაქებში მცხოვრები შინამეურნეობები გაცილებით მეტს ხარჯავენ ყველა კატეგორიის პროდუქციაზე, გარდა სახლში მოსამზადებელი საკვებისა და ჯანდაცვისა (ცხრილი 3.5 (ა)). შინამეურნეობებში საკვები პროდუქტების შესაძენად გაწეული საშუალო მთლიანი ხარჯე-

14 ტერმინი „მოხმარება“ გულისხმობს რესპონდენტების მიერ უშუალოდ აღიარებულ ფულად ხარჯებს და დეკლარირებულ მოხმარების საფუძველზე გაანგარიშებულ ხარჯებს.

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

ბი ქალაქებში უფრო დაბალია (325.4 ლარი), ვიდრე სოფლებში (333 ლარი), და თუკი ეს ხარჯი ქალაქის მოსახლეობის მთლიანი სამომხმარებლო ხარჯების მხოლოდ 36%-ს შეადგენს, საქართველოს სოფლებში მცხოვრები შინამეურნეობების შემთხვევაში მათი წილი 46%-ია.

ცხრილი 3.5 (ა): შინამეურნეობის საშუალო ყოველთვიური მოხმარება (ლარში)
კატეგორიების მიხედვით

მოხმარების კატეგორია	ქალაქად (n=1,520)	სოფლად (n=3,013)	სულ (n=4,533)
ყოველთვიური მთლიანი მოხმარება	912.0	728.6	821.8
შინამეურნეობაში კვება	325.4	333.0	329.2
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული გრძელვადიანი ხარჯები	369.7	253.2	312.4
განათლება	38.1	13.5	26.0
ჯანდაცვა	60.4	60.8	60.6
გარეთ კვება	32.1	10.4	21.4
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული მიმდინარე ხარჯები	86.2	57.8	72.2

ცხრილები 3.5 (ბ) და 3.5 (გ) გვიჩვენებს 2009-2015 წლებში მომხდარ ცვლილებას შინამეურნეობების მთლიანი მოხმარებისა და კატეგორიების მიხედვით, როგორც ნომინალური, ასევე რეალური გამოსახულებით. შინამეურნეობების საშუალო თვიური მოხმარება 2013-2015 წლებში 22.4%-ით გაიზარდა. თუმცა ინფლაციის გათვალისწინებით ეს ზრდა ამავე პერიოდში მხოლოდ 12.3%-ს შეადგენდა.

ცხრილი 3.5 (ბ) 2009-2015 წლებში შინამეურნეობის ყოველთვიური მოხმარება (ლარში)
კატეგორიების მიხედვით (მიმდინარე ფასებში)

მოხმარების კატეგორია	2009	2011	2013	2015
ყოველთვიური მთლიანი მოხმარება	441.5	542.4	671.5	821.8
შინამეურნეობაში კვება	176.4	263.4	290.9	329.2
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული გრძელვადიანი ხარჯები	152.4	186.8	235	312.4
განათლება	17.5	20.9	25.5	26.0
ჯანდაცვა	45.6	50.4	42.6	60.6
გარეთ კვება	11.4	10.9	14.2	21.4
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული მიმდინარე ხარჯები	38.1	10.1	63.4	72.2

შენიშვნა: 2009 (n=4,808), 2011 (n=4,147), 2013 (n=3,726) და 2015 (n=4,533)

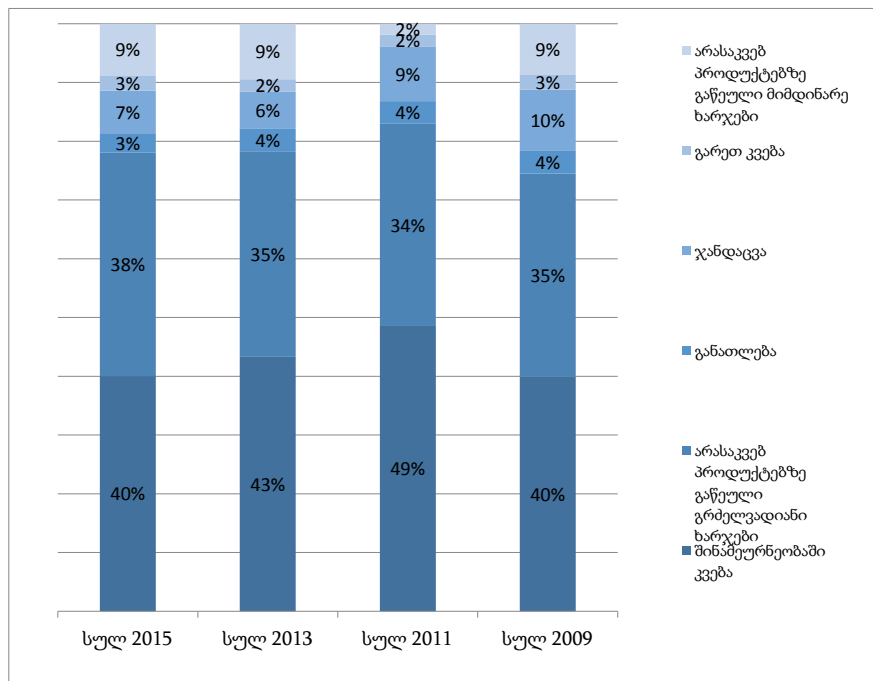
ცხრილი 3.5 (გ) 2009-2015 წლებში შინამეურნეობის ყოველთვიური მოხმარება (ლარში) კატეგორიების მიხედვით (2009 წლის ფასებში)

მოხმარების კატეგორია	2009	2011	2013	2015
ყოველთვიური მთლიანი მოხმარება	441.5	462.2	576.0	647.1
შინამეურნეობაში კვება	176.4	224.4	249.5	259.2
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული გრძელვადიანი ხარჯები	152.4	159.2	201.6	246.0
განათლება	17.5	17.8	21.9	20.5
ჯანდაცვა	45.6	42.9	36.5	47.7
გარეთ კვება	11.4	9.3	12.2	16.9
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული მიმდინარე ხარჯები	38.1	8.6	54.4	56.9

შენიშვნა: 2009 (n=4,808), 2011 (n=4,147), 2013 (n=3,726) და 2015 (n=4,533)

2013 წლის შემდგომ პერიოდში სახლში კვების წილმა 43%-დან 2015 წლისთვის 40%-მდე დაიკლო. ამავე დროს, გაიზარდა არასაკვები პროდუქტების მოხმარების წილი (დიაგრამა 3.3); საინტერესოა, რომ საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამის ამოქმედების მიუხედავად, 2013 წლის შემდეგ ჯანდაცვასთან დაკავშირებული სერვისებისა და პროდუქტების ხარჯის წილი მთლიან მოხმარებაში ცოტათი გაიზარდა.

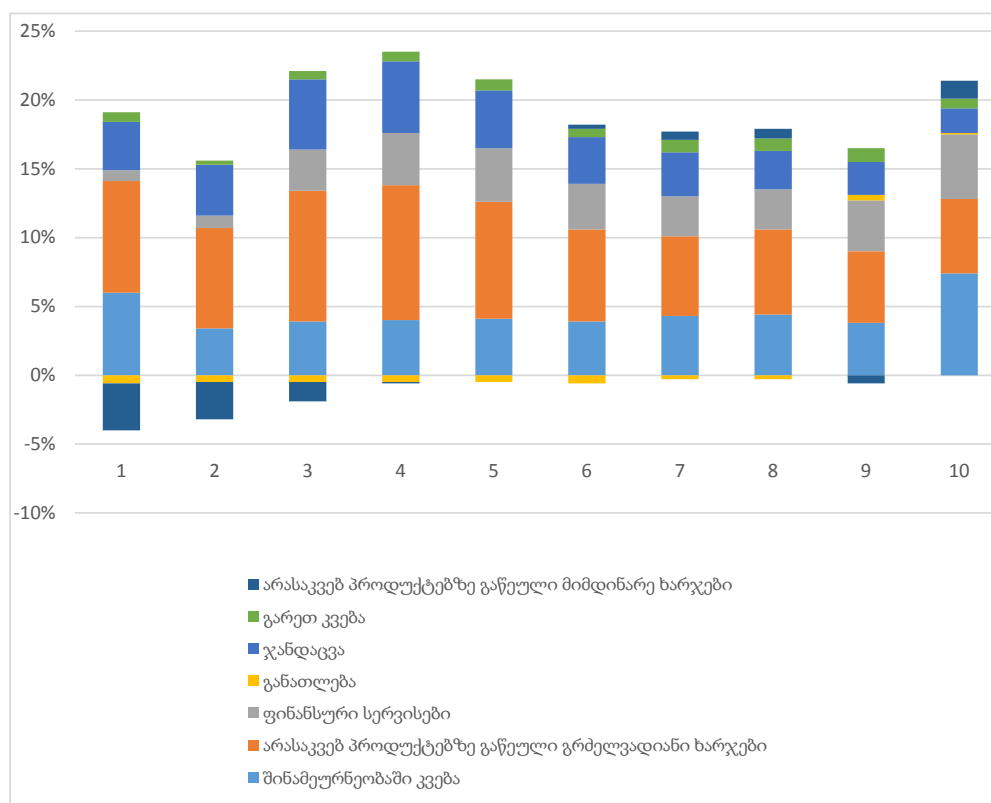
დიაგრამა 3.3: შინამეურნეობების მთლიანი მოხმარება 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

2013 წლიდან მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევა ფინანსურ პროდუქტებს, როგორებიცაა საბანკო სესხები და განვადება, გამოყოფს შინამეურნეობის არასაკვებ პროდუქტებზე

გაწეულ გრძელვადიანი ხარჯებიდან. საკვებზე გაწეული ხარჯები, არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული გრძელვადიანი ხარჯები და ფინანსური სერვისების ხარჯები წარმოადგენს იმ ძირითად ფაქტორებს, რომლებიც 2013-2015 წლებში პანელური შინამეურნეობების მოხმარების ზრდას განაპირობებდა. ფინანსური სერვისების გადასახადები გაზრდილია განაწილების მაღალ 80%-ში მაშინ, როცა ჯანდაცვისა და არასაკვებ თუ საკვებ პროდუქტებზე გაწეული გრძელვადიანი ხარჯები გაიზარდა მთლიან განაწილებაში. მიმდინარე არასაკვები მოხმარება შემცირდა უღარიბეს შინამეურნეობებში და განათლების ხარჯებმა უმნიშვნელოდ იკლო განაწილების დაბალ 80%-ში.

დიაგრამა 3.4: მოხმარების ნომინალური ცვლილების ძირითადი ფაქტორები წყაროების მიხედვით, 2013 და 2015 წლებში (n=2816)

3.2.2 შინამეურნეობების მოხმარების მაჩვენებელი ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე (ეზპ-ზე) გაანგარიშებით

როდესაც შინამეურნეობის მოხმარება ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაანგარიშებითაა წარმოდგენილი, 2015 წლის საშუალო მაჩვენებელი 356.7 ლარი, მედიანური მაჩვენებელი კი – 286.3 ლარია. ყოველთვიური ხარჯები ეზპ-ზე ყველა კატეგორიაში მნიშვნელოვნად უფრო მაღალია ქალაქებში, თუ არ ჩავთვლით სახლში კვების ხარჯებს, რაშიც სოფლის შინამეურნეობები ცოტათი უფრო მეტს ხარჯავენ აბსოლუტური გამოსახულებით (148.7 ლარი სოფლებში და 144 ლარი ქალაქებში) და მნიშვნელოვნად უფრო მეტს ფარდობითი გამოსახულებით (47% სოფლებში და 36% ქალაქებში). 3.6 ცხრილში ნაჩვენებია თითოეული ტიპის საქონელზე დახარჯული საშუალო თანხა (ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაანგარიშებით) და შინამეურნეობის მთლიანი ხარჯის საშუალო პროცენტული წილი თითოეული ტიპის საქონელთან მიმართებაში.

ცხრილი 3.6: შინამეურნეობების საშუალო ყოველთვიური მოხმარების სტრუქტურა ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაანგარიშებით, ქალაქებისა და სოფლების კატეგორიების მიხედვით, 2015 წელს.

	ქალაქებში (n=1,520)		სოფლებში (n=3,013)		სულ (4,533)	
	ლარი ეზპ-ზე	%	ლარი ეზპ-ზე	%	ლარი ეზპ-ზე	%
სულ	395.7	100.0%	316.4	100.0%	356.7	100.0%
სახლში კვება	144.0	36.4%	148.7	47.0%	146.3	41.0%
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული გრძელვადიანი ხარჯები	157.9	39.9%	105.5	33.3%	132.1	37.0%
განათლება	13.4	3.4%	4.3	1.3%	8.9	2.5%
ჯანდაცვა	28.6	7.2%	29.3	9.2%	28.9	8.1%
გარეთ კვება	14.5	3.7%	3.9	1.2%	9.3	2.6%
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული მიმდინარე ხარჯები	37.5	9.5%	24.8	7.8%	31.2	8.8%

2009 წლის შემდეგ სახლში საკვების მოხმარების, არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული გრძელვადიანი ხარჯებისა და ჯანდაცვის ხარჯების ინფლაციის გათვალისწინებით შესწორებული მაჩვენებელი¹⁵ მნიშვნელოვნად გაიზარდა, განათლების საშუალო ხარჯები კი ოდნავ შემცირდა (ცხრილი 3.7).

ცხრილი 3.7: ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე ყოველთვიური მოხმარების მხრივ 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში მომხდარი ცვლილებები (2009 წლის ფასებში)

	2009	2011	2013	2015
სულ	190.6	197.7	248.5	280.9
სახლში კვება	76.9	96.6	110.0	115.2
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული გრძელვადიანი ხარჯები	65.8	67.0	84.4	104.0
განათლება	6.1	6.1	7.4	7.0
ჯანდაცვა	20.9	19.9	17.3	22.8
გარეთ კვება	5.2	4.3	5.2	7.3
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული მიმდინარე ხარჯები	15.7	3.7	24.0	24.6

შენიშვნა: 2009 (n=4,808), 2011 (n=4,147), 2013 (n=3,726) და 2015 (n=4,533)

15 იხ. ზემოთ ქვეთავი 2.2.4;

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

თბილისი არის რეგიონი, სადაც ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე ყოველთვიური მთლიანი მოხმარების მაჩვენებელი ყველაზე მაღალია და საშუალოდ, 422.7 ლარს შეადგენს. შიდა ქართლსა და სამეგრელოში ეს მაჩვენებელი ყველაზე დაბალია, თუმცა, როდესაც საკმე მთლიან მოხმარებას ეხება, რეგიონებს შორის განსხვავებები დიდია (ცხრილი 3.8).

ცხრილი 3.8: შინამეურნეობების საშუალო ყოველთვიური მოხმარება (ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაანგარიშებით) რეგიონების მიხედვით, 2015 წელს.

რეგიონი	2015 (n=4,533)	2015 წ. 2009 წლის ფასებში (n=4,533)	2013 წ. 2009 წლის ფასებში (n=3,726)	2011 წ. 2009 წლის ფასებში (n=4,147)	2009 (n=4,808)	%-ის ცვლი- ლება ინფ- ლაციის გათვალის- წინებით 2015 და 2013 წლებს შო- რის	%-ის ცვლი- ლება ინფლა- ციის გათვა- ლისწინებით 2013 და 2011 წლებს შო- რის	%-ის ცვლი- ლება ინფლა- ციის გათვა- ლისწინებით 2011 და 2009 წლებს შო- რის
თბილისი	422.7	332.8	297.4	230.2	248.4	11.9	29.2	-7.3
აჭარა	355.2	279.7	219.6	189.8	202.7	27.4	15.7	-6.4
გურია	337.2	265.5	177.8	164.1	115.4	49.3	8.3	42.2
იმერეთი, რაჭა	337.1	265.4	246.4	202.8	158.3	7.7	21.5	28.1
კახეთი	315.3	248.3	261.0	194.3	188.2	-4.9	34.3	3.2
მცხეთა- მთიანეთი	306.6	241.4	174.6	160.4	141.0	38.2	8.9	13.7
ქვემო ქართლი	394.3	310.5	211.5	197.3	164.0	46.8	7.2	20.3
სამცხე- ჯავახეთი	361.9	285.0	262.8	191.7	151.8	8.4	37.1	26.3
სამეგრე- ლო	298.4	235.0	224.5	141.4	171.6	4.7	58.8	-17.6
შიდა ქარ- თლი	275.3	216.7	219.2	188.2	191.5	-1.1	16.4	-1.7
სულ	356.7	280.9	248.4	197.7	191.6	13.1	25.7	3.2

რეგიონებში ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე მოხმარების პროცენტული მაჩვენებლის ცვლილება, ძირითადად, შეესაბამება იმავე პერიოდში ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე შემოსავლის მაჩვენებლის ცვლილებას. საერთო ჯამში, 2013 წლიდან ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე საშუალო თვიური მოხმარება 23.1%-ით გაიზარდა ფულადი გამოსახულებით, რაც ინფლაციის გათვალისწინებით, 13.1%-ს შეადგენს.

ცხრილი 3.9 გვიჩვენებს, შინამეურნეობის საშუალო მოხმარების (ეზპ-ზე) რა პროცენტს ფარავდა შემოსავალი ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონებში და სხვადასხვა წლებში. 2015 წელს ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე მთლიანი საშუალო შემოსავალი მოხმარების მხოლოდ 74.3%-ს შეადგენს. ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი თბილისსა და აჭარაში (88.8% და 85.2%), ყველაზე დაბალი კი ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთში (58% და 58.3%) დაფიქსირდა.

ცხრილი 3.9: შინამეურნეობის შემოსავლის (ეზპ-ზე) წილი შინამეურნეობის მოხმარებაში (ეზპ-ზე) რეგიონების მიხედვით

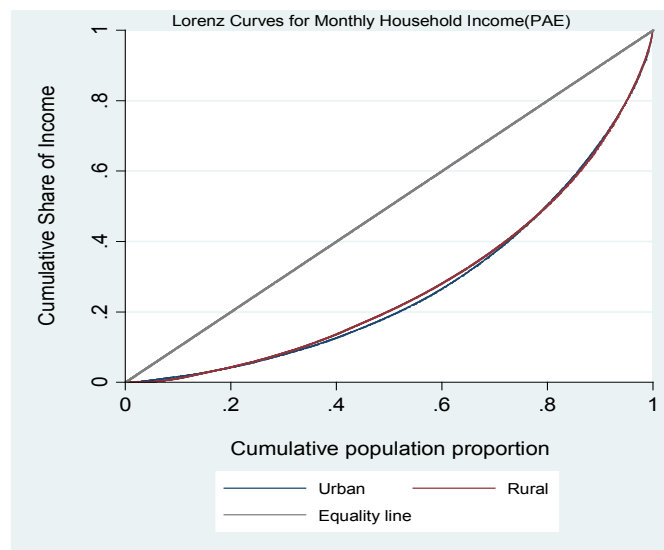
რეგიონი	2009	2011 წელი (2009 წლის ფასებში)	2013 წელი (2009 წლის ფასებში)	2015 წელი (2009 წლის ფასებში)
თბილისი	85.0	86.9	98.5	88.8
აჭარა	69.7	63.9	91.7	85.2
გურია	78.8	54.5	80.7	63.1
იმერეთი, რაჭა	76.2	59.9	71.3	63.3
კახეთი	62.4	65.7	81.0	69.4
მცხეთა-მთიანეთი	80.1	62.4	91.2	71.4
ქვემო ქართლი	66.6	56.8	75.5	58.0
სამცხე-ჯავახეთი	67.2	52.3	66.7	58.3
სამეგრელო	55.0	74.7	70.6	69.6
შიდა ქართლი	60.3	52.6	76.6	79.9
სულ	72.9	68.9	83.2	74.3

შენიშვნა: 2009 (n=4,808), 2011 (n=4,147), 2013 (n=3,726) და 2015 (n=4,533)

3.3 შემოსავლისა და მოხმარების უთანასწორობა

შემოსავლების მხრივ უთანასწორობა¹⁶ (ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაანგარიშებით) 2013 წლის 0.41-დან 2015 წლისთვის 0.43-მდე გაიზარდა მთელი ქვეყნის მასშტაბით. ეს ზრდა მოხდა ქალაქებში ხარჯების ზრდის გამო, სადაც ამ მაჩვენებელმა 0.40-დან 0.42-მდე აიწია. თუმცა სოფლებში ეს ციფრი არ შეცვლილა და ისევ 0.39-ს შეადგენს. ამავდროულად, უნდა აღინიშნოს, რომ სოფლებში საშუალო შემოსავალი მნიშვნელოვნად უფრო დაბალია და უფრო თანაბრად განაწილებული, ვიდრე ქალაქებში, სადაც შედარებით მაღალი შემოსავლები უფრო არათანაბრად ნაწილდება (იხ. დიაგრამა 3.5).

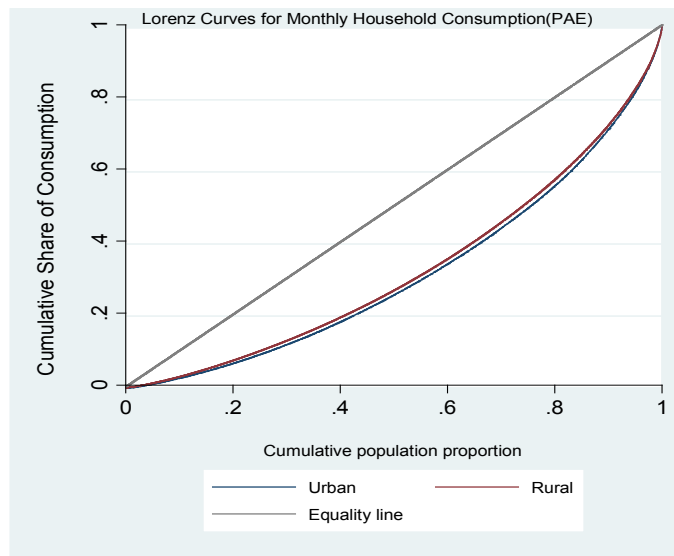
დიაგრამა 3.5: შემოსავლების უთანასწორობა ქალაქებსა და სოფლებში, 2015 წელს

16 ნაჩვენებია ლორენცის მრუდის გამოყენებით

საერთო ჯამში, 2015 წელს, შინამეურნეობების ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე მოხმარების უთანასწორობა უფრო დაბალია (ჯინის კოეფიციენტი = 0.36), ვიდრე შინამეურნეობების ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე არსებული შემოსავლის უთანასწორობა (ჯინის კოეფიციენტი = 0.43). თუმცა, ისევე, როგორც შემოსავლების გამოთვლებთან მიმართებაში, მოხმარების უთანასწორობა უფრო მაღალია ქალაქებში (ჯინის კოეფიციენტი = 0.365), ვიდრე სოფლად (ჯინის კოეფიციენტი = 0.346) (იხ. დიაგრამა 3.6).

დიაგრამა 3.6: შინამეურნეობებში მოხმარების (ეზპ-ზე) უთანასწორობა ქალაქებსა და სოფლებში, 2015 წელს

დასკვნა

მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მეთოდოლოგია მთლიან შემოსავალში შინამეურნეობის თითოეული წევრის ყველანაირ შემოსავალს მოიაზრებს. გამოკითხვის შედეგების თანახმად, შინამეურნეობათა ყოველთვიური საშუალო შემოსავალი 562.2 ლარიდან (2013 წ.) 608.9 ლარამდე (2015 წ.) გაიზარდა. ინფლაციის გათვალისწინებით, ბოლო ორი წლის განმავლობაში შინამეურნეობების საშუალო შემოსავალი მნიშვნელოვნად არ გაზრდილა.

პანელურ შინამეურნეობათა შემოსავლების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ 2013-2015 წლებში შეძლებულ შინამეურნეობათა შემოსავლების ზრდა ხელფასების მატებამ განაპირობა, მაშინ, როცა განაწილების ქვედა ნაწილში უმთავრესი როლი სოციალურმა ტრანსფერებმა ითამაშა. კერძო ტრანსფერების შემცირებამ ყველაზე დიდი უარყოფითი ზეგავლენა უდარიბეს შინამეურნეობებზე მოახდინა, მაშინ, როცა შემოსავლის სხვა წყაროების შემცირებამ მთელ მოსახლეობაზე იმოქმედა.

საშუალოდ, 2013 წლის შემდეგ ეკვივალენტური ზრდასრული პირის შემოსავალი 10%-ით გაიზარდა, თუმცა თუ ფასების ზრდას გავითვალისწინებთ, შინამეურნეობათა საშუალო შემოსავალი (ეზპ-ზე) არც ქალაქებსა და არც სოფლებში მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა.

2015 წელს შინამეურნეობების საშუალო მთლიანი შემოსავალი (608.9 ლარი, ინფლაციის გათვალისწინებლად) საშუალო მოხმარების (821.8 ლარი) 74%-ს შეადგენდა. სოფლებში შემოსავალი მთლიანი მოხმარების მხოლოდ 63%-ს ფარავდა, რაც განპირობებული იყო შინაურ პროდუქციაზე სულ უფრო მზარდი დამოკიდებულებით. ქალაქებში კი ეს მაჩვენებელი 83%-ს შეადგენდა.

შინ მოხმარებული საკვების წილი 43%-დან (2013 წ.) 40%-მდე (2015 წ.) შემცირდა. ამავდროულად, გაიზარდა არასაკვები პროდუქტების გრძელვადიანი ხარჯების წილი. საინტერესოა, რომ 2013 წლის შემდეგ, საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამის ამოქმედების მიუხედავად, ოდნავ გაიზარდა ჯანდაცვასთან დაკავშირებული პროდუქტებისა თუ სერვისების მოხმარება.

2013-2015 წლებში პანელურ შინამეურნეობათა მოხმარების ზრდის უმთავრეს ფაქტორებს საკვების ხარჯები, არასაკვები პროდუქტების გრძელვადიანი ხარჯები და ფინანსური სერვისების ხარჯები წარმოადგენდნენ. ფინანსური სერვისების გადასახადები საგრძნობლად მაღალია განაწილების ზედა 80%-ში, მაშინ, როცა მთელ განაწილებას გაეზარდა ჯანდაცვისა და სხვა გრძელვადიან არასაკვებ პროდუქტებსა თუ საკვებზე გაწეული ხარჯები. არასაკვები პროდუქტების მიმდინარე მოხმარება შემცირდა უღარიბეს შინამეურნეობებში, ხოლო განათლების ხარჯები ოდნავ შემცირდა განაწილების ქვედა 80%-ში.

2015 წელს ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე შინამეურნეობის საშუალო თვიური მოხმარება 356.7 ლარს შეადგენდა. ეკვივალენტური ზრდასრული პირის ყოველთვიური მოხმარება საგრძნობლად მაღალია ქალაქებში - ყველა კატეგორიის მიხედვით, გარდა სახლში კვებისა, რაშიც სოფლის შინამეურნეობები ოდნავ მეტს ხარჯავენ აბსოლუტური გამოსახულებით (148.7 ლარი სოფლებში და 144 ლარი ქალაქებში), და საგრძნობლად მეტს ფარდობითი გამოსახულებით (47% სოფლად და 36.4% ქალაქებში).

2009 წლის შემდეგ, ინფლაციის გათვალისწინებით, ყველაზე მეტად გაიზარდა სახლში კვების, არასაკვები პროდუქტებისა და ჯანდაცვის მოხმარება, განათლების ხარჯები კი ოდნავ შემცირდა.

შემოსავლის მხრივ უთანასწორობა (ეზბ-ზე) 0.41-დან (2013 წ.) 0.43-მდე (2015 წ.) გაიზარდა მთელი ქვეყნის მასშტაბით. ეს ზრდა განაპირობა ქალაქებში უთანასწორობის ზრდამ, სადაც მაჩვენებელმა 0.40-დან 0.42-მდე აიწია მაშინ, როცა სოფლებში ეს ციფრი არ შეცვლილა (0.39).

2015 წელს ეზბ-ზე შინამეურნეობათა მოხმარების მხრივ უთანასწორობა უფრო დაბალი იყო (ჯინის კოეფიციენტი = 0.36), ვიდრე ეზბ-ზე შემოსავლის მხრივ უთანასწორობა (ჯინის კოეფიციენტი = 0.43). თუმცა, შემოსავლების მსგავსად, მოხმარების მხრივ უთანასწორობაც ქალაქებში უფრო დიდია (ჯინის კოეფიციენტი = 0.365) ვიდრე სოფლებში (ჯინის კოეფიციენტი = 0.346).

4. კეთილდღეობის განზომილებები

წინა ანგარიშების მსგავსად, ამ ანგარიშიც გაზომილია, რამდენად ხელმისაწვდომია სამომხმარებლო სიღარიბეში მყოფთათვის ისეთი ძირითადი კომუნალური მომსახურებები, როგორებიცაა წყალმომარაგება, კანალიზაცია თუ გათბობა, აგრეთვე კეთილდღეობის ისეთ სოციალური ასპექტები, როგორებიცაა განათლება, დასაქმება, ჯანდაცვა, ფინანსური სერვისები და სოციალური დახმარება.

4.1. სამომხმარებლო სიღარიბე

წინამდებარე დოკუმენტი მოსახლეობის ფულადი კეთილდღეობის შესაფასებლად მოხმარების მაჩვენებლებს ეყრდნობა. ისეთ ქვეყნებში, როგორიცაა საქართველო, შინამეურნეობათა ეკონომიკური სტატუსის შესაფასებლად მოხმარება უფრო სანდო ინდიკატორია, ვიდრე - შემოსავალი. მოხმარება უკეთესად აფასებს შინამეურნეობის გრძელვადიან ან „მუდმივ“ შემოსავალს, რადგან ის, ჩვეულებრივ, შემოსავალზე ნაკლებად მერყეობს. ისეთი კრიზისული ვითარებები, როგორებიცაა სამსახურის დაკარგვა, ან შრომის ნაყოფიერებისთვის საზიანო ავადმყოფობა, შეიძლება შემოსავლის შემცირების მიზეზად იქცეს. თუმცა ამ პერიოდში, მოხმარების პრობლემების მოსაგვარებლად, შინამეურნეობამ შეიძლება დანაზოგები დახარჯოს ან სესხი აიღოს.¹⁷ ამავდროულად, გადაწყვეტილება, შემოსავალი იქნეს გამოყენებული სიღარიბის საზომად თუ მოხმარება, მონაცემების ხარისხსა და ხელმისაწვდომობაზე დამოკიდებული. შემოსავლებისთვის თვალყურის უშეცდომოდ მიდევნება ძალიან რთულია, როცა მრავალი ადამიანია ჩართული მცირე მეურნეობებში და/ან როცა მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი არაფორმალურ სექტორშია დასაქმებული. ამ მიზეზების გამო, საქართველოში სიღარიბის უფრო ზუსტ საზომად შემოსავალი კი არა, მოხმარება ითვლება. საქართველოს სტრატისტიკის ეროვნული სამსახურიც სწორედ მოხმარების მაჩვენებლებს იყენებს სიღარიბისა და უთანასწორობის დონის შესაფასებლად.

თუმცა მოხმარების მონაცემთა საზომად გამოყენება სხვა სირთულეებსაც შეიცავს. ამ მიდგომას არ შეუძლია ეკონომიკური შოკების ზუსტად დაფიქსირება. სწორედ იმის გამო, რომ მოხმარება ნაკლებად მერყეობს, ვიდრე შემოსავალი, ამ ინდიკატორმა შეიძლება გვიან დააფიქსიროს შინამეურნეობის მდგომარეობის გაუარესება და ძნელად მისაწვდომი გახადოს მისთვის გაღარიბების საწინააღმდეგო მექანიზმები. გარდა ამისა, არც შემოსავლისა და არც მოხმარების მაჩვენებელს არ შეუძლია კეთილდღეობის ისეთი პარამეტრების გამოვლენა, როგორებიცაა სოციალური სერვისების ხელმისაწვდომობა (მაგალითად, ჯანდაცვა და განათლება). ამიტომაც კვლევას რამდენიმე მეორადი ინდიკატორიც ავსებს.

აქ გამოყენებული მოხმარების ცვლადი მოიცავს როგორც შინ- და გარეთ კვების, ასევე არასაკვები პროდუქტების მოხმარების სიდიდეებსაც. ეს გულისხმობს ყველა სახის მოხმარებას - საკუთარი წარმოების პროდუქციისა თუ ნატურით მიწოდებული საქონლის მოხმარებისა და სერვისების (მათ შორის, ჯანდაცვისა და განათლების სერვისების) მოხმარების ჩათვლით.

17 ფრიდმენი (1957) A theory of the consumption function.

ღარიბ შინამეურნეობებში (რომლებშიც მოხმარება სიღარიბის დადგენილ ზღვარს მიღმაა) მცხოვრები მოსახლეობის პროცენტულ მაჩვენებელს „მოსახლეობის სიღარიბის მაჩვენებელი“ ეწოდება, ზღვარს მიღმა მყოფი შინამეურნეობების პროცენტულ მაჩვენებელს კი - „შინამეურნეობათა სიღარიბის მაჩვენებელი“. ბავშვთა¹⁸ სიღარიბის მაჩვენებელი არის იმ ბავშვთა პროცენტული წილი, რომლებიც ღარიბ შინამეურნეობებში ცხოვრობენ. პენსიონერთა სიღარიბის მაჩვენებელი კი, არის სიღარიბის ზღვარზე დაბალი მოხმარების მქონე შინამეურნეობებში მცხოვრები საპენსიო ასაკის ადამიანთა წილი საპენსიო ასაკის მთელ მოსახლეობაში. გარკვეულ ზღვარს ქვემოთ მცხოვრები შინამეურნეობების ან ცალკეული ადამიანების სიღარიბის ნაპრალი არის აღნიშნული ზღვრული სიდიდის ის პროცენტი, რომლითაც საშუალოდ უნდა გაიზარდოს მოხმარება, რომ ღარიბი ოჯახი ამ ზღვრულ დონეზე უფრო მაღალ სეგმენტში გადავიდეს.

4.1.1 სიღარიბის ზღვრული დონეები

სამომხმარებლო სიღარიბის ანალიზი, სიღარიბის სპეციფიკურ ზღვართან მიმართებაში ხორციელდება. ამ დოკუმენტში სიღარიბის სამი ძირითადი ზღვარი გამოიყენება. ესენია: ორი აბსოლუტური (უკიდურესი და ზოგადი) და ერთი ფარდობითი ზღვარი. სიღარიბის აბსოლუტური ზღვრები საერთაშორისო სტანდარტის შესაბამისად, აშშ დოლარებში განისაზღვრება და „ზოგადი ზღვარი“ დღეში 2.50 დოლარს, „უკიდურესი ზღვარი“ კი - დღეში 1.25 დოლარს შეადგენს. გამოყენებულ მეთოდოლოგიას გადაჰყავს დოლარი ლარში 2009 წლის კურსით, და შემდგომ აკორექტირებს მას სამომხმარებლო ფასების ინდექსის (CPI) გამოყენებით.¹⁹ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მეთოდოლოგიის მიხედვით, „ფარდობითი სიღარიბის“ ზღვარი დადგენილია ქვეყნის მედიანური მოხმარების 60%-ზე. მოხმარების შესაბამისი ზღვრის მიხედვით სიღარიბის დონის გაზომვა ამ მაჩვენებლების პანელურ მონაცემებთან ხანგრძლივ პერიოდში შედარების საშუალებას იძლევა. ამ მიზნით, ჩვენ 2015 წელსაც ვიყენებთ იმავე ფარდობით და აბსოლუტურ ზღვრულ განსაზღვრებებს, რომლებსაც 2009, 2011 და 2013 წლების მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევებში ვიყენებდით. მოსახლეობის კეთილდღეობის 2015 წლის კვლევის თანახმად, ხსენებულ წელს შინამეურნეობათა მედიანური მოხმარება (ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე) 286.3 ლარს შეადგენდა. შესაბამისად, ფარდობითი სიღარიბის ზღვარი მედიანური მოხმარების 60% (ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაანგარიშებით) თვეში 171.8 ლარია.

მოსახლეობის კეთილდღეობის 2009, 2011 და 2013 წლების კვლევებში უკიდურესი (დღეში 1.25 დოლარი) და ზოგადი (დღეში 2.5 დოლარი) აბსოლუტური სიღარიბის ზღვრების დასადგენად 2015 წლის ანგარიშში განახლდა ლარი/თვეში მაჩვენებლით გამოსახული სიღარიბის ზღვარი და 2015 წლის ფასების ასახვის მიზნით, სამომხმარებლო ფასების ინდექსის

18 ბავშვთა უფლებების კონვენცია ბავშვებად მიიჩნევს 18 წლამდე ასაკის პირებს (გაეროს კონვენცია ბავშვთა უფლებების შესახებ, მუხლი 1.). მიუხედავად ამისა, ამ ანგარიშში, ზრდასრულთა კატეგორიაში შევიყვანეთ პირები 16 წლიდან ზემოთ, „საქსტატის“ პრაქტიკის შესაბამისად, რომელიც თითოეულ შინამეურნეობაში ეკვივალენტური ზრდასრული პირების რაოდენობის დასაანგარიშებლად ამ ათვლის წერტილს იყენებს. იგივე ზღვარია გამოყენებული მსოფლიო ბანკის ანგარიშში „საქართველოში სიღარიბის დონის შესახებ“ (2008) და 2009 და 2011 წლების მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევებში.

19 ჰაუგტონი და სხვები (2009) სიღარიბისა და უთანასწორობის სახელმძღვანელო

შესაბამისად შეიცვალა,²⁰ რითაც უკიდურესი სიღარიბის ზღვარი თვეში 77.6 ლარით, ზოგადი სიღარიბისა კი 155.1 ლარით (ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე) განისაზღვრა. უნდა აღინიშნოს, რომ შინამეურნეობის საშუალო მოხმარების ზრდის გამო 2015 წელს ფარდობითი სიღარიბის ზღვარი აბსოლუტურ ზღვრებზე უფრო მაღალია.

ურთიერთშედარების მიზნით, განიხილება სიღარიბის ორი დამატებითი ზღვარი. ესენია: გამოკითხვის თვესა და წელს არსებული საარსებო მინიმუმი და 1.90 აშშ დოლარით განსაზღვრული ახალი აბსოლუტური დღიური ზღვარი (რომელიც მსოფლიო ბანკის მიერ უკიდურესი სიღარიბის ახალ ზღვრად განიხილება). უნდა აღინიშნოს, რომ გაეროს ბავშვთა ფონდისა და მსოფლიო ბანკის მიერ სამომხმარებლო სიღარიბის დონის გამოსათვლელად გამოყენებული მეთოლოგიები განსხვავდება: პირველ რიგში, მსოფლიო ბანკი იყენებს მსყიდველობითი უნარის პარიტეტით (PPP) განსაზღვრულ გაცვლით კურსს სიღარიბის ზღვრის დონის დასადგენად ლარში და მეორე, მსოფლიო ბანკი სიღარიბის მაჩვენებლებს ერთ სულ მოსახლეზე ითვლის, ხოლო გაეროს ბავშვთა ფონდი კი ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე.

ცხრილი 4.1 (ა) გვიჩვენებს ყველა წლის სიღარიბის ზღვრებს, რომლებიც ზემოთ აღწერილი მეთოლოგიებითაა დადგენილი

ცხრილი 4.1. (ა): სიღარიბის ზღვრები სხვადასხვა წლებში (ლარი/თვეში ეზპ-ზე)

ზღვარი	2009	2011	2013	2015
უკიდურესი სიღარიბე	61.1	71.7	71.2	77.6
ფარდობითი სიღარიბე	89.7	109.2	137.2	171.8
ზოგადი სიღარიბე	122.2	143.4	142.4	155.1
საარსებო მინიმუმი	109.0	137.3	129.4	139.8
ახალი უკიდურესი სიღარიბე	92.9	108.8	108.2	117.9

წყარო: ავტორთა გამოთვლები ეფუძნება 2009, 2011, 2013 და 2015 წლების კეთილდღეობის კვლევებს.

4.1.2 სიღარიბის ტენდენციები სხვადასხვა ჯგუფებში

2013 წლის კვლევამ აბსოლუტური სიღარიბის საზომ პარამეტრებში მნიშვნელოვანი ვარდნა დააფიქსირა. ეს განსაკუთრებით ზრდასრულ მოსახლეობასა და პენსიონერებში შეიმჩნეოდა. თუმცა ამ კატეგორიებში ფარდობითი სიღარიბის მაჩვენებლები მხოლოდ ცოტათი შეიცვალა; ბავშვთა ფარდობითი სიღარიბის მაჩვენებელმა კი აიწია. 2015 წელს აბსოლუტური სიღარიბის მაჩვენებლებმა კვლავ დაიწია, ფარდობითი სიღარიბის მაჩვენებელი კი მხოლოდ უმნიშვნელოდ შეიცვალა.

2013-2015 წლებში ფარდობითი სიღარიბის ზღვარს მიღმა მყოფი შინამეურნეობების პროცენტულმა წილმა 0.6%-ით იმატა და 20.1%-დან 20.7%-მდე გაიზარდა. ღარიბ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების წილმა კი, 0.3%-ით დაიწია და 26.8% შეადგინა (ცხრილი 4.1 (ბ)). თუ შევხედავთ სიღარიბის უდაბლეს ზღვარს (77.6 ლარი), საქართველოს შინამეურნე-

20 იხ. ქვეთავი 2.2.4 ზემოთ

ობათა 1.7% და მოსახლეობის 2.1% კვლავ უკიდურეს სიღარიბეში ცხოვრობს. თუმცა ღარიბ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების მაჩვენებელი მხოლოდ 2.5%-მდე შემცირდა. ზოგადი სიღარიბის უფრო რეალისტური ზღვრის მიხედვით, შინამეურნეობათა 16.4% და ბავშვთა 21.7% კვლავაც ღარიბია.

2015 წელს შინამეურნეობების 11.9% და მოსახლეობის 13.3% საარსებო მინიმუმის ზღვარს ქვემოთ ცხოვრობდა. მიუხედავად იმისა, რომ საგრძნობლად შემცირდა საარსებო მინიმუმს ქვემოთ მცხოვრები ბავშვების წილი, ყოველი მეექვსე ბავშვი ცხოვრობს ისეთ შინამეურნეობაში, სადაც ადამიანთა მინიმალური საჭიროებები არ კმაყოფილდება. ამასთანავე, 2011 წლიდან 2015 წლამდე სამომხმარებლო ფასების ინდექსის 8.2%-ით ზრდის მიუხედავად, ამავე პერიოდში საარსებო მინიმუმის თვითურმა მოცულობამ მხოლოდ 1.8%-ით მოიმატა.

ცხრილი 4.1(ბ): სამომხმარებლო სიღარიბის მაჩვენებლების ურთიერთშედარება

სიღარიბის ზღვარი	საზომი ერთეული		2009		2011		2013		2015
		ლარი	WMS	ლარი	WMS	ლარი	WMS	GEL	WMS
უკიდურესი	შინამეურნეობა %	61.1	8.9	71.7	8.3	71.2	3.1	77.6	1.7
	მოსახლეობა %		9.9		9.1		3.9		2.1
	ბავშვები %		11.5		9.4		6.0		2.5
	პენსიონერები %		7.3		8.1		1.9		1.7
ფარდობითი	შინამეურნეობა %	89.7	23.7	109.2	21.8	137.2	20.1	171.8	20.7
	მოსახლეობა %		25.7		23.5		22.9		23.1
	ბავშვები %		28.4		25.2		27.1		26.8
	პენსიონერები %		22.2		21.3		18.7		19.3
ზოგადი	შინამეურნეობა %	122.2	41.5	143.4	35.4	142.4	21.8	155.1	16.4
	მოსახლეობა %		44.8		37.9		24.6		18.4
	ბავშვები %		49.0		40.8		28.4		21.7
	პენსიონერები %		41.7		36.6		20.6		15.0
საარსებო მინიმუმი	შინამეურნეობა %	109	34.4	137.3	32.9	129.4	18.0	139.8	11.9
	მოსახლეობა %		37.1		35.6		20.6		13.3
	ბავშვები %		40.7		38.6		24.8		15.6

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

	პენსიონერები %		34.0		33.7		16.4		10.5
დღეში 1.9 აშშ დოლარი	შინამეურნეობა %	92.9	25.2	108.8	21.7	108.2	11.4	117.9	7.2
	მოსახლეობა %		27.4		23.4		13.4		8.1
	ბავშვები %		30.4		25.1		16.3		9.8
	პენსიონერები %		24.1		21.2		9.6		6.3

შენიშვნა: 2009 - n=4,646 შინამეურნეობები; 16,832 მოსახლეობა; 3,167 ბავშვები; 3,383 პენსიონერები; 2011 - n=4,147 შინამეურნეობები; 14,837 მოსახლეობა; 2,713 ბავშვები; 3,121 პენსიონერები; 2013 - n=3,726 შინამეურნეობები; 13,282 მოსახლეობა; 2,374 ბავშვები; 2,883 პენსიონერები; 2015 - n=4,533 შინამეურნეობები; 16,155 მოსახლეობა; 2,939 ბავშვები; 3,503 პენსიონერები;

შენიშვნა: უკიდურესი, ზოგადი და დღეში 1.9 აშშ დოლარის მქონეთა სიღარიბის მაჩვენებლები კორექტირებულია საქსტატის სამომხმარებლო ფასების ინდექსთან შესაბამის თვეში 2009 წლის შემდეგ, საარსებო მინიმუმის მაჩვენებლები კი შეესაბამება საქსტატის მიერ დადგენილ ოფიციალურ საარსებო მინიმუმს 2011, 2013, 2015 წლების აგვისტოში.

სიღარიბის ელასტიურობა ეკონომიკური ზრდის მიხედვით გამოითვლება, როგორც შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებელსა და შინამეურნეობის საშუალო მოხმარების მაჩვენებლების პროცენტულ ცვლილებებს შორის უარყოფითი თანაფარდობა და გვიჩვენებს, რამდენად დადებითად მოქმედებს ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა ღარიბ მოსახლეობაზე. ციფრული გამოსახულებით ეს გვიჩვენებს, რამდენად შემცირდა სიღარიბის მაჩვენებელი, როცა საშუალო მოხმარებამ ერთი პროცენტით მოიმატა. 2015 და 2013 წლებს შორის სიღარიბის ელასტიურობა უკიდურესი სიღარიბისთვის 1.9%-ს, ზოგადი სიღარიბისთვის კი - 3.5%-ს შეადგენდა. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ეკვივალენტური ზრდასრული პირის მოხმარების 1 პროცენტით ზრდა 3.5%-ით ამცირებს უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებელს (ეზპ-ს მიერ დღეში 1.25 აშშ დოლარის მოხმარების ეკვივალენტი) და მხოლოდ 1.9%-ით ზოგად სიღარიბეს (ეზპ-ს მიერ დღეში 2.5 აშშ დოლარის მოხმარების ეკვივალენტი). 2009-2011 წლებში ზოგად სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობებში სიღარიბის ელასტიურობა ორჯერ უფრო მაღალი იყო, ვიდრე უკიდურესად ღარიბ შინამეურნეობებში. ეს მაჩვენებელი უკიდურესად ღარიბ შინამეურნეობებში თანდათან გაიზარდა, რაც გვიჩვენებს, რომ საქართველოში უკიდურესად ღარიბები ბოლო წლების მზარდი მოხმარებით სულ უფრო მეტ სარგებელს ნახულობენ.

ცხრილი 4.1 (გ) სიღარიბის ელასტიურობა ეკონომიკური ზრდის მიხედვით 2009-2015 წლებში

ცვლილების პროცენტი	2009-2011	2011-2013	2013-2015
საშუალო მოხმარება ეზპ-ზე, 2009 წლის ფასებით	4%	26%	13%
1.25 აშშ დოლარი დღეში, შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებელი	-7%	-63%	-45%
2.5 აშშ დოლარი დღეში, შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებელი	-15%	-38%	-25%
სიღარიბის ელასტიურობა ეკონომიკური ზრდის მიხედვით	2009-2011	2011-2013	2013-2015
უკიდურესი სიღარიბე	1.8	2.4	3.5
ზოგადი სიღარიბე	3.9	1.5	1.9

4.1.3 სიღარიბე სოფლად და ქალაქებში

სოფლებში უფრო მეტი ადამიანი ცხოვრობს სიღარიბის სამივე ზღვარს მიღმა, ვიდრე ქალაქებში. მიუხედავად ამისა, როცა საქმე უკიდურეს სიღარიბეს ეხება, სიღარიბის ნაპრალი ქალაქებში უფრო დიდი იყო ყველა წელს - 2011 წლის გარდა. 2015 წელს ქალაქებში უკიდურესი სიღარიბის ნაპრალი ოდნავ შემცირდა (23.4%), სოფლებში კი ეს ციფრი გაიზარდა (19%-დან 22.9%-მდე), რითაც ეს ორი მაჩვენებელი ერთმანეთს დაუახლოვდა (ცხრილი 4.2). 2015 წელს უკიდურეს სიღარიბეში მყოფთა მოხმარება საშუალოდ, თითქმის ერთი მეოთხედით უნდა გაზრდილიყო (23.1%), რომ შინამეურნეობები უკიდურესი სიღარიბიდან გამოსულიყვნენ.

უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებელი 2009 და 2011 წლებში ძალიან არ შეცვლილა, მაგრამ მნიშვნელოვნად შემცირდა 2013 და 2015 წლებში.

ცხრილი 4.2: უკიდურესი სამომხმარებლო სიღარიბის ცვლილებები 2009-2015 წლებში

		2009	2011	2013	2015	%-ული ერთეულით ცვლილება (2011-2009)	%-ული ერთეულით ცვლილება (2013-2011)	%-ული ერთეულით ცვლილება (2015-2013)
	ქალაქებში	8.6	7.0	2.7	1.5	-1.6	-4.3	-1.2
შინამეურნეობა (%)	სოფლებში	9.3	9.6	3.5	1.9	-0.3	-6.1	-1.6
	სულ	8.9	8.3	3.1	1.7	-0.6	-5.2	-1.4
	ქალაქებში	33.9	24.0	24.1	23.4	-9.9	-0.1	-0.7

გავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

		2009	2011	2013	2015	%-ული ერთეულით ცვლილება (2011-2009)	%-ული ერთეულით ცვლილება (2013-2011)	%-ული ერთეულით ცვლილება (2015-2013)
სიღარიბის ნაპრალი (%)	სოფლებში	26.5	29.4	19.0	22.9	2.9	-10.4	3.9
	სულ	30.1	27.1	21.3	23.1	-3.0	-5.8	1.8

შენიშვნა: 2009 (n=4,646), 2011 (n=4,147), 2013 (n=3,726), 2015 (n=4,533)

ზღვრები 2009 2011 2013 2015

უკიდურესი სიღარიბე 61.1 71.7 71.2 77.6

2015 წელს ფარდობითი სიღარიბის ნაპრალიც გათანაბრებულია ქალაქებსა და სოფლებში. სიღარიბის ნაპრალი ქალაქებში კიდევ უფრო (2.5 პროცენტული ერთეულით) შემცირდა (ცხრილი 4.3). თუმცა სოფლებში ფარდობითი სიღარიბის მაჩვენებელი 7.5%-ით უფრო მაღალია, ვიდრე ქალაქებში.

ცხრილი 4.3: ფარდობითი სამომხმარებლო სიღარიბის ცვლილებები 2009-2015 წლებში

		2009	2011	2013	2015	%-ული ერთეულით ცვლილება (2011-2009)	%-ული ერთეულით ცვლილება (2013-2011)	%-ული ერთეულით ცვლილება (2015-2013)
	ქალაქებში	19.9	18.0	16.3	17.0	-1.9	-1.7	0.7
შინამეურნეობა (%)	სოფლებში	27.7	25.6	24.1	24.5	-2.1	-1.4	0.4
	სულ	23.7	21.8	20.1	20.7	-2.0	-1.7	0.6
	ქალაქებში	32.6	29.5	28.4	25.9	-3.1	-1.1	-2.5
სიღარიბის ნაპრალი (%)	სოფლებში	26.5	30.5	26.7	26.1	4.0	-3.8	-0.6
	სულ	29.1	30.0	27.4	26.0	0.9	-2.6	-1.4

შენიშვნა: 2009 (n=4,646), 2011 (n=4,147), 2013 (n=3,726), 2015 (n=4,533)

ზღვრები 2009 2011 2013 2015

ფარდობითი სიღარიბე 89.7 109.2 137.2 171.8

სოფლის შინამეურნეობების 19.2% და ქალაქების შინამეურნეობების 13.6% კვლავ ზოგად სიღარიბეში იმყოფება. თუმცა ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებელმა ორივეგან საგრძნობლად იკლო (ცხრილი 4.4) - განსაკუთრებით ეს სოფლებში შეიმჩნევა.

ცხრილი 4.4: ზოგადი სამომხმარებლო სიღარიბის ცვლილებები 2009-2015 წლებში

		2009	2011	2013	2015	%-ული ერთეულით ცვლილება (2011-2009)	%-ული ერთეულით ცვლილება (2013-2011)	%-ული ერთეულით ცვლილება (2015-2013)
	ქალაქებში	34.9	30.8	17.5	13.6	-4.1	-13.3	-3.9
შინამეურნეობა (%)	სოფლებში	48.3	40.1	26.2	19.2	-8.2	-13.9	-7.0
	სულ	41.5	35.4	21.8	16.4	-6.1	-13.6	-5.4
	ქალაქებში	34.7	31.9	28.9	23.8	-2.8	-3.0	-5.1
სიღარიბის ნაპრალი (%)	სოფლებში	32.2	34.3	27.2	24.6	2.1	-7.1	-2.6
	სულ	33.1	33.2	27.9	24.2	0.1	-5.3	-3.7

4.1.4 შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვები

2015 წელს შინამეურნეობების 38.5%-ს, სულ მცირე, ერთი ბავშვი მაინც ჰყავდა. კვლევის ოთხივე ეტაპზე სიღარიბის მაჩვენებელი უფრო მაღალი იყო ბავშვიან შინამეურნეობებში, ვიდრე იმ შინამეურნეობებში, სადაც ბავშვები არ ცხოვრობენ (ცხრილები 4.5 (ა), 4.5 (ბ) და 4.5 (გ)). შინამეურნეობებში ბავშვთა რაოდენობის ზრდასთან ერთად მნიშვნელოვნად იზრდება ფარდობითი და ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებლებიც. ფარდობითი სიღარიბის ზღვრით თუ ვიმსჯელებთ, ერთ- ან ორბავშვიანი ოჯახების 24.5% სიღარიბეში ცხოვრობს. ეს ციფრი თითქმის 32%-მდე იზრდება, როცა საქმე სამ- ან მეტ ბავშვიან შინამეურნეობებს ეხება.

ცხრილი 4.5 (ა): უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებლები შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების რაოდენობის მიხედვით, 2009, 2011, 2013, 2015 წლებში

შინამეურნეობის ტიპი	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.
	2009		2011		2013		2015	
ბავშვის გარეშე	7.8	**	7.2	**	1.9	***	1.3	*
ბავშვიანი	10.5		9.9		5.1		2.4	

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

შინამეურ- ნეობის ტიპი	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნე- ობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნე- ობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნე- ობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნე- ობების %)	χ^2 Sig.
ბავშვის გა- რეშე	7.8	***	7.2	**	1.9	***	1.3	*
1-, ან 2-ბავ- შვიანი	9.8		10		4.2		2.5	
შინამეურ- ნეობები 3+ ბავშვით	16		9.5		10.2		1.2	
სულ	8.9		8.3		3.1		1.7	

შენიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

ცხრილი 4.5 (ბ): ფარდობითი სიღარიბის მაჩვენებლები შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავ-
შვების რაოდენობის მიხედვით, 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

შინამეურნე- ობის ტიპი	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნე- ობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნე- ობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნე- ობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნე- ობების %)	χ^2 Sig.
	2009		2011		2013		2015	
ბავშვის გა- რეშე	21.5	***	19.9	***	16.5	***	17.7	***
ბავშვებიანი	26.8		24.5		26.1		25.5	
ბავშვის გა- რეშე	21.5	***	19.9	***	16.5	***	17.7	***
1-, ან 2-ბავშ- ვიანი	25.4		23.7		25.1		24.5	
შინამეურნე- ობები 3+ ბავშ- ვით	36.7		30.1		32.5		31.7	
სულ	23.7		21.8		20.1		20.7	

შენიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

ცხრილი 4.5 (გ): ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებლები შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების რაოდენობის მიხედვით, 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

შინამეურნეობის ტიპი	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.
	2009		2011		2013		2015	
ბავშვის გარეშე	38.3	***	33	***	18.3	***	13.8	***
ბავშვებიანი	46		39		27.6		20.5	
ბავშვის გარეშე	38.3	***	33	***	18.3	***	13.8	***
1-, ან 2-ბავშვიანი	44.2		37.5		26.6		20	
შინამეურნეობები 3+ ბავშვით	59.1		49.5		33.3		24.3	
სულ	41.5		35.4		21.8		16.4	

შენიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

2009 წელს ბავშვთა სიღარიბის საერთო მაჩვენებელი, სიღარიბის სხვადასხვა ზღვრულ დონეზე, 11.5%-დან 49%-მდე მერყეობდა. 2011 წელს ეს მაჩვენებლები შემცირდა და ზღვრულ დონეებს შორის 9.4%-დან 40.8%-მდე შეადგინა; 2013 წელს ხსენებული დიაპაზონი 6.0%-დან 28.4%-მდე, 2015 წელ კი - 2.5%-დან 26.8%-მდე ვარიირებდა (ცხრილი 4.6). მიუხედავად ამისა, სიღარიბის ყველა დონეზე, ღარიბ ოჯახებში მცხოვრები ბავშვების პროცენტული მაჩვენებელი კვლავაც უფრო დიდია, ვიდრე, მთელი მოსახლეობის, ან პენსიონერთა პროცენტული მაჩვენებელი.

ცხრილი 4.6: სიღარიბის მაჩვენებელი 2009, 2011, 2013, 2015 წლებში

	სიღარიბის ზღვარი											
	უკიდურესი				ფარდობითი				ზოგადი			
% poor	2009	2011	2013	2015	2009	2011	2013	2015	2009	2011	2013	2015
შინამეურნეობები	8.9	8.3	3.1	1.7	23.7	21.8	20.1	20.7	41.5	35.4	21.8	16.4
ბავშვები	11.5	9.4	6.0	2.5	28.4	25.2	27.1	26.8	49.0	40.8	28.4	21.7
პენსიონერები	7.3	8.1	1.9	1.7	22.2	21.3	18.7	19.3	41.7	36.6	20.6	15.0
მოსახლეობა	9.9	9.1	3.9	2.1	25.7	23.5	22.9	23.1	44.8	37.9	24.6	18.4

4.1.5 პენსიონერთა შინამეურნეობები

ხანში შესულ პენსიონერებად ითვლებიან 64 წელს გადაცილებული მამაკაცები და 59 გადაცილებული ქალები. საქართველოს შინამეურნეობების ნახევარზე მეტში (57%-ში) ცხოვრობს, სულ მცირე, ერთი პენსიონერი მაინც და ბავშვიანი შინამეურნეობების 48%-ში ცხოვრობს

ერთი, ან მეტი პენსიონერი. შინამეურნეობათა 18.6%-ში კი ცხოვრობს, სულ მცირე, ერთი ხანში შესული პენსიონერი და ერთი ბავშვი. ამ შემთხვევაში ჩვენ ვახდენთ მხოლოდ ხანში შესული პენსიონერებით დაკომპლექტებული შინამეურნეობებისა და დანარჩენი შინამეურნეობების ურთიერთშედარებას. 2015 წელს, ისევე, როგორც კვლევის წინა ეტაპებზე, იმ შინამეურნეობებში, სადაც მხოლოდ ხანში შესული პენსიონერები ცხოვრობენ სიღარიბის მაჩვენებელი უფრო დაბალი იყო, ვიდრე სხვა²¹ შინამეურნეობებში (ცხრილები 4.7 (ა), 4.7(ბ) და 4.7 (გ)).

ცხრილი 4.7 (ა): უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებლები პენსიონერთა შინამეურნეობების ტიპების მიხედვით, 2009, 2011, 2013 და 2015 წწ.

შინამეურნეობის ტიპი	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.
	2009		2011		2013		2015	
არა მხოლოდ პენსიონერები	9.5		9.0		3.5		1.9	
მარტოხელა პენსიონერი	6.2		4.9		1.7		0.6	
მხოლოდ პენსიონერებისგან შემდგარი შინამეურნეობები, სადაც ერთზე მეტი პენსიონერი ცხოვრობს	6.0	*	5.4	**	0	**	0.9	*
სულ	8.9		8.3		3.1		1.7	

შენიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

ცხრილი 4.7 (ბ): ფარდობითი სიღარიბის მაჩვენებლები პენსიონერთა შინამეურნეობების ტიპების მიხედვით, 2009, 2011, 2013 და 2015 წწ.

შინამეურნეობის ტიპი	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.
	2009		2011		2013		2015	
არა მხოლოდ პენსიონერები	24.5		23.0		22.1		22.5	
მარტოხელა პენსიონერი	18.8		14.8		11.7		12.7	
მხოლოდ პენსიონერებისგან შემდგარი შინამეურნეობები, სადაც ერთზე მეტი პენსიონერი ცხოვრობს	21.1	*	17.9	***	9.8	***	11.4	*
სულ	23.7		21.8		20.1		20.7	

შენიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

21 არა მხოლოდ პენსიონერებისგან შემდგარ შინამეურნეობად ითვლება ყველა შინამეურნეობა, გარდა ისეთებისა, სადაც მხოლოდ ერთი, ან რამდენიმე პენსიონერი ცხოვრობს.

ცხრილი 4.7 (გ): ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებლები პენსიონერთა შინამეურნეობების ტიპების მიხედვით, 2009, 2011, 2013 და 2015 წწ.

შინამეურნეობის ტიპი	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.	სიღარიბის მაჩვენებელი (შინამეურნეობების %)	χ^2 Sig.
	2009		2011		2013		2015	
არა მხოლოდ პენსიონერები	42.6	**	36.6	***	23.8	***	17.9	***
მარტოხელა პენსიონერი	34.0		28.5		13.3		10.1	
მხოლოდ პენსიონერებისგან შემდგარი შინამეურნეობები, სადაც ერთზე მეტი პენსიონერი ცხოვრობს	38.3		31.9		11.1		8	
სულ	41.5		35.4		21.8		16.4	

შენიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

4.1.6. სიღარიბე რეგიონების მიხედვით

სიღარიბის მაჩვენებელი ძალიან მკვეთრად მერყეობს რეგიონების მიხედვით. უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებელი საკმაოდ დაბალია საიმისოდ, რომ მოხდეს მისი რეგიონების მიხედვით დიფერენცირება, თუმცა შერჩევის ზომამ მოგვცა ამის საშუალება ფარდობითი და ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებლებთან მიმართებაში. ჩვენ ხელთ არსებული მონაცემების თანახმად, 2015 წელს ფარდობითი და ზოგადი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი შინამეურნეობებისა და მოსახლეობის ყველაზე დიდი წილი შიდა ქართლზე მოდის; ამ მხრივ, ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი კი ქვემო ქართლშია.

ცხრილი 4.8: ფარდობითი სიღარიბის (<171.8 ლარი) და აბსოლუტური სიღარიბის (<155.1 ლარი) მაჩვენებლები რეგიონების მიხედვით, 2015 წელს (n=4,533)

	შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებელი	მოსახლეობის სიღარიბის მაჩვენებელი	ბავშვთა სიღარიბის მაჩვენებელი	პენსიონერთა სიღარიბის მაჩვენებელი				
	ფარდობითი	ზოგადი	ფარდობითი	ზოგადი	ფარდობითი	ზოგადი	ფარდობითი	ზოგადი
თბილისი	17.2	14.4	17.6	14.8	19.5	16.4	17.6	15.2
აჭარა	22.4	16.6	22.2	16.6	23.5	16.5	22.3	15.9
გურია	27.9	20.8	31.1	23.6	36.1	26.4	27.3	18.3

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

	შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებელი		მოსახლეობის სიღარიბის მაჩვენებელი		ბავშვთა სიღარიბის მაჩვენებელი		პენსიონერთა სიღარიბის მაჩვენებელი	
	ფარდობითი	ზოგადი	ფარდობითი	ზოგადი	ფარდობითი	ზოგადი	ფარდობითი	ზოგადი
იმერეთი, რაჭა	20.6	15.9	25.3	19.6	32.3	26.4	18.8	14.1
კახეთი	21.9	17.9	24.9	20.9	30.4	25.8	22.5	17.7
მცხეთა-მთიანეთი	24.6	20.1	25.2	19.9	24.6	19.1	20.5	17.3
ქვემო ქართლი	12.9	10.7	14.2	11.6	16.4	13.7	8.5	7.2
სამცხე-ჯავახეთი	15.9	12.4	15.5	12.5	16.2	13.8	12.6	10.6
სამეგრელო	26.0	19.6	32.2	24.7	38.7	28.9	23.2	17.1
შიდა ქართლი	31.8	25.2	40.5	32.3	50.8	43.4	26.5	18.7
სულ	20.7	16.4	23.1	18.4	26.8	21.7	19.3	15.0

4.1.7 სიღარიბე და განათლება

შინამეურნეობებში, მთლიან მოსახლეობასა თუ ბავშვებში სიღარიბის დაბალი მაჩვენებელი, როგორც წესი, პირდაპირ კავშირშია ოჯახებში ზრდასრულთა განათლების დონესთან. განათლების დონის ზრდით, აგრეთვე, მცირდება სიღარიბის ნაპრალი (ცხრილები 4.9 (ა), 4.9 (ბ) და 4.9 (გ)).

ცხრილი 4.9 (ა): უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებლების ცვალებადობა (სიღარიბის ზღვარი = 77.6 ლარს) შინამეურნეობის ყველა წევრს შორის განათლების უმაღლესი დონის მიხედვით, 2015 წ.

	სიღარიბის მაჩვენებელი შინამეურნეობის მიხედვით (%)	χ^2 Sig.	სიღარიბის ნაპრალი (%)		სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით	ბავშვთა სიღარიბე (%)
განათლების დონე:						
არავითარი	1.6	**	5.3		1.9	2.4
საშუალო	2.8		23.3		3.1	3.5
პროფესიული	1.9		25.3		2.5	3.1
უმაღლესი	1.0		23.3		1.3	1.6
სულ (n=4,533)	1.7		23.1		2.1	2.5

შინიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

ცხრილი 4.9 (ბ): ფარდობითი სიღარიბის მაჩვენებლების ცვალებადობა (სიღარიბის ზღვარი = 171.8 ლარს) შინამეურნეობის ყველა წევრს შორის განათლების უმაღლესი დონის მიხედვით, 2015 წ.

	სიღარიბის მაჩვენებელი შინამეურნეობის მიხედვით (%)	χ^2 Sig.	სიღარიბის ნაპრაღი (%)		სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლე- ობის რა- ოდენობის მიხედვით	ბავშვთა სიღარიბე (%)
განათლების დონე:						
არავითარი	24.5	***	23.8		29.7	33.8
საშუალო	30.7		27.4		35.3	41.8
პროფესიული	24.2		26.9		29.4	34.6
უმაღლესი	12.5		23.4		13.6	14.3
სულ (n=4,533)	20.7		26.0		23.1	26.8

შინიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

ცხრილი 4.9 (გ): ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებლების ცვალებადობა (სიღარიბის ზღვარი = 155.1 ლარს) შინამეურნეობის ყველა წევრს შორის განათლების უმაღლესი დონის მიხედვით, 2015 წ.

	სიღარიბის მაჩვენებელი შინამეურნეობის მიხედვით (%)	χ^2 Sig.	სიღარიბის ნაპრაღი (%)		სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლეობის რა- ოდენობის მიხედვით	ბავშვთა სიღარიბე (%)
განათლების დონე:						
არავითარი	19.2	***	21.7		25.5	19.2
საშუალო	23.9		26.6		27.9	23.9
პროფესიული	19.8		24.4		24.5	19.8
უმაღლესი	9.8		20.8		10.4	9.8
სულ (n=4,533)	16.4		24.2		18.4	16.4

შინიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

შინამეურნეობებში ქალთა განათლების დონეს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. ურთიერთკავშირი ქალთა განათლების დონესა და სიღარიბის სტატუსს შორის უფრო მეტად იკვეთება სიღარიბის ზღვრის ზრდასთან ერთად. როგორც ფარდობითი, ისე ზოგადი სიღარიბის შემთხვევაში, ღარიბი შინამეურნეობებისა და მატერიალური პრობლემის მქონე მოსახლეობის პროცენტული მაჩვენებლები მკვეთრად იკლებს ქალთა საგანმანათლებლო მიღწევების ზრდასთან ერთად.

სიღარიბის მაჩვენებელი, საშუალოდ, კლებულობს ქალთა განათლების დონის ზრდასთან ერთად, რაც აისახება არა მხოლოდ რესურსების უკეთ მართვაში, არამედ სავარაუდოდ, იმაშიც, რომ უკეთესი განათლება მეტ არჩევანს იძლევა, როცა საქმე ეხება ოჯახზე ზრუნვასა და ანაზღაურებად სამუშაოს შორის ბალანსის დაცვას (ცხრილები 4.10 (ა), 4.10 (ბ) და 4.10 (გ)). სიღარიბის მაჩვენებელი ისეთ შინამეურნეობებში, სადაც ქალებს უმაღლესი

გავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

განათლება აქვთ მიღებული, სხვა ტიპის შინამეურნეობების სიღარიბის მაჩვენებლის ნახევარს შეადგენს.

ცხრილი 4.10 (ა): უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებლების ცვალებადობა (სიღარიბის ზღვარი = 77.6 ლარს) შინამეურნეობებში ქალთა განათლების უმაღლესი დონის მიხედვით, 2015 წ.

	სიღარიბის მაჩვენებელი შინამეურნეობის მიხედვით (%)	χ^2 Sig.	სიღარიბის ნაპრალი (%)		სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით	ბავშვთა სიღარიბე (%)
ქალთა განათლების დონე						
არავითარი	1.7	*	10.5		1.8	1.5
საშუალო	2.5		19.9		3.0	3.4
პროფესიული	1.6		19.9		2.0	2.6
უმაღლესი	0.7		28.6		1.2	1.7
სულ (n=4,323)	1.6		20.9			

შინიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

გამორიცხავს მხოლოდ მამრობითი სქესის წარმომადგენლებისაგან შემდგარ შინამეურნეობებს.

ცხრილი 4.10 (ბ): ფარდობითი სიღარიბის მაჩვენებლების ცვალებადობა (სიღარიბის ზღვარი = 171.8 ლარს) შინამეურნეობებში ქალთა განათლების უმაღლესი დონის მიხედვით, 2015 წ.

	სიღარიბის მაჩვენებელი შინამეურნეობის მიხედვით (%)	χ^2 Sig.	სიღარიბის ნაპრალი (%)		სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით	ბავშვთა სიღარიბე (%)
ქალთა განათლების დონე						
არავითარი	24.7	***	25.1		29.9	39.8
საშუალო	28.9		26.8		32.6	37.8
პროფესიული	22.9		26.2		26.5	29.0
უმაღლესი	12.0		22.8		13.2	14.4
სულ (n=4,323)	20.9		25.7			

შინიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

გამორიცხავს მხოლოდ მამრობითი სქესის წარმომადგენლებისაგან შემდგარ შინამეურნეობებს.

ცხრილი 4.10 (გ): ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებლების ცვალებადობა (სიღარიბის ზღვარი = 155.1 ლარს) შინამეურნეობებში ქალთა განათლების უმაღლესი დონის მიხედვით, 2015 წ.

	სიღარიბის მაჩვენებელი შინამეურნე- ობის მიხედ- ვით (%)	χ^2 Sig.	სიღარიბის ნაპრალი (%)		სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით	ბავშვთა სიღარიბე (%)
ქალთა განათლების დონე						
არავითარი	20.3	***	22.0		26.5	37.9
საშუალო	22.5		25.8		25.8	30.4
პროფესიული	18.7		23.5		21.9	24.3
უმაღლესი	9.2		20.5		9.9	11.0
სულ (n=4,323)	16.5		23.8			

შინიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

გამორიცხავს მხოლოდ მამრობითი სქესის წარმომადგენლებისაგან შემდგარ შინამეურნეობებს

4.1.8 სიღარიბე და დასაქმება

მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევა შეიცავს მონაცემებს იმის შესახებ, იყო თუ არა ჩართული წინა კვირის განმავლობაში შინამეურნეობის 15 წელს გადაცილებული რომელიმე წევრი რაიმე საქმიანობაში (თუნდაც ერთი საათით). თუმცა ჩვენი მონაცემები არ იძლევა უმუშევრობის, ან დასაქმების დონის გამოთვლის საშუალებას. წინამდებარე ანგარიში შინამეურნეობაში არსებული დასაქმების პირობებს რამდენიმე კატეგორიად ყოფს. ესენია: რეგულარული მარჩენლები, გარკვეულწილად დასაქმებულები, და დასაქმებულები ან მიწის მფლობელები. რეგულარული მარჩენლების კატეგორია მოიცავს იმ შინამეურნეობებს, სადაც რომელიმე წევრი მუშაობს კერძო ან საჯარო დაწესებულებაში ხელფასისა თუ სარგოს სანაცვლოდ, ან თვითდასაქმებულია ვაჭრობაში, ხელობაში, ანდა რაიმე პროფესიულ საქმიანობაში. გარკვეულწილად დასაქმებულების კატეგორია აერთიანებს რეგულარულ მარჩენლებს იმ ადამიანებთან ერთად, რომლებიც ამუშავებენ საკუთარ მიწას, ეწევიან მესაქონლეობასა და სხვა სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობას, ან დროებით არიან დასაქმებულები ფულადი თუ ნატურით ანაზღაურების სანაცვლოდ. დასაქმებულების ან მიწის მფლობელების კატეგორია მოიცავს მათ, ვინც დასაქმებულია ან ფლობს მიწას მიუხედავად იმისა, თვითონ ამუშავებს ამ ნაკვეთს თუ - არა. თითოეულ კატეგორიაში შინამეურნეობების ფარდობითი სიხშირეები ნაჩვენებია 4.12 ცხრილში. ამ ინდიკატორთაგან არც ერთი არ ასახავს უმუშევრობის მაჩვენებელს, ან იმ ადამიანების პროცენტულ მაჩვენებელს, რომლებიც არ არიან დასაქმებული.

ცხრილი უჩვენებს, რომ 2013-2015 წლებში შემცირდა იმ შინამეურნეობების პროცენტული წილი, რომლებშიც ვიღაცაა დასაქმებული, ან ვიღაცაა „გარკვეულწილად დასაქმებული, ან

მიწის მფლობელი“. გარდა ამისა, შინამეურნეობათა მხოლოდ ნახევარს ჰყავს რეგულარული მარჩენალი.

ცხრილი 4.11: შინამეურნეობების დასაქმების სტატუსი 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში შინამეურნეობების სამი კატეგორიის წარმოსაჩენად სამი სხვადასხვა დეფინიციის გამოყენებით

შინამეურნეობის მდგომარეობა	შინამეურნეობის % 2009 (n=4,646)	შინამეურნეობის % 2011 (n=4,147)	შინამეურნეობის % 2013 (n=3,726)	შინამეურნეობის % 2015 (n=4,533)
ჰყავს რეგულარული მარჩენალი	39.5	41.4	49.0	50.0
ვიღაც დასაქმებულია გარკვეულწილად	57.8	63.1	80.2	70.0
ვიღაც გარკვეულწილად დასაქმებულია, ან ფლობს მიწას	80.6	82.7	87.4	85.1

4.12 (ა) 4.12 (ბ) და 4.12 (გ) ცხრილებში „დასაქმების“ თითოეულ კატეგორიაში შემავალი შინამეურნეობები დანარჩენ შინამეურნეობებთანაა შედარებული. ზემოთ ხსენებული ნებისმიერი სამი კატეგორიის შინამეურნეობებში, რომლებშიც ერთი პირი მაინც არის დასაქმებული, სიღარიბის მაჩვენებელი ბევრად უფრო მცირეა, ვიდრე იმ შინამეურნეობებში, რომლებშიც არავინაა დასაქმებული. მაგალითად, შინამეურნეობაში რეგულარულად დასაქმებული წევრის ყოლა ორჯერ ამცირებს ბავშვთა ფარდობითი სიღარიბის რისკს.

ცხრილი 4.12 (ა): უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებლის ცვალებადობა (< 77.6 ლარი) შინამეურნეობებში დასაქმების ინდიკატორებთან მიმართებაში 2015 წ. (n=4,533)

	შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებელი (%)	χ^2 Sig.	სიღარიბის ნაპრალი (%)	t-ტესტი sig	სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით	ბავშვთა სიღარიბე (%)
რეგულარული მარჩენალი მარჩენლის გარეშე	0.9 2.5	**	23.2 23.1	ns	1.2 3.3	1.9 3.6
რაიმე სახით დასაქმებული არც ერთი დასაქმებული	1.4 2.4	ns	23.3 22.8	ns	1.6 3.6	2.3 3.7

	შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებელი (%)	χ^2 Sig.	სიღარიბის ნაპრალი (%)	t-ტესტი sig	სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით	ბავშვთა სიღარიბე (%)
ერთი დასაქმებული ან მიწის მფლობელი	1.4	*	22.2	***	1.8	2.5
არც ერთი დასაქმებული ან მიწის მფლობელი	3.2		25.5		4.4	3.1
სულ	1.7		23.1		2.1	2.5

შინიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

ცხრილი 4.12 (ბ): ფარდობითი სიღარიბის მაჩვენებლის ცვალებადობა (< 171.8 ლარი) შინამეურნეობებში დასაქმების ინდიკატორებთან მიმართებაში 2015 წ. (n=4,533)

	შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებელი (%)	χ^2 Sig.	სიღარიბის ნაპრალი (%)	t-ტესტი sig	სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით	ბავშვთა სიღარიბე (%)
რეგულარული მარჩენალი	12.3	***	22.1	***	14.1	17.1
მარჩენლის გარეშე	29.1		27.7		35.9	43.8
რაიმე სახით დასაქმებული	17.1	***	25.2	***	19.0	22.3
არც ერთი დასაქმებული	29.1		27.2		38.6	51.2
ერთი დასაქმებული ან მიწის მფლობელი	18.8	***	25.0	***	21.3	24.8
არც ერთი დასაქმებული ან მიწის მფლობელი	31.3		29.4		39.6	49.7
სულ	20.7		26.0		23.1	26.8

შინიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

ცხრილი 4.12 (გ): ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებლის ცვალებადობა (< 155.1 ლარი) შინამეურნეობებში დასაქმების ინდიკატორებთან მიმართებაში 2015 წ. (n=4,533)

	შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებელი (%)	χ^2 Sig.	სიღარიბის ნაპრაღი (%)	t-ტესტი sig	სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით	ბავშვთა სიღარიბე (%)
რეგულარული მარჩენალი მარჩენლის გარეშე	9.1 23.7	***	20.5 25.7	***	10.4 29.7	12.8 37.0
რაიმე სახით დასაქმებული არც ერთი და- საქმებული	13.3 23.6	***	23.5 25.2	***	14.8 31.8	17.6 43.0
ერთი დასაქმე- ბული ან მიწის მფლობელი არც ერთი დასაქმებული ან მიწის მფლო- ბელი	14.6 26.3	***	23.4 26.9	***	16.6 34.3	19.7 43.5
სულ	16.4		24.2		18.4	21.7

შინიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

გასათვალისწინებელია, რომ დასაქმებასთან დაკავშირებული შეკითხვები მხოლოდ გა-
მოკითხვამდე ერთი კვირით ადრინდელ პერიოდს მოიცავს, ხოლო სიღარიბის შეფასება
ეფუძნება შეკითხვებს, რომლებიც ეხება გასული წლისა (ჯანდაცვა, განათლება, გრძელვა-
დიანი ხარჯები, არასასურსათო ხარჯები) და გასული კვირის მოხმარებას (შინ და გარეთ
კვება და მიმდინარე არასასურსათო ხარჯები). შინამეურნეობაში შეიძლება არ აღმოჩნდნენ
ისეთი პირები, რომლებიც რაიმე სახით დასაქმებულნი იყვნენ ბოლო კვირის განმავლობა-
ში. მსგავსი ოჯახი შეიძლება კლასიფიცირდეს ისეთ შინამეურნეობად, რომელშიც არავინაა
დასაქმებული. მაგრამ ამ შინამეურნეობას შეიძლება ჰყავდეს ერთი, ან მეტი წევრი, რომლე-
ბიც წლის სხვა პერიოდებში მუშაობდნენ და, შესაბამისად ჰქონდეს საერთო მოხმარების
უფრო მაღალი დონე, ვიდრე ეს მოსალოდნელია მისი დასაქმების სტატუსიდან გამომდი-
ნარე. მაგალითად, დასაქმების, ან მიწის არმქონე შინამეურნეობების საშუალო შემოსავალი
ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე 191 ლარს შეადგენს თვეში.

4.2 მატერიალური დეპრივაცია

4.2.1 შინამეურნეობათა ხანგრძლივი მოხმარების საგნები

მატერიალური დეპრივაცია აქ იზომება ხანგრძლივი მოხმარების გარკვეული საგნების
შინამეურნეობაში არსებობის მიხედვით. წინა ანგარიშების მსგავსად, აქაც ანალიზისას

გათვალისწინებულია შემდეგი საგნები: ავტომობილი, მობილური ტელეფონი, სარეცხი მანქანა, ტელევიზორი, მაცივარი, მტვერსასრუტი და უთო (ცხრილი 4.13). როგორც ქვემოთ ნაჩვენებია ცხრილიდან ჩანს, ხანში შესულ პენსიონერთა დიდი ნაწილი ცხოვრობს შინამეურნეობებში, რომლებშიც არ არის ხსენებულ საგანთა უმეტესობა - განსაკუთრებით, ისეთი ელექტრობელსაწყობები, როგორებიცაა მობილური ტელეფონები და ტელევიზორები. რამდენადაც სამომხმარებლო სიღარიბეს ხანში შესულ პენსიონერთა მხოლოდ მცირე ნაწილი განიცდის, მატერიალური დეპრივაცია სხვაგვარ სურათს იძლევა. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს ის, რომ მოხუცები არ თვლიან საჭიროდ ხანგრძლივი მოხმარების იმავე საქონლის ქონას, რაც აუცილებლად მიაჩნია მოხმარების თვალსაზრისით ანალოგიურ ეკონომიკურ პირობებში მყოფ სხვა ასაკობრივ ჯგუფებს.

ცხრილი 4.13: ძირითადი საყოფაცხოვრებო საგნების არქონა 2015 წელს (n=4,533)

	იმ შინამეურნეობების %, რომლებსაც არ აქვთ ხსენებული ნივთი	ასეთი შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ასეთი შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების %	ასეთი შინამეურნეობებში მცხოვრებ პენსიონერთა %
მტვერსასრუტი	66.5	63.6	62.5	67.7
ავტომობილი	66.8	60.1	56.9	69.9
სარეცხი მანქანა	34.3	28.2	24.1	37.0
მაცივარი	15.7	13.2	12.9	14.6
მობილური ტელეფონი	2.9	1.5	0.7	3.8
უთო	10.8	8.8	7.8	11.1
ტელევიზორი	3.3	2.3	2.4	2.8

თუკი ხანგრძლივი დროის განმავლობაში შევადარებთ გარკვეული საგნების (გამონაკლისს წარმოადგენს უთო) არმქონე შინამეურნეობათა პროცენტულ მაჩვენებლებს, შევნიშნავთ, რომ ასეთი შინამეურნეობების საერთო წილი უფრო ნაკლებია, ვიდრე იყო 2009, 2011 და 2013 წლებში (ცხრილი 4.14)

ცხრილი 4.14: ძირითადი საყოფაცხოვრებო საგნების არქონა 2009, 2011 და 2013 და 2015 წლებში

	იმ შინამეურნეობების %, რომლებსაც არ აქვთ რომელიმე ნივთი, 2009 წ.	იმ შინამეურნეობების %, რომლებსაც არ აქვთ რომელიმე ნივთი, 2011 წ.	იმ შინამეურნეობების %, რომლებსაც არ აქვთ რომელიმე ნივთი, 2013 წ.	იმ შინამეურნეობების %, რომლებსაც არ აქვთ რომელიმე ნივთი, 2015 წ.
მტვერსასრუტი	79.3	76.9	73.8	66.5
ავტომობილი	78.7	76.1	70.5	66.8
სარეცხი მანქანა	67.7	59.8	44.4	34.3
მაცივარი	42.8	32.9	21.8	15.7
მობილური ტელეფონი	34.9	20.5	14.8	2.9

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

	იმ შინამეურნეობების %, რომლებსაც არ აქვთ რომელიმე წევრი, 2009 წ.	იმ შინამეურნეობების %, რომლებსაც არ აქვთ რომელიმე წევრი, 2011 წ.	იმ შინამეურნეობების %, რომლებსაც არ აქვთ რომელიმე წევრი, 2013 წ.	იმ შინამეურნეობების %, რომლებსაც არ აქვთ რომელიმე წევრი, 2015 წ.
უთო	15.1	14.8	9.4	10.8
ტელევიზორი	8.7	7.1	3.7	3.3

მატერიალურ დეპრივაციად მიიჩნევა იმ შინამეურნეობების მდგომარეობა, რომლებსაც არ აქვთ ხუთი ან მეტი საგანი ზემოთ ჩამოთვლილი საგნებიდან. ცხრილი 4.15 გვიჩვენებს, რომ 2015 წელს დეპრივაციას შინამეურნეობათა მხოლოდ 5.6 % განიცდის. 2013 წელს ეს მაჩვენებელი 10.3%-ს, 2011 წელს 17.5%-ს, 2009 წელს კი სულაც 27.2%-ს შეადგენდა.

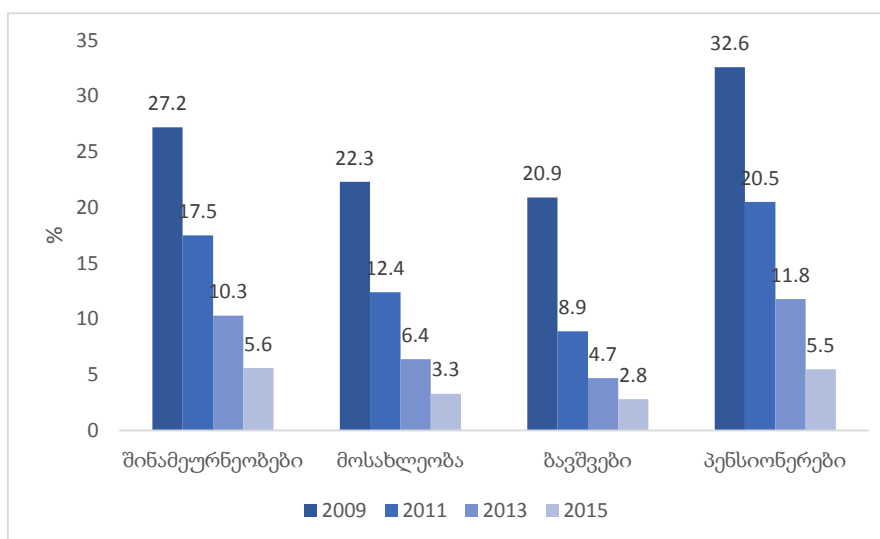
ცხრილი 4.15: ხანგრძლივი მოხმარების იმ საგნების რაოდენობა, რომლებიც არ ჰქონდათ შინამეურნეობებს 2015 წელს (n=4,533)

იმ საგნების რაოდენობა, რომლებიც შინამეურნეობებს არ აქვთ	არმქონე შინამეურნეობების %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %
0	15.9	19.4	21.9	13.9
1	25.4	28.0	28.9	25.5
2	24.6	24.5	23.7	24.4
3	17.9	15.8	14.5	19.5
4	10.6	9.0	8.3	11.1
5	4.2	2.6	2.3	4.0
6	1.1	0.6	0.5	1.1
7	0.3	0.1	0.0	0.4
	100	100	100	100

შენიშვნა: გამუქებული გრაფები აღნიშნავს იმ შინამეურნეობებს, რომელთაც აკლიათ ხუთი ან მეტი სახის ნივთი.

მატერიალური დეპრივაცია კვლავაც უფრო მეტად ეხება პენსიონერებს (5.5%), ვიდრე ბავშვებს (2.8%) ან მთლიან მოსახლეობას (3.3%). თუმცა, თითოეული ჯგუფის მატერიალური დეპრივაციის ხარისხმა ამ ორი წლის განმავლობაში დაიკლო (დიაგრამა 4.1).

დიაგრამა 4.1: მატერიალური დეპრივაციის ცვალებადობა 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

4.2.2 საყოფაცხოვრებო პირობები

ცხრილი 4.16 გვიჩვენებს, რომ 2015 წელს საცხოვრებლის პრობლემად ყველაზე ხშირად სახელდება სახურავიდან წყლის ჩამოსვლა, ნესტიანი საცხოვრებელი და დაზიანებული სახურავი, იატაკი თუ კედლები. ბავშვების მნიშვნელოვანი ნაწილი ცხოვრობს ისეთ შინამეურნეობებში, რომლებიც საცხოვრებელი ფართის სიმცირეს განიცდიან.

ცხრილი 4.16: შინამეურნეობების მიერ დასახელებული საცხოვრებლის პრობლემები, 2015 წ. (n=4,533)

	პრობლემების მქონე შინამეურნეობების %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %
დაზიანებული სახურავი	33.8	33.7	33.9	35.0
დაზიანებული იატაკი ან კედლები	32.2	31.0	31.4	32.4
მიწის იატაკი	6.4	5.7	5.6	6.3
ნესტიანი საცხოვრებელი	32.6	31.7	31.1	32.7
ფანჯრის ჩამსხვრეული მინები	14.7	14.5	15.2	14.7
არასაკმარისი განათება	6.5	6.0	6.3	5.5
ხმაური	8.8	8.3	8.1	8.7
ფართის სიმცირე	16.6	19.8	22.6	12.4

ზემოთ ჩამოთვლილი პრობლემების მქონე შინამეურნეობათა პროცენტული მაჩვენებელი 2011-2013 წლებში შემცირდა, მაგრამ 2015 წლიდან ისევ გაიზარდა. გარდა ამისა, 2015 წელს შეიმჩნევა პრობლემურ საბინაო პირობებში მცხოვრებ ბავშვთა რაოდენობის მცირედი ზრდაც (ცხრილი 4.17).

ცხრილი 4.17: საცხოვრებელ პირობებთან დაკავშირებული პრობლემების მქონე შინამეურნეობებში მცხოვრებ ბავშვთა პროცენტული რაოდენობა 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

	2009	2011	2013	2015
დაზიანებული სახურავი	43.0	36.9	33.0	33.9
დაზიანებული იატაკი ან კედლები	40.3	35.0	28.3	31.4
მიწის იატაკი	13.9	11.5	4.7	5.6
ნესტიანი საცხოვრებელი	43.1	38.6	29.0	31.1
ფანჯრის ჩამსხვრეული მინები	20.3	16.8	10.8	15.2
არასაკმარისი განათება	11.6	12.1	4.6	6.3
ხმაური	10.2	9.3	6.3	8.1
ფართის სიმცირე	39.2	32.4	24.4	22.6

ივარაუდება, რომ შინამეურნეობა საცხოვრებლის თვალსაზრისით დეპრივაციას განიცდის მაშინ, როდესაც დგას ზემოთ ჩამოთვლილი ძირითადი პრობლემების ნუსხიდან, სულ მცირე, ორი პრობლემის წინაშე და როდესაც ინტერვიუებზე ადასტურებს, რომ საცხოვრებლის მდგომარეობა მძიმე, ან ძალიან მძიმეა. ამ განსაზღვრების მიხედვით, საცხოვრებლის დეპრივაციის მაჩვენებელმა 2015 წელს 24.7%-ს შეადგინა (ცხრილი 4.18 (ა)). ჩვენი დაკვირვებით, საცხოვრებლის მხრივ დეპრივაცია ბევრად უფრო მძიმეა სოფლებში, ვიდრე ქალაქებში - თუმცა ეს ასე არაა ბავშვებისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ საყოფაცხოვრებო დეპრივაციის პროცენტული მაჩვენებელი ქალაქში მცხოვრები ბავშვების შემთხვევაში უფრო დაბალია, სხვაობა სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი არაა.

ცხრილი 4.18 (ა): საცხოვრებელი პირობების თვალსაზრისით დეპრივაციაში მყოფი მოსახლეობა ქალაქებსა და სოფლებში, 2015 წ.

	ქალაქებში	სოფლებში	სულ	სხვაობის მნიშვნელობა
დეპრივაციაში მყოფი შინამეურნეობების %	19.3	30.3	24.7	***
ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	18.4	27.2	22.8	***
ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	20.8	26.6	23.6	ns
ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %	19.7	28.5	24.4	***

შენიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

საცხოვრებელი პირობების თვალსაზრისით დეპრივაციაში მყოფი ოჯახების მაჩვენებელი 2009-2013 წლებში მნიშვნელოვნად შემცირდა. თუმცა ეს მაჩვენებელი 2015 წელს ისევ გაიზარდა. საცხოვრებლის მხრივ დეპრივაციაში მცხოვრებ ბავშვთა რაოდენობა 5.3%-ით - 17.9%-დან (2013) 23.6%-მდე გაიზარდა. ბავშვიანი ოჯახების საკმაოდ დიდი რაოდენობა კვლავ დგას ისეთი პრობლემების წინაშე, როგორიცაა - ნესტიანი საცხოვრებელი, დაზიანებული სახურავი ან დაზიანებული კედლები. საცხოვრებლის მხრივ დეპრივაცია სულ უფრო მზარდი პრობლემაა პენსიონერებისთვისაც (ცხრილი 4.19).

ცხრილი 4.19: საცხოვრებელი პირობების თვალსაზრისით დეპრივაციაში მყოფი შინამეურნეოები და ჯგუფები, 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში.

	2009	2011	2013	2015
დეპრივაციაში მყოფი შინამეურნეოების %	27.6	25.9	20.6	24.7
ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	26.5	23.8	19.1	22.8
ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	27.5	22.2	17.9	23.6
ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %	28.9	28.3	19.5	24.4

4.2.3 ორმაგი მატერიალური დეპრივაცია

ორმაგი მატერიალური დეპრივაცია გულისხმობს იმ შინამეურნეოებს, რომლებიც განიცდიან მატერიალურ დეპრივაციას ხანგრძლივი მოხმარების საგნების თვალსაზრისით და თანაც აქვთ მძიმე საცხოვრებელი პირობები. ორმაგ მატერიალურ დეპრივაციაში მყოფი შინამეურნეოების პროცენტული მაჩვენებელი 2015 წელს 5.5%-დან (2013 წ.) 3.7%-მდე დაეცა. ეს კლება ყველა ჯგუფს შეეხო. ორმაგ მატერიალურ დეპრივაციაში მყოფ ოჯახებში მცხოვრებ ბავშვთა პროცენტულმა რაოდენობამ 13%-დან (2009 წ.) 2.3%-მდე (2015 წ) იკლო (ცხრილი 4.20).

ცხრილი 4.20: ორმაგ მატერიალურ დეპრივაციაში მყოფი შინამეურნეოები და ჯგუფები 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში.

	2009	2011	2013	2015
დეპრივაციაში მყოფი შინამეურნეოების %	15.0	10.6	5.5	3.7
ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	12.7	7.6	3.6	2.3
ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	13.0	5.7	2.9	2.3
ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %	17.7	12.3	6.0	3.4

4.3 სუბიექტური სიღარიბე

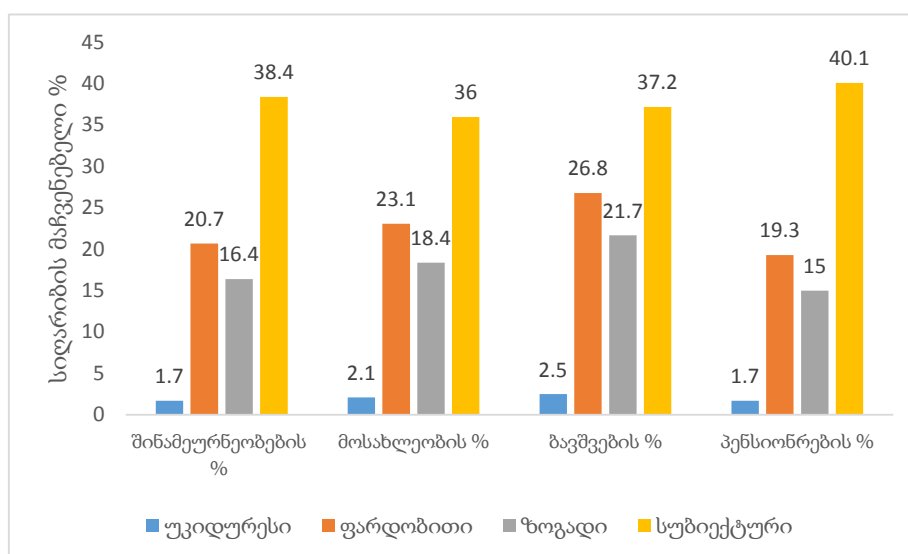
სუბიექტური სიღარიბე შინამეურნეობების თვითშეფასებით განისაზღვრება. სუბიექტურად ღარიბ შინამეურნეობებად მიიჩნევა ის შინამეურნეობები, რომლებიც აცხადებენ, რომ ვერ უზრუნველყოფენ საკუთარ თავს საკმარისი საკვებით, ან რომ იკვებებიან ისე ცუდად, რომ მათ ჯანმრთელობას საფრთხე ემუქრება. ამ კრიტერიუმის თანახმად, შინამეურნეობების 38.4% სუბიექტურად ღარიბია. 2015 წელს სამომხმარებლო სიღარიბის მაჩვენებლების კლების მიუხედავად, მაინც იმატა ადამიანთა განცდამ, რომ იმყოფებიან სიღარიბეში. ამგვარი სუბიექტურად ღარიბი შინამეურნეობები მთლიანი მოსახლეობის 36%-ს, ბავშვების 37.2%-ს და პენსიონერთა 40.1%-ს მოიცავს (ცხრილი 4.21).

ცხრილი 4.21: სუბიექტური სიღარიბის მაჩვენებლების ცვალებადობა 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

	2009	2011	2013	2015
სუბიექტურად ღარიბი შინამეურნეობების %	39.2	40.8	26.9	38.4
ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	36.9	36.3	24.3	36.0
ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	36.3	32.1	22.9	37.2
ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %	43.7	43.3	25.8	40.1

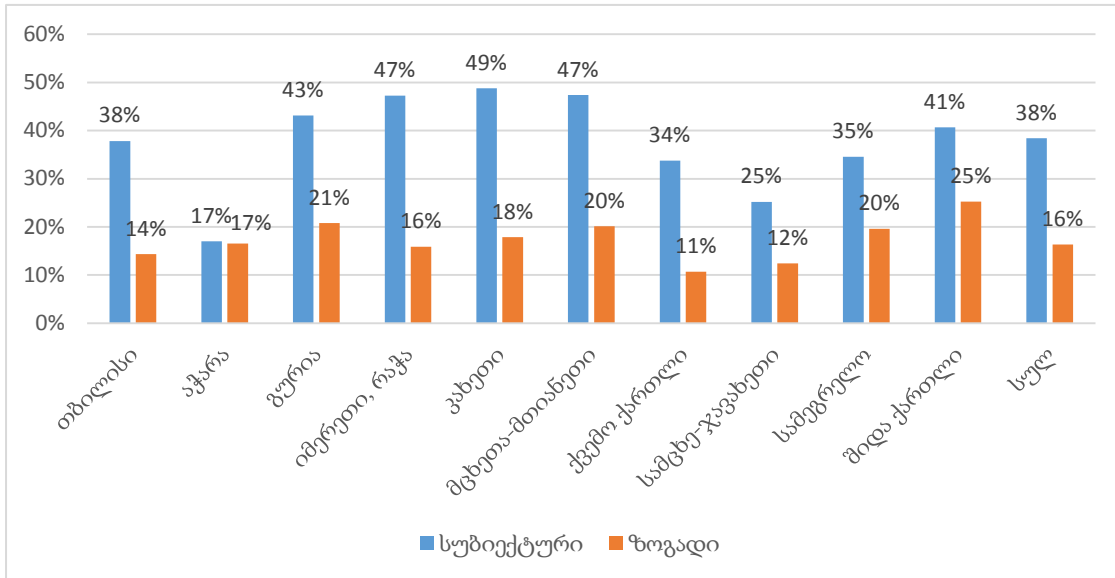
თუკი სუბიექტური სიღარიბის შეფასების შედეგებს მატერიალური სიღარიბის მაჩვენებლებს შევადარებთ, დავინახავთ, რომ ყველა ჯგუფი იმაზე ბევრად უფრო პესიმისტურად აფასებს საკუთარ მდგომარეობას, ვიდრე გვიჩვენებს მათი სამომხმარებლო სიღარიბის მონაცემები. ეს კიდევ ერთხელ აჩენს კითხვას - კვლავაც ასახავს თუ არა რეალურ მდგომარეობას სიღარიბის საზომად წინა წლებში გამოყენებული ფულადი ზღვრები.

დიაგრამა 4.2: სუბიექტური სიღარიბისა და სიღარიბის სხვა მაჩვენებლების ურთიერთშედარება, 2015 წ.

მთლიანობაში, სუბიექტურად ღარიბი შინამეურნეობების მაჩვენებელი 38%-ს აღწევს და რეალურად მათი მხოლოდ 16% იმყოფება ზოგადი სიღარიბის ზღვარს მიღმა. თუმცა რეგიონების მიხედვით ეს მაჩვენებელი მნიშვნელოვნად ვარირებს: თუკი აჭარაში სუბიექტური და ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებლები ერთნაირია (17%), იმერეთსა და კახეთში სუბიექტური სიღარიბის მაჩვენებელი 31%-ით უფრო მაღალია ზოგადი სიღარიბისაზე (დიაგრამა 4.3).

დიაგრამა 4.3: შინამეურნეობათა ზოგადი და სუბიექტური სიღარიბის მაჩვენებლების ურთიერთშედარება რეგიონების მიხედვით, 2015 წელი.

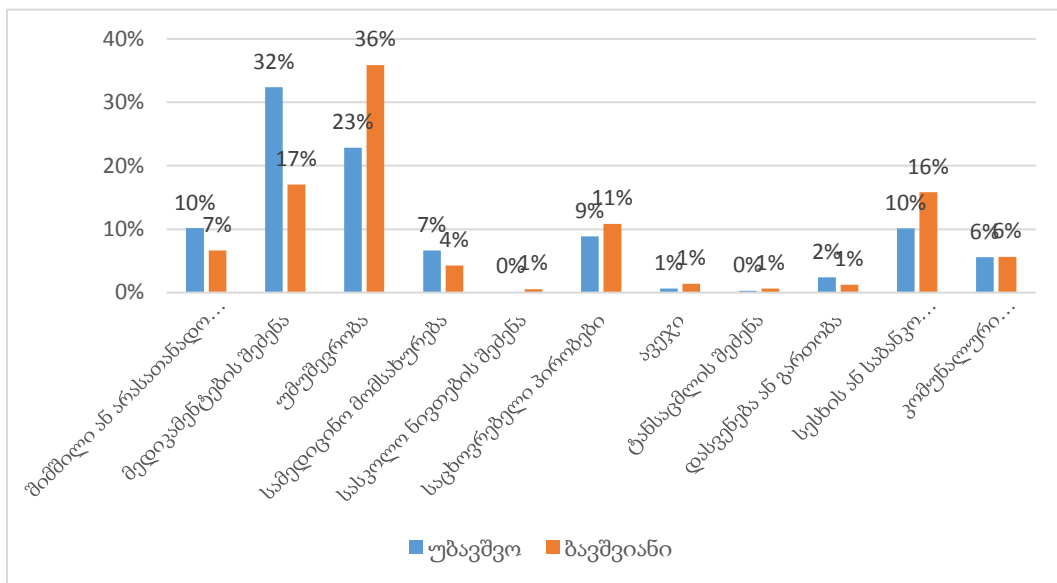
2015 წელს შინამეურნეობები უმთავრეს პრობლემად, ყველაზე ხშირად ოჯახის წევრების უმუშევრობას და მედიკამენტების ყიდვას ასახელებდნენ. სამედიცინო სერვისების ხელმისაწვდომობის ზრდის მიუხედავად, 2015 წელს 18.4%-დან 26.4%-მდე გაიზარდა იმ შინამეურნეობების პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებიც მთავარ პრობლემად მედიკამენტების შეძენას ასახელებენ (ცხრილი 4.22). თუკი ჩვენი კვლევის წინა ეტაპებზე შინამეურნეობების მიერ უმთავრეს პრობლემებად უმუშევრობა და მედიკამენტებისა თუ სამედიცინო მომსახურების არახელმისაწვდომობა სახელდებოდა, 2015 წლისთვის მესამე ყველაზე ხშირად დასახელებულ პრობლემად საბანკო სესხების დაფარვა იქცა.

ცხრილი 4.22: შინამეურნეობების მიერ 2015 წელს დასახელებული ძირითადი პრობლემები 2009, 2011 და 2013 წლებთან შედარებით

პრობლემა	შინამეურ- ნეობების % 2009	ასეთ შინამე- ურნეობებში მო- მსახლეობის % 2009 წელს	შინამეურ- ნეობების % 2011	ასეთ შინამე- ურნეობებში მო- მსახლეობის % 2011 წელს	შინამეურ- ნეობების % 2013	ასეთ შინამე- ურნეობებში მო- მსახლეობის % 2013 წელს	შინამეურ- ნეობების % 2015	ასეთ შინამე-ურნე- ობებში მცხოვრები მოსახლეობის % 2013 წელს
უმუშევრობა	36.3	42.2	32.2	38.8	41	48.3	27.9	33
მედიკამენტების შემცირება	17.5	13.3	14.6	11.3	18.4	12.9	26.4	22.1
სამედიცინო მომსა- ხურების	14.3	12.5	18.7	15.7	11.6	10.4	5.7	4.9
საცხოვრებელი პირობები	9.3	9.3	9.1	8.9	8.3	7.7	9.7	9.4
შიშშილი ან არასა- თანადო კვება	8.1	7.3	6.8	5.3	4.7	3.8	8.8	6.9
სესხის ან საბანკო კრედიტის გადახ- და	5.8	7.2	9.4	10.8	8.3	9.8	12.4	14.8
კომუნალური გადასახადების გადახდა	5.7	5	6.8	6.5	4.3	3.8	5.6	5
დასვენება ან გარ- თობა	1.7	1.8	1	1.1	2.1	2.1	1.9	1.9
ტანსაცმლის შეძენა	0.5	0.7	0.5	0.7	0.3	0.3	0.4	0.5
ავჯი	0.4	0.4	0.3	0.3	0.7	0.7	0.9	1.1
სასკოლო ნივთების შემცირება	0.3	0.4	0.5	0.7	0.3	0.5	0.3	0.4
სულ	100	100	100	100	100	100	100	100
შემთხვევათა რა- ოდენობა	4,624	16,899	3,932	14,219	3,584	12,839	4,155	14,862

უმუშევრობის პრობლემა განსაკუთრებით ხშირად ბავშვიან შინამეურნეოებში გვხვდება (შინამეურნეოების 35.9%-ში, მაშინ, როცა იმ შინამეურნეოებში, სადაც ბავშვები არ ცხოვრობენ, ეს მაჩვენებელი 22.8%-ია). 2015 წელს იმ ბავშვიან შინამეურნეობათა პროცენტული მაჩვენებელი, რომელთა ძირითად პრობლემას სესხის ან საბანკო კრედიტის გადახდა წარმოადგენდა, 11%-დან (2013) 15.9%-მდე გაიზარდა; უბავშვო შინამეურნეოებში კი ამ მაჩვენებელმა 6.6%-დან (2013) 10.1%-მდე (2015) აიწია.

დიაგრამა 4.4: ბავშვიანი და უბავშვო შინამეურნეოების მიერ 2015 წელს დასახელებული ძირითადი პრობლემები.

4.4 კომუნალური მომსახურების არარსებობა

4.4.1 2015 წლის შედარება 2009, 2011 და 2013 წლებთან

2009, 2011 და 2013 წლების მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევების მიხედვით, შინამეურნეობა იმ შემთხვევაში მიიჩნეოდა კომუნალურ მომსახურებას მოკლებულად, თუ მას ჰქონდა სირთულეები წყლის, 22 სანიტარული პირობების 23 ან გათბობის 24 ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით.

ამ განსაზღვრებით, ცხრილი 4.23 გვიჩვენებს, რამდენად ბევრი შინამეურნეობა განიცდიდა წყლის, სანიტარული პირობებისა თუ გათბობის საჭიროებების დაკმაყოფილების მხრივ პრობლემებს 2015 წელს.

22 წყალი: შინამეურნეობას აქვს პრობლემები წყლით უზრუნველყოფის მხრივ, თუკი არ მიეწოდება ცივი წყალი ან წყალი არ არის შეყვანილი საცხოვრებელში.

23 სანიტარული პირობები: შინამეურნეობას აქვს პრობლემები სანიტარული პირობების მხრივ, თუკი საცხოვრებელში არ არის კანალიზაციის სისტემა ან საბაზანო.

24 გათბობა: შინამეურნეობას აქვს პრობლემები გათბობის მხრივ, თუკი საცხოვრებელი პრაქტიკულად არ გამთბარა წინა ზამთრის განმავლობაში, ან თუკი გათბობის საშუალებებზე წლიური დანახარჯი შინამეურნეობის მთლიანი წლიური ხარჯის 10 პროცენტს აღემატებოდა.

ცხრილი 4.23: შინამეურნეობები, რომლებსაც არ მიუწვდებათ ხელი კომუნალურ მომსახურებებზე, 2015 წ. (n=4,533)

	პრობლემის მქონე შინამეურნეობების %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %
წყალი	32.7	31.1	29.7	35.4
სანიტარული პირობები	51.2	50.7	50.2	54.4
გათბობა	11.6	8.9	6.9	13.1

გაუმჯობესება შეინიშნება წყლის ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით. ორი წლის განმავლობაში 41%-დან 32.7%-მდე შემცირდა იმ შინამეურნეობების რაოდენობა, რომლებსაც საცხოვრებლებში არ ჰქონდათ ცივი წყალი ან წყალმომარაგება. 48%-დან 51.2%-მდე გაიზარდა იმ შინამეურნეობების პროცენტული რაოდენობა, რომლებსაც სანიტარულ პირობებთან დაკავშირებით ჰქონდათ პრობლემა, ამგვარად, მძიმე პირობების მაჩვენებელი კვლავაც მაღალია. გათბობა არ აქვს შინამეურნეობების, დაახლოებით, 11%-ს. ამ პრობლემის წინაშე საპენსიო ასაკის ადამიანთა 13.1% დგას.

კომუნალური მომსახურების არქონა შეიძლება სიღარიბის ერთ-ერთ განზომილებად ჩაითვალოს. 2015 წელს წყალზე, სანიტარიულ პირობებსა და გათბობაზე ხელი შინამეურნეობათა 5.5%-ს არ მიუწვდებოდა; 28.6%-ს არ ჰქონდა ორი ტიპის კომუნალური მომსახურება; შინამეურნეობათა 44% კი არც ერთი კომუნალური მომსახურების ნაკლებობას არ განიცდიდა (ცხრილი 4.24).

ცხრილი 4.24: შინამეურნეობები და პირები, რომლებსაც ხელი არ მიუწვდებათ რამდენიმე სახის კომუნალურ მომსახურებაზე, 2015 წ. (n=4,533)

კომუნალური მომსახურების ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებული პრობლემების რაოდენობა	პრობლემის მქონე შინამეურნეობების %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %
0	44.0	45.0	46.1	40.9
1	21.9	23.1	23.8	22.0
2	28.6	28.0	27.2	30.2
3	5.5	3.9	2.9	6.8

კომუნალური სიღარიბე განისაზღვრება იმ შემთხვევაში, როცა შინამეურნეობას ხელი არ მიუწვდება თუნდაც ერთ კომუნალურ მომსახურებაზე. როგორც 4.25 ცხრილშია ნაჩვენები, 2013 წლის შემდეგ ამ საზომის მიხედვით სიღარიბის მაჩვენებლის მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება არ მომხდარა.

ცხრილი 4.25: კომუნალური სიღარიბის მაჩვენებლების ცვალებადობა 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

	2009	2011	2013	2015
იმ შინამეურნეობების %, რომელთაც ხელი არ მიუწვდებოდათ თუნდაც ერთ ძირითად კომუნალურ მომსახურებაზე	62.7	64.4	56.7	56.0
ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	61.5	62.4	55.6	55.0
ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	60.3	59.8	53.7	53.9
ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %	68.8	69.5	60.6	59.1

4.4.2 წყალი და სანიტარული პირობები

შინამეურნეობებში წყლის მიწოდებასთან დაკავშირებული მდგომარეობის შეფასების მიზნით გამოვიყენეთ კლასიფიკაცია, რომელიც ადგენდა - „გაუმჯობესებულია“ თუ „არ არის გაუმჯობესებული“ სასმელი წყლის წყარო²⁵.

მიუხედავად იმისა, რომ წყლის ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებული მონაცემები 2009 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევაში არ არის წარმოდგენილი, 2011-2015 წლების იგივე მონაცემები შეიძლება აღირიცხოს ისე, რომ მოერგოს ამ კლასიფიკაციას. 4.26 ცხრილში ურთიერთმედარებულია 1990 წლის შემდეგ მიღებული შედეგები²⁶.

ცხრილი 4.26: სასმელი წყლის გაუმჯობესებული წყაროს ხელმისაწვდომობა 1990-2015 წლებში

	1990a	2000a	2008a	2011 WMS	2013 WMS	2015 WMS
მოსახლეობა ('000)	5460	4745	4413	შერჩევის ზომა n=14739	შერჩევის ზომა n=13282	შერჩევის ზომა n=16155
ქალაქების სასმელი წყლის წყაროები (მოსახლეობის %)						
ნაკვეთსა და შენობაში შემავალი წყალგაყვანილობა	81	86	92	81.5	91.8	92.7
სხვა გაუმჯობესებული	13	11	8	17.6	8.1	6.6

25 გაუმჯობესებული: წყალგაყვანილობა მიერთებულია შენობასთან, ნაკვეთთან ან ეზოსთან; წყალგაყვანილობა მიერთებულია მეზობლის ნაკვეთთან; საერთო ონკანი/მილდგარი; მილოვანი ჭა/ჭაბურღილი; დაცული ამოთხრილი ჭა; დაცული წყარო; წვიმის წყალი. არ არის გაუმჯობესებული: დაუცველი ამოთხრილი ჭა; დაუცველი წყარო; ცისტერნით/რეზერვუარით აღჭურვილი მცირე ზომის საზიდარი; ავტოცისტერნა; წყლის ზედაპირი (მდინარე, კაშხალი, ტბა, ტბორი, ნაკადული, არხი, სარწყავი არხი); ბოთლის წყალი;

26 პროგრესი სანიტარული პირობებისა და სასმელი წყლის გაუმჯობესების მხრივ - მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის/გაეროს ბავშვთა ფონდის „წყალმომარაგებისა და სანიტარული პირობების ერთობლივი მონიტორინგის პროგრამის“ 2010 წლის ანგარიში (2010).

	1990a	2000a	2008a	2011 WMS	2013 WMS	2015 WMS
გაუმჯობესების გარეშე	6	3	0	0.9	0.1	0.6
სოფლების სასმელი წყლის წყაროები (მოსახლეობის %)						
ნაკვეთსა და შენობაში შემავალი წყალგაყვანილობა	19	34	51	20.4	54.4	52.2
სხვა გაუმჯობესებული	47	46	45	70.3	42.5	39.9
გაუმჯობესების გარეშე	34	20	4	9.3	3.1	7.9
სასმელი წყლის წყაროები მთლიანობაში (მოსახლეობის %)						
ნაკვეთსა და შენობაში შემავალი წყალგაყვანილობა	53	61	73	51.4	73.4	72.8
სხვა გაუმჯობესებული	28	28	25	43.6	25.0	23.0
გაუმჯობესების გარეშე	19	11	2	5.1	1.6	4.2

a მონაცემების წყარო: პროგრესი სანიტარიული პირობებისა და სასმელი წყლის გაუმჯობესების მხრივ - მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის/გაეროს ბავშვთა ფონდის „წყალმომარაგებისა და სანიტარიული პირობების ერთობლივი მონიტორინგის პროგრამის“ 2010 წლის ანგარიში (2010). <http://www.wssinfo.org/documents-links/documents/>

ცხრილი 4.26 გვიჩვენებს, რომ იმ მოსახლეობის პროცენტული მაჩვენებელი, რომლისთვისაც მხოლოდ წყლის არგაუმჯობესებული წყაროებია ხელმისაწვდომი, 19%-დან (1990 წ.) 4.2%-მდე (2015 წ.) შემცირდა. ეს კლება უფრო სოფლად შეიმჩნევა, თუმცა წყლის არგაუმჯობესებული წყაროების მოხმარების პროცენტული მაჩვენებელი სოფლებში თითქმის ორჯერ უფრო მაღალია (7.9%), ვიდრე მთელი მოსახლეობის მასშტაბით (4.2%). როგორც ზემოთ მოყვანილი ცხრილიდან ჩანს, წყლის გაუმჯობესებული წყაროს ხელმისაწვდომობის პრობლემა უფრო მეტად სოფლებში იჩენს თავს. მართალია, 2015 წლის მონაცემებით, მთელი მოსახლეობის თითქმის 73%-ს სასმელი წყალი შენობაში ჰქონდა შეყვანილი, მაგრამ ეს მაჩვენებელი სოფლად 50%-მდე ეცემა.

ცხრილი 4.27 გვიჩვენებს სასმელი წყლის წყაროების ნაირსახეობების განაწილებას რეგიონების მიხედვით. მიუხედავად იმისა, რომ თბილისის მაცხოვრებელთა უმრავლესობას წყალგაყვანილობა შენობა-ნაგებობებში აქვს, რეგიონებში სასმელი წყლის სხვა სახის გაუმჯობესებული წყაროები ჭარბობს. სამეგრელოსა და მცხეთა-მთიანეთში მოსახლეობის, დაახლოებით, 14%-ს წყლის გაუმჯობესებულ წყაროზე ხელი არ მიუწვდება.

ცხრილი 4.27: მოსახლეობის პროცენტული მაჩვენებელი სასმელი წყლის წყაროების მიხედვით რეგიონებში, 2015 წ. (n=16,155)

სასმელი წყლის წყარო			
	% შენობაში შემავალი წყალგაყვანილობა	% სხვა სახის გაუმჯობესება	% გაუმჯობესების გარეშე
თბილისი	99.5	0.5	0.0
აჭარა	99.0	1.0	0.0
გურია	39.9	54.7	5.4
იმერეთი, რაჭა	57.8	37.8	4.4
კახეთი	50.9	45.4	3.7
მცხეთა-მთიანეთი	68.6	17.2	14.1
ქვემო ქართლი	75.7	20.2	4.2
სამცხე-ჯავახეთი	86.0	9.1	4.8
სამეგრელო	31.6	54.8	13.7
შიდა ქართლი	73.2	23.9	2.9
სულ	73.3	22.9	3.8

გაუმჯობესებულ სანიტარულ პირობებში იგულისხმება პირობები, რომლებიც ჰიგიენის დაცვის თვალსაზრისით არიდებს ადამიანებს ფეკალურ მასებთან შეხებას.²⁷

ცხრილი 4.28 მიუთითებს გაუმჯობესებული სანიტარული პირობების ხელმისაწვდომის თვალსაზრისით მდგომარეობის გაუარესებაზე, როგორც სოფლად, ასევე ქალაქებშიც.

²⁷ გაუმჯობესებული სანიტარული პირობები: ავზიდან ან ხელით ჩარეცხვა: 1) საკანალიზაციო სისტემაში, 2) სეპტიკურ ცისტერნაში, 3) ორმოიან საპირფარეშოში; ვენტილაციის მქონე გაუმჯობესებული ორმოიანი საპირფარეშო; ორმოიანი საპირფარეშო ბეტონის იატაკით; კომპოსტის ტუალეტი; ცუდი სანიტარული პირობები: ავზიდან ან ხელით ჩარეცხვა სხვაგან; ორმოიანი საპირფარეშო ბეტონის იატაკის გარეშე ან ღია ორმო; ურნა; „შეკიდული“ ტუალეტი; არანაირი პირობები, ანდა ბუჩქები, ან მდელი (ღია დეფეკაცია); საზოგადოებრივი ან საზიარო სანიტარული საშუალებები.

ცხრილი 4.28: გაუმჯობესებული სანიტარული პირობების ხელმისაწვდომობა 1990-2015 წლებში

	1990a	2000 a	2008 a	2011 მო- სახლეობის კეთილდ- ღეობის კვლევა	2013 მო- სახლეობის კეთილდღე- ობის კვლევა	2015 მოსახლე- ობის კეთილდ- ღეობის კვლევა
მოსახლეობა ('000)	5460	4745	4413	სარწმუნო შერჩე- ვის ზომა n=14930	სარწმუნო შერჩევის ზომა n=13282	სარწმუნო შერჩე- ვის ზომა n=16155
სანიტარული პი- რობები ქალაქებში (მოსახლეობის %)						
გაუმჯობესებული	97	96	96	94.3	97.5	93.9
საზიარო	3	3	3	0.2	0	0
არა გაუმჯობესე- ბული	0	1	1	5.5	2.5	6.1
ღია დეფიკაცია	0	0	0	0.0	0.0	0
სანიტარული პი- რობები სოფლებში (მოსახლეობის %)						
გაუმჯობესებული	95	94	93	57.4	73.8	57.9
საზიარო	1	1	1	1.0	0.1	0
არა გაუმჯობესე- ბული	2	3	4	41.6	26.1	42.1
ღია დეფიკაცია	2	2	2	0.0	0.0	0
სანიტარული პი- რობები მთლიანო- ბაში (მოსახლეობის %)						
გაუმჯობესებული	96	95	95	76.0	85.8	76.1
საზიარო	2	2	2	0.6	0.1	0
არა გაუმჯობესე- ბული	1	2	2	23.4	14.1	23.9
ღია დეფიკაცია	1	1	1	0.0	0.0	0

a მონაცემების წყარო: პროგრესი სანიტარული პირობებისა და სასმელი წყლის გაუმჯობესების მხრივ - მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის/გაეროს ბავშვთა ფონდის „წყალმომარაგებისა და სანიტარული პირობების ერთობლივი მონიტორინგის პროგრამის“ 2010 წლის ანგარიში (2010). <http://www.wssinfo.org/documents-links/documents/>.

ცხრილი 4.29 აჯამებს გაუმჯობესებული სანიტარული პირობებისა და სასმელი წყლის წყაროების ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით 2015 წელს რეგიონებში არსებულ მდგომარეობას. მთლიანობაში, 2015 წელს მოსახლეობის 5% ცხოვრობდა შინამეურნეოებში, რომელთაც ხელი არ მიუწვდებოდათ წყლის გაუმჯობესებულ წყაროზე, 24% კი - გაუმჯობესებული სანიტარული პირობების არმქონე შინამეურნეოებში.

ცხრილი 4.29: სასმელი წყლის გაუმჯობესებული წყაროებისა და გაუმჯობესებული სანიტარული პირობების მქონე მოსახლეობის პროცენტული მაჩვენებელი რეგიონების მიხედვით, 2015 წ. (n=16,155)

	გაუმჯობესებული წყალმომარაგება (%)	გაუმჯობესებული სანიტარული პირობები (%)	შეუწონავი n-ი
თბილისი	100	97.9	1,824
აჭარა	100	86.6	1,090
გურია	94.6	55.3	1,029
იმერეთი, რაჭა	95.6	55.9	2,858
კახეთი	96.3	94.2	2,142
მცხეთა-მთიანეთი	85.8	46.5	936
ქვემო ქართლი	95.9	64.5	2,454
სამცხე-ჯავახეთი	95.1	40.6	1,172
სამეგრელო	86.4	61.6	1,423
შიდა ქართლი	97.1	90.8	1,227
სულ	96.2	76.1	16,155

4.5 სოციალური გარიყულობა

წინამდებარე ანგარიშში განხილული სიღარიბის მეხუთე განზომილება ასახავს მთელი რიგი სერვისების ხელმისაწვდომობას. 2009 წელს სოციალური გარიყულობის ეს ასპექტები შემდეგნაირად განისაზღვრა:

ა. არასრული განათლება: მიესადაგება შემთხვევას, როდესაც შინამეურნეობის რომელიმე წევრს შეიძლება ჰქონდეს მეტი განათლების მიღების სურვილი, ან როცა შინამეურნეობაში არ არის 15 წელს გადაცილებული არც ერთი პირი, რომელსაც მიღებული აქვს თუნდაც საშუალო განათლება.

ბ. დაუსაქმებლობა ან მიწის არქონა: მიესადაგება შემთხვევას, როდესაც შინამეურნეობის არც ერთი წევრი არ ფლობს მიწის ნაკვეთს და 15 წელს გადაცილებული არც ერთი პირი არ

იყო რაიმე ფორმით დასაქმებული გამოკითხვამდე ერთი კვირის განმავლობაში.

გ. სამედიცინო მომსახურების მიუწვდომლობა: მიესადაგება იმ შემთხვევაში, თუკი ბოლო ერთი წლის განმავლობაში შინამეურნეობის რომელიმე წევრს დასჭირდა სამედიცინო მომსახურება ან მედიკამენტები და ვერ მიიღო ფულის არქონის ან სერვისის არარსებობის გამო.
დ. სესხის ან კრედიტის მიუწვდომლობა: მიესადაგება იმ შემთხვევაში, თუ უკანასკნელი 12 თვის განმავლობაში შინამეურნეობის რომელიმე წევრმა უშედეგოდ სცადა ფულის სესხება კერძო გამსესხებლისაგან, ბანკისგან, ლომბარდისგან ან მიკროსაფინანსო ორგანიზაციისგან.

ე. სოციალური დახმარების მიუწვდომლობა: მიესადაგება იმ შემთხვევაში, თუ ბოლო 12 თვის განმავლობაში შინამეურნეობამ მოითხოვა სოციალური დახმარება, მაგრამ ვერ მიიღო, ან მიიღო ნაწილობრივ.

ცხრილი 4.30 გვიჩვენებს იმ შინამეურნეობათა პროცენტულ რაოდენობას, რომლებიც განიცდიან სოციალურ გარიყულობას ზემოთ ჩამოთვლილ ხუთივე ასპექტში და იმ პირების, ბავშვებისა და პენსიონერების პროცენტულ რაოდენობას, რომლებიც ამგვარ შინამეურნეობებში ცხოვრობენ.

ცხრილი 4.30: შინამეურნეობები და პირები, რომლებიც სხვადასხვა ასპექტში განიცდიან სოციალურ გარიყულობას, 2015 წ. (n=4,533)

	პრობლემის მქონე შინამეურ- ნეობების %	ამგვარ შინამეურ- ნეობებში მცხოვ- რები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინა- მეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინა- მეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონე- რის %
არასრული განათ- ლება	15.3	17.7	25.0	14.1
დაუსაქმებლობა ან მიწის არქონა	14.9	10.1	8.3	18.0
სამედიცინო მომ- სახურების მიუწვ- დომლობა	44.1	45.0	45.1	43.1
კრედიტის მიუწვ- დომლობა	5.0	5.9	7.7	3.4
სოციალური დახ- მარების მიუწვ- დომლობა	11.9	11.5	12.1	13.2

ბავშვები არაპროპორციულად ბევრნი არიან წარმოდგენილი იმ შინამეურნეობებში, რომლებშიც არ არის დაკმაყოფილებული ზრდასრულთა საგანმანათლებლო საჭიროებები, პენსიონერები კი, უფრო ჭარბობენ ისეთ შინამეურნეობებში, რომლებიც მიწის არქონისა და უმუშევრობის პრობლემას განიცდიან.

შინამეურნეობების დონეზე, 2013 წლის შემდეგ სოციალური გარიყულობის რაიმე ასპექტში მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება არ მომხდარა, თუ არ ჩავთვლით სოციალური დახმარების

ხელმისაწვდომობას (ცხრილი 4.31). 2013-2015 წლებში სოციალურ დახმარებასთან დაკავშირებით პრობლემების მქონე შინამეურნეოების მაჩვენებელი 3%-ით შემცირდა. მეორე მხრივ, 3.5%-დან 5%-მდე გაიზარდა იმ შინამეურნეობათა წილი, რომლებსაც შეზღუდული აქვთ კრედიტზე წვდომა, ჯანდაცვასთან დაკავშირებული პრობლემების მქონე შინამეურნეოების პროცენტულმა მაჩვენებელმა კი 39.7%-დან 44.1%-მდე აიწია.

ცხრილი 4.31: ცვლილებები სოციალური გარიყულობის ასპექტებში 2009-2015 წლებში

პრობლემის მქონე შინამეურნეოების %				
	2009	2011	2013	2015
არასრული განათლება	19.9	18.1	14.3	15.3
დაუსაქმებლობა ან მიწის არქონა	19.9	17.3	12.6	14.9
სამედიცინო მომსახურების მიუწვდომლობა	58.6	49.9	39.7	44.1
კრედიტის მიუწვდომლობა	4.3	2.4	3.5	5.0
სოციალური დახმარების მიუწვდომლობა	19.9	14.5	15.0	11.9

შენიშვნა: 2009 (n=4808), 2011 (n=4,147), 2013 (n=3,726) and 2015 (n=4,533)

მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის წინა ეტაპებზე სოციალურად გარიყულად მიიჩნეოდა ის შინამეურნეობა, რომელიც გარიყულობის ზემოთ ჩამოთვლილი ასპექტებიდან სამ ასპექტში მაინც განიცდიდა პრობლემებს. 2015 წელს ამ კატეგორიაში შინამეურნეობათა 5%, მოხვდა, რაც მთელი მოსახლეობის 5,7%-ს, ყველა ბავშვის 8,1 %-ს და ყველა პენსიონერის 5.4%-ს მოიცავს. ერთდროულად ხუთივე ასპექტში პრობლემებს არც ერთი შინამეურნეობა არ განიცდიდა (ცხრილი 4.32).

ცხრილი 4.32: შინამეურნეოები და პირები, რომლებიც რამდენიმე ასპექტში განიცდიან სოციალურ გარიყულობას, 2015 წ. (n=4,533)

სოციალურ გარიყულობასთან დაკავშირებული პრობლემების რაოდენობა	პრობლემების მქონე შინამეურნეოების %	ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %
0	40.3	41.2	39.3	40.4
1	37.6	36.0	34.5	38.4
2	17.1	17.2	18.2	15.8
3	4.2	4.7	6.4	4.6
4	0.8	1.0	1.7	0.8
	100	100	100	100

4.6 სიღარიბისა და დეპრივაციის მრავალმხრივი განზომილება

ცხრილი 4.33 აჯამებს, რა მასშტაბებით ზემოქმედებს საქართველოს მოსახლეობაზე სიღარიბისა და დეპრივაციის სხვადასხვა ასპექტი.

ცხრილი 4.33: შინამეურნეოები და პირები, რომლებზეც სიღარიბისა და სოციალური გარიყულობის რამდენიმე ასპექტი ზემოქმედებს, 2015 წ.

განზომილება	პრობლემების მქონე შინამეურნეობების %	ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინამეურნეოებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %
უკიდურესი სიღარიბე (< 77.6 ლარი)	1.7	2.1	2.5	1.7
ფარდობითი სიღარიბე (< 171.8 ლარი)	20.7	23.1	26.8	19.3
ზოგადი სიღარიბე (< 155.1 ლარი)	16.4	18.4	21.7	15.0
ორმაგი მატერიალური დეპრივაცია	3.7	2.3	2.3	3.4
სუბიექტური სიღარიბე	38.4	36.0	37.2	40.1
სოციალური გარიყულობა	5.0	5.7	8.1	5.4
კომუნალური მომსახურების არქონა	56.0	55.0	53.9	59.1
გაუმჯობესებული წყალმომარაგების არქონა	4.2	3.8	3.0	4.7
გაუმჯობესებული სანიტარული პირობების არქონა	24.4	23.9	23.3	25.9

2009 წლიდან სამომხმარებლო სიღარიბის მაჩვენებლები უკიდურესი, ფარდობითი და ზოგადი სიღარიბის დონეებზე მნიშვნელოვნად შემცირდა. ამასთან ერთად, შემცირდა ბავშვთა სიღარიბე, თუმცა ღარიბთა შორის ბავშვები კვლავაც მრავლად არიან. მატერიალურმა დეპრივაციამ იკლო, თუმცა სუბიექტური სიღარიბისა და სოციალური გარიყულობის მაჩვენებელმა იმატა და მოსახლეობის თითქმის ორი მესამედისათვის ისევ მწვავე პრობლემად რჩება კომუნალური მომსახურების ხელმისაწვდომობა (ცხრილი 4.34).

ცხრილი 4.34: სიღარიბისა და სოციალური გარიყულობის სხვადასხვა განზომილებაში 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში მომხდარი ცვლილებები

განზომილება	ღარიბ და დეპრივაციის მქონე ოჯახებში მცხოვრები მოსახლეობის %	ღარიბ და დეპრივაციის მქონე ოჯახებში მცხოვრები ბავშვების %						
	2009	2011	2013	2015	2009	2011	2013	2015
უკიდურესი სიღარიბე	9.9	9.1	3.9	2.1	11.5	9.4	6.0	2.5
ფარდობითი სიღარიბე	25.7	23.5	22.9	23.1	28.4	25.2	27.1	26.8
ზოგადი სიღარიბე	44.8	37.9	24.6	18.4	49.0	40.8	28.4	21.7
ორმაგი მატერიალური დეპრივაცია	12.7	7.6	3.6	2.3	13.1	5.7	2.9	2.3
სუბიექტური სიღარიბე	37.1	35.2	24.3	36.0	36.4	31.1	22.9	37.2
სოციალური გარიყულობა	8.1	5.6	4.1	5.7	8.6	6.7	5.6	8.1
კომუნალური მომსახურების არქონა	61.5	62.4	55.6	55.0	60.3	59.8	53.7	53.9

დეპრივაციის მაჩვენებელი უშუალოდაა დამოკიდებული იმაზე, თუ შეძლებულობის რომელ კვინტილს განეკუთვნებიან შინამეურნეობები. ცხრილი 4.35 (ა) გვიჩვენებს, რომ კომუნალური მომსახურებების უკმარისობას უღარიბეს კვინტილში მყოფ შინამეურნეობათა 71.4% განიცდის მაშინ, როცა ყველაზე შეძლებულ კვინტილში ეს მაჩვენებელი 37%-ს შეადგენს. პირველი კვინტილის შინამეურნეობათა ორი მესამედი და მეორე კვინტილის შინამეურნეობათა ნახევარი თავს სუბიექტურად ღარიბად მიიჩნევს. გარდა ამისა, მეხუთე კვინტილის შინამეურნეობათა 14.3% თვლის, რომ არ არიან საკმარისი საკვებით უზრუნველყოფილნი, ან ისე მწირედ იკვებებიან, რომ მათ ჯანმრთელობას საფრთხე ემუქრება.

გავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

ცხრილი 4.35 (ა) შეძლებულობის თითოეული კვინტილის იმ შინამეურნეობათა პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებიც განიცდიან დეპრივაციას სხვადასხვა განზომილებაში, 2015 წ. (n=4,533)

	მოხმარების კვინტილი					სულ
	1	2	3	4	5	
კომუნალური მომსახურების არქონა	71.4	66.0	57.2	48.3	37.0	56.0
სუბიექტური სიღარიბე	63.8	51.3	35.4	27.1	14.3	38.4
მატერიალური დეპრივაცია	9.5	4.1	2.7	1.6	0.5	3.7
სოციალური გარიყულობა	10.0	5.5	4.7	2.9	1.8	5.0

ბევრი ადამიანისათვის სიღარიბისა და დეპრივაციის პრობლემები ერთიმეორესთანაა დაკავშირებული. სიღარიბის უარყოფით ზემოქმედებას ადამიანები მრავალ დონეზე განიცდიან. მაგალითად, ფარდობითი სიღარიბის ზღვარს მიღმა მყოფ შინამეურნეობებში მცხოვრებ პირთა სამ მეოთხედზე მეტს ხელი არ მიუწვდება ერთ ან მეტ კომუნალურ მომსახურებაზე; მათი 62% სუბიექტურ სიღარიბეში ცხოვრობს, 7% მატერიალურ დეპრივაციას განიცდის, 10% ვერ სარგებლობს სოციალური მომსახურებებით, და ერთ მესამედზე მეტს არ აქვს გაუმჯობესებული სანიტარული პირობები. მათ ორ მესამედზე მეტს ხელი არ მიუწვდება გაუმჯობესებულ სანიტარიულ პირობებზე, ხოლო 6 პროცენტს - გაუმჯობესებულ წყალმომარაგებზე. ეს მაჩვენებლები ბევრად უფრო მაღალია იმ ადამიანების მაჩვენებლებთან შედარებით, რომლებიც სიღარიბის ზღვარს ზემოთ მყოფ შინამეურნეობებში ცხოვრობენ (ცხრილი 4.35 ბ). სამომხმარებლო სიღარიბე მნიშვნელოვნად ზრდის სხვა განზომილებებში არსებული სიღარიბის ალბათობას.

ცხრილი 4.35 (ბ): ფარდობითი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ და ზემოთ მყოფი მოსახლეობის იმ ნაწილის პროცენტული რაოდენობა, რომელიც განიცდის დეპრივაციას სხვადასხვა განზომილებებში, 2015 წ. (n=16,155)

	შინამეურნეობის ყოელთვიური ეკვივალენტური ხარჯები		პირსონის ხი-კვადრატის მნიშვნელობის დონე
	< 171.8 ლარი	≥ 171.8 ლარი	
კომუნალური მომსახურების არქონა	72.9	49.6	***
სუბიექტური სიღარიბე	62.0	28.2	***
მატერიალური დეპრივაცია	6.8	1.0	***
სოციალური გარიყულობა	10.3	4.3	***
წყლის გაუმჯობესებული წყაროების არარსებობა	5.3	3.4	***

	შინამეურნეობის ყოელთვიური ეკვივალენტური ხარჯები		პირსონის ხი-კვად- რატის მნიშვნელობის დონე
გაუმჯობესებული სანიტა- რული პირობების არარ- სებობა	33.6	21.0	***

შენიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$;

დასკვნა

წინამდებარე ანგარიში სხვადასხვა რაკურსიდან შეისწავლის საქართველოს მოსახლეობის კეთილდღეობის ხარისხს - მათ შორის, ითვალისწინებს შინამეურნეობების მოხმარების დონეებსა თუ სტრუქტურას და მატერიალურ დეპრივაციას. წინა ანგარიშების მსგავსად, ამ ანგარიშიც გაზომილია, რამდენად ხელმისაწვდომია სამომხმარებლო სიღარიბეში მყოფ-თათვის ისეთი ძირითადი კომუნალური მომსახურებები, როგორებიცაა წყალმომარაგება, კანალიზაცია თუ გათბობა, აგრეთვე კეთილდღეობის ისეთ სოციალური ასპექტები, როგორებიცაა განათლება, დასაქმება, ჯანდაცვა, ფინანსური სერვისები და სოციალური დახმარება.

ღარიბ შინამეურნეობებში (რომლებშიც მოხმარება სიღარიბის დადგენილ ზღვარს მიღმაა) მცხოვრები მოსახლეობის პროცენტულ მაჩვენებელს „მოსახლეობის სიღარიბის მაჩვენებელი“ ეწოდება, ზღვარს მიღმა მყოფი შინამეურნეობების პროცენტულ მაჩვენებელს კი - „შინამეურნეობათა სიღარიბის მაჩვენებელი“. ბავშვთა სიღარიბის მაჩვენებელი არის იმ ბავშვთა პროცენტული წილი, რომლებიც ღარიბ შინამეურნეობებში ცხოვრობენ. გარკვეულ ზღვარს ქვემოთ მცხოვრები შინამეურნეობების ან ცალკეული ადამიანების სიღარიბის ნაპრალი არის აღნიშნული ზღვრული სიდიდის ის პროცენტი, რომლითაც საშუალოდ უნდა გაიზარდოს მოხმარება, რომ ღარიბი ოჯახი ამ ზღვრულ დონეზე უფრო მაღალ სეგმენტში გადავიდეს.

სიღარიბის აბსოლუტური ზღვრები საერთაშორისო სტანდარტის შესაბამისად, აშშ დოლარებში განისაზღვრება და „ზოგადი ზღვარი“ დღეში 2.50 დოლარს, „უკიდურესი ზღვარი“ კი - დღეში 1.25 დოლარს შეადგენს. გამოყენებულ მეთოდოლოგიას გადაჰყავს დოლარი ლარში 2009 წლის კურსით, და შემდგომ ასწორებს მას სამომხმარებლო ფასების ინდექსის (CPI) გამოყენებით.²⁸ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის გამოთვლით, „ფარდობითი სიღარიბის“ ზღვარი დადგენილია ქვეყნის მედიანური მოხმარების 60%-ზე. 2013-2015 წლებში ფარდობითი სიღარიბის ზღვარს მიღმა მყოფი შინამეურნეობების რაოდენობა 0.6 პროცენტული ერთეულით გაიზარდა და 20.1%-დან 20.7% შეადგინა, ღარიბ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების მაჩვენებელმა კი 0.3 პროცენტული ერთეულით დაიწია და 26.8% შეადგინა (ცხრილი 4.1 (ბ)). თუ შევხედავთ სიღარიბის უდაბლეს ზღვარს (77.6 ლარი), საქართველოს შინამეურნეობათა 1.7% და მოსახლეობის 2.1% კვლავ უკიდურეს სიღარიბეში ცხოვრობს. თუმცა ღარიბ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების მაჩვენებელი მხოლოდ 2.5%-მდე შემცირდა. ზოგადი სიღარიბის უფრო რეალისტური ზღვრის მიხედვით, შინამეურნეობათა 16.4% და ბავშვთა 21.7% კვლავაც ღარიბია.

28 ჰაუგთონი და სხვები (2009) სიღარიბისა და უთანასწორობის სახელმძღვანელო

2013-2015 წლებში სიღარიბის ელასტიურობამ ეკონომიკური ზრდის მიხედვით უკიდურესი სიღარიბის მხრივ 1.9%, ზოგადი სიღარიბის მხრივ კი - 3.5% შეადგინა. 2009-2011 წლებში სიღარიბის ელასტიურობა ზოგადად ღარიბ შინამეურნეოებში უკიდურესად ღარიბ შინამეურნეოებზე ორჯერ უფრო მაღალი იყო. შემდეგ თანდათანობით დაიწყო უკიდურესი სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეოების ელასტიურობის ზრდა, რაც მიანიშნებს, რომ საქართველოში უკიდურესად ღარიბები უფრო მეტ სარგებელს იღებენ უკანასკნელი წლების მზარდი მოხმარებიდან.

შინამეურნეოებში ბავშვთა რაოდენობის ზრდასთან ერთად მნიშვნელოვნად იზრდება ფარდობითი და ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებლებიც. ფარდობითი სიღარიბის ზღვრით თუ ვიმსჯელებთ, ერთ- ან ორბავშვიანი ოჯახების 24.5% სიღარიბეში ცხოვრობს. ეს ციფრი თითქმის 32%-მდე იზრდება, როცა საქმე სამ- ან მეტ ბავშვიან შინამეურნეოებს ეხება. მეორე მხრივ, უბავშვო შინამეურნეოების მხოლოდ 17.7% ცხოვრობს ფარდობითი სიღარიბის ზღვარს მიღმა.

შინამეურნეოებში ქალთა განათლების დონე სტატისტიკურად მნიშვნელოვანია. იმ შინამეურნეოებში, სადაც ქალებს უმაღლესი განათლება აქვთ, სიღარიბის მაჩვენებელი, სულ მცირე, ორჯერ უფრო დაბალია, ვიდრე სხვა შინამეურნეოებში.

შინამეურნეობაში რეგულარულად დასაქმებული წევრის ყოლა ორჯერ ამცირებს ბავშვთა ფარდობითი სიღარიბის რისკს.

2015 წელს შინამეურნეობათა მხოლოდ 5.6% განიცდიდა მატერიალურ დეპრივაციას (არ ჰქონდა ხუთი ან მეტი სახეობის ნივთი). ეს მაჩვენებელი 2013 წელს 10.3%-ს 2011 წელს 17.5%-ს, 2009 წელს კი - 27.2%-ს შეადგენდა. საყოფაცხოვრებო პრობლემების მქონე შინამეურნეობათა პროცენტული მაჩვენებელი 2011-2013 წლებში შემცირდა, მაგრამ 2015 წლიდან ისევ იწყო ზრდა. პრობლემურ საბინაო პირობებში მცხოვრებ ბავშვთა პროცენტულმა მაჩვენებელმა 5.3%-ით - 17.9%-დან (2013) 23.6%-მდე (2015) მოიმატა.

ორმაგი მატერიალური დეპრივაცია მიეწერება იმ შინამეურნეოებს, რომლებიც განიცდიან მატერიალურ დეპრივაციას ხანგრძლივი მოხმარების საგნების თვალსაზრისით და თანაც აქვთ მძიმე საცხოვრებელი პირობები. ორმაგ მატერიალურ დეპრივაციაში მყოფი შინამეურნეობის პროცენტული მაჩვენებელი 2015 წელს 3.7%-მდე დაეცა. 2013 წელს ეს მაჩვენებელი 5.5%-ს, 2011 წელს კი - 10.6%-ს შეადგენდა. ორმაგ მატერიალურ დეპრივაციაში მყოფ ოჯახებში მცხოვრებ ბავშვთა პროცენტულმა რაოდენობამ 13%-დან (2009 წ.) 2.3%-მდე (2015 წ.) იკლო.

2015 წელს სამომხმარებლო სიღარიბისა და ორმაგი მატერიალური დეპრივაციის მაჩვენებლების კლების მიუხედავად, მაინც იმატა ადამიანთა განცდამ, რომ იმყოფებიან სიღარიბეში. ამგვარი სუბიექტურად ღარიბი შინამეურნეოები მთლიანი მოსახლეობის 36%-ს, ბავშვების 37.2%-ს და პენსიონერთა 40.1%-ს მოიცავს.

სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის ზრდის მიუხედავად, 2015 წელს 18.4%-დან 26.4%-მდე გაიზარდა იმ შინამეურნეოების პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებიც მთავარ პრობლემად მედიკამენტების შეძენას ასახელებენ.

შინამეურნეობების დონეზე, 2013 წლის შემდეგ სოციალური გარიყულობის რაიმე ასპექტში მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება არ მომხდარა, თუ არ ჩავთვლით სოციალური დახმარების სფეროს. სოციალურად გარიყულად მიიჩნეოდა ის შინამეურნეობა, რომელიც გარიყულობის ზემოთ ჩამოთვლილი ასპექტებიდან სამ ასპექტში მაინც განიცდიდა პრობლემებს. 2015 წელს ამ კატეგორიაში შინამეურნეობათა 5%, მოხვდა, რაც მთელი მოსახლეობის 5.7%-ს, ყველა ბავშვის 8.1 %-ს და ყველა პენსიონერის 5.4%-ს მოიცავს. ერთდროულად ხუთივე ასპექტში პრობლემებს არც ერთი შინამეურნეობა არ განიცდიდა.

ცხრილი 4.34 გვიჩვენებს, რა ცვლილებები მოხდა 2009-2015 წლებში სიღარიბის მრავალმხრივი განზომილების თვალსაზრისით, როგორც შინამეურნეობებში, ასევე ბავშვებში.

5. ტენდენციები და ტრაექტორიები

5.1 სიღარიბის ტენდენციებისა და ტრაექტორიების მოკლე მიმოხილვა

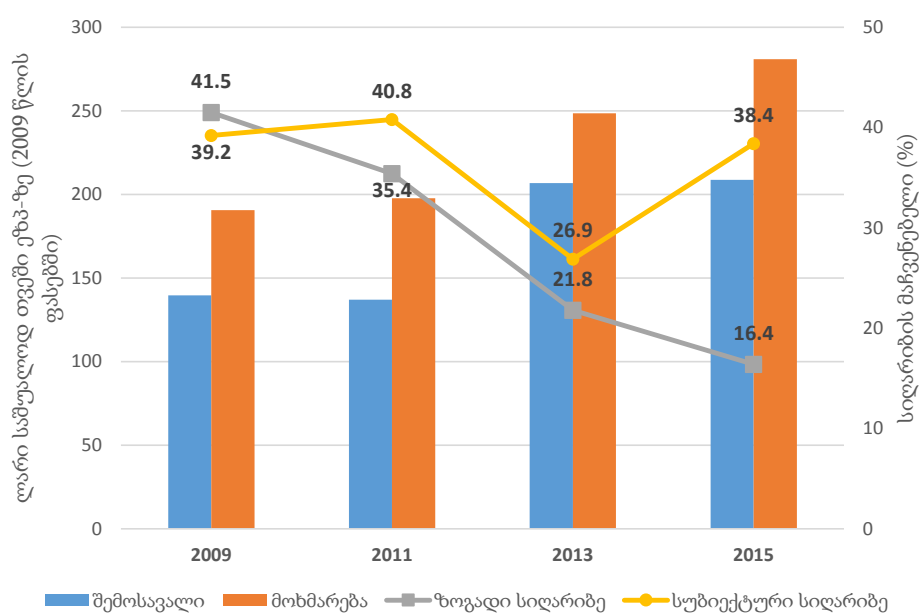
4.1.1 ქვეთავში ნაჩვენებია, რომ 2009-2015 წლებში შინამეურნეობების სიღარიბის მაჩვენებლები სამივე სამომხმარებლო ზღვარში ზოგადად შემცირდა (ცხრილი 5.1).

ცხრილი 5.1: 2009-2015 წლებში შინამეურნეობათა სიღარიბის მაჩვენებლების ცვლილება

	2009 (n=4,646)	2011 (n=4,147)	2013 (n=3,726)	2015 (n=4,533)				
	ზღვარი	მაჩვენებელი	ზღვარი	მაჩვენებელი	ზღვარი	მაჩვენებელი	ზღვარი	მაჩვენებელი
უკიდურესი	61.1	8.9	71.7	8.3	71.2	3.1	77.6	1.7
ფარდობითი	89.7	23.7	109.2	21.8	137.2	20.1	171.8	20.7
ზოგადი	122.2	41.5	143.4	35.4	142.4	21.8	155.1	16.4

თუმცა ცხრილში წარმოდგენილი ციფრები საერთო კეთილდღეობის ცვლას არ წარმოაჩენს. დიაგრამა 5.1 გვიჩვენებს, რომ საშუალო მოხმარების ზრდა ყოველთვის არაა დაკავშირებული საშუალო შემოსავლის ზრდასთან. ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, სამომხმარებლო სიღარიბის მაჩვენებლების შემცირების მიუხედავად, შინამეურნეობათა სუბიექტური თვითშეფასება უფრო პესიმისტური ხდება.

დიაგრამა 5.1 შინამეურნეობათა საშუალო თვიური შემოსავალი და მოხმარება (ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე)მუდმივ 2009 წლის ფასებში, 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

გარდა ამისა, სამომხმარებლო სიღარიბის მაჩვენებლები არ წარმოაჩენს ცვლილებების დინამიკას. ისინი მხოლოდ ცვლილებების საბოლოო ეფექტს ასახავს. თუმცა ხსენებულ პერიოდში ზოგიერთმა შინამეურნეობამ თავი დააღწია სიღარიბეს, ზოგი კი პირიქით - გაღარიბდა. ცხრილი 5.2 მოიცავს 2,816 შინამეურნეობას, რომლებიც ჩართული იყო 2015 და 2013 წლების კვლევებში.

ცხრილი 5.2: შინამეურნეობათა სიღარიბის სტატუსის ცვალებადობა 2013 და 2015 წლებში (n=2,816)

სიღარიბის ზღვარი	თავი დააღწია სიღარიბეს (%)	არაფერი შეცვლილა (%)	გაღარიბდა (%)	სიღარიბიდან გამოსულთა სუფთა მაჩვენებელი (%)
უკიდურესი	2.8	95.5	1.7	1.1
ფარდობითი	11.4	76.6	12.0	-0.6
ზოგადი	14.0	77.2	8.8	5.2

ზოგადი სიღარიბის დონეებზე, ბევრად უფრო მეტმა შინამეურნეობამ დააღწია თავი სიღარიბეს, ვიდრე გაღარიბდა. სოციალური დაცვისა და სოციალური დახმარების სახელმწიფო პროგრამების მიუხედავად, უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში შინამეურნეობების მხოლოდ 11.4%-მა დააღწია თავი ფარდობით სიღარიბეს მაშინ, როცა პანელურ შინამეურნეობათა 12% ახლახან გაღარიბდა.

5.1.1 ახლად გაღარიბებული შინამეურნეობების მახასიათებლები

იმ პანელური შინამეურნეობათა უმეტესობა, რომლებმაც 2013 წლის შემდეგ ფარდობითი სიღარიბის ზღვარს მიღმა გადაინაცვლეს, სოფლებში ცხოვრობს, საკმაოდ ხშირად ჰყავთ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე წევრები და განათლების დაბალი დონით გამოირჩევიან. ცხრილი 5.3 პანელური მონაცემების საშუალებით ახდენს ფარდობით სიღარიბეში ახლად მოხვედრილ შინამეურნეობებისა და დანარჩენი შინამეურნეობების ურთიერთშედარებას. ახლადგაღარიბებულ შინამეურნეობათა 60.6% სოფლის მაცხოვრებელია, მაშინ, როცა სოფლად ყველა დანარჩენი შინამეურნეობების მხოლოდ 47.5% ცხოვრობს. ახლად გაღარიბებულ შინამეურნეობათა 7.4%-ს ჰყავს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე, სულ მცირე, ერთი წევრი მაინც, მაშინ, როცა ასეთი პირები დანარჩენი შინამეურნეობის მხოლოდ 3.5%-ში ცხოვრობენ.

ცხრილი 5.3: ფარდობით სიღარიბეში ახლადმოხვედრილი, სპეციფიკური მახასიათებლების მქონე შინამეურნეობების პროცენტული რაოდენობა სხვა შინამეურნეობების პროცენტულ მაჩვენებლებთან შედარებით, 2015 წ. (n=2,816)

	2015 წელს გაღარიბებული შინამეურნე- ობები (n=369)	დანარჩენი ში- ნამეურნეობე- ბი (n=2,447)	ხი-კვადრა- ტის მნიშვ- ნელობის დონე
სოფლად მცხოვრები შინამეურნეობები (%)	60.6	47.5	**
მხოლოდ პენსიონერებისაგან შემდგარი შინამეურნეობები (%)	16.1	18.9	ns
შინამეურნეობები, რომლებშიც შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები ცხოვრობენ (%)	7.4	3.5	**
იძულებით გადაადგილებული პირის სტატუსის მქონეთა შინამეურნეობები (%)	5.7	5.2	ns
შინამეურნეობაში არსებული განათლების უმაღლესი დონე:			
საშუალოზე დაბალი (%)	5.5	3.8	**
საშუალო (%)	39.4	27.5	
პროფესიული (%)	25.4	20.8	
უმაღლესი (%)	29.7	47.9	
ქალთა განათლების უმაღლესი დონე შინამეურნეობებში:			
საშუალოზე დაბალი (%)	6.6	5.0	*
საშუალო (%)	40.7	31.6	
პროფესიული (%)	22.6	20.8	
უმაღლესი (%)	24.9	38.2	
ბავშვთა რაოდენობა შინამეურნეობებში:			
არც ერთი (%)	64.9	62.7	ns
ერთი ან ორი (%)	28.8	31.9	
სამი ან მეტი (%)	6.4	5.4	
აზერბაიჯანული შინამეურნეობები (%)	3.5	4.6	ns
სომხური შინამეურნეობები (%)	5.3	5.9	ns

შინამეურნეობების ზოგიერთი დემოგრაფიული მახასიათებელი უშუალო კავშირშია სიღარიბის დონეებთან. შინამეურნეობაში იძულებით გადაადგილებული პირის ყოფნა-არყოფნა დიდად არ ზრდის სიღარიბეში ჩავარდნის ალბათობას. სამაგიეროდ, ეს ალბათობა საგრძნობლად იზრდება, როცა შინამეურნეობაში შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირი ცხოვრობს, ან როცა დაბალია ოჯახის წევრთა განათლების დონე. საგულისხმოა, რომ ეთნიკური წარმომავლობის ეფექტი უმნიშვნელოა.

რეგიონსაც მნიშვნელოვანი გავლენა აქვს სიღარიბეზე. 5.4 ცხრილში უცვლელ მდგომარეობაში მყოფ, ან ფარდობითი სიღარიბიდან გამოსულ სხვა შინამეურნეობებთან შედარებისას ნათლად ჩანს, რომ სამეგრელოში არაპროპორციულად ბევრია ახლადგაღარიბებული

შინამეურნეობები. ახლადგადარიბებული შინამეურნეობების, დაახლოებით, 16% სამეგრელოში ცხოვრობს მაშინ, როცა ამ რეგიონში სხვა სახის შინამეურნეობების 9.4% ფიქსირდება. მეორე მხრივ, თბილისში ახლადგადარიბებული შინამეურნეობების 18.1%, ხოლო სხვა ტიპის შინამეურნეობების 27.6% ბინადრობს.

ცხრილი 5.4: ახლად გადარიბებული და სხვა შინამეურნეობების (რომელთა მდგომარეობაც არ შეცვლილა, ან რომლებმაც თავი დააღწიეს ფარდობით სიღარიბეს) განაწილება რეგიონების მიხედვით, 2015 წ. (N=2,816).

	რეგიონის ახლად გადარიბებული შინამეურნეობების % (n=369)	რეგიონის სხვა შინამეურნეობების % (n=2,447)
თბილისი	27.6	18.1
აჭარა	7.5	10.3
გურია	3.2	4.7
იმერეთი, რაჭა	18.7	20.1
კახეთი	9.7	9.1
მცხეთა-მთიანეთი	2.4	2.5
ქვემო ქართლი	10.3	6.4
სამცხე-ჯავახეთი	4.3	4.7
სამეგრელო	9.4	15.8
შიდა ქართლი	6.9	8.3
სულ	100.0	100.0

შინამეურნეობის სამომხმარებლო მაჩვენებლებში მომხდარი ცვლილებები, რაც საფუძვლად უდევს ფარდობითი სიღარიბის სტატუსის შეცვლას, უშუალო ურთიერთკავშირშია ეკვივალენტური ზრდასრული პირის შემოსავლის ცვლასთანინფლაციის გათვალისწინებით ($r = 0.32$; $p < 0.001$). თუმცა, თუკი ხელფასიდან, თვითდასაქმებიდან და უცხოეთიდან განხორციელებული ტრანსფერებიდან მიღებულ შემოსავლებს მნიშვნელოვანი ეფექტი აქვს, სოციალური ტრანსფერებიდან მიღებული შემოსავლების ცვლასა და მოხმარების ცვლას შორის ურთიერთკავშირი ბევრად უფრო მცირეა. თუმცა სოციალური ტრანსფერების ცვლას მაინც მნიშვნელოვანი ნეგატიური ურთიერთკავშირი აქვს ხელფასებიდან და სხვა წყაროებიდან მიღებული შემოსავლების ცვლასთან - თუ არ ჩავთვლით კერძო ტრანსფერებსა და უძრავი ქონების გაქირავებით მიღებულ შემოსავალს. იგივე ურთიერთკავშირი შეინიშნებოდა კვლევის წინა ეტაპებზეც.

ცხრილი 5.5 შინამეურნეობის ეზპ-ის მოხმარებისა და წყაროების მიხედვით ეზპ-ის შემოსავლის ცვლილების კორელაცია ინფლაციის გათვალისწინებით. 2013-2015 წ.წ. (n=2,816)

	მოხმარება	ხელფასები	თვითდასაქმება	სოციალური ტრანსფერები	კერძო ტრანსფერები	ქირით მიღებული შემოსავალი	უცხოეთიდან განხორციელებული ტრანსფერები	სხვა წყაროები
მოხმარება	1.00							
ხელფასები	0.15	1.00						
	0							
თვითდასაქმება	0.11	-0.17	1.00					
	0	0						
სოციალური ტრანსფერები	0.05	-0.11	-0.05	1.00				
	0.0079	0	0.0138					
კერძო ტრანსფერები	0.07	-0.01	-0.10	0.02	1.00			
	0.0002	0.5421	0	0.2282				
ქირით მიღებული შემოსავალი	0.04	-0.05	-0.03	0.03	-0.08	1.00		
	0.059	0.0153	0.0731	0.1347	0			
უცხოეთიდან განხორციელებული ტრანსფერები	0.10	-0.05	0.00	-0.01	-0.04	0.00	1.00	
	0	0.0046	0.9071	0.4459	0.0428	0.8614		
სხვა წყაროები	0.19	-0.05	0.04	-0.08	0.00	-0.02	0.01	1.00
	0	0.0131	0.0534	0	0.9904	0.2608	0.6692	

5.1.2 ახლად გადარიბების სხვა განზომილებები

შინამეურნეობის გადარიბებას ხშირად თან სდევს სხვა გარემოებების გაუარესებაც. ცხრილი 5.6 გვიჩვენებს, რომ უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში გადარიბებული შინამეურნეობები, უფრო დიდი ალბათობით განიცდიან დეპრივაციას სხვა განზომილებებშიც. მაგალითად, ახლად გადარიბებული შინამეურნეობა სამჯერ უფრო მეტად დგას მატერიალური დეპრივაციის საფრთხის წინაშე, ვიდრე სხვა შინამეურნეობი.

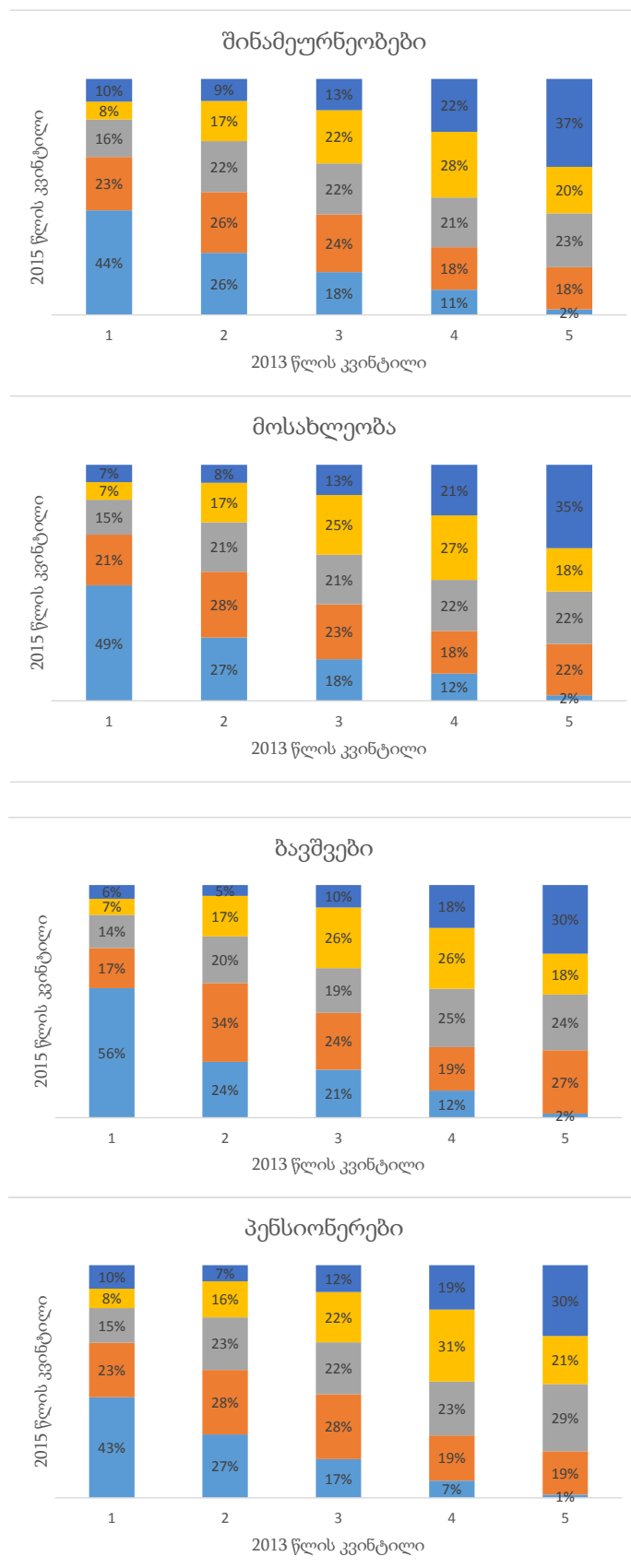
ცხრილი 5.6: 2013-2015 წლებში გადარიბებული შინამეურნეობების პროცენტული რაოდენობა, რომლებიც სხვა განზომილებებშიც განიცდიან დეპრივაციას (n=2,816)

	2013-2015 წლებში ფარდობით სიღარიბეში ჩავარდნილი შინამეურნეობები		საერთო შანსების თანაფარდობა	მანტელ-ჰენზელის მნიშვნელობის დონე
	არა	კი		
განიცდის მატერიალურ დეპრივაციას (%)	3.1	9.7	3.39	***
განიცდის სოციალურ გარიყულობას (%)	5.3	10.2	2.04	*
არ აქვს კომუნალური მომსახურება (%)	54.1	72.4	2.22	***

5.1.3 სამომხმარებლო კვინტილში მომხდარი გადაადგილებები

გასული ორი წლის განმავლობაში შინამეურნეობები არა მხოლოდ სიღარიბის ზღვარს მიღმა, არამედ სამომხმარებლო კვინტილებს შორისაც გადაადგილდებოდნენ. 2015 წელს პირველ კვინტილში 2013 წლის პირველი კვინტილის პანელურ შინამეურნეობათა 44% დარჩა, 8%-მა - მეოთხე, 10%-მა კი, მეხუთე კვინტილში გადაინაცვლა (დიაგრამა 5.2). და პირიქით, ზედა კვინტილების შინამეურნეობათა მნიშვნელოვანი ნაწილი დაბალ კვინტილებში გადავიდა, ანუ გახდა მეტად მოწყვლადი. საშუალოდ, მე-2-მე-4 კვინტილების მხოლოდ 25% დარჩა იმავე კვინტილში, დანარჩენებმა კი ზემოთ ან ქვემოთ გადაინაცვლეს. მეხუთე კვინტილის შინამეურნეობათა 20% პირველ ან მეორე კვინტილში გადავიდა. თუკი ერთმანეთს შევადარებთ შინამეურნეობების, მოსახლეობის, ბავშვებისა და პენსიონერების მოძრაობის დინამიკას, დავინახავთ, რომ ღარიბი ბავშვები ყველაზე ნაკლებად დინამიურ ჯგუფს შეადგენენ: 2013 წლის პირველი კვინტილის ბავშვთა უდიდესი ნაწილი (56%) ისევ პირველ კვინტილში დარჩა, უმცირესმა ნაწილმა კი (6%) მეხუთე კვინტილში გადაინაცვლა. გარდა ამისა, მეხუთე კვინტილის ბავშვთა 29% პირველ ან მეორე კვინტილში გადავიდა.

დიაგრამა 5.2 შინამეურნეობების, მოსახლეობის, ბავშვებისა და პენსიონერების გადაადგილება კვინტილებში, 2013-2015 წწ.

5.2 სამომხმარებლო სიღარიბის ალბათობის მოდელირება

სტატისტიკური რეგრესიული მოდელის გამოყენება შეიძლება იმის პროგნოზირებისთვის, გადაკვეთს თუ არა კონკრეტული მახასიათებლების მქონე შინამეურნეობა სიღარიბის დადგენილ ზღვარს.²⁹ ჩვენ მიერ შექმნილი მოდელი იყენებს ადგილმდებარეობის, დემოგრაფიულ, განათლებისა და დასაქმების მახასიათებლებს. ეს სავარაუდო განმარტებითი ცვლადები კვლევის წინა ეტაპების მაჩვენებლებთან შესადარებლად შერჩეული.

განსაზღვრულ მახასიათებლებზე დაყრდნობით სიღარიბის ალბათობის დასადგენად რამდენიმე მოდელი გამოიყენებოდა. მოდელი, რომელიც წინასწარმეტყველებს შინამეურნეობის მიერ ფარდობითი სიღარიბის (171.8 ლარი) ზღვრის გადაკვეთას, გვიჩვენებს კონკრეტული შინამეურნეობის მახასიათებლების ცვლის ეფექტს შინამეურნეობის გაღარიბების ალბათობაზე³⁰ მაშინ, როცა სხვა ყველა ცვლადი უცვლელია (ცხრილი 5.7). მაგალითად, ქვემო ქართლის შინამეურნეობებს ფარდობით სიღარიბეში ჩავარდნის უფრო ნაკლები ალბათობა აქვთ, ვიდრე თბილისის შინამეურნეობებს.

მხოლოდ პენსიონრებისგან შემდგარ შინამეურნეობებს გაღარიბების ბევრად მცირე ალბათობა აქვთ. 4.1.5 ქვეთავი აგრეთვე გვიჩვენებს, რომ მხოლოდ პენსიონრებისგან შემდგარ შინამეურნეობებს გაღარიბების სხვებზე მცირე ალბათობა აქვს, რაც შეიძლება ხელისუფლების მხრიდან საპენსიო ხარჯების ზრდის შედეგი იყოს.

გაღარიბების ალბათობა მნიშვნელოვნად მცირდება, თუკი შინამეურნეობის რომელიმე წევრს აქვს ხელფასი. გარდა ამისა, მნიშვნელოვან როლს თამაშობს შინამეურნეობაში მცხოვრებ ქალთა განათლების დონეც. იმ შინამეურნეობებს, რომლებშიც მაღალია ქალთა განათლების დონე, ფარდობით სიღარიბეში აღმოჩენის ბევრად მცირე შანსები აქვთ.

²⁹ მოდელის განტოლება: $P(\text{poverty}) = 1/(1 + e^{-z})$ სადაც: $Z = (b_1 x_1 + b_2 x_2 + \dots + b_n x_n)$.

ცხრილი 5.7: შინამეურნეობის ფარდობით სიღარიბესთან დაკავშირებული მახასიათებლების (შინამეურნეობის თვიური ხარჯი ეპკ-ზე 171.8 ლარზე ნაკლები) ლოგისტიკური რეგრესია, 2015წ

შინამეურნეობის მახასიათებელი	B კოეფიციენტი	ალბათობის კოეფიციენტი	ვალდის მნიშვნელოვნების დონე
რეგიონი (თბილისთან შედარებით)			
აჭარა	0.29	1.34	ns
გურია	-0.14	0.99	ns
იმერეთი, რაჭა	-0.24	0.79	ns
კახეთი	-0.45	0.64	ns
მცხეთა-მთიანეთი	-0.29	0.75	ns
ქვემო ქართლი	-0.9	0.41	**
სამცხე-ჯავახეთი	-0.3	0.74	ns
სამეგრელო	0.19	1.21	ns
შიდა ქართლი	-0.26	0.77	ns
ბავშვთა რაოდენობა (არცერთთან შედარებით)			
1 ან 2	-0.04	0.96	ns
3 ან მეტი	0.17	1.18	ns
მხოლოდ პენსიონრებისგან შემდგარი შინამეურნეობები სხვებთან შედარებით			
მხოლოდ მარტოხელა პენსიონერი	-0.93	0.4	*
ერთ პენსიონერზე მეტი	-0.85	0.43	**
დასაქმება			
შინამეურნეობაში ვიღაც დასაქმებულია	-0.09	0.91	ns
შინამეურნეობაში ვიღაც იღებს ხელფასს	-1.18	0.31	***
იმულებით გადაადგილებული პირის შინამეურნეობა			
	-0.06	0.94	ns
ქალთა განათლების დონე შინამეურნეობაში უქალო შინამეურნეობებთან შედარებით			
არავითარი	-0.75	0.47	*
საშუალო	-1.04	0.35	***
პროფესიული	-1.19	0.31	***
უმაღლესი	-1.35	0.26	***
შემთხვევათა რაოდენობა = 2,816			

შენიშვნა: ns უმნიშვნელო; * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

დასკვნა

როცა საშუალო მოხმარების ზრდას თან არ სდევს საშუალო შემოსავლის ზრდა შინამეურნეობების სუბიექტური თვითშეფასება სულ უფრო პესიმისტური ხდება მიუხედავად იმისა, რომ სამომხმარებლო სიღარიბის მაჩვენებელი კლებულობს.

ხელისუფლების მიერ ამოქმედებული სოციალური დაცვისა და დახმარების პროგრამების მიუხედავად, ბოლო ორი წლის განმავლობაში შინამეურნეობათა მხოლოდ 11.4%-მა შეძლო ფარდობითი სიღარიბიდან გამოსვლა მაშინ, როცა პანელური შინამეურნეობების 12% გაღარიბდა.

ახლად გაღარიბებული შინამეურნეობების 16% სამეგრელოში ცხოვრობს მაშინ, როცა ამ რეგიონზე სხვა ტიპის შინამეურნეობების 9.4% მოდის. მეორე მხრივ, თბილისი მოიცავს ახლად გაღარიბებული შინამეურნეობების 18.1%-ს და სხვა ტიპის შინამეურნეობების 27.6%-ს.

2015 წელს პირველ კვინტილში 2013 წლის პირველი კვინტილის პანელურ შინამეურნეობათა 44% დარჩა, 8%-მა - მეოთხე, 10% კი, მეხუთე კვინტილში გადაინაცვლა. საშუალოდ, მე-2-მე-4 კვინტილების 25% იმავე კვინტილში დარჩა, დანარჩენებმა კი ზემოთ ან ქვემოთ გადაინაცვლეს. მე-5 კვინტილის შინამეურნეობათა 20% პირველ ან მე-2 კვინტილში გადავიდა. თუკი ერთმანეთს შევადარებთ შინამეურნეობების, მოსახლეობის, ბავშვებისა და პენსიონერების მოძრაობის დინამიკას, დავინახავთ, რომ 2013 წლის პირველი კვინტილის ბავშვთა უდიდესი ნაწილი (56%) ისევ პირველ კვინტილში დარჩა, უმცირესმა ნაწილმა კი (6%) მეხუთე კვინტილში გადაინაცვლა. გარდა ამისა, მეხუთე კვინტილიდან პირველ, ან მე-2 კვინტილში გადასულ ბავშვთა პროცენტული მაჩვენებელი 29%-ს შეადგენს.

მხოლოდ პენსიონერებისგან შემდგარ შინამეურნეობებს გაღარიბების საფრთხე ნაკლებად ემუქრება. გაღარიბების ალბათობა მნიშვნელოვნად მცირდება, როცა შინამეურნეობაში ვიღაც ხელფასს იღებს. გარდა ამისა, ქალთა განათლების დონე მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ამ მოდელში.

6. სოციალური ტრანსფერები

6.1 ზოგადი მიმოხილვა

ასაკით პენსია გაიცემა საპენსიო ასაკის (65 წელს გადაცილებულ მამაკაცებსა და 60 წელს გადაცილებულ ქალებზე) ყველა პირზე. ასაკით პენსია არის საყოველთაო, შენატანებისგან თავისუფალი, სოციალური დახმარება, რომელიც გადასახადების ხარჯზე ფინანსდება. 2015 წელს პენსიას 705,122 პენსიონერი იღებდა. ასაკით პენსიის თვიური ბიუჯეტი 113,808,541 ლარს შეადგენს.³¹

მიზნობრივი სოციალური დახმარება (მსდ) წარმოადგენს ძირითად ფულად დახმარებას, რომელიც ხელმისაწვდომია ფინანსურად და მატერიალურად შეჭირვებული ოჯახებისათვის. 2015 წლის სექტემბრის მდგომარეობით, სოციალურად დაუცველი ოჯახების ერთიან მონაცემთა ბაზაში 516,071 შინამეურნეობა - 1,597,511 ადამიანი იქნა რეგისტრირებული.³² ფულადი შემწეობის ოდენობა ოჯახის პირველი წევრისთვის 60 ლარს, ყოველი მომდევნო წევრისთვის კი 48 ლარს შეადგენს. საქართველოში 113,012 ოჯახი (10.6%) და, შესაბამისად, 342,062 ადამიანი (9.2%)³³ იღებდა ყოველთვიურ ფულად დახმარებას, ე.წ. „საარსებო შემწეობას“. მიზნობრივი სოციალური დახმარების პროგრამის თვიური ბიუჯეტი 21,403,154 ლარს შეადგენდა. ხელისუფლების მიერ 2015 წელს წარმოდგენილი მიზნობრივი სოციალური დახმარების გაცემის შესწორებული მეთოდოლოგიის ეფექტი ჩვენს კვლევაში არ ჩანს, რადგან ახლად დაანგარიშებული მსდ-ქულების შესაბამისი შეღავათები შინამეურნეობებმა მიიღეს ჩვენი სავარაუდო სამუშაოების დამთავრების შემდეგ. ამგვარად, 2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მონაცემები შეიძლება გამოვიყენოთ ამოსავალ წერტილად მიზნობრივი სოციალური დახმარების ახალი მეთოდოლოგიის შეფასებისას.

კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათები მოიცავს სოციალურ პაკეტს - საოჯახო დახმარებას, საყოფაცხოვრებო სუბსიდიასა და იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის განკუთვნილ შეღავათებს. სოციალური პაკეტი არის დახმარება, რომელიც ეძლევა ცალკეული კატეგორიების ადამიანებს: მარჩენალდაკარგულებს, პირველი ჯგუფის ინვალიდებს; ომის ვეტერანებსა და პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლთ. გარდა ამისა, არსებობს სახელმწიფო კომპენსაციები და აკადემიური სტიპენდიები. ისინი იმავე მიზანს ემსახურებიან, რასაც პენსიები ყოფილი საჯარო მოხელეებისა და აკადემიური წრეების რიგი წარმომადგენლებისათვის, რომლებიც 2005-2007 წლებში გავიდნენ პენსიაზე.

ცენტრალური ხელისუფლების სოციალურ ტრანსფერებთან ერთად, მუნიციპალიტეტების უმრავლესობა თავადაც უზრუნველყოფს სხვადასხვა ფულად თუ ნატურით შეღავათებს, თუმცა ამ შეღავათების დაფარვის არეალი და ოდენობა საკმაოდ დაბალია.

2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევა შეღავათების სამ ძირითად სახეობაზე ამახვილებს ყურადღებას - ესენია: პენსიები, მიზნობრივი სოციალური დახმარება (მსდ) და კატეგორიებზე დაფუძნებული თუ სხვა შეღავათები. კვლევის მიზნებისათვის, მუნიციპა-

31 სოციალური მომსახურების სააგენტო, 2015 წ.

32 სოციალური მომსახურების სააგენტო, 2015 წ.

33 სოციალური მომსახურების სააგენტო, 2015 წ.

ლური სოციალური შეღავათები შედის „კატეგორიებზე დაფუძნებული და სხვა შეღავათების“ კატეგორიაში. თითოეულ კატეგორიაში მოცემულია მხოლოდ იმ შეღავათებთან დაკავშირებული მონაცემები, რომლებიც მუდმივ პირად შემოსავალს უზრუნველყოფს.

6.2 სოციალური ტრანსფერების მიღება

სოციალური შეღავათები უმთავრესი საშუალებაა მოსახლეობის ღარიბ და დაუცველ ჯგუფთა ცხოვრების სტანდარტების გაუმჯობესების მიზნით რესურსების გადასანაწილებლად. შინამეურნეობათა თითქმის ორ-მესამედმა 2015 წელს მიიღო რომელიმე სახის სოციალური შეღავათი. იგივე მდგომარეობა იყო 2011-2013 წლებში, მაგრამ 2009 წლის მაჩვენებელთან (59%) შედარებით მნიშვნელოვანი ზრდა შეიმჩნევა. 2015 წელს იმ შინამეურნეობათა რაოდენობა, რომლებიც ერთზე მეტი სახეობის შეღავათებს იღებდნენ, 12%-დან (2013) 10%-მდე შემცირდა (ცხრილი 6.1). ჯგუფებს შორის, სწორედ ბავშვები შეადგენენ იმ ადამიანთა უდიდეს ნაწილს (40.1%), რომლებიც არანაირ შეღავათს არ იღებენ.

ცხრილი 6.1: სოციალური დახმარების ნაირსახეობათა სხვადასხვა კომბინაციის მიმღები შინამეურნეობები, 2015 წ

მიღებული სოციალური დახმარების ტიპი	შინამეურნეობების % (n=4,533)	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %
მხოლოდ პენსიები	46.1	45.2	38.2	81.7
მხოლოდ მიზნობრივი სოციალური დახმარება	4.0	4.2	6.6	0.1
მხოლოდ კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათები	2.8	3.1	3.6	0.1
პენსია და მიზნობრივი სოციალური დახმარება	6.6	4.3	5.1	10.7
პენსია და კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათები	3.3	4.0	5.4	5.4
მიზნობრივი სოციალური დახმარება და კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათები	0.4	0.5	0.6	0.0
პენსია, მიზნობრივი სოციალური დახმარება და კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათები	0.4	0.6	0.9	0.6
ჩამოთვლილთაგან არც ერთი	36.6	37.3	40.1	1.5

მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის თანახმად, 2015 წელს პენსიას შინამეურნეობების 56.3% იღებდა. მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღები შინამეურნეობების რაოდენობა 13.8%-დან 11.3%-მდე შემცირდა;³⁴ კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების მიმღები შინამეურნეობების რაოდენობა კი ოდნავ გაიზარდა და 6.9% შეადგინა (ცხრილი 6.2).

ცხრილი 6.2: სამი სახის სოციალური დახმარების მიმღები შინამეურნეობები 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

მიღებული სოციალური დახმარების სახეობა	შინამეურნეობების % 2009 წელს (n=4646)	შინამეურნეობების % 2011 წელს (n=4147)	შინამეურნეობების % 2013 წელს (n=3726)	შინამეურნეობების % 2015 წელს (n=4533)
პენსიები	53.8	57.7	55.3	56.3
მიზნობრივი სოციალური დახმარება	8.8	13.3	13.8	11.3
კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათები	7.2	7.2	6.8	6.9
არც ერთი	41.2	36.1	36.8	36.6

შენიშვნა: თითოეულ სვეტში მოყვანილი ციფრების ჯამი არ შეადგენს 100 %-ს, რადგან ზოგიერთი შინამეურნეობა ერთზე მეტი სახის შეღავათით სარგებლობს.

რასაკვირველია, არსებობს იმის ალბათობაც, რომ ზოგიერთ შინამეურნეობას საერთოდ არ ესაჭიროება რაიმე სახის სოციალური დახმარება. თუმცა, თუკი შინამეურნეობების სიღარიბის მდგომარეობას მოხმარების საფუძველზე - სოციალური ტრანსფერების (პენსიების, მიზნობრივი სოციალური დახმარებისა თუ კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების) მიღების გათვალისწინებამდე შევაფასებთ, მაინც დარჩება უკიდურესად ღარიბი შინამეურნეობების 2.7%, ფარდობითად ღარიბი შინამეურნეობების 15.6% და ზოგადად ღარიბი შინამეურნეობების 14%, რომლებიც საერთოდ არ იღებენ რაიმე სახის ფულად შეღავათს (ცხრილი 6.3).

³⁴ კვლევის წინა ეტაპების მონაცემებთან შედარების მიზნით, ეს რიცხვი ეფუძნება მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღებ შინამეურნეობათა მონაცემებს, რომელთა მიერ მიღებული თანხის ოდენობა ცნობილია.

ცხრილი 6.3: სამი სხვადასხვა სახის სოციალური დახმარების მიმღები შინამეურნეობები სიღარიბის სტატუსის მიხედვით, რომელიც განსაზღვრულია რომელიმე სოციალური ტრანსფერის მიღებამდე არსებული მოხმარების საფუძველზე, 2015 წ.

მიღებული სოციალური დახმარების სახეობა	შინამეურნეობების % 2015 წელს (n=4,533)	უკიდურეს სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობების % (შეუწონავი n=928)	ფარდობით სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობების % (შეუწონავი n=1,977)	ზოგად სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობების % (შეუწონავი n=1,792)
პენსიები	56.3	84.2	73.0	74.3
მიზნობრივი სოციალური დახმარება	11.3	39.6	24.2	26.0
კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათები	6.9	10.9	8.9	8.9
არც ერთი	36.6	2.7	15.6	14.0

6.3 სოციალური ტრანსფერების ზემოქმედება სიღარიბეზე

შესაძლოა, რომელიმე სახის სოციალური ტრანსფერი კარგადაა მიზანმიმართული, მაგრამ თუ მისი დაფარვის არეალი მცირეა, ან თუკი გაცემული დახმარების ოდენობა უმნიშვნელოა, ტრანსფერმა შეიძლება დიდი გავლენა ვერ იქონიოს სიღარიბის მაჩვენებლებსა და სიღარიბის ნაპრალებზე. სოციალური ტრანსფერების სიღარიბეზე ზემოქმედების გასაზრებლად აუცილებელია გაცემული დახმარებების როგორც დაფარვის არეალის, ისე ოდენობის შეფასება (ჩანართი 6.2). მომდევნო ქვეთავში ჩვენ განვიხილავთ პენსიებს, მიზნობრივ სოციალურ დახმარებასა და კატეგორიულ შეღავათებს და შევაფასებთ მათ ზემოქმედებას, მიზნობრიობის, დაფარვის, დონისა და ეფექტიანობის თვალსაზრისით.

ჩანართი 6.2: სოციალური ტრანსფერის შეფასება

- მიზნობრიობა: შეღავათის მიმღებთა წილი, რომლებიც შინამეურნეობათა უღარიბეს ჯგუფში ხვდებიან
- დაფარვა: შინამეურნეობების უღარიბესი ჯგუფის წილი, რომლებიც შეღავათის მიმღებნი არიან
- დონე: მიღებული შეღავათის საშუალო ოდენობა
- ეფექტიანობა: ხარისხი, რომლითაც შეღავათის მიღება ამცირებს სიღარიბის მაჩვენებელსა და ნაპრალს.

ქვემოთ განვიხილავთ პენსიებს, მიზნობრივ სოციალურ დახმარებასა და კატეგორიებზე დაფუძნებულ შეღავათებს და შევაფასებთ მათ ზემოქმედებას მიზნობრიობის, დაფარვის არეალის, დონისა თუ ეფექტიანობის თვალსაზრისით.

6.4 პენსიები

6.4.1 პენსიების მიზნობრიობა

საპენსიო ტრანსფერები მატერიალური მდგომარეობის შეფასების საფუძველზე არ განისაზღვრება და როგორც ცხრილი 6.4 გვიჩვენებს, ისინი, სხვა შეღავათებთან შედარებით, უფრო თანაბრადაა განაწილებული სხვადასხვა სარეიტინგო ქულის მქონე შინამეურნეოებს შორის.

ცხრილი 6.4: სამი სხვადასხვა სახის სოციალური დახმარების მიმღები შინამეურნეოები, მინიჭებული სარეიტინგო ქულების მიხედვით, 2015 წ. (n=4,533)

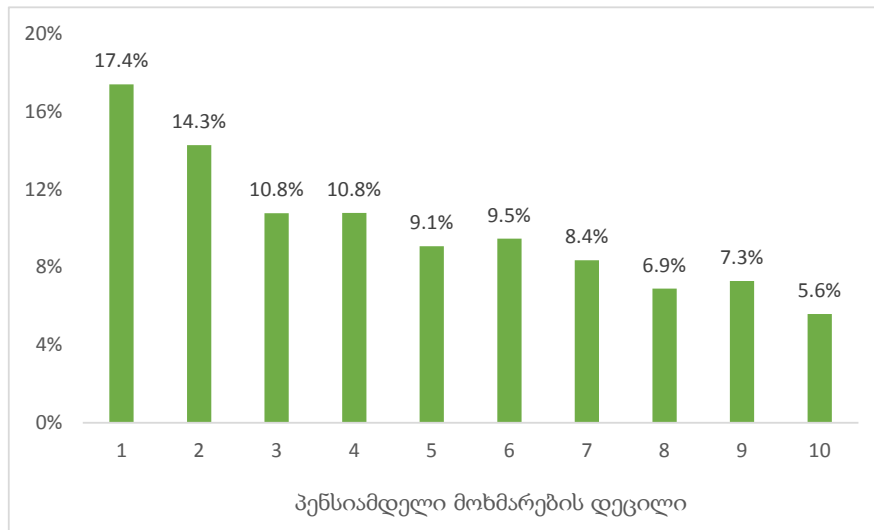
მიღებული სოციალური დახმარების სახეობა	0-დან 57000 ქულამდე (%) (n=645)	57000-დან 70001 ქულამდე (%) (n=209)	70000-ზე მეტი ქულა (%) (n=351)	ქულების რაოდენობა უცნობია (%) (n=808)	განაცხადი არ გაუკეთებია ^a (n=2,520)
პენსიები	62.1	56.4	55.8	59.8	54.1
მიზნობრივი სოციალური დახმარება	84.0	0.0	0.0	0.0	0.0
კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათები	9.0	13.1	5.9	8.7	5.6
არც ერთი	4.8	35.2	40.6	37.0	43.3

თითოეულ სვეტში მოყვანილი ციფრების ჯამი არ შეადგენს 100 %-ს, რადგან ზოგიერთი შინამეურნეობა ერთზე მეტი სახის შეღავათით სარგებლობს. ^a ეს ის შინამეურნეობებია, რომლებსაც სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ბაზაში რეგისტრირების მოთხოვნით არ მოუმართავთ.

რა თქმა უნდა, პენსიონერები ყველა შინამეურნეობაში არ ცხოვრობენ და, შესაბამისად, არც ყველა შინამეურნეობა იღებს პენსიას. საქართველოში შინამეურნეოების ნახევარზე მეტში (57.4%-ში) ერთი საპენსიო ასაკის პირი მაინც ცხოვრობს (65 წელს მიღწეული მამაკაცი, ან 60 წელს მიღწეული ქალი), რაც, გარკვეულწილად, ზემოქმედებს როგორც ზოგად, ასევე ბავშვთა სიღარიბეზე.

თუკი შინამეურნეობის ერთი ეკვივალენტური ზრდასრული პირის მოხმარების ყოველთვიურ მაჩვენებელს გამოვაკლებთ ეკვივალენტური ზრდასრული პირის საპენსიო შემოსავალს, ეს ტრანსფერამდელი მოხმარება შეიძლება დაიყოს ათეულებად (დეცილებად) მინიმალურიდან მაქსიმალურამდე. პენსიების მიღების მხრივ გარკვეული პროცენტული შემცირება შეინიშნება შედარებით შეძლებულ პენსიონერებთან ოჯახებში. დიაგრამა 6.1 გვიჩვენებს, რომ თუკი პენსიების მიმღები შინამეურნეოების 17.4%, მოსახლეობის უღარიბეს მეათედში შედის, უმდიდრეს სამ დეცილს საპენსიო შემოსავლის მქონეთა 6%-ზე მეტი მიეკუთვნება. ერთი სიტყვით, შეღავათი მხოლოდ ღარიბებისთვის არ არის გამიზნული.

დიაგრამა 6.1: პენსიების მიმღები შინამეურნეობების განაწილება პენსიის ტრანსფერამდელი მომხმარებლის დეცილებში, 2015 წ. (შეუწონავი n=2,578)

6.4.2 პენსიების დაფარვა

ცხრილი 6.5 გვიჩვენებს პენსიის ტრანსფერამდელი დეცილების მოხმარების დონეებს ყველა შინამეურნეობაში. უღარიბესი დეცილის მოხმარების უარყოფითი მაჩვენებლები ნიშნავს იმას, რომ ზოგ შემთხვევაში ტრანსფერი აღემატება მოხმარებას. ცხრილი, აგრეთვე, გვიჩვენებს პენსიების განაწილებას შინამეურნეობების ყველა დეცილს შორის. უღარიბესი დეცილის შინამეურნეობათა უმრავლესობა იღებს პენსიებს. მე-9 და მე-10 დეცილებში, სადაც ეზპ-ის პენსიამდელი საშუალო მოხმარება 496 ლარსა და 970 ლარს შეადგენს, ხანშიშესულ პირთა პენსიას შინამეურნეობების 41.1% და 31.6% იღებენ.

ცხრილი 6.5: შინამეურნეობების მიერ პენსიების მიღება, პენსიის მიღებამდე გათვლილი ეზპ-ის მოხმარების დეცილის მიხედვით, 2015 წ. (n=4,533).

დეცილია	ეზპ-ის მინიმალური მოხმარება (ლარი)	ეზპ-ის მაქსიმალური მოხმარება (ლარი)	ეზპ-ის საშუალო ყოველთვიური მოხმარება პენსიამდე	დეცილში პენსიის მიმღები შინამეურნეობების % 2015 წ.
1	-282.19	47.36	-3.72	97.9
2	47.60	100.23	77.66	80.5
3	100.27	140.64	121.42	60.7
4	140.87	174.97	157.48	60.9
5	175.06	221.49	197.43	51.0
6	221.92	270.46	245.51	53.3
7	270.70	333.32	301.33	47.3
8	334.09	424.79	376.72	38.9
9	424.91	604.85	495.98	41.1
10	605.40	8368.22	970.77	31.6
სულ	-282.19	8368.22	293.98	56.3

a ეზპ-ის პენსიამდელი მოხმარების დეცილის ჯგუფი ყველა შინამეურნეობის რეიტინგის საფუძველზეა დადგენილი

თუ მონაცემებს ხელახლა გავანალიზებთ და ყურადღებას გავამახვილებთ მხოლოდ იმ შინამეურნეობებზე, რომლებშიც საპენსიო ასაკის ერთი პირი მაინც ცხოვრობს, დავინახავთ, რომ პენსიებს თითქმის ყველა ეს შინამეურნეობა იღებს. ეს განსაკუთრებით ეხება უღარიბესი დეცილის შინამეურნეობებს (ცხრილი 6.6). ამგვარად, პენსიების დაფარვა საკმაოდ მაღალია.

ცხრილი 6.6: პენსიების მიღება იმ შინამეურნეობებში, სადაც ცხოვრობენ საპენსიო ასაკის პირები, ეზპ-ის პენსიის მიღებამდე გათვლილი მოხმარების დეცილის მიხედვით, 2015 წ. (შეუწონავი $n=2,575$).

დეცილია	ეზპ-ის მინიმალური მოხმარება (ლარი)	ეზპ-ის მაქსიმალური მოხმარება (ლარი)	ეზპ-ის საშუალო ყოველთვიური მოხმარება პენსიამდე	დეცილში პენსიის მიმღები შინამეურნეობების % 2015 წ.
1	-282.19	47.36	-4.53	100.0
2	47.60	100.17	76.51	99.7
3	100.27	140.63	120.47	99.3
4	140.87	174.97	157.19	99.8
5	175.06	221.49	197.97	98.4
6	222.07	270.13	245.40	98.8
7	270.70	332.99	299.66	97.4
8	334.33	424.73	377.27	93.6
9	425.11	604.85	501.22	93.9
10	605.40	8368.22	914.25	93.2
სულ	-282.19	8368.22	224.93	98.0

a ეზპ-ის პენსიამდელი მოხმარების დეცილის ჯგუფი ყველა შინამეურნეობის რეიტინგის საფუძველზეა დადგენილი

6.4.3 პენსიების ოდენობა

იმ შინამეურნეობებში, რომლებშიც საპენსიო ასაკის პირები ცხოვრობენ, მიღებული პენსიის საშუალო ოდენობა თვეში 194.8 ლარს შეადგენს (მედიანური 150 ლარი). ფაქტობრივად, ეს შეადგენს იმ შინამეურნეობების მოხმარების 26%-ს, რომლებშიც, სულ მცირე, ერთი პენსიონერი მაინც ცხოვრობს (საშუალოდ, თვეში 745.5 ლარი შინამეურნეობაზე). იმ შინამეურნეობებში, სადაც მხოლოდ ერთი პენსიონერი ცხოვრობს, საშუალო პენსია მოხმარების 50.9%-ს, ერთზე მეტი პენსიონერისგან შემდგარ შინამეურნეობებში კი - 57%-ს შეადგენს.

6.4.4 პენსიების ეფექტიანობა სიღარიბის შემცირების თვალსაზრისით

საქართველოში საკმაოდ გავრცელებულია კომპლექსური სტრუქტურის შინამეურნეობები, რომლებშიც, ხშირად, სამი თაობის წარმომადგენლები ცხოვრობენ. 2015 წელს შინამეურნეობათა 38.5%-ში იყო, სულ მცირე, ერთი ბავშვი, ხოლო ასეთი შინამეურნეობების თითქმის ნახევარში, სულ მცირე, ერთი პენსიონერი მაინც ბინადრობდა. მეორე მხრივ, შინამეურნეობათა 57.4%-ში ცხოვრობდა, სულ მცირე, ერთი პენსიონერი; ასეთ შინამეურნეობათა ერთ მესამედს კი ჰყავდა ბავშვი წევრი.

ცხრილი 6.7: ბავშვებიანი და პენსიონერებიანი შინამეურნეობების პროცენტული მაჩვენებელი, 2015 წელს (n=4,533)

	პენსიონერის გარეშე	პენსიონერისა	სულ
ბავშვის გარეშე	22.7	38.8	61.5
ბავშვიანი	19.9	18.6	38.5
სულ	42.6	57.4	100

თუკი პენსიის შემოსავალს ამოვიღებთ შინამეურნეობის მოხმარების მაჩვენებლიდან, რომელიც სიღარიბის მაჩვენებლების გამოსაანგარიშებლად გამოიყენება, ხსენებული მაჩვენებლები მნიშვნელოვნად გაიზრდება. ეს ეხება არა მხოლოდ პენსიონერებს, არამედ ოჯახის სხვა წევრებსაც (ცხრილი 6.8). პენსიონერთა თითქმის მეხუთედი (19.3%) ცხოვრობს შინამეურნეობებში, რომლებიც ფარდობითი სიღარიბის ზღვრის მიხედვით „ღარიბად“ მიიჩნევა. პენსიების სახით გაცემული სოციალური ტრანსფერების არარსებობის შემთხვევაში ეს მაჩვენებელი 54%-ს მიაღწევდა. ბავშვების თითქმის 10% ცხოვრობს შინამეურნეობებში, რომლებმაც პენსიის შემოსავლის წყალობით თავი დააღწიეს ფარდობით სიღარიბეს. ეს ეფექტი 2013 წლის შედეგის იდენტურია - როდესაც პენსიებმა ბავშვების 8.4% გამოიყვანა სიღარიბიდან.

ცხრილი 6.8: საპენსიო შემოსავლის სავარაუდო გავლენა სიღარიბის მაჩვენებლებზე 2015 წელს

სიღარიბის ზღვარი	სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობების % (n=4,533)	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %
უკიდურესი სიღარიბე (< 77.6 ლარი)	1.7	2.1	2.5	1.7
პენსიების გამოკლებით	14.6	11.1	7.5	26.2
ფარდობითი სიღარიბე (< 171.8 ლარი)	20.7	23.1	26.8	19.3
პენსიების გამოკლებით	39.1	37.1	36.5	54.0
ზოგადი სიღარიბე (< 155.1 ლარი)	16.4	18.4	21.7	15.0
პენსიების გამოკლებით	34.5	31.9	30.7	49.4

სიღარიბის დონეზე გავლენის გარდა, სოციალურ ტრანსფერებს შეუძლია, შეამციროს შინამეურნეობებისათვის სიღარიბის დასაძლევად საჭირო მოხმარების მოცულობა. ცხრილი 6.9 ასახავს პენსიის გავლენას სიღარიბის ნაპრალებზე იმ შინამეურნეობებში, რომლებშიც შეღავათის მიმღები პენსიონერები ცხოვრობენ. მაგალითად, უკიდურესად გაჭირვებულ შინამეურნეობაში პენსიის მიღება 60.8 პროცენტული ერთეულით ამცირებს საშუალო სიღარიბის ნაპრალს.

ცხრილი 6.9: პენსიის გავლენა სიღარიბის ნაპრალებზე იმ ღარიბ შინამეურნეობებში, სადაც პენსიონერები ცხოვრობენ, 2015 წელს

სიღარიბის ზღვარი	ღარიბი შინამეურნეობების მიერ პენსიის მიღება	
	სიღარიბის ნაპრალები	ეფექტი (% ერთეული)
უკიდურესი სიღარიბე (< 77.6 ლარი)	19.8	60.8
პენსიის გამოკლებით	80.6	
ფარდობითი სიღარიბე (< 171.8 ლარი)	25.0	32.2
პენსიის გამოკლებით	57.2	
ზოგადი სიღარიბე (< 155.1 ლარი)	23.5	35.2
პენსიის გამოკლებით	58.7	

ამგვარად, პენსიას შინამეურნეობები ყველა სამომხმარებლო დეცილში იღებენ. პენსიები არ გაიცემა საჭიროებების შეფასების საფუძველზე, ხოლო იმ შინამეურნეობებს შორის, სადაც პენსიონერები ცხოვრობენ, ამ შეღავათის დაფარვა იმდენად მაღალია, რომ ის მნიშვნელოვნად ზემოქმედებს სიღარიბის მაჩვენებლის შემცირებაზე.

6.5 მიზნობრივი სოციალური დახმარება (მსდ)

პენსიებისგან განსხვავებით, მიზნობრივი სოციალური დახმარების გაცემა ხდება ირიბი ნიშან-თვისებებით ოჯახის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასების საფუძველზე. ზემოთ მოცემული ცხრილი 6.4 გვიჩვენებს, რომ ამ შეღავათს 57000-ზე ნაკლები სარეიტინგო ქულის მქონე შინამეურნეობების 84% იღებს. მიზნობრივი სოციალური დახმარების პროგრამა სწორედ ღარიბი შინამეურნეობების გამოსავლენადაა შექმნილი.

მიუხედავად ამისა, შეღავათს უკიდურეს სიღარიბეში მყოფ შინამეურნეობათა მხოლოდ 40%, ფარდობით სიღარიბეში მყოფ შინამეურნეობათა 26% და ზოგად სიღარიბეში მყოფ შინამეურნეობათა 27% იღებს.

მნიშვნელოვანი სხვაობაა რეგიონებს შორისაც (ცხრილი 6.10). მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას შიდა ქართლის შინამეურნეობების 23%-ზე მეტი იღებს მაშინ, როცა ეს მაჩვენებელი სამცხე-ჯავახეთში მხოლოდ 3.7%-ს, ქვემო ქართლში კი - 3.4%-ს შეადგენს.

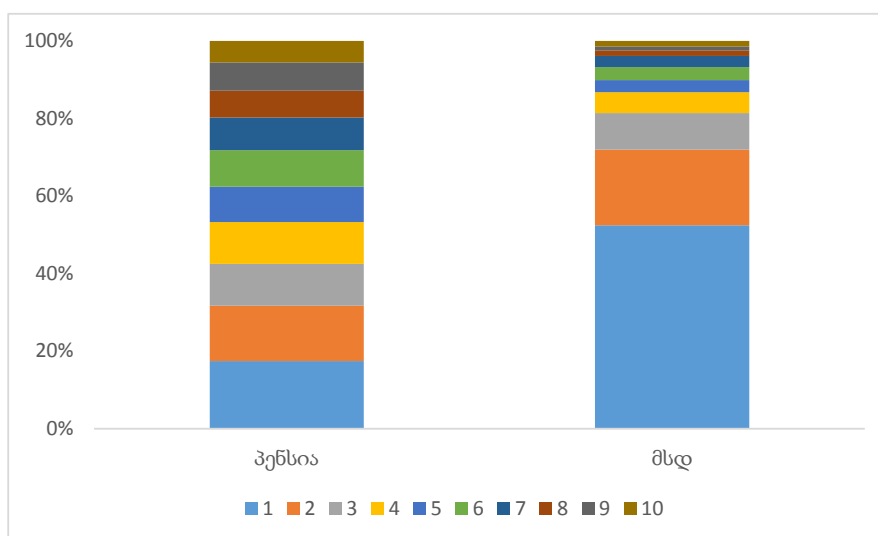
ცხრილი 6.10: მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიღება რეგიონების მიხედვით, 2015 წ (n=4,533).

	მსდ-ს მიმღები შინამეურნეობების %
თბილისი	9.7
აჭარა	5.3
გურია	14.8
იმერეთი, რაჭა	17.0
კახეთი	12.8
მცხეთა-მთიანეთი	16.3
ქვემო ქართლი	3.4
სამცხე-ჯავახეთი	3.7
სამეგრელო	8.7
შიდა ქართლი	23.4
სულ	11.3

6.5.1 მიზნობრივი სოციალური დახმარების სამიზნეთა განსაზღვრა

როცა შინამეურნეობებს მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიღებამდე არსებული მოხმარების მიხედვით დავახარისხებთ და სათანადო დეცილებსა თუ კვინტილებში დავაჯგუფებთ, დავინახავთ, რომ გაცემული მიზნობრივი სოციალური დახმარების 64.8% უღარიბეს დეცილზე ნაწილდება და აქედან ოთხ მეხუთედზე მეტი (82%) შინამეურნეობების უღარიბეს მეხუთედზე გაიცემა. მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღები შინამეურნეობების ნახევარზე მეტი (52.4%) უღარიბეს დეცილში იმყოფება, მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღებ პირთა 72% კი შინამეურნეობების უღარიბეს მეხუთედში ცხოვრობს (დიაგრამა 6.2).

დიაგრამა 6.2 შინამეურნეობების განაწილება ტრანსფერამდელი მოხმარების დეცილების მიხედვით, 2015

გარკვეული თვალსაზრისით, დახმარება კარგადაა მიზანმიმართული: მის მიმღებ შინამეურნეობათაგან ძალიან ცოტა იმყოფება უფრო შეძლებულ დეცილებში. მაგრამ გასაუმჯობესებელია სხვა ასპექტები: კვლავაც ბევრია ღარიბ დეცილებში მყოფი შინამეურნეობები, რომლებიც ამ შეღავათებს არ იღებენ. მომდევნო ქვეთავში განვიხილავთ მიზნობრივი სოციალური დახმარების გავრცელების მასშტაბებს.

6.5.2 მიზნობრივი სოციალური დახმარების დაფარვა

ცხრილი 6.11 გვიჩვენებს მოხმარების დონეებს მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიღებაში შინამეურნეობების ყველა დეცილში. ცხრილი, ასევე, გვიჩვენებს მიზნობრივი სოციალური დახმარების დაფარვას შინამეურნეობების ყველა დეცილში.

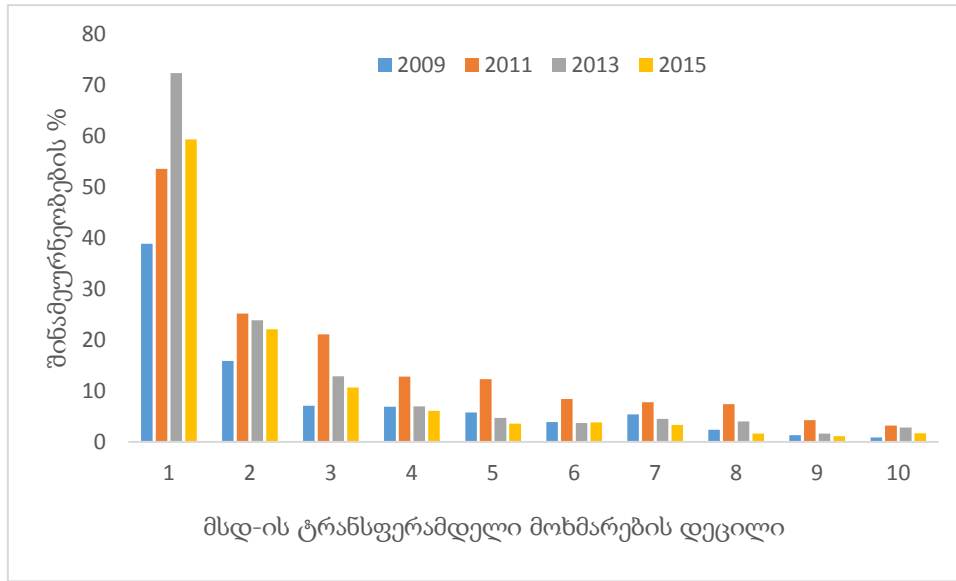
ცხრილი 6.11: მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიღება მსდ-ის ტრანსფერამდელი მოხმარების დეცილის მიხედვით, 2015 წ. (n=4,533).

დეცილი ^a	ეზპ-ის მინიმალური მოხმარება (ლარი)	ეზპ-ის მაქსიმალური მოხმარება (ლარი)	ეზპ-ის საშუალო ყოველთვიური მოხმარება მსდ-ს მიღებამდე	დეცილში მსდ-ს მიმღები შინამეურნეობების % 2015 წ.
1	-44.77	110.46	66.58	59.4
2	110.67	154.76	135.36	22.1
3	154.77	195.45	174.75	10.7
4	195.46	236.12	215.32	6.1
5	236.25	282.27	259.44	3.6
6	282.50	327.65	304.60	3.8
7	327.66	380.17	353.03	3.3
8	380.22	462.82	419.99	1.6
9	462.98	656.29	544.16	1.1
10	656.97	8565.58	1011.60	1.7
Total	-44.77	8,565.58	345.42	11.3

a მსდ-ს მიღებამდე გათვლილი ეზპ-ის მოხმარების დეცილის ჯგუფი ყველა შინამეურნეობის მაჩვენებლის საფუძველზეა დადგენილი

პირველ და მეორე დეცილებში მყოფი შინამეურნეობების საშუალო მოხმარება ფარდობითი სიღარიბის ზღვარს დაბლაა, რომელიც თვეში 171.8 ლარს შეადგენს ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე. ამის მიუხედავად, უღარიბესი დეცილის შინამეურნეობების მხოლოდ 59.4% და მეორე დეცილის შინამეურნეობების მეოთხედზე ნაკლები იღებს მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას. მართალია, 2009 წლის შემდეგ მდგომარეობა საგრძნობლად გაუმჯობესდა (დიაგრამა 6.3), მაგრამ შინამეურნეობათა უღარიბესი მეათედის თითქმის 40% და მომდევნო მეათედის შინამეურნეობათა 78% კვლავაც არ იღებს მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას.

დიაგრამა 6.3: შინამეურნეობების მიერ მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიღება დეცილების მიხედვით 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

6.5.3 მიზნობრივი სოციალური დახმარების დონე

რაც შეეხება იმ შინამეურნეობებს, რომლებიც იღებენ მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას - თანხის სიმცირის მიუხედავად, ხსენებულ შემწეობას მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს მათ მთლიან მოხმარებაში. საშუალოდ, ეს შინამეურნეობები ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე, 73.3 ლარს (მედიანური 74.5 ლარი) იღებენ. მიზნობრივი სოციალური დახმარება, საშუალოდ, შინამეურნეობის მოხმარების 34.9%-ს შეადგენს ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე, ხოლო შინამეურნეობების 4.8%-ში აჭარბებს კიდევ ოჯახის მთლიან მოხმარებას.

6.5.4 მიზნობრივი სოციალური დახმარების ეფექტიანობა სიღარიბის შემცირების თვალსაზრისით

ყველა შინამეურნეობის მეხუთედზე მეტი (20.7%) ფარდობითად ღარიბია. მიზნობრივი სოციალური დახმარების სახით გაცემული სოციალური ტრანსფერები რომ არა, ეს მაჩვენებელი 24.1%-მდე გაიზრდებოდა. გარდა ამისა, 2009 და 2011 წლების მსგავსად, მიზნობრივი სოციალური დახმარება სამჯერ (8.9%-დან 2.5%-მდე) ამცირებს ბავშვთა უკიდურეს სიღარიბესაც. ბავშვების 3% აღწევს თავს ფარდობით სიღარიბეს, თუკი ოჯახი იღებს მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას (ცხრილი 6.12).

ცხრილი 6.12: მიზნობრივი სოციალური დახმარების სავარაუდო გავლენა სიღარიბის მაჩვენებლებზე 2015 წელს

სიღარიბის ზღვარი	სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობების % (n=4,533)	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %
უკიდურესი სიღარიბე (< 77.6 ლარი)	1.7	2.1	2.5	1.7
მიზნობრივი სოციალური დახმარების გამოკლებით	5.3	6.3	8.9	4.7
ფარდობითი სიღარიბე (< 171.8 ლარი)	20.7	23.1	26.8	19.3
მიზნობრივი სოციალური დახმარების გამოკლებით	24.1	26.0	30.5	22.8
ზოგადი სიღარიბე (< 155.1 ლარი)	16.4	18.4	21.7	15.0
მიზნობრივი სოციალური დახმარების გამოკლებით	20.1	21.7	25.9	18.6

ცხრილი 6.13 ასახავს მიზნობრივი სოციალური დახმარების გავლენას სიღარიბის ნაპრალებზე იმ შინამეურნეობებში, რომლებიც იღებენ შეღავათს. მაგალითად, უკიდურესად გაჭირვებულ შინამეურნეობაში მიზნობრივი სოციალური დახმარება 32.7 პროცენტული ერთეულით ამცირებს სიღარიბის ნაპრალს.

ცხრილი 6.13: მიზნობრივი სოციალური დახმარების გავლენა სიღარიბის ნაპრალებზე ღარიბ შინამეურნეობებში, 2013 წელს

სიღარიბის ზღვარი	მსდ-ს მიმღები ღარიბი შინამეურნეობები	
	სიღარიბის ნაპრალი	ეფექტი (% ერთეული)
უკიდურესი სიღარიბე (< 77.6 ლარი)	22.5	32.7
პენსიის გამოკლებით	55.2	
ფარდობითი სიღარიბე (< 171.8 ლარი)	30.3	23.4
პენსიის გამოკლებით	53.7	
ზოგადი სიღარიბე (< 155.1 ლარი)	28.3	24.1
პენსიის გამოკლებით	52.4	

მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღებ შინამეურნეობათა უმრავლესობა მოხმარების უმდაბლეს დეცილში იმყოფება, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ სამიზნე სწორადაა განსაზღვრული. სიმჭირის მიუხედავად, ეს შეღავათები მიმღები შინამეურნეობის მთლიანი მოხმარების არსებით ნაწილს წარმოადგენს. თუმცა მიზნობრივი სოციალური დახმარების

დაფარვის არეალი იმდენად მცირეა, რომ უღარიბეს შინამეურნეობათა შორისაც კი ბევრია ისეთი, ვინც ხსენებულ დახმარებას არ იღებს.

მდგომარეობა შედარებით გაუმჯობესდა 2009 წლის შემდეგ. ცხრილი 6.14 გვიჩვენებს, რომ 2013-2015 წლებში მიზნობრივი და არამიზნობრივი დაფარვის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი ცვლილებები არ მომხდარა. 2015 წელს უღარიბესი დეცილის დაფარვა შემცირდა. ამან შეამცირა მიზნობრივი სოციალური დახმარების გავლენა უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებლებზე მთლიან მოსახლეობასა და ბავშვებში.

ცხრილი 6.14: მიზნობრივი სოციალური დახმარების ცვალებადობა 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

	2009	2011	2013	2015
მიზნობრივი დაფარვა: უღარიბეს 40 %-ში მსდ-ის მიმღები შინამეურნეობების %	77.8	73.6	85.0	86.8
არამიზნობრივი დაფარვა: უმდიდრეს 10%-ში მსდ-ის მიმღები შინამეურნეობების %	1.0	2.4	2.0	1.5
დონე: მსდ-ს საშუალო მოცულობა ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე (ლარი)	34.9	35.0	68.0	73.3
დაფარვის არეალი: მსდ-ს მიმღები უღარიბესი დეცილის %	38.9	53.6	72.4	59.4
მსდ-ის მიღების შედეგად სიღარიბის შემცირების პროცენტული ერთეული:				
უკიდურესი	3.0	3.6	5.8	4.2
ფარდობითი	1.8	2.0	3.3	2.9
ზოგადი	0.8	1.4	3.0	3.3
მსდ-ის მიღების შედეგად ბავშვებში სიღარიბის შემცირების პროცენტული ერთეული				
უკიდურესი	3.7	5.1	6.8	6.4
ფარდობითი	2.0	2.2	2.7	3.7
ზოგადი	0.8	1.5	2.5	4.2

6.5.5 მიზნობრივი სოციალური დახმარება და ახლად გადარიბებული შინამეურნეობები

ჩვენ „ახლად გადარიბებულად“ მივიჩნევთ იმ შინამეურნეობებს, რომელთა მოხმარება ფარდობითი სიღარიბის ზღვარს მიღმა დაეცა 2015 წელს, მაგრამ 2013 წელს არ იყო ფარდობითად ღარიბი. 2015 წლის კვლევის პერიოდში ახლად გადარიბებული 369 ოჯახიდან 248-მ (შეუწონავი მონაცემებით) მოითხოვა სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ბაზაში დარეგისტრირება მაშინ, როცა დანარჩენი 2,447 შინამეურნეობიდან ასეთი განაცხადი 1,098-მა შინამეურნეობამ გააკეთა. განაცხადის შემტანთაგან ახლად გადარიბებული შინამეურნეობები სხვებზე უფრო წარმატებულები აღმოჩნდნენ ($p=0.0667$) მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიღების თვალსაზრისით (ცხრილი 6.15).

ცხრილი 6.15: განმცხადებელი 1,346 შინამეურნეობის შეწონილი პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებმაც მიზნობრივი სოციალური დახმარება მიიღეს 2015 წელს.

	ახლად-გადარიბებული შინამეურნეობების % (n=248)	სხვა შინამეურნეობების % (n=1,098)	სულ % (n=1,346)
მსდ მიიღო	32.2	25.0	26.3

საერთო ჯამში, 2015 წელს გადარიბებული შინამეურნეობების 32.2%-მა მიიღო მიზნობრივი სოციალური დახმარება. დანარჩენი 285 შინამეურნეობა (შეუწონავი მონაცემებით) სამ ჯგუფად იყოფა:

- ა) ისინი, ვინც არ შეიტანა განაცხადი მონაცემთა ბაზაში დარეგისტრირებაზე (121)
- ბ) ისინი, ვინც დარეგისტრირდა და მიიღო 57000-ზე მეტი ქულა (61)
- გ) ისინი, ვინც დარეგისტრირდა და მიიღო 57000, ან ნაკლები ქულა (13)

(გარდა ამისა, 10 შინამეურნეობის ქულა ჯერ არ არის დაანგარიშებული, 4-მა უარი განაცხადა ქულის გამჟღავნებაზე, 76-ისთვის კი შეკითხვა ძალიან რთული აღმოჩნდა პასუხის გასაცემად).

სინამდვილეში, ყველა ამ შინამეურნეობის ყოველთვიური მოხმარება ფარდობითი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთაა, თუმცა ბევრი მათგანი სხვა ტიპის დეპრივაციასაც განიცდის (ცხრილი 6.16).

ცხრილი 6.16: ახლად გადარიბებული შინამეურნეობების საცხოვრებელი პირობების მიმოხილვა, 2015 წ.

	მსდ-ს მიმღები შინამეურნეობები (n=84)	57000-ზე მეტი ქულის მფლობელი შინამეურნეობები (n=61)	დარეგისტრირებული შინამეურნეობები (n=121)
საშუალო ყოველთვიური მოხმარება (ლარი ეზპ-ზე)	128.1	128.0	136.1
მატერიალური დეპრივაციის %	18.6	13.6	4.4
სოციალური გარიყულობის %	3.0	28.7	2.0

	მსდ-ს მიმღები შინამეურნეობები (n=84)	57000-ზე მეტი ქულის მფლობელი შინამეურნეობები (n=61)	დაურეგისტრირებული შინამეურნეობები (n=121)
კომუნალური მომსახურების არარსებობა	79.1	70.5	66.4
ბავშვთა რაოდენობა (შეუწონავი მონაცემებით)	61	41	82

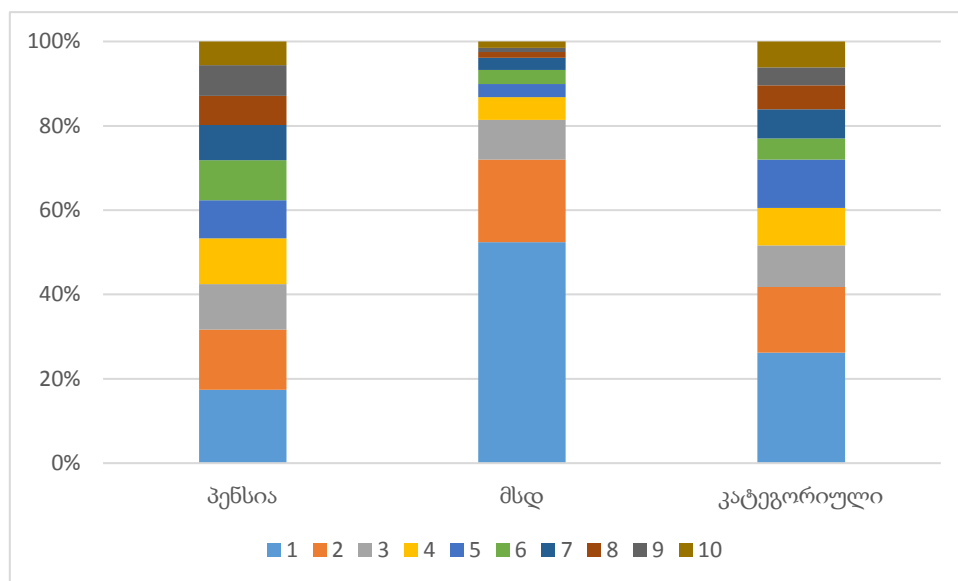
6.6 კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათები

2009 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევამ გვიჩვენა, რომ შინამეურნეობების 7.0% კვლავაც იღებდა კატეგორიების მიხედვით გაცემულ შემწეობას. ეს მაჩვენებელი 2011 წელს არ შეცვლილა, თუმცა 2013 წლისთვის ოდნავ დაიწია და 6.8% შეადგინა. 2015 წელს შინამეურნეობათა 6.9%, სულ მცირე, ერთი სახის კატეგორიებზე დაფუძნებულ დახმარებას იღებდა.

6.6.1 კატეგორიებზე დაფუძნებული დახმარების სამიზნეთა განსაზღვრა

დიაგრამა 6.4 გვიჩვენებს, რომ შეღავათის ეს სახეობები არ არის ზუსტად მიმართული, მაგრამ უფრო თანაბრად მოიცავს მოხმარების ყველა დეცილს.

დიაგრამა 6.4: სოციალური ტრანზერების სამიზნეთა განსაზღვრა 2015 წელს (n=4,533)¹.

6.6.2 კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების დაფარვის არეალი

კატეგორიული შეღავათების დაფარვის არეალი, ზოგადად, მცირეა (6.9%), მაგრამ ყველაზე მეტად გავრცელებულია შინამეურნეობის უღარიბეს დეცილებში, სადაც ხსენებულ დახმარებას შინამეურნეობების 18% იღებს (ცხრილი 6.17).

ცხრილი 6.17: კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების მიღება შინამეურნეობის მიერ, ხსენებული დახმარების მიღებამდე ეზპ-ის მოხმარების დეცილის მიხედვით, 2015(n=4,533).

დეცილია	ეზპ-ის მინიმალური მოხმარება (ლარი)	ეზპ-ის მაქსიმალური მოხმარება (ლარი)	ეზპ-ის საშუალო ყოველთვიური მოხმარება კატეგორიებზე დაფუძნებული დახმარების მიღებამდე	კატეგორიებზე დაფუძნებული დახმარების მიმღები შინამეურნეობების % დეცილში 2015 წ.
1	-258.38	127.02	90.30	18.0
2	127.08	162.87	145.65	10.7
3	162.94	200.52	181.17	6.8
4	200.54	237.38	219.09	6.1
5	237.56	280.41	258.86	7.9
6	280.49	327.34	303.46	3.4
7	327.37	379.75	352.95	4.8
8	379.82	461.24	418.35	3.9
9	461.28	654.54	542.57	3.0
10	654.65	8,565.58	1,010.81	4.2
სულ	-258.38	8,565.58	352.17	6.9

a კატეგორიებზე დაფუძნებული დახმარების მიღებამდე ეზპ-ის მოხმარების დეცილი ყველა შინამეურნეობის რეიტინგზე დაყრდნობით დგინდება

6.6.3 კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების დონე

კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების საშუალო ოდენობა მიმღებ შინამეურნეობებში თვეში 66.4 ლარს შეადგენს ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე, რაც თითქმის ორჯერ მეტია 2013 წლის მაჩვენებელზე (34.4 ლარი). ის შინამეურნეობები, სადაც ობოლი ბავშვები ცხოვრობენ, ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე თვეში 57.6 ლარს იღებენ. მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევაში ობოლთა ოჯახების იდენტიფიცირება მიღებული შეღავათების მიხედვით ხდება და, შესაბამისად, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ შემწეობას ობოლთა 100% იღებს. მეორე მხრივ, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა ოჯახების მხოლოდ 22.2% იღებს კატეგორიებზე დაფუძნებულ შეღავათებს³⁵ ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე საშუალოდ თვეში 56.5 ლარის ოდენობით; რაც შეეხება იძულებით გადაადგილებულ პირებს, ხსენებული დახმარებით ამ შინამეურნეობათა 78.6% სარგებლობს და გაცემული თანხის მოცულობა ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე 56.4 ლარს შეადგენს ყოველთვიურად.

³⁵ მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის მყოფად ითვლება ის შინამეურნეობა, რომლის რომელიმე წევრი არ არის დასაქმებული შეზღუდული შესაძლებლობების გამო ან იღებს სოციალურ დახმარებას როგორც პირველი ჯგუფის ინვალიდი, როგორც უსინათლო, როგორც მრავალშვილიანი, ან როგორც შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვის პატრონი.

6.6.4 კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების ეფექტიანობა სიღარიბის შემცირების თვალსაზრისით

კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების გავლენა ზოგადად სიღარიბეზე საკმაოდ მცირეა, რადგან 2 პროცენტული ერთეულზე ნაკლებით ამცირებს სიღარიბის პროცენტულ მაჩვენებლებს (ცხრილი 6.18).

ცხრილი 6.18: კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების სავარაუდო გავლენა შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებლებზე 2015 წელს

სიღარიბის ზღვარი	სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობების % (n=4,533)	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები მთლიანი მოსახლეობის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა ბავშვის %	ამგვარ შინამეურნეობებში მცხოვრები ყველა პენსიონერის %
უკიდურესი სიღარიბე (< 77.6 ლარი)	1.7	2.1	2.5	1.7
კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების გამოკლებით	2.5	3.0	3.6	2.3
ფარდობითი სიღარიბე (< 171.8 ლარი)	20.7	23.1	26.8	19.3
კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების გამოკლებით	22.3	25.0	29.1	21.1
ზოგადი სიღარიბე (< 155.1 ლარი)	16.4	18.4	21.7	15.0
კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების გამოკლებით	17.8	20.1	23.9	16.8

აღსანიშნავია, რომ კატეგორიებზე დაფუძნებულ დახმარებას უფრო დიდი გავლენა აქვს უშუალო სამიზნე ჯგუფებზე, ვიდრე მთელი ქვეყნის სიღარიბის დონეზე. როცა ყურადღებას მხოლოდ ამ შინამეურნეობებზე ვამახვილებთ, კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების სარგებელი უფრო მაღალია (ცხრილი 6.19).

ცხრილი 6.19: კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების შემოსავლის სავარაუდო გავლენა შინამეურნეობის სიღარიბის მაჩვენებლებზე მხოლოდ იმ შინამეურნეობებში, სადაც ცხოვრობს თუნდაც ერთი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, იძულებით გადაადგილებული ან ობოლი პირი, 2015 წ.

სიღარიბის ზღვარი	სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობის % (რომელშიც ცხოვრობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი) (n=189)	სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობის % (რომელშიც ცხოვრობს იძულებით გადაადგილებული პირი) (n=201)	სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობის % (რომელშიც ცხოვრობს თუნდაც ერთი ობოლი) (n=29)
უკიდურესი სიღარიბე (< 77.6 ლარი)	2.5	1.2	1.1
კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების გამოკლებით	7.4	9.2	8.5
ფარდობითი სიღარიბე (< 171.8 ლარი)	36.7	25.1	20.8
კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების გამოკლებით	44.4	40.4	53.7
ზოგადი სიღარიბე (< 155.1 ლარი)	30.7	19.6	17.1
კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების გამოკლებით	35.1	35.4	53.7

დახმარების გავლენა ისეთი შინამეურნეობების სიღარიბის მაჩვენებლებზე, რომლებშიც ცხოვრობს იძულებით გადაადგილებული პირის სტატუსის მქონე ადამიანი, 8 პროცენტული ერთეულია უკიდურესი სიღარიბის შემთხვევაში და 15.3 პროცენტული ერთეული ფარდობითი სიღარიბის შემთხვევაში. მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევაში ობოლბავშვებიანი შინამეურნეობების გამოვლენა მხოლოდ უდემდამოთა სოციალური დახმარების მიმღებთა დათვლის საფუძველზე შეიძლება. 6.19 ცხრილში მოყვანილი ციფრები გვიჩვენებს სოციალური დახმარების მნიშვნელოვან გავლენას ობოლ ბავშვებზე, მაგრამ ეს ციფრები არ ითვალისწინებს იმ ობოლებიან შინამეურნეობებს, რომლებიც დახმარებას არ იღებენ. გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს, რომ კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების მიმღები შინამეურნეობების 60%, ასევე, იღებს - პენსიას ან მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას. შესაბამისად, სოციალური ტრანსფერების სუფთა ეფექტი სათანადოდ ვერ შეფასდება.

დასკვნა

მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის თანახმად, 2015 წელს პენსიას შინამეურნეობათა 56.3% იღებდა. მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღებ შინამეურნეობათა რაოდენობა 13.8%-დან 11.3%-მდე შემცირდა, კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების მიმღებ ოჯახთა რაოდენობა კი ოდნავ გაიზარდა და 6.9% შეადგინა.

თუმცა, თუკი შინამეურნეობების სიღარიბის მდგომარეობას მოხმარების საფუძველზე - სოციალური ტრანსფერების (პენსიების, მიზნობრივი სოციალური დახმარებისა თუ კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების) მიღების გათვალისწინებამდე შევაფასებთ, მაინც დარჩება უკიდურესად ღარიბი შინამეურნეობების 2.7%, ფარდობითად ღარიბი შინამეურნეობების 15.6% და ზოგადად ღარიბი შინამეურნეობების 14%, რომლებიც საერთოდ არ იღებენ რაიმე სახის ფულად შეღავათს.

თუკი პენსიის შემოსავალს ამოვიღებთ შინამეურნეობის მოხმარების მაჩვენებლიდან, რომელიც სიღარიბის მაჩვენებლების გამოსაანგარიშებლად გამოიყენება, ხსენებული მაჩვენებლები მნიშვნელოვნად გაიზარდება. ეს ეხება არა მხოლოდ პენსიონერებს, არამედ ოჯახის სხვა წევრებსაც (ცხრილი 6.8). პენსიონერთა თითქმის მეხუთედი (19.3%) ცხოვრობს შინამეურნეობებში, რომლებიც ფარდობითი სიღარიბის ზღვრის მიხედვით „ღარიბად“ მიიჩნევა. პენსიების სახით გაცემული სოციალური ტრანსფერების არარსებობის შემთხვევაში ეს მაჩვენებელი 54%-ს მიაღწევდა.

უკიდურეს სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობების მხოლოდ 40%, ფარდობით სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობების 26% და ზოგად სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობათა 27% იღებს შეღავათებს. მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღებთა ნახევარზე მეტი (52.4%) უღარიბეს დეცილში იმყოფება, ამ დახმარების ბენეფიციართა 72% კი შინამეურნეობების უღარიბეს მეხუთედში.

მართალია, 2009 წლის შემდეგ მდგომარეობა საგრძნობლად გაუმჯობესდა (დიაგრამა 6.3), მაგრამ შინამეურნეობათა უღარიბესი მეათედის თითქმის 40% და მომდევნო მეათედის შინამეურნეობათა 78% კვლავაც არ იღებს მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას.

ყველა შინამეურნეობის მეხუთედზე მეტი (20.7%) ფარდობითად ღარიბია. მიზნობრივი სოციალური დახმარების სახით გაცემული სოციალური ტრანსფერები რომ არა, ეს მაჩვენებელი 24.1%-მდე გაიზარდებოდა. გარდა ამისა, წინა წლების მსგავსად, მიზნობრივი სოციალური დახმარება სამჯერ (8.9%-დან 2.5%-მდე) ამცირებს ბავშვთა უკიდურეს სიღარიბესაც. ბავშვების 3.7% აღწევს თავს ფარდობით სიღარიბეს, თუკი ოჯახი იღებს მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას (ცხრილი 6.12).

კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების გავლენა ზოგადად სიღარიბეზე საკმაოდ მცირეა, რადგან 2 პროცენტულ ერთეულზე ნაკლებით ამცირებს სიღარიბის პროცენტულ მაჩვენებლებს.

აღსანიშნავია, რომ კატეგორიებზე დაფუძნებულ დახმარებას უფრო დიდი გავლენა აქვს უშუალო სამიზნე ჯგუფებზე, ვიდრე მთელი ქვეყნის სიღარიბის დონეზე. დახმარების გავლენა ისეთი შინამეურნეოების სიღარიბის მაჩვენებლებზე, რომლებშიც ცხოვრობს იძულებით გადაადგილებული პირის სტატუსის მქონე ადამიანი, 8 პროცენტული ერთეულია უკიდურესი სიღარიბის შემთხვევაში და 15.3 პროცენტული ერთეული ფარდობითი სიღარიბის შემთხვევაში. გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს, რომ კატეგორიებზე დაფუძნებული შეღავათების მიმღები შინამეურნეოების 60%, ასევე, იღებს - პენსიას ან მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას. შესაბამისად, სოციალური ტრანსფერების წმინდა ეფექტი სათანადოდ ვერ შეფასდება.

7. ჯანდაცვის მომსახურებები

7.1 ზოგადი მიმოხილვა

2013 წლიდან საქართველოს მთავრობამ დაანერგა საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა, რომელიც სახელმწიფო დახმარებით უზრუნველყოფს მკურნალობის საჭიროების მქონე ყველა მოქალაქეს. ჯანდაცვის ამ რეფორმის ეფექტი 2013 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევამ მხოლოდ ნაწილობრივ შეისწავლა.

2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის წინამდებარე ანალიზი შეისწავლის ჯანდაცვის მომსახურების ფინანსური ხელმისაწვდომობის ხუთ განზომილებას: შინამეურნეობის მიერ ჯანდაცვაზე გაწეული დანახარჯის შემადგენლობას, კატასტროფულ ხარჯებს,³⁶ ჯანმრთელობის დაზღვევის გავრცელებას, ჯანდაცვის მომსახურების მიღების ბარიერებს³⁷ და ჯანდაცვაზე გაწეული ხარჯების გამაღარიბებელ ეფექტს.³⁸

7.2 2015 წელს ჯანდაცვაზე გაწეული ხარჯების შემადგენლობა

2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის წინა წელს შინამეურნეობის მიერ წელიწადში ჯანდაცვაზე გაწეული საშუალო ხარჯი ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე 347 ლარს (მედიანური 177 ლარი) შეადგენდა. ამ ციფრის ინფლაციის შესაბამისად კორექტირების შემთხვევაში დავინახავთ, რომ 2013 წლის შემდეგ ჯანდაცვის საშუალო ხარჯებმა 31%-ით (2013 წლის 243 ლართან შედარებით), მედიანურმა ხარჯებმა კი 32%-ით (2013 წლის 122 ლართან შედარებით) მოიმატა. გარდა ამისა, ამავე პერიოდში მისი წილი შინამეურნეობის მთლიან ხარჯებში 7%-დან 8.1%-მდე გაიზარდა (იხ. ცხრილი 3.6). ჯანდაცვის ხარჯები მოიცავს სასწრაფო სამედიცინო დახმარებას (მათ შორის, ტრანსპორტირების საფასურს), ექიმებთან ვიზიტებს, სამედიცინო პროცედურებს, ქირურგიულ ოპერაციებს, ჰოსპიტალურ მომსახურებას, ორსულობის მონიტორინგს, ქალთა კონსულტაციას, რეგულარულ სამედიცინო შემოწმებას, იმუნიზაციის ხარჯებს, მზრუნველობისა და მოვლის ხარჯებს, მედიკამენტების შესყიდვას, სამედიცინო დაზღვევის გადასახადებს და სხვა არაფორმალურ ხარჯებს. ჯანდაცვის არანაირი ხარჯი გამოკითხული შინამეურნეობების მხოლოდ 3.3 %-ს არ ჰქონია. 2013 წელს შინამეურნეობათა 5.8%-ს სამედიცინო ხარჯები არ ჰქონია.

მე-4 ქვეთავში ნაჩვენებია, რომ შინამეურნეობების 26.4%-ისთვის უმთავრესი პრობლემა მედიკამენტების შესყიდვაა, 5.7%-ისთვის კი - სამედიცინო მომსახურების საფასურის გადახდა (ცხრილი 4.22). მართალია, 2013 წლის შემდეგ ორჯერ შემცირდა იმ შინამეურნეობების პროცენტული რაოდენობა, რომლებიც თვლიან, რომ მათთვის უმთავრეს სირთულეს სა-

36 შინამეურნეობის მიერ ჯანდაცვაზე გაწეული ხარჯი იმ შემთხვევაში ითვლება კატასტროფულად, თუ ის შინამეურნეობის მთლიანი მოხმარების 10%-ს, ან ოჯახის არასაკვები პროდუქტის მოხმარების 25%-ს შეადგენს.

37 შინამეურნეობა აწყდება ჯანდაცვის სერვისების მხრივ დაბრკოლებას, თუკი მის ერთ წევრს მაინც ესაჭიროება სამედიცინო მომსახურება, შინამეურნეობას კი არ შეუძლია ამის საფასურის გადახდა, ან სამედიცინო დაწესებულება ხელმიუწვდომელია.

38 ჯანდაცვის ხარჯების საკუთარი ჯიბიდან დაფარვის გამაღარიბებელი ეფექტის ილუსტრირება შეგვიძლია იმ შინამეურნეობების პროცენტული მაჩვენებლის იდენტიფიცირებით, რომლებიც სამომხმარებლო სიღარიბის გარკვეულ ზღვარს ქვემოთ აღმოჩნდებოდნენ, თუკი სამედიცინო მომსახურება უფასოდ მიეწოდებოდათ.

მედიცინო მომსახურების საფასურის გადახდა წარმოადგენს, მაგრამ, სამაგიეროდ, მნიშვნელოვნად გაიზარდა იმ შინამეურნეობების რიცხვი, რომელებსაც ძალიან უჭირთ მედიკამენტების ყიდვა.

7.1 ცხრილის მე-2 და მე-3 სვეტები გვიჩვენებს, რომ, საერთო ჯამში, მედიკამენტების შესყიდვა კვლავაც რჩება ჯანდაცვის ხარჯების უმთავრეს კომპონენტად, როგორც მთლიანობაში, ასევე, ჯანდაცვის ხარჯების პროცენტულ მაჩვენებელში. ხარჯების საშუალო მაჩვენებელი ნილბავს ჯანდაცვის რეალურ ხარჯებს შორის არსებულ დიდ სხვაობას, რადგან ყველა შინამეურნეობას ერთნაირი მომსახურება არ ესაჭიროება. მაგალითად, ცხრილის მე-4 სვეტი გვიჩვენებს, რომ, ბოლო წლის განმავლობაში შინამეურნეობების 96.3%-მა (2013 წელს - 92.2%-მა) მედიკამენტების შესყიდვაზე საშუალოდ 242.3 ლარი (2013 წელს - 178.6 ლარი) დახარჯა (სვეტი 5). დაახლოებით 7%-მა კი ქირურგიულ ოპერაციებში, საშუალოდ, 350.8 ლარი გადაიხადა. მაგრამ ამ პუნქტში დანარჩენ 93%-ს არანაირი ხარჯი არ გაუწევია და, შესაბამისად, ყველა შინამეურნეობის საშუალო დანახარჯი ბევრად უფრო დაბალია (23.8 ლარი).

ცხრილი 7.1: ჯანდაცვის სერვისების მოხმარება და ჯანდაცვის წლიური ხარჯების შემადგენლობა გასული წლის განმავლობაში, 2015 წ (n=4,533)

	საშუალო წლიური ხარჯი (ლარი ეზპ-ზე)	ჯანდაცვის ყველა ხარ- ჯის საშუ- ალო%	იმ შინამეურ- ნეობის %, რომელიც იყენებენ ჯანდაცვის თითოეულ ფორმას	მომხმარებ- ლის საშუალო ხარჯები (ლარი ეზპ- ზე)
მედიკამენტების შესყიდვა	233.3	67.3%	96.3%	242.3
ქირურგიული ოპერაცია	23.8	6.9%	6.8%	350.8
ექიმთან ვიზიტები	35.3	10.2%	36.7%	96.2
სასწრაფო სამედიცინო დახმარება	3.0	0.9%	4.7%	64.2
ჰოსპიტალური მომსახურება	7.6	2.2%	5.7%	132.8
რეგულარული სამედიცინო შე- მოწმება	19.0	5.5%	20.5%	92.9
ორსულობის მონიტორინგი	4.6	1.3%	2.9%	160.1
სამედიცინო დაზღვევის გადასა- ხადი	9.3	2.7%	4.7%	196.8
ქალთა კონსულტაცია	3.5	1.0%	4.5%	77.6
სხვა	4.1	1.2%	3.3%	122.6
ექთნისა და მოვლის ხარჯები	3.3	1.0%	0.2%	1638.1
იმუნიზაციის ხარჯები	0.0	0.0%	0.3%	12.5
სულ	346.8			

2015 წელს ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაწეული ჯანდაცვის საშუალო წლიური ხარჯი ქალაქებში 342.7 ლარამდე გაიზარდა - 2009 წელს ეს მაჩვენებელი 285 ლარს, 2011 წელს - 296 ლარს, 2013 წელს კი, 272 ლარს შეადგენდა. ინფლაციის გათვალისწინებით, ეს 2013 წლის მონაცემზე 15.7%-ით მეტია. ასეთი ზრდის უმთავრეს მიზეზს მედიკამენტების მაღალი საფასური წარმოადგენს. სოფლად ამ მაჩვენებელმა 212 ლარიდან 351 ლარამდე აიწია, რაც, ინფლაციის გათვალისწინებით, 52%-იან ზრდას წარმოადგენს 2013 წელთან შედარებით. 2015 წელს ქალაქებსა და სოფლებში ჯანდაცვაზე მთლიანად დახარჯულ თანხებს შორის სხვაობა საგულისხმო არ ყოფილა.

მნიშვნელოვანია კონკრეტულ მომსახურებათა ხარჯებს შორის სხვაობაც (ცხრილი 7.2). კერძო დაზღვევაზე გაწეული მთლიანი ხარჯები ბევრად უფრო მაღალია ქალაქებში. ჯანდაცვის სერვისების ფაქტობრივ მომხმარებელთა საშუალო ხარჯების თვალსაზრისით, სოფლებსა და ქალაქებს შორის მნიშვნელოვანი სხვაობა არ არსებობს.

ცხრილი 7.2: ჯანდაცვის წლიური ხარჯების (ლარი ეზპ-ზე) საშუალო შემადგენლობა სოფელსა და ქალაქში, 2013 წ. (n=3726)

	საშუალო წლიური დანახარჯი (ლარი ეზპ-ზე)			მხოლოდ სერვისის მომხმარებელი	
	ქალაქებში	სოფლებში	t-ტესტის მნიშვნელობის დონე	ქალაქებში	სოფლებში
მედიკამენტების შეძენა	224.3	242.6	ns	233.1	251.9
ქირურგიული ოპერაციები	21.5	26.1	ns	303.3	404.8
ექიმთან ვიზიტები	31.6	39.1	*	91.3	100.8
გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება	1.8	4.3	**	56.5	68.1
ჰოსპიტალური მომსახურება	8.6	6.5	ns	140.4	123.5
რეგულარული შემოწმება	17.5	20.7	ns	87.9	97.8
ორსულობის მონიტორინგი	6.7	2.4	ns	219.2	89.7
სამედიცინო დაზღვევის გადასახადი	15.8	2.5	***	202.9	165
ქალთა კონსულტაციები	3.5	3.5	ns	78.3	76.9
სხვა ხარჯები	4.9	3.2	ns	205.5	75.3
ექთნისა და მოვლის ხარჯები	6.4	0.02	ns	1830.5	50.3
იმუნოზაციის ხარჯები	0.06	0.01	ns	12.7	11.6
სულ	342.7	351.1	ns	353.9	363.3

შენიშვნა: ns უმნიშვნელო; * p<0,05; ** p<0,01; *** p< 0,001;

განხილვისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

2015 წლისგან განსხვავებით, 2013 წელს ჯანდაცვის მომსახურების უმეტესი სახეობების საფასური თბილისში უფრო მაღალი იყო, ვიდრე სხვა რეგიონებში. საერთო ხარჯი ყველაზე დიდი გურიასა და მცხეთა-მთიანეთშია, რადგან მაღალია მედიკამენტების, ქირურგიული ოპერაციებისა და რეგულარული შემოწმების საფასური. მედიკამენტებზე გაწეული ხარჯები განსაკუთრებით დიდია კახეთშიც (ცხრილი 7.3(ა)).

ცხრილი 7.3(ა): ჯანდაცვის წლიური ხარჯის საშუალო შემადგენლობა (ლარი ეზპ-ზე) რეგიონების მიხედვით, 2015 წ (n=4,533)

საშუალო წლიური ხარჯი (ლარი ეზპ-ზე)											
	თბილისი	აჭარა	გურია	იმერეთი	კახეთი	მცხეთა-მთიანეთი	ქვემო ქართლი	სამცხე-ჯავახეთი	სამეგრელო	შიდა ქართლი	სულ
მედიკამენტების შეძენა	220.9	167.1	239.2	255.6	273.2	290.4	193.4	204.4	264.2	245.4	233.3
ქირურგიული ოპერაციები	22.8	13.5	50.7	14.8	21.4	21.4	41.5	56.2	20.7	13.6	23.8
ექიმთან ვიზიტები	26.3	19.5	34.7	49.7	27.9	25.3	57.0	40.3	31.6	34.0	35.3
გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება	0.6	1.5	7.7	4.1	5.9	0.5	2.5	8.0	1.9	5.1	3.0
ჰოსპიტალური მომსახურება	10.1	4.8	10.9	5.0	4.0	5.3	7.0	6.5	8.3	13.0	7.6
რეგულარული შემოწმება	19.2	15.9	48.1	14.9	15.6	32.8	22.5	14.4	24.7	9.5	19.0
ორსულობის მონიტორინგი	10.3	3.2	2.5	2.7	4.0	4.7	2.5	1.3	1.3	1.0	4.6
სამედიცინო დაზღვევის გადასახადი	23.2	10.2	1.8	2.6	6.3	6.9	14.8	0.2	2.9	3.7	9.3
ქალთა კონსულტაციები	3.7	3.0	4.7	4.3	2.8	3.2	5.2	5.0	1.9	0.8	3.5
სხვა ხარჯები	7.3	1.0	3.3	4.7	1.9	7.6	2.1	5.0	2.9	0.0	4.1
ექთნისა და მოვლის ხარჯები	12.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	3.3
იმუნიზაციის ხარჯები	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0
სულ	356.7	239.8	403.6	358.4	363.0	398.5	338.5	341.3	360.4	326.1	346.8

ცხრილი 7.3(ბ) რეგიონების მიხედვით ასახავს თითოეული მომსახურების ფაქტორივი მომხმარებლის ჯანდაცვის ხარჯებს. მიუხედავად იმისა, რომ რეგიონული ფაქტორი საკმაოდ დიდ გავლენას ახდენს დანახარჯებზე, ზოგჯერ ცალკეული მომსახურების ცალკე განხილვისას, რეალურ მომხმარებელთა რაოდენობა ისეთი უმნიშვნელოა, რომ თითოეული ტიპის ჯანდაცვის სერვისზე გაწეული საშუალო ხარჯის ზუსტად დადგენა ვერ ხერხდება.

ცხრილი 7.3(ბ): თითოეული მომსახურების ფაქტორივი მომხმარებლის წლიური სამედიცინო ხარჯის საშუალო შემადგენლობა (ლარი ეზპ-ზე) რეგიონების მიხედვით, 2015 წ.

საშუალო წლიური ხარჯი (ლარი ეზპ-ზე)											
	თბილისი	აჭარა	გურია	იმერეთი	კახეთი	მცხეთა-მთიანეთი	ქვემო ქართლი	სამცხე-ჯავახეთი	სამეგრელო	შიდა ქართლი	სულ
მედიკამენტების შეძენა	233.0	171.9	252.4	263.9	277.4	303.0	200.8	217.7	275.3	248.2	242.3
ქირურგიული ოპერაციები	284.4	201.3	548.0	256.3	322.7	309.5	503.9	711.8	358.4	522.2	350.8
ექიმთან ვიზიტები	78.9	61.5	123.2	121.9	81.5	94.5	104.9	105.6	86.9	114.9	96.2
გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება	29.3	54.1	59.7	79.5	60.2	26.9	53.0	90.6	58.2	89.6	64.2
ჰოსპიტალური მომსახურება	152.8	58.0	161.4	117.9	60.1	130.1	191.0	171.9	106.9	368.8	132.8
რეგულარული შემოწმება	89.8	89.9	160.0	92.2	92.1	126.9	70.4	85.1	109.5	67.5	92.9
ორსულობის მონიტორინგი	278.1	91.5	126.0	87.0	116.2	141.4	98.8	126.1	69.7	123.9	160.1
სამედიცინო დაზღვევის გადასახადი	205.5	193.0	139.2	187.1	183.7	109.7	178.4	109	186.0	249.8	196.8
ქალთა კონსულტაციები	68.6	60.8	97.9	67.8	87.8	64.9	164.8	156.2	54.3	45.3	77.6
სხვა ხარჯები	347.6	26.9	74.3	93.0	54.8	453.3	53.7	60.4	113.8	12.3	122.6
ექთნისა და მოვლის ხარჯები	1830.5	0.0	0.0	0.0	9.2	143.9	0.0	0.0	0.0	0.0	1638.1
იმუნიზაციის ხარჯები	12.6	0.0	3.6	7.9	0.0	29.0	6.1	0.0	15.7	0.0	12.5
სულ	373.9	246.0	421.0	368.9	367.9	411.3	348.9	359.1	374.5	329.8	358.5

ცხრილი 7.3 (გ) გვიჩვენებს თითოეული მომსახურების ფაქტობრივი მომხმარებლის სამედიცინო ხარჯებს შინამეურნეობის თითოეული წევრის დაზღვევის ტიპის მიხედვით. ეს ხარჯები შეიძლება არ ეხებოდეს შინამეურნეობის მხოლოდ რომელიმე ცალკეულ წევრს. მაგალითად, შინამეურნეობები, სადაც ასაკობრივი საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამით მოსარგებლე პირებიც ცხოვრობენ, წელიწადში დაახლოებით 115 ლარს ხარჯავენ ორსულობის მონიტორინგში ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე - და არა შინამეურნეობის ცალკეულ წევრებზე გათვლით. როცა საქმე საკუთარი ჯიბიდან გადახდას ეხება, საერთო ჯამში, ყველაზე დიდი ჯანდაცვის ხარჯები დამსაქმებლის მიერ დაფინანსებული და კერძო დაზღვევის მქონეებს აქვთ, ყველაზე დაბალი კი - მიზნობრივი საყოველთაო დაზღვევის ბენეფიციარებს.

ცხრილი 7.3(გ): თითოეული მომსახურების ფაქტობრივი მომხმარებლის წლიური სამედიცინო ხარჯის საშუალო შემადგენლობა (ლარი ეზპ-ზე) დაზღვევის ტიპის მიხედვით, 2015 წ.

საშუალო წლიური ხარჯი (ლარი ეზპ-ზე)											
	თვითდაფინანსებული კორპორაციული	დამსაქმებლის მიერ დაფინანსებული	კერძო	საყოველთაო მინიმალური	საყოველთაო საბაზისო	საყოველთაო ასაკობრივი	საყოველთაო მიზნობრივი	საყოველთაო ვეტერანთა	სხვა	არ ვიცი	სულ
მედიკამენტების შეძენა	154.2	190.0	287.4	199.1	158.3	265.6	182.3	256.9	260.8	100.3	190.5
ქირურგიული ოპერაციები	472.3	174.5	105.8	112.2	287.5	343.7	207.7	705.0	1386.8	134.4	303.8
ექიმთან ვიზიტები	64.4	64.0	192.4	57.7	71.7	87.3	77.8	98.2	54.9	24.4	75.9
გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება	72.8	15.5	0	238.1	50.7	68.7	59.1	22.7	0	0	56.0
ჰოსპიტალური მომსახურება	181.8	192.7	0	142.6	112.5	107.5	55.4	35.0	180.1	38.2	111.2
რეგულარული შემოწმება	69.2	67.5	88.5	38.4	73.2	77.3	85.4	40.2	43.4	42.4	74.8
ორსულობის მონიტორინგი	250.8	179.7	28.4	0	156.8	115.2	70.7	0	139.6	118.7	141.1
სამედიცინო დაზღვევის გადასახადი	85.3	189.8	397.7	178.3	149.5	181.5	123.9	208	0	0	182.0
ქალთა კონსულტაციები	48.2	132.6	18.9	0	65.3	69.1	84.1	68.4	93.1	0	70.2

საშუალო წლიური ხარჯი (ლარი ეზ-ზე)											
	თვითდაფინანსებული კორპორაციული	დამსაქმებლის მიერ დაფინანსებული	კერძო	საყოველთაო მინიმალური	საყოველთაო საზღვარი	საყოველთაო ასკობრივი	საყოველთაო მიზნობრივი	საყოველთაო ვეტერანთა	სხვა	არ ვიცი	სულ
სხვა ხარჯები	96.4	1075.9	176.3	14.5	65.7	67.9	43.7	58.5	0	24.9	118.6
ექთნისა და მოვლის ხარჯები	0	60.4	0.0	9.2	1437.2	206.9	0.0	0.0	0.0	0.0	739.9
იმუნიზაციის ხარჯები	7.9	12.2	7.4	35.7	11.0	9.6	9.7	0.0	0	0.0	10.8
სულ	280.9	460.2	653.0	265.8	267.8	388.3	233.9	418.0	1492.5	150.6	303.7

7.3 ჯანდაცვის კატასტროფული ხარჯები

2013 წლიდან შინამეურნეობების მიერ ჯანდაცვაზე გაწეული საშუალო ხარჯი (ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე), ინფლაციის გათვალისწინებითაც კი, 31%-ით გაიზარდა. გარდა ამისა, ეს წილი ყველა კვინტილის შინამეურნეობისთვის გაიზარდა მთლიანი მოხმარებისა და არასაკვები პროდუქტების მოხმარების პროცენტულ მაჩვენებლებთან მიმართებაშიც (ცხრილი 7.4).

ცხრილი 7.4: შინამეურნეობის მიერ ჯანდაცვაზე თვეში გაწეული ხარჯები, მოხმარების კვინტილების მიხედვით 2009 წლის ფასებში (1 წარმოადგენს ყველაზე დაბალს)

ეზ-ის მოხმარების კვინტილი							
	წელი	1	2	3	4	5	სულ
ჯანდაცვაზე გაწეული მთლიანი წლიური ხარჯი (ლარი, ეზ-ზე)	2009	65.2	115	188.6	292.2	593	250.7
	2011	62.5	121.5	176.2	244.7	591.2	239.1
	2013	66.1	142.4	190.0	245.9	396.5	208.2
	2015	102.1	188.6	250.1	329.6	495.2	273.1
ჯანდაცვის ხარჯების % მთლიან მოხმარებასთან მიმართებაში	2009	10.7	9.4	11.1	11.7	11.6	10.9
	2011	8.3	9.1	9.4	9.5	11.1	10.1
	2013	6.5	8.3	8.0	7.4	6.1	7.0
	2015	8.6	9.8	9.3	9.0	6.7	8.1

X83-ის მოხმარების კვინტილი							
ჯანდაცვის ხარჯების % არასაკვები პროდუქტების მოხმარებასთან მიმართებაში	2009	20.5	20.7	22.2	21.1	18.2	20.5
	2011	23.5	24.6	23.8	21.4	18.7	20.6
	2013	17.5	19.2	17.2	14.5	9.7	13.0
	2015	20.6	20.4	18.7	16.0	10.6	14.4

შენიშვნა: 2009 (n=4,646), 2011 (n=4,147), 2013 (n=3,726) და 2015 (n=4,533) ინფლაციის გათვალისწინებით (2009 წლის ფასები)

სამედიცინო მომსახურებასა და მედიკამენტებზე საკუთარი ჯიბიდან გაწეული ხარჯი ზოგიერთი შინამეურნეობისათვის შეიძლება კატასტროფული აღმოჩნდეს. შინამეურნეობის მიერ ჯანდაცვაზე გაწეული ხარჯი იმ შემთხვევაში ითვლება კატასტროფულად, თუ ის შინამეურნეობის მთლიანი მოხმარების 10%-ს, ან ოჯახის არასაკვები პროდუქტის მოხმარების 25%-ს შეადგენს. 2015 წელს ჯანდაცვის ხარჯები მთლიანი მოხმარების 10%-ზე მეტს წარმოადგენდა შინამეურნეობების 29.8%-ში, რაც 2013 წლის მაჩვენებელზე მეტია (23%) და თითქმის უტოლდება 2011 წლის (31%) მაჩვენებელს. გარდა ამისა, შინამეურნეობათა 25.1%-ისთვის ჯანდაცვის ხარჯები შეადგენს არასაკვები პროდუქტის მოხმარების 25%-ზე მეტს, რაც 2013 წლის მონაცემებზე უფრო მაღალია, როდესაც ხსენებული მაჩვენებელი 22% იყო.

7.4 ჯანმრთელობის დაზღვევა

საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამა 2013 წელს ამოქმედდა და ქვეყნის ყველა მოქალაქე მოიცვა. პროგრამა შეიცავს ხუთი ტიპის პაკეტს. ესენია: მინიმალური, საბაზისო, ასაკობრივი, მიზნობრივი ჯგუფისა და ვეტერანების პაკეტები. ცალკეულ პირებს ასევე შეიძლება ჰქონდეთ კერძო, თვითდაფინანსებული კორპორაციული, ან დამსაქმებლის მიერ დაფინანსებული სადაზღვევო პაკეტები.

მოსახლეობის, დაახლოებით, 50% საყოველთაო ჯანდაცვის საბაზისო პაკეტით სარგებლობს (ცხრილი 7.5), დაახლოებით მეოთხედი კი ასაკობრივი პაკეტის მფლობელია. სახელმწიფო პროგრამის მესამე, ყველაზე გავრცელებული ტიპია მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღებ პირთათვის განკუთვნილი მიზნობრივი პაკეტი. კორპორაციული, დამსაქმებლის მიერ დაფინანსებული ან კერძო დაზღვევები უფრო ქალაქებშია გავრცელებული, ვიდრე სოფლებში. მოსახლეობის თითქმის 7% თვლის, რომ არ აქვს ჯანმრთელობის დაზღვევა, ანუ არ იცის რომ არის საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამის ბენეფიციარი.

ცხრილი 7.5. სადაზღვევო და სახელმწიფო პროგრამის ტიპების განაწილება ადგილმდებარეობის მიხედვით, 2015 წ.

პროცენტი			
ჯანმრთელობის დაზღვევის და სახელმწიფო პროგრამის ტიპი	ქალაქებში (n=5,400)	სოფლებში (n=10,755)	სულ (n=16,155)
თვითდაფინანსებული კორპორაციული	2.5	1.3	1.9
დამსაქმებლის მიერ დაფინანსებული	6.4	1.6	4.0
კერძო	0.5	0.0	0.3
საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა			
მინიმალური	0.6	0.6	0.6
საბაზისო	52.6	47.8	50.2
ასაკობრივი	22.4	24.0	23.2
მიზნობრივი	11.1	13.9	12.5
ვეტერანთა	0.1	0.2	0.2
სხვა	0.0	0.0	0.0
არ ვიცი	0.1	0.4	0.2
არა აქვს დაზღვევა	3.8	10.1	6.9
სულ	100	100	100

7.4.1 ჯანმრთელობის დაზღვევა და საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა რეგიონების მიხედვით

ცხრილი 7.6 გვიჩვენებს, სადაზღვევო და სახელმწიფო პროგრამის ტიპების განაწილებას რეგიონების მიხედვით. იმ რესპონდენტთა უდიდესი ნაწილი, რომელთაც არ იცინა, რომ ჩართული არიან საყოველთაო ჯანდაცვის რომელიმე პროგრამაში, მცხეთა მთიანეთში (24.1%), სამეგრელოსა (17.1%) და ქვემო ქართლში ცხოვრობს (15.8%).

ცხრილი 7.6: სადაზღვევო და სახელმწიფო პროგრამის ტიპების განაწილება რეგიონების მიხედვით, 2015 წ. (n = 16,155).

	თბილისი	აჭარა	გურია	იმერეთი, რაჭა	კახეთი	მცხეთა-მთიანეთი	ქვემო ქართლი	სამცხე-ჯავახეთი	სამეგრელო	შიდა ქართლი	სულ
თვითდაფინანსებული კორპორაციული	0.9	3.0	1.4	2.6	1.3	1.5	1.9	2.2	3.4	1.2	1.9
დამსაქმებლის მიერ დაფინანსებული	8.7	4.2	0.8	1.3	3.8	3.7	3.1	0.8	1.4	2.2	4.0
კერძო	0.8	0.2	0.2	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

	თბილისი	აჭარა	გურია	იმერეთი, რაჭა	კახეთი	მცხეთა-მთი- ანეთი	ქვემო ქარ- თ-ლი	სამცხე-ჯავ- ახეთი	სამეგრელო	შიდა ქართლი	სულ
საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა											
მინიმალური	0.1	1.0	0.2	0.8	1.2	0.5	1.1	0.6	0.4	0.1	0.6
საბაზისო	53.6	51.0	56.0	50.1	49.9	36.9	52.5	62.9	40.6	38.4	50.2
ასაკობრივი	21.4	20.4	24.9	24.3	25.9	21.3	22.7	25.7	25.4	23.0	23.2
მიზნობრივი	11.5	6.9	15.6	19.2	15.1	11.0	2.7	6.8	11.5	24.0	12.5
ვეტერანთა	0.1	0.0	0.0	0.5	0.0	0.1	0.0	0.1	0.1	0.3	0.2
სხვა	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
არ ვიცი	0.1	1.1	0.0	0.1	0.4	0.3	0.2	0.4	0.1	0.0	0.2
არა აქვს დაზღვევა	2.8	12.2	0.9	1.1	2.4	24.1	15.8	0.6	17.1	11.0	6.9
სულ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

7.4.2 ჯანმრთელობის დაზღვევა და საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა მიზნობრივი სოციალური დახმარების სარეიტინგო ქულების მიხედვით

2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მიხედვით, შინამეურნეობების 41.5%-მა შეიტანა განაცხადი სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ბაზაში დასარეგისტრირებლად. ამ შინამეურნეობების თითქმის 60%-მა წარმოადგინა სარეიტინგო ქულა. ცხრილი 7.7 გვიჩვენებს ჯანმრთელობის დაზღვევის და სახელმწიფო პროგრამის ფორმების განაწილებას მიზნობრივი სოციალური დახმარების სარეიტინგო ქულების მიხედვით.

ცხრილი 7.7: შინამეურნეობათა სადაზღვევო და სახელმწიფო პროგრამის ტიპების განაწილება მიზნობრივი სოციალური დახმარების სარეიტინგო ქულების მიხედვით, 2015 წ. (შეუწონავი n=16,155).

ჯანმრთელობის დაზღვევის და სახელმწიფო პროგრამის ტიპი	0-57,000	57,001-70,000	70,000-ზე მეტი	ქულები არ წარმოუდგენია	არ შეუტანია განაცხადი	სულ
თვითდაფინანსებული კორპორაციული	0.4	1.2	0.7	1.5	2.5	1.9
დამსაქმებლის მიერ დაფინანსებული	0.2	0.5	3.1	2.8	5.5	4.0
კერძო	0.0	0.6	0.0	0.0	0.4	0.3
საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა						
მინიმალური	0.1	0.6	0.6	0.8	0.7	0.6
საბაზისო	12.8	49.6	58.2	56.4	55.5	50.2
ასაკობრივი	7.7	21.5	25.1	26.5	25.5	23.2

ჯანმრთელობის დაზღვევის და სახელმწიფო პროგრამის ტიპი	0-57,000	57,001-70,000	70,000-ზე მეტი	ქულები არ წარმოუდგენია	არ შეუტანია განაცხადი	სულ
მიზნობრივი	75.8	20.0	3.5	4.9	1.8	12.5
ვეტერანთა	0.2	0.0	0.0	0.1	0.2	0.2
სხვა	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
არ ვიცი	0.4	0.3	0.4	0.2	0.2	0.2
არა აქვს დაზღვევა	2.5	5.8	8.5	6.8	7.8	6.9
სულ	100	100	100	100	100	100
პირთა შეუწონავი რაოდენობა	2,110	711	1,237	2,778	9,313	16,155

7.4.3 ჯანმრთელობის დაზღვევა და საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა მოხმარების დონეების მიხედვით

თუკი 2009 წელს შინამეურნეობების უღარიბესი კვინტილის 79% არ ჰქონდა ჯანმრთელობის დაზღვევა, 2011 წელს ამ მაჩვენებელმა 70%-მდე დაიწია. 2015 წელს ჯანმრთელობის დაზღვევის არქონის შესახებ უღარიბეს სამომხმარებლო დეცილში შემავალი მოსახლეობის მხოლოდ 7.7%-მა განაცხადა (ცხრილი 7.9), თუმცა მათი უდიდესი ნაწილი ჩართულია საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამაში. ეს წილი სხვა სამომხმარებლო დეცილებში დაფიქსირებული მაჩვენებლებისგან დიდად არ განსხვავდება.

ცხრილი 7.8: ცალკეულ ინდივიდთა ჯანმრთელობის დაზღვევის და სახელმწიფო პროგრამის ტიპების განაწილება შინამეურნეობის (ეზპ-ის) მოხმარების კვინტილის მიხედვით, 2015 წ. (n= 16,155)

ინდივიდთა % შინამეურნეობის მოხმარების კვინტილის მიხედვით						
ჯანმრთელობის დაზღვევის და სახელმწიფო პროგრამის ტიპი	1	2	3	4	5	სულ
თვითდაფინანსებული კორპორაციული	0.7	0.7	1.5	2.9	4.2	1.9
დამსაქმებლის მიერ დაფინანსებული	0.3	3.0	1.9	6.5	9.5	4.0
კერძო	0.0	0.0	0.2	0.9	0.2	0.3
საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა						
მინიმალური	0.5	1.0	0.1	0.9	0.6	0.6
საყოველთაო საბაზისო	45.1	47.8	53.0	52.4	53.9	50.2
ასაკობრივი	17.4	24.5	27.5	25.4	21.9	23.2
მიზნობრივი	27.8	16.1	7.6	3.9	3.9	12.5
ვეტერანთა	0.2	0.2	0.0	0.1	0.3	0.2
სხვა	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0
არ ვიცი	0.4	0.2	0.2	0.0	0.3	0.2

ინდივიდუალური % შინამეურნეობის მოხმარების კვინტილის მიხედვით						
არა აქვს დაზღვევა	7.7	6.6	8.0	6.9	5.2	6.9
სულ	100	100	100	100	100	100
პირთა შეუწონავი რაოდენობა	3,790	3,576	3,174	3,013	2,602	16,155

7.5 ჯანმრთელობის დაცვის ფინანსური ბარიერები

ჯანდაცვის მომსახურების უმთავრესი ბარიერები მისი საფასურია. 2013 წელს მოსახლეობის თითქმის 19%-ს დასჭირდა ისეთი სამედიცინო მომსახურება, რომლის მიღების ფინანსური შესაძლებლობაც შინამეურნეობას არ ჰქონდა. 2015 წელს მოსახლეობის ეს წილი 22%-მდე გაიზარდა.

2013 წელს შინამეურნეობათა 38.4%-ში იყო, სულ მცირე, ერთი ადამიანი მაინც, რომელსაც სჭირდებოდა სამედიცინო დახმარება, მაგრამ ოჯახს არ შეეძლო მომსახურების საფასურის გადახდა. საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამის ამოქმედებიდან ორი წლის შემდეგ ამგვარი შინამეურნეობების პროცენტი გაიზარდა როგორც ქალაქად, ასევე სოფლად. (ცხრილი 7.9)

ცხრილი 7.9: ჯანმრთელობის დაცვის ფინანსური ბარიერები ქალაქებსა და სოფლებში 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში.

შინამეურნეობები, რომლებიც წააწყდნენ ბარიერს %				
	2009	2011	2013	2015
ქალაქებში	44.8	47.7	37.0	41.0
სოფლებში	52.6	52.2	39.9	45.3
სულ	48.6	49.9	38.4	43.1
შინამეურნეობათა რაოდენობა	4,646	4,147	3,726	4,533

2009 წელს შინამეურნეობები, რომლებსაც მაღალი ფასების გამო ნაკლებად მიუწვდებოდათ ხელი სამედიცინო მომსახურებაზე, პროცენტულად ქვემო ქართლისა და გურიის რეგიონებში ჰარბობდნენ. კვლევის ჩატარებამდე ქვემო ქართლის შინამეურნეობების თითქმის ორი მესამედი უსახსრობის გამო არ სარგებლობდა სამედიცინო მომსახურებით. 2011 წელს რეგიონებში მდგომარეობა საგრძნობლად შეიცვალა: იმ შინამეურნეობების პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებსაც სამედიცინო სერვისებით სარგებლობის საშუალება არ ჰქონდათ, ყველაზე მაღალი კახეთსა და შიდა ქართლში იყო. 2013 წელს ჯანდაცვის მომსახურება ყველაზე ძნელად ხელმისაწვდომი კვლავ შიდა ქართლში, და მცხეთა-მთიანეთში იყო. 2015 წელს კი კახეთში, გურიასა და ქვემო ქართლში ყველაზე არასახარბიელო მდგომარეობა იყო ჯანდაცვის სერვისების ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით (ცხრილი 7.10).

ცხრილი 7.10: ჯანდაცვის მომსახურებით სარგებლობის ფინანსური და წვდომითი ბარიერები რეგიონების მიხედვით, 2009, 2011, 2013 და 2015 წწ

შინამეურნეობები, რომლებიც წააწყდნენ ბარიერებს %				
	2009	2011	2013	2015
თბილისი	49.6	49.5	40.6	44.3
აჭარა	37.1	53.1	38.9	28.4
გურია	58.9	46.3	40.0	49.4
იმერეთი, რაჭა	51.1	41.3	26.5	44.1
კახეთი	36.0	66.6	43.9	50.5
მცხეთა-მთიანეთი	41.4	59.2	52.2	43.8
ქვემო ქართლი	62.6	48.8	30.3	48.8
სამცხე-ჯავახეთი	36.5	31.9	31.2	39.9
სამეგრელო	49.1	46.6	46.5	38.7
შიდა ქართლი	54.4	62.2	52.6	39.2
სულ	48.6	49.8	38.4	43.1
შეუწონავი რაოდენობა	4,646	4,147	3,726	4,533

გასაკვირი არაა, რომ საფასური, როგორც სამედიცინო მომსახურების მიღების დაბრკოლება, მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს დაბალი მოხმარების მქონე შინამეურნეობის დიდ ნაწილზე. 2013-2015 წლებში უღარიბესი კვინტილის იმ შინამეურნეობათა წილი, რომელთაც ხელი არ მიუწვდებოდათ სამედიცინო მომსახურებაზე 12 პროცენტული ერთეულით გაიზარდა (ცხრილი 7.11)

ცხრილი 7.11: ჯანდაცვის მომსახურებით სარგებლობის ფინანსური ბარიერი შინამეურნეობათა (ეზპ-ის) მოხმარების კვინტილის მიხედვით 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში

შინამეურნეობები, რომლებიც წააწყდნენ ბარიერებს %				
	2009	2011	2013	2015
კვინტილი 1	64.1	56.5	45.8	57.5
2	57.7	55.5	43.8	49.4
3	50.3	51.7	39.4	43.9
4	44.1	48.4	35.8	36.5
კვინტილი 5	27.0	37.5	28.6	29.1
სულ	48.6	49.9	38.4	43.1

7.6 ჯანდაცვაზე საკუთარი ჯიბიდან გაწეული ხარჯების გამაღარიბებელი ზემოქმედება

ჯანდაცვის ხარჯების საკუთარი ჯიბიდან დაფარვის გამაღარიბებელი ეფექტის ილუსტრირება შეგვიძლია იმ შინამეურნეოების პროცენტული მაჩვენებლის იდენტიფიცირებით, რომლებიც სამომხმარებლო სიღარიბის გარკვეულ ზღვარს ქვემოთ აღმოჩნდებოდნენ, თუკი სამედიცინო მომსახურება უფასოდ მიეწოდებოდათ. თუ თითოეული შინამეურნეობის მიერ სამედიცინო მომსახურებაზე გაწეულ ხარჯს ყოველი შინამეურნეობის მთლიან ხარჯებს დავუმატებთ, შინამეურნეობის მიერ ჯანდაცვაზე გაწეული ხარჯების ანაზღაურების გზით მივიღებთ უფასო სამედიცინო მომსახურების ეფექტის იმიტაციას.

ამ სცენარის მიხედვით, სიღარიბეში მცხოვრები შინამეურნეოების რაოდენობა უფრო მცირე იქნება. ეფექტის სიდიდე სიღარიბის გამოყენებულ ზღვარზე დამოკიდებულია. ცხრილი 7.12 გვიჩვენებს, რომ უკიდურესი სიღარიბის მაჩვენებელი მხოლოდ 0.2%-ით, ფარდობითი და ზოგადი სიღარიბის მაჩვენებლები კი, ორივე - 3.4%-ით მცირდება, როცა ჯანდაცვაზე დახარჯული თანხა შინამეურნეობას უკან უბრუნდება. სიღარიბის მაჩვენებლის ასეთი კლება შეიძლებოდა კეთილდღეობის ზრდად მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეფასდეს, თუ სამედიცინო მომსახურების დონე არ დაეცემა.

ცხრილი 7.12: ჯანდაცვის სერვისების უფასოდ მიწოდების სავარაუდო ეფექტი სიღარიბის მაჩვენებლებზე 2015 წელს

სიღარიბის ზღვარი	ქალაქის შინამეურნეობის %	სოფლის შინამეურნეობის %	შინამეურნეობის %
უკიდურესი სიღარიბე (77.6 ლარი)	1.5	1.9	1.7
ჯანდაცვის ხარჯების გამოკლებით	1.4	1.6	1.5
ფარდობითი სიღარიბე (171.8 ლარი)	17.0	24.5	20.7
ჯანდაცვის ხარჯების გამოკლებით	14.3	20.5	17.3
ზოგადი სიღარიბე (155.1 ლარი)	13.6	19.2	16.4
ჯანდაცვის ხარჯების გამოკლებით	10.8	15.3	13.0

ამის ალტერნატიული მიდგომაა ჯანდაცვის საფასურის საკუთარი ჯიბიდან გადახდის შედეგად გაღარიბების ეფექტის ილუსტრირება იმ შინამეურნეოების პროცენტის იდენტიფიცირებით, რომლებიც სამომხმარებლო სიღარიბის სხვადასხვა ზღვარზე დაბლა ექცევიან მას შემდეგ, რაც ჯანდაცვის ხარჯები აკლდება მთლიან მოხმარებას ეკვივალენტურ ზრდას-რულ პირზე. სიღარიბის მაჩვენებელი მნიშვნელოვნად იზრდება, რადგან მთლიანი მოხმარების პარამეტრები ეცემა (ცხრილი 7.13).

ცხრილი 7.13: შინამეურნეობათა სიღარიბის მაჩვენებლების ზრდა, როდესაც ჯანდაცვის ხარჯები აკლდება მთლიან მოხმარებას, 2015 წ.

სიღარიბეში მყოფი შინამეურნეობების %			
	ჯანდაცვის ხარჯების გამოკლებამდე	ჯანდაცვის ხარჯების გამოკლების შემდეგ	პროცენტული ერთეულით ზრდა 2015 (2013, 2011, 2009)
უკიდურესი სიღარიბე (77.6 ლარი)	1.7	2.3	0.6 (1.3; 2.8; 3.7)
ფარდობითი სიღარიბე (171.8 ლარი)	20.7	26.9	6.2 (4.6; 5.1; 6.7)
ზოგადი სიღარიბე (155.1 ლარი)	16.4	21.6	5.2 (4.8; 6.4; 8.4)

ფარდობით და ზოგად ზღვრებთან მიმართებაში ეფექტი კიდევ უფრო დიდია, ვიდრე 2013 წელს, რაც მიგვანიშნებს, რომ ჯანდაცვის ხარჯების გამო კიდევ უფრო მეტი შინამეურნეობა აღმოჩნდა სიღარიბის ზღვარს მიღმა.

დასკვნა

2015 წელს ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გაწეული ჯანდაცვის საშუალო წლიური ხარჯი ქალაქებში 342.7 ლარამდე გაიზარდა - 2009 წელს ეს მაჩვენებელი 285 ლარს, 2011 წელს - 296 ლარს, 2013 წელს კი, 272 ლარს შეადგენდა. ინფლაციის გათვალისწინებით, ეს 2013 წლის მონაცემზე 15.7%-ით მეტია. ასეთი ზრდის უმთავრეს მიზეზს მედიკამენტების მაღალი საფასური წარმოადგენს. სოფლად ამ მაჩვენებელმა 212 ლარიდან 351.1 ლარამდე აიწია (ეზპ-ზე), რაც, ინფლაციის გათვალისწინებით, 52%-იან ზრდას წარმოადგენს 2013 წელთან შედარებით. 2015 წელს ქალაქებსა და სოფლებში ჯანდაცვაზე მთლიანად დახარჯულ თანხებს შორის სხვაობა საგულისხმო არ ყოფილა.

როცა საქმე საკუთარი ჯიბიდან გადახდას ეხება, საერთო ჯამში, ყველაზე დიდი ჯანდაცვის ხარჯები დამსაქმებლის მიერ დაფინანსებული და კერძო დაზღვევის მქონეებს აქვთ, ყველაზე დაბალი კი - მიზნობრივი საყოველთაო პროგრამის ბენეფიციარებს.

2013 წლიდან შინამეურნეობების მიერ ჯანდაცვაზე გაწეული ხარჯი (ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე), ინფლაციის გათვალისწინებითაც კი, 31%-ით გაიზარდა. 2015 წელს ჯანდაცვის ხარჯები მთლიანი მოხმარების 10%-ზე მეტს წარმოადგენდა შინამეურნეობების 29.8%-ში, რაც 2013 წლის მაჩვენებელზე მეტია (23%) და თითქმის უტოლდება 2011 წლის (31%) მაჩვენებელს. გარდა ამისა, შინამეურნეობათა 25.1%-ისთვის ჯანდაცვის ხარჯები შეადგენს არასაკვები პროდუქტის მოხმარების 25%-ზე მეტს, რაც 2013 წლის მონაცემებზე უფრო მაღალია, როდესაც ხსენებული მაჩვენებელი 22% იყო.

თუკი 2009 წელს შინამეურნეობების უღარიბესი კვინტილის 79% არ ჰქონდა ჯანმრთელობის დაზღვევა, 2011 წელს ამ მაჩვენებელმა 70%-მდე დაიწია. 2015 წელს ჯანმრთელობის

დაზღვევის არქონის შესახებ უღარიბეს სამომხმარებლო დეცილში შემავალი მოსახლეობის მხოლოდ 7.7%-მა განაცხადა, თუმცა მათი აბსოლუტური უმრავლესობა საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამაშია ჩართული.

2013 წელს შინამეურნეობათა 38.4 %-ში იყო, სულ მცირე, ერთი ადამიანი მაინც, რომელსაც სჭირდებოდა სამედიცინო დახმარება, მაგრამ მომსახურების საფასურის გადახდა ოჯახს არ შეეძლო. საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამის ამოქმედებიდან ორი წლის შემდეგ ამგვარი ბარიერების წინაშე მყოფი შინამეურნეობების პროცენტული მაჩვენებელი ქალაქებშიც და სოფლებშიც გაიზარდა.

8. შინამეურნეობის მართვის სტრატეგიები

8.1 ზოგადი მიმოხილვა

ზემოთ მოყვანილი ცხრილი 4.22 გვიჩვენებს, რომ შემცირდა იმ შინამეურნეობათა პროცენტული წილი, რომლებიც უმთავრეს პრობლემად უმუშევრობასა და სამედიცინო სერვისების მიუწვდომლობას ასახელებდნენ და გაიზარდა მედიკამენტების ყიდვასთან, შიმშილთან, არასათანადოდკვებასთან და ბანკის სესხის დაფარვასთან დაკავშირებული პრობლემების რაოდენობა.

გასული წლის განმავლობაში ეკონომიკურ მდგომარეობას გაუარესებულად შინამეურნეობების 44.9% თვლიდა. ხსენებული მაჩვენებელი მნიშვნელოვნად გაიზარდა 2013 წლის შემდეგ, როცა ეს ციფრი 24.8 %-შეადგენდა და 2011 წლის ნიშნულსაც (43.2%) კი გადააჭარბა (ცხრილი 8.1). შინამეურნეობათა თითქმის ნახევრისთვის გასულ წელს ეკონომიკური მდგომარეობა საერთოდ არ შეცვლილა, და მხოლოდ 3.7% მიიჩნევს, რომ ვითარება გაუმჯობესდა.

ცხრილი 8.1: რესპონდენტების მოსაზრებები შინამეურნეობათა ეკონომიკური მდგომარეობის ცვლილების თაობაზე 2009, 2011, 2013 და 2015 წწ.

ბოლო წლის განმავლობაში მომხდარი ცვლილება	მთლიანი შინამეურნეობების %			
	2009	2011	2013	2015
გაუარესდა	49.3	43.2	24.8	44.9
არ შეცვლილა	46.0	50.7	65.1	48.8
გაუმჯობესდა	2.2	4.1	8.2	3.7
არ ვიცი	2.4	1.8	1.9	2.5
უარი პასუხზე	0.1	0.1	0.0	0.1
რესპონდენტი შინამეურნეობის რაოდენობა (შეუწონავი რაოდენობა)	4,648	4,147	3,726	4,533

კვლევის წინა ეტაპების მსგავსად, ეკონომიკური მდგომარეობის ცვლილებასთან დაკავშირებულ კითხვებზე სარწმუნო პასუხების ანალიზმა ახლაც მოხმარების დონესთან მნიშვნელოვანი კავშირი გამოავლინა (ცხრილი 8.2). ეკონომიკური მდგომარეობის მკვეთრად გაუარესების შემთხვევები ბევრად უფრო ხშირი იყო ორ უღარიბეს სამომხმარებლო კვინტილებში (16% და 12.9%), ვიდრე შინამეურნეობების უმდიდრეს კვინტილში (6.5%).

ეს იმაზეც მეტყველებს, რომ ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების გაცნობიერება შინამეურნეობათა მოხმარების კვინტილის შესაბამისად იზრდება. უღარიბესი კვინტილის შინამეურნეობათა მხოლოდ 0.1%-მა აღნიშნა შინამეურნეობის მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ მაშინ, როცა უმდიდრეს კვინტილში ეს მაჩვენებელი 8.1%-ს შეადგენდა.

ცხრილი 8.2: რესპონდენტთა თვალსაზრისი შინამეურნეობის ეკონომიკური მდგომარეობის ცვლილების შესახებ, ეკვივალენტური ზრდასრულ პირის მოხმარების კვინტილის მიხედვით, 2015 წ. (1 არის ყველაზე დაბალი)

ბოლო წლის განმავლობაში მომხდარი ცვლილება	კვინტილი					მთლიანი
	უღარიბესი	2	3	4	უმდიდრესი	
მნიშვნელოვნად გაუარესდა	16.0	12.9	8.3	8.3	6.5	10.4
გაუარესდა	35.5	38.4	36.7	36.1	31.8	35.7
საგრძნობლად არ შეცვლილა	47.4	45.8	52.0	51.9	53.3	50.1
გაუმჯობესდა	0.1	2.5	2.8	3.6	8.1	3.6
მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა	0.0	0.4	0.2	0.1	0.3	0.2
შინამეურნეობათა რაოდენობა (შეუწონავი n=4,405 a)	932	929	879	854	811	4,405

a არ ითვლებიან ისინი, ვინც უპასუხეს: „არ ვიცი“, ან ვინც უარი თქვა პასუხზე

8.2 შინამეურნეობის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების მიზეზები

იმ შინამეურნეობებში, სადაც ბოლო 12 თვის განმავლობაში ეკონომიკური მდგომარეობა გაუარესდა, ან მნიშვნელოვნად გაუარესდა, რესპონდენტებს ვთხოვეთ, დაესახელებინათ ვითარების უარესობისკენ შეცვლის სამი უმთავრესი მიზეზი. 2,079 შინამეურნეობაში მცხოვრებმა ადამიანებმა, საერთო ჯამში, 3,260 მიზეზი დაასახელეს (ცხრილი 8.3). შინამეურნეობებში ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების ძირითად მიზეზს ფასების ზრდა წარმოადგენს. ბოლო კომპონენტი (ქვეყანაში არსებული ეკონომიკური მდგომარეობა) საყოველთაო უმუშევრობასთან, ლარის გაუფასურებასთან და ეკონომიკურ კრიზისთან დაკავშირებულ პასუხებს აერთიანებს.

ცხრილი 8.3: შინამეურნეობების წევრების მიერ ჩამოთვლილი ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების მიზეზები - 2015, 2013 და 2011 წწ.

	პასუხები		შინამეურნეობების % (2015 წ. n=2,079)	შინამეურნეობების % (2013 წ. n=939)	შინამეურნეობების % (2011 წ. n=1,792)
	N	%			
სესხის დაფარვა	188	5.8	10.0	10.0	74.0
მძიმე ავადმყოფობა	589	18.1	26.5	39.5	27.0
შინამეურნეობის შემოსავლის შემცირება	387	11.9	19.0	23.5	17.3
უცხოეთიდან ფულადი გადმორიცხვების შემცირება	24	0.7	1.1	0.7	14.3
სამსახურის (სამსახურების) დაკარგვა	182	5.6	10.0	18.5	13.6
სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის შემცირება	187	5.7	7.2	13.2	13.1
მარჩენლის დაკარგვა	102	3.1	4.6	5.9	4.4
ფასების ზრდა	1491	45.7	73.0	28.4	0.9
სოციალური დახმარების შეწყვეტა	29	0.9	1.9	1.9	0.6
ოჯახის წევრის (წევრების) დაკარგვა	3	0.1	0.2	0.3	0.2
სახლის მიტოვების აუცილებლობა	23	0.7	0.9	2.1	
ქვეყანაში არსებული ეკონომიკური მდგომარეობა	55	1.7	2.5		
სულ	3260	100			

შენიშვნა: წარმოდგენილია მათი დასახელების სიხშირისა (%) და დამსახელებელი შინამეურნეობების პროცენტული მაჩვენებლის მიხედვით

ცხრილი 8.4 წარმოაჩენს რამდენიმე მნიშვნელოვან ცვლილებას იმ შინამეურნეობების პროცენტულ რაოდენობაში, რომლებიც ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების სხვადასხვა მიზეზს ასახელებენ. კარგი ამბავი ისაა, რომ შინამეურნეობები, როგორც ჩანს, თავისუფლდებიან სესხების დაფარვის მძიმე ტვირთისგან - 2015 წელსაც, ისევე, როგორც 2013 წელს, ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების მიზეზად ეს ფაქტორი შინამეურნეობების მხოლოდ 10%-მა დაასახელა მაშინ, როცა 2011 წელს იგივე მაჩვენებელი 74%-ს შეადგენდა.

თუკი 2009, 2011 და 2013 წლებში უფრო მეტად შემოსავლის კლებასთან და სამსახურის დაკარგვასთან დაკავშირებული პრობლემები იყო გავრცელებული და შინამეურნეობათა უფრო მაღალი პროცენტული რაოდენობა ფინანსურ სირთულეებს პროდუქციის შემცირებასა და უცხოეთიდან ფინანსური დახმარების შემცირებას მიაწერდა, 2015 წელს მდგომარეობა მკვეთრად შეიცვალა. დამძიმებულ პირობებში მყოფი შინამეურნეობების

თითქმის 73% ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების უმთავრეს მიზეზად ფასების ზრდას, 26.5% კი - მძიმე ავადმყოფობას ასახელებს.

ცხრილი 8.4: შინამეურნეობების წევრთა მიერ 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში დასახელებული ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების მიზეზები

შინამეურნეობების %				
	2009 (n=2,185)	2011 (n=1,792)	2013 (n=939)	2015 (n=2,079)
ფასების ზრდა	2.4	0.9	28.4	73.0
სესხის დაფარვა	63.9	74.0	10.0	10.0
მძიმე ავადმყოფობა	29.2	27.0	39.5	26.5
შინამეურნეობის შემოსავლის კლება	22.9	17.3	23.5	19.0
სამსახურ(ებ)ის დაკარგვა	19.7	13.6	18.5	10.0
სოფლის მეურნეობის პროდუქციის კლება	10.3	13.1	13.2	7.2
უცხოეთიდან ფულადი გადმორიცხვების კლება	9.1	14.3	0.7	1.1

8.3 დამატებითი საარსებო წყაროები

კვლევის წინა ეტაპების მსგავსად, ახლაც დავინტერესდით - რა დამატებითი საარსებო წყაროები მოიძიეს შინამეურნეობებმა მას შემდეგ, რაც მათი ეკონომიკური მდგომარეობა გაუარესდა. ამ გამოკითხვის შედეგებში ცხრილი 8.5 ასახავს.

2009 წელს გაუარესებულ ეკონომიკურ პირობებში ჩავარდნილი შინამეურნეობების უმეტესობას (62%) არანაირი დამატებითი საარსებო წყარო არ ჰქონდა. 2011 წლისთვის ეს მაჩვენებელი 65%-მდე გაიზარდა, 2013 წლისთვის კი 41%-მდე შემცირდა. თუმცა 2015 წელს ამ ციფრმა ისევ აიწია და 62.7% შეადგინა. შინამეურნეობების ალტერნატიული საარსებო წყაროებს ნათესავებისა და მეგობრებისგან მიღებული დახმარება (16.5%) და საფინანსო დაწესებულებებიდან ფულის სესხება (8.5%) წარმოადგენს.

ცხრილი 8.5: გაუარესებულ ეკონომიკურ პირობებში მყოფ შინამეურნეობათა წევრების მიერ დასახელებული დამატებითი საარსებო წყაროები, 2015 წ.

	პასუხები		შინამეურნეობების % (n=2,079)
	რაოდენობა (2,034)	%	
არ ჰქონდათ დამატებითი საარსებო წყარო	1284	63.1	62.7
ნათესავის ან მეგობრის დახმარება	313	15.4	16.3
ბანკიდან ან სხვა ფინანსური დაწესებულებებიდან თანხის სესხება	191	9.4	8.5

	პასუხები		შინამეურნეობების % (n=2,079)
ნათესავისგან ან მეგობრისგან თანხის სესხება	45	2.2	2.1
სოციალურად დაუცველ შინამეურნეობათა სოციალური დახმარება	87	4.3	4
შემოსავალზე მეტის დახარჯვა	32	1.6	1.8
ქონების (მიწის, სახლის, შინაური საქონლის, მანქანის და ა.შ.) გაყიდვა	18	0.9	0.7
დახმარება არანათესავისგან ან არამეგობრისგან	18	0.9	0.8
თანხის სესხება არანათესავისგან ან არამეგობრისგან	17	0.8	1.2
სხვა სახის სოციალური დახმარება	7	0.3	0.4
დახმარება მუნიციპალიტეტისგან	21	1.0	1.1
დახმარება რელიგიური ორგანიზაციებისგან	1	0.0	0.05
დახმარება სხვა არასამთავრობო (ან საქველმოქმედო) ორგანიზაციებისგან	0	0.0	0
სულ	2034	100	

თუკი დასახელებულ ალტერნატიულ წყაროებს უფრო ფართო კატეგორიებად დავაჯგუფებთ, დავინახავთ, რამდენად შეიცვალა ქალაქებსა თუ სოფელში მცხოვრები შინამეურნეობების რეაგირება სირთულეებზე. 2009 წელს სოფლისაზე მეტად, ქალაქის შინამეურნეობებში, ყველაზე ფართოდ გავრცელებულ დამატებით საარსებო წყაროს წარმოადგენდა ნათესავებისგან, მეგობრებისგან და სხვა პირებისგან დახმარების ნატურით მიღება. იგივე შეიძლება ითქვას თანხის სესხებაზეც. 2011 წელს ეს სურათი შეიცვალა და სოფლად მცხოვრები შინამეურნეობები უფრო გახდნენ დამოკიდებულნი მეგობრებზე, ოჯახსა თუ სესხებაზე. 2013 წელს ვითარება ისევ დიამეტრულად შეიცვალა და ნათესავებისგან, მეგობრებისგან თუ სხვა პირებისგან დახმარების ნატურით მიღება ისევ ქალაქის შინამეურნეობებისთვის იქცა მეტად გავრცელებულ დამატებით საარსებო წყაროდ. 2013 წელს სესხის აღების მაჩვენებელი სოფლებში საგრძნობლად გაიზარდა. თუკი 2009 წელს სოფლად მყოფ შინამეურნეობებს, როგორც წესი, არ გააჩნდათ შემოსავლის ალტერნატიული საშუალება, ბოლო წლებში ასეთ მდგომარეობაში ქალაქების მაცხოვრებელი შინამეურნეობები აღმოჩნდნენ (ცხრილი 8.6).

კვლევის ყველა ეტაპზე სოფლად მცხოვრები შინამეურნეობები უფრო დამოკიდებულნი იყვნენ სოციალურ დახმარებაზე, ვიდრე ქალაქებში მოხინაძრე შინამეურნეობები. ეს განსხვავება ყველაზე შესამჩნევი 2011 წელს იყო. 2013-2015 წლებში იმ შინამეურნეობების წილი, რომლებსაც არანაირი დამატებითი საარსებო წყარო არ აქვთ სოფლებში გაორმაგდა, ქალაქებში კი 17.9 პროცენტული ერთეულით გაიზარდა.

ცხრილი 8.6: გაუარესებულ ეკონომიკურ პირობებში მყოფ შინამეურნეობათა წევრების მიერ დასახელებული დამატებითი საარსებო წყაროები სოფლებსა და ქალაქებში, 2009, 2011, 2013 და 2015 წწ.

	ქალა- ქებში	სოფ- ლად	ქალა- ქებში	სოფ- ლად	ქალა- ქებში	სოფ- ლად	ქალა- ქებში	სოფ- ლად
	2009	2009	2011	2011	2013	2013	2015	2015
ნატურით დახმა- რება	26.8	17	17.8	23.7	27	23.6	17.6	15.9
სესხება, ან დანაზო- გის ხარჯვა	17.6	12	13.1	22.4	19.2	34.4	12.7	11.7
საქონლის გაყიდვა ან გაქირავება	2.4	3.3	2.7	3.5	3.4	4.9	0.5	1
საქველმოქმედო დახმარება	0.5	1.3	0	0.4	0	0.8	0.1	0
სოციალური დახმა- რება	4.3	9.6	1.9	11	8.8	17.7	4.2	6.5
არანაირი	58.2	67.2	71.7	57.3	47.4	33.6	65.3	60
შეუწონავი რაოდე- ნობა	711	1,339	533	1,032	281	658	683	1396

2015 წელსაც ვაწყდებით სურათს, რომ, ზოგადად, უფრო შეძლებულები არიან ის შინამეურნეობები, რომლებსაც ხელი მიუწვდებათ ალტერნატიულ საარსებო წყაროებზე, განსაკუთრებით კი, აქვთ სესხის აღებისა და დანაზოგის ხარჯვის საშუალება (ცხრილი 8.7). უღარიბესი კვინტილის შინამეურნეობათა 8.5% კვლავაც დამოკიდებულია სოციალურ დახმარებაზე, ხოლო ალტერნატიული დახმარების არმქონე შინამეურნეობების პროცენტული მაჩვენებელი ყველა კვინტილში მაღალია.

ცხრილი 8.7: გაუარესებულ ეკონომიკურ პირობებში მყოფი შინამეურნეობების მიერ დასახელებული დამატებითი საარსებო წყაროები ეკვივალენტური ზრდასრული პირის მოხმარების კვინტილის ჯგუფის მიხედვით (1 არის ყველაზე დაბალი), 2015 წ.

შინამეურნეობების % თითოეულ კვინტილში					
	1	2	3	4	5
ნატურით დახმარება	17.7	10.8	20.7	17.2	18.0
სესხება, ან დანაზოგის ხარჯვა	6.9	9.5	16.0	15.2	14.8
საქონლის გაყიდვა ან გაქირავება	1.0	0.3	0.8	0.7	0.8
საქველმოქმედო დახმარება	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0
სოციალური დახმარება ან პენსია	8.5	7.5	4.4	3.2	1.7
არანაირი	63.8	66.7	58.4	61.5	62.1

8.4 გაუარესებული ეკონომიკური მდგომარეობის ზემოქმედების შემსუბუქება

გართულებული ეკონომიკური მდგომარეობის შემსუბუქების ერთ-ერთ საშუალებად რესპონდენტები ყველაზე ხშირად საკვების მოხმარების შემცირებას (დაასახელა შინამეურნეობის თითქმის 37%-მა), ან უფრო იაფი საკვების მოხმარებას (დაასახელა შინამეურნეობათა, დაახლოებით, 30.6%-მა) ასახელებდნენ.

შინამეურნეობის 13%-ზე მეტმა შეწყვიტა არასაკვები პროდუქციის შესყიდვა და, ხშირ შემთხვევაში, უფრო იაფი ან მეორადი ნივთების ყიდვაზე გადაერთო. რესპონდენტების 4.9%-მა განაცხადა, რომ შეამცირა ექიმთან რეგულარული ვიზიტები. შინამეურნეობების 37.8%-მა კი გვაცნობა, რომ გართულებული ეკონომიკური მდგომარეობის გამოსასწორებლად განსაკუთრებული არაფერი მოუმიქმედებიათ (ცხრილი 8.8)

ცხრილი 8.8: გაუარესებული ეკონომიკური მდგომარეობის შემსუბუქების მიზნით შინამეურნეობის მიერ გამოყენებული საშუალებები, 2015 წ.

	პასუხები		შინამეურნეობების % (n=2,079)
	რაოდენობა	%	
არაფერი განსაკუთრებული არ უღონია	823	27.4	37.8
შეამცირა საკვების მოხმარება	717	23.8	36.9
დაიწყო იაფი საკვების მიღება	661	22.0	30.6
შეწყვიტა ზოგიერთი არასაკვები პროდუქტის ყიდვა	252	8.4	13.2
დაიწყო იაფი არასაკვები პროდუქტის ყიდვა	154	5.1	8.2
შეამცირა ექიმთან ვიზიტები რეგულარული შემოწმების მიზნით	105	3.5	4.9
დაიწყო მეორადი საგნების ყიდვა	90	3.0	4.5
შეამცირა გართობის ხარჯები	40	1.3	3.1
აწარმოა მეტი საკვები პირადი მოხმარების მიზნით	51	1.7	1.9
შეამცირა მასმედიის ხარჯები (გაზეთები, ინტერნეტი)	15	0.5	1.3
უფრო ხშირად იყენებდა საზოგადოებრივ ტრანსპორტს ან მეტს დადიოდა ფეხით	30	1.0	1.7
შინამეურნეობის წევრი წავიდა სხვაგან სეზონურ სამუშაოზე	46	1.5	2.3
უფრო მეტად იყენებდა საყოველთაო ჯანდაცვის სერვისებს	15	0.5	0.7
გამოიყვანა ბავშვი ბაგა-ბაღიდან, სკოლიდან ან უმაღლესი სასწავლებლიდან	1	0.0	0.03
გადაიყვანა ბავშვები კერძო სკოლიდან საჯარო სკოლაში	2	0.1	0.1
გადაავადა ბაგა-ბაღში, სკოლაში ან უმაღლეს სასწავლებელში ბავშვის შეყვანა	1	0.0	0.04

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

	პასუხები		შინამეურ- ნეობების % (n=2,079)
	რაოდენობა	%	
გადიყვანა ბავშვები კერძო სკოლიდან ნაკლებად მგირიან სკოლაში.	0	0.0	0
უარი თქვა ჯანმრთელობის კერძო დაზღვევაზე	1	0.0	0.05
თავი დაანება ამა თუ იმ კურსებზე სიარულს (ენა, კომპიუტერი და ა.შ)	3	0.1	0.1
სულ	3007	100	

სოფლებში მცხოვრებ შინამეურნეობებს უფრო დიდი ალბათობით შეეძლოთ, ეწარმოებინათ მეტი საკვები პროდუქტის, ან სულაც არაფერი ეღონათ. მეორე მხრივ, ქალაქში მცხოვრები შინამეურნეობის უმეტესობას უფრო მეტი ალბათობით შეეძლო შეეცვალა საკვები თუ არასაკვები პროდუქტების მოხმარება და საგანმანათლებლო სერვისებით სარგებლობა; მათ აგრეთვე შეეძლოთ შეემცირებინა კერძო ტრანსპორტის მოხმარება (ცხრილი 8.9).

ცხრილი 8.9: გაუარესებული ეკონომიკური მდგომარეობის შემსუბუქების მიზნით ქალაქებისა და სოფლების შინამეურნეობის მიერ გამოყენებული საშუალებები, 2015 წ.

	ქალაქის შინამეურნეობების %	სოფლის შინამეურნეობების %	სულ
ცვლილება საკვების მოხმარებაში	53	45.2	49.2
სამუშაოს სამეზნელად გადასვლა	1.9	2.7	2.3
საკვები პროდუქციის წარმოების გაზრდა	0.6	3.2	1.9
ცვლილება არასაკვები პროდუქციის მოხმარებაში	25.5	16.8	21.2
ცვლილება საგანმანათლებლო სერვისების მოხმარებაში	6.7	1.3	4.1
ცვლილება სამედიცინო მომსახურების მოხმარებაში	6.2	4.8	5.5
კერძო ტრანსპორტის გამოყენების შემცირება	2.3	1.1	1.7
არანაირი	34.7	41.1	37.8
შინამეურნეობების საერთო რაოდენობა	683	1396	2079

2009 და 2011 წლებში ეკონომიკური ზეწოლის შემსუბუქების მიზნით სხვადასხვა სამომხმარებლო კვინტილის მიერ გამოყენებული საშუალებები ერთმანეთისგან დიდად არ განსხვავდებოდა. თუმცა საკვებთან მიმართებაში მაინც მნიშვნელოვანი სხვაობა დაფიქსირდა. თუკი 2011 წელს საკვების შემცირება ან იაფი საკვების შეძენა უღარიბესი კვინ-

ტილის შინამეურნეობების 96%-მა დაიწყო, უმდიდრეს ჯგუფში ამ საშუალებას მხოლოდ შინამეურნეობათა ნახევარზე ოდნავ მეტმა მიმართა. ამისგან განსხვავებით, 2013 წელს კვინტილებს შორის ყველაზე დიდი განსხვავება არასაკვები პროდუქციის მოხმარებაში მომხდარ ცვლილებებში შეიმჩნეოდა. 2015 წელს შექმნილ ვითარებაზე ყველაზე გავრცელებული პასუხი საკვების მოხმარების შეცვლა იყო: ეკონომიკური ზეწოლის შემსუბუქების მიზნით, პირველი კვინტილის შინამეურნეობათა 58.2%-მა შეამცირა საკვების მოხმარება, უმდიდრეს კვინტილში კი ასე შინამეურნეობათა 40% მოიქცა (ცხრილი 8.10).

ცხრილი 8.10: გაუარესებული ეკონომიკური მდგომარეობის შემსუბუქების მიზნით შინამეურნეობის მიერ გამოყენებული საშუალებები ეზპ-ის მოხმარების კვინტილების მიხედვით (1 არის ყველაზე დაბალი), 2015 წ.

	კვინტილი					სულ
	1	2	3	4	5	
ცვლილება საკვების მოხმარებაში	58.2	46.9	47.5	50.8	39.9	49.2
სამუშაოს სამეზნელად გადასვლა	1.5	1.8	4.5	1.5	2.4	2.3
საკვები პროდუქციის წარმოების გაზრდა	0.7	2.6	2.5	2.3	1.4	1.9
ცვლილება არასაკვები პროდუქციის მოხმარებაში	25.0	20.1	19.1	22.0	19.3	21.2
ცვლილება საგანმანათლებლო სერვისების მოხმარებაში	2.8	1.9	4.3	3.2	9.4	4.1
ცვლილება სამედიცინო მომსახურების მოხმარებაში	4.7	5.0	4.7	6.5	7.0	5.5
კერძო ტრანსპორტის გამოყენების შემცირება	1.1	1.6	2.4	2.2	1.1	1.7
არანაირი	33.0	40.8	40.1	34.4	41.8	37.8
შინამეურნეობების საერთო რაოდენობა (შეუწონავი n)	491	480	391	386	331	2,079

8.5. ვალი და სესხის აღება

2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის წინა წელს შინამეურნეობათა დაახლოებით 45%-ს ნასესხები ჰქონდა ფული. იგივე მდგომარეობა იყო 2011-სა და 2013 წლებშიც, თუმცა 2009 წელს ეს მაჩვენებელი საგრძნობლად დაბალი იყო (36%).

ბევრი შინამეურნეობა ერთზე მეტი სახეობის სესხით სარგებლობდა. საერთო ჯამში, 2,198-მა შინამეურნეობამ სახის სესხის აღების 2,021 შემთხვევის შესახებ გვაცნობა. ამ შინამეურნეობის წევრები ყველაზე ხშირად ბანკებიდან ან ლომბარდიდან სესხულობდნენ (80.3%).

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

ვალის აღების ყველაზე მეტად გავრცელებული სხვა საშუალებები იყო ნათესავებისგან ან მეგობრებისგან (9.1%) და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებისგან სესხება (8.3%). თუმცა 2009 წლის შემდეგ მნიშვნელოვნად შემცირდა იმ პირთა რაოდენობა, ვინც ფულს მეგობრებისგან და ნათესავებისგან, ან, ასევე, საკრედიტო ასოციაციებისგან სესხულობდა. ამავდროულად, გაიზარდა იმ შინამეურნეოების რაოდენობა, რომლებიც ვალის ასაღებად ბანკებსა და ლომბარდებს მიმართავენ (ცხრილი 8.11).

ცხრილი 8.11: სესხის აღების წყაროები კრიზისის შედეგად დაზარალებული შინამეურნეოებისთვის კვლევის ჩატარებამდე ერთი წლით ადრე (2009, 2011, 2013 და 2015 წწ.)

წყარო	აღებულ სესხთა რაოდენობა	სესხები %	შინამეურნეოების % 2015	შინამეურნეოების % 2013	შინამეურნეოების % 2011	შინამეურნეოების % 2011
ნათესავი ან მეგობარი	152	6.9	9.1	16.8	29.4	36.8
კერძო პირი ან მევახშე	86	3.9	4.5	8.1	7	6.6
ბანკი ან ლომბარდი	1613	73.4	80.3	71.8	60.4	48.7
საკრედიტო ასოციაცია	15	0.7	0.6	0.3	1.2	3.1
მაღაზია ან აფთიაქი	136	6.2	5.3	16.7	22.6	24.6
მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია	196	8.9	8.3	4.1		
სულ	2198	100	n=2,021	n=1598	n=1667	n=1773

ნათესავებისა და მეგობრების ფინანსური დახმარების სხვა წყაროთი შეცვლა შეიმჩნევა როგორც სოფლების, ასევე, ქალაქების შინამეურნეოებში (ცხრილი 8.12).

ცხრილი 8.12: სესხის აღების წყაროები ქალაქებისა და სოფლების კრიზისის შედეგად დაზარალებული შინამეურნეოებისთვის კვლევის ჩატარებამდე ერთი წლით ადრე

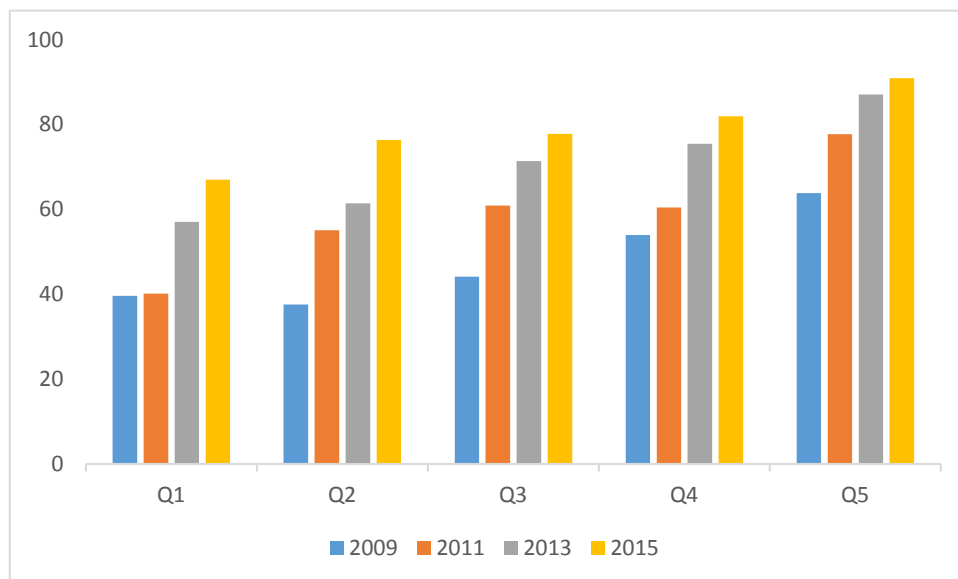
წყარო	ქალაქებში	სოფლად	ქალაქებში	სოფლად	ქალაქებში	სოფლად	ქალაქებში	სოფლად
	2009		2011		2013		2015	
ნათესავი ან მეგობარი	20.9	52.4	24.2	35.2	11.8	22.5	11.0	7.2
კერძო პირი ან მევახშე	6.5	6.7	6.7	7.3	8.5	7.6	4.8	4.2
ბანკი ან ლომბარდი	64.1	33.5	69.8	50.2	80.6	61.9	80.7	79.8
საკრედიტო ასოციაცია	6.1	0.1	1.7	0.7	0.1	0.5	0.3	0.8

მაღაზია ან ავთიაქი	12.9	36.1	13.4	32.7	12	21.9	5.6	5.0
მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია					1.4	7	6.3	10.4
შინამეურნეობათა რაოდენობა	824	839	925	849	510	1,088	684	1,337

ცხრილი 4.38 გვიჩვენებს, რომ 2013 წელს სიღარიბეში ჩავარდნის საფრთხე სხვა შინამეურნეობებზე მეტად სოფლად მცხოვრებ შინამეურნეობებს ემუქრებოდა, რადგან როგორც 4.1.3 ქვეთავი ცხადყოფს, საქართველოს სოფლებში სიღარიბის მაჩვენებელი უფრო მაღალი იყო. შეიძლება ამითაც აიხსნებოდეს, რატომ აღარ შეუძლიათ ოჯახის წევრებსა და მეგობრებს დახმარების გაწევა და რატომ არიან შინამეურნეობები იძულებულნი, მიმართონ კრედიტის გამცემ ფორმალურ წყაროებს. გასული 12 თვის განმავლობაში იყო 90 შემთხვევა (შინამეურნეობების დაახლოებით, 2.3%), როდესაც შინამეურნეობებმა მეგობრებს ან ნათესავებს მიაკითხეს დახმარებისთვის, მაგრამ ფული ვერ მიიღეს. აქედან 37 შემთხვევაში უარის თქმის მიზეზი არასაკმარისი შემოსავალი იყო.

მართალია, 2011 წლის შემდეგ შინამეურნეობების მიერ ბანკებიდან და ლომბარდებიდან სესხის აღების შემთხვევებმა ყველა კვინტილში მნიშვნელოვნად იმატა, მაგრამ ყველაზე დიდი ზრდა მაინც უღარიბეს კვინტილში დაფიქსირდა - ამგვარად, ბანკებისგან ფულს მხოლოდ მდიდრები აღარ სესხულობენ (დიაგრამა 8.1). სესხის დაფარვის უნარზე საპროცენტო განაკვეთის ზემოქმედება ღარიბი შინამეურნეობების მხრიდან სერიოზულ დაფიქრებას საჭიროებს.

დიაგრამა 8.1: იმ შინამეურნეობების პროცენტული მაჩვენებელი თითოეულ კვინტილში, რომლებმაც 2009, 2011, 2013 და 2015 წლებში ფული ისესხეს ბანკებიდან ან ლომბარდებიდან

2015 წელს შინამეურნეობის 10.4%-ს ვალები ნაწილობრივად კი არ ჰქონდა დაფარული. ეს მაჩვენებელი ქალაქებში 9.6%-ს, სოფლების შინამეურნეობებში კი 11.2%-ს შეადგენდა. კვლევის პერიოდში, მოხმარების უღარიბესი კვინტილის იმ შინამეურნეობათა 25.6%-ს, რომელთაც ნასესხები ჰქონდათ ფული, თანხის ნაწილიც კი არ ჰქონდათ გადახდილი. ეს მაჩვენებელი შინამეურნეობის უმდიდრეს კვინტილში მხოლოდ 6.1%-ს შეადგენდა. თუმცა ჩვენთვის ხელმისაწვდომი არაა ინფორმაცია სესხის ასაკზე - ფულის სესხება შეიძლება მომხდარიყო კვლევის ჩატარების წინა დღეს ან ერთი წლით ადრე.

2015 წელს შინამეურნეობათა მხოლოდ 5.6%-მა მოახერხა ფულის დაზოგვა. მათი ერთი მეოთხედი ამას ყოველთვიურად აკეთებდა; 56.2% შემოსავლის 10%-ს ან უფრო ნაკლებს ზოგავდა.

8.6 მომავლის პერსპექტივები

შინამეურნეობათა 23.1%-ში რესპონდენტებს წარმოდგენა არ ჰქონდათ, სავარაუდოდ, როგორ შეიცვლებოდა მათი ეკონომიკური მდგომარეობა მომდევნო 12 თვის მანძილზე. იმ რესპონდენტთაგან, ვინც მოსაზრება გამოთქვა, მხოლოდ 15.2% ფიქრობდა, რომ მდგომარეობა გაუმჯობესდებოდა. ეს მონაცემი 2013 წლისაზე ბევრად მცირეა (38%) და ანალოგიურია 2011 (17.5%) და 2009 წლების (16.8%) მაჩვენებლების. გამოკითხულთა დიდ ნაწილს (57.7%) რაიმე მნიშვნელოვანი ცვლილება არ უწინასწარმეტყველია, 23.3% კი მდგომარეობის გაუარესებას ვარაუდობდა. დიდი განსხვავება არ არის სოფლებისა (4.8%) და ქალაქების (3.8%) შინამეურნეობათა პროცენტულ მაჩვენებლებს შორის, რომლებიც ფიქრობენ, რომ მათი ეკონომიკური მდგომარეობა ბევრად გაუარესდება. თუმცა პესიმისტური მოსაზრებები, აშკარად, დაბალი მოხმარების კვინტილებისთვის უფროა დამახასიათებელი (ცხრილი 8.13).

ცხრილი 8.13: შინამეურნეობების მოსაზრებები მომდევნო 12 თვის განმავლობაში ეკონომიკური მდგომარეობის შეცვლასთან დაკავშირებით (ეზპ-ის) მოხმარების კვინტილების მიხედვით, 2015 წ. (n=3,492 a).

ეზპ-ის მოხმარების კვინტილის %						
ეკონომიკური მდგომარეობა	1	2	3	4	5	სულ
მნიშვნელოვნად გაუარესდება	6.3	6.4	3.3	3.2	2.5	4.3
გაუარესდება	30.4	28.7	19.1	22.1	14.4	22.9
მნიშვნელოვნად არ შეიცვლება	54.8	53.6	62.8	58.4	58.9	57.7
გაუმჯობესდება	8.4	11.3	14.6	16.2	23.6	14.9
მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდება	0.2	0.1	0.3	0.2	0.7	0.3
სულ	100	100	100	100	100	100

a ცხრილი არ მოიცავს მათ, ვისაც პასუხი არ ჰქონდა, ან უარი თქვა პასუხის გაცემაზე.

უღარიბეს კვინტილში 72%-დან (2011 წ.) 47%-მდე (2013 წ.) შემცირდა იმ შინამეურნეობათა პროცენტული რაოდენობა, რომლებიც თვლიან, რომ მომდევნო 12 თვის მანძილზე, დიდი (ან ძალიან დიდი) ალბათობით, ვერ შეძლებენ თუნდაც მინიმალური საჭიროებების დაკ-

მაყოფილებას. თუმცა ეს ციფრი 2015 წელს ისევ გაიზარდა და 72.1% შეადგინა. ხსენებული მაჩვენებელი უმდიდრეს კვინტილშიც კი თითქმის 28%-ს აღწევს (ცხრილი 8.14).

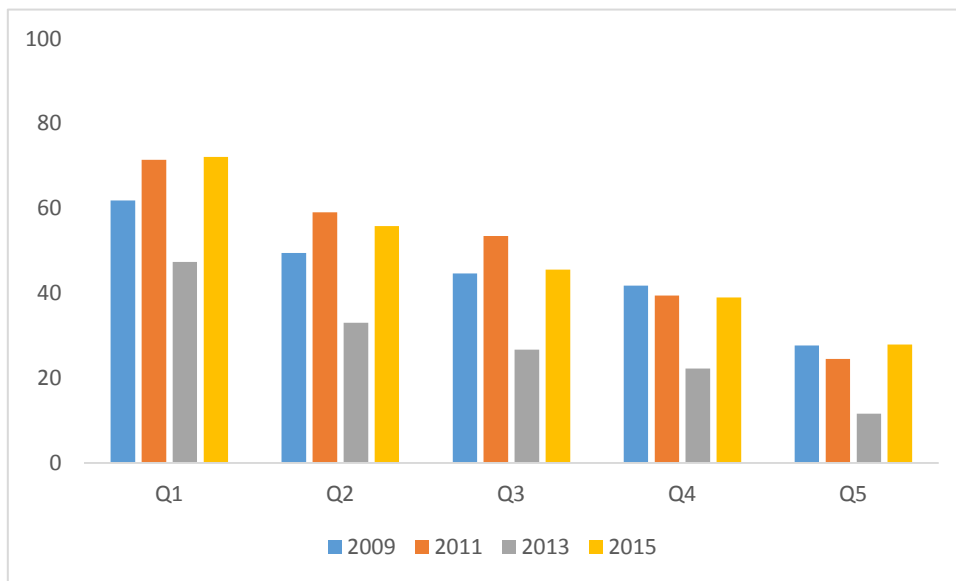
ცხრილი 8.14: შინამეურნეობების მოსაზრება იმ რისკის თაობაზე, რომ მომდევნო 12 თვის განმავლობაში ვერ შეძლებენ თუნდაც მინიმალური საჭიროებების დაკმაყოფილებას (ეზპ-ის) მოხმარების კვინტილის მიხედვით, 2015 წ (n= 3,828a).

ეზპ-ის მოხმარების კვინტილის %						
რისკის ხარისხი	1	2	3	4	5	სულ
ძალიან მაღალი	26.0	17.7	12.2	10.2	7.5	14.8
საშუალოზე მაღალი	46.1	38.2	33.4	28.9	20.4	33.5
საშუალო	22.9	35.9	44.5	36.9	34.2	34.8
საშუალოზე დაბალი	3.5	5.6	7.0	15.8	16.4	9.6
ჩვენს შინამეურნეობას ეს რისკი არ ემუქრება	1.4	2.6	2.9	8.3	21.5	7.3
სულ	100	100	100	100	100	100

a ცხრილი არ მოიცავს მათ, ვისაც პასუხი არ ჰქონდა, ან უარი თქვა პასუხის გაცემაზე.

2013 წელთან შედარებით ყველა კვინტილში მნიშვნელოვნად გაიზარდა იმ შინამეურნეობათა პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ რისკისგან დაცულები არ არიან (დიაგრამა 8.2).

დიაგრამა 8.2: იმ შინამეურნეობათა პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებიც თვლიან, რომ მაღალი, ან საშუალოზე მაღალი ალბათობით ვერ შეძლებენ მომავალ წელს ძირითადი საჭიროებების დაკმაყოფილებას (2009, 2011, 2013 და 2015 წწ.)

დასკვნა

გასული წლის განმავლობაში ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების შესახებ შინამეურნეობების 44.9%-მა გვაცნობა. ეს მაჩვენებელი მნიშვნელოვნადაა გაზრდილი 2013 წლის შემდეგ (24.8 %) და 2011 წლის მაჩვენებელზე (43.2%) მაღალიცაა.

ეკონომიკური მდგომარეობის მკვეთრად გაუარესების შემთხვევები ბევრად უფრო ხშირი იყო ორ უღარიბეს სამომხმარებლო კვინტილებში (16% და 12.9%), ვიდრე შინამეურნეობების უმდიდრეს კვინტილში (6.5%). ეს იმაზეც მეტყველებს, რომ ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების გაცნობიერება შინამეურნეობათა მოხმარების კვინტილის შესაბამისად იზრდება. უღარიბესი კვინტილის შინამეურნეობათა მხოლოდ 0.1%-მა გვაცნობა მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ მაშინ, როცა უმდიდრეს კვინტილში ეს მაჩვენებელი 8.1%-ს შეადგენდა.

დამძიმებულ პირობებში მყოფი შინამეურნეობების თითქმის 73% ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების უმთავრეს მიზეზად ფასების ზრდას, 26.5% კი - მძიმე ავადმყოფობას ასახელებს.

2009 წელს გაუარესებულ ეკონომიკურ პირობებში ჩავარდნილი შინამეურნეობების უმეტესობას (62%) არანაირი დამატებითი საარსებო წყარო არ ჰქონდა. 2011 წლისთვის ეს მაჩვენებელი 65%-მდე გაიზარდა, 2013 წლისთვის კი 41%-მდე შემცირდა. თუმცა 2015 წელს ამ ციფრმა ისევ აიწია და 62.7% შეადგინა. შინამეურნეობების ალტერნატიული საარსებო წყაროებს ნათესავებისა და მეგობრებისგან მიღებული დახმარება (16.5%) და საფინანსო დაწესებულებიდან ფულის სესხება (8.5%) წარმოადგენს.

2015 წელსაც ვაწყდებით სურათს, რომ, ზოგადად, უფრო შეძლებულები არიან ის შინამეურნეობები, რომლებსაც ხელი მიუწვდებათ ალტერნატიულ საარსებო წყაროებზე, განსაკუთრებით კი, აქვთ სესხის აღებისა და დანაზოგის ხარჯვის საშუალება (ცხრილი 8.7). უღარიბესი კვინტილის შინამეურნეობათა 8.5% კვლავაც დამოკიდებულია სოციალურ დახმარებაზე, ხოლო ალტერნატიული დახმარების არმქონე შინამეურნეობების პროცენტული მაჩვენებელი ყველა კვინტილში მაღალია.

გართულებული ეკონომიკური მდგომარეობის შემსუბუქების ერთ-ერთ საშუალებად რესპონდენტები ყველაზე ხშირად საკვების მოხმარების შემცირებას (დაასახელა შინამეურნეობის თითქმის 37%-მა), ან უფრო იაფი საკვების მოხმარებას (დაასახელა შინამეურნეობათა, დაახლოებით, 30.6%-მა) ასახელებდნენ.

სოფლებში მცხოვრებ შინამეურნეობებს უფრო დიდი ალბათობით შეეძლოთ, ეწარმოებინათ მეტი საკვები პროდუქტი, ან სულაც არაფერი ეღონათ. მეორე მხრივ, ქალაქში მცხოვრები შინამეურნეობის უმეტესობას უფრო მეტი ალბათობით შეეძლო შეეცვალა საკვები თუ არასაკვები პროდუქტების მოხმარება და საგანმანათლებლო სერვისებით სარგებლობა; მათ აგრეთვე შეეძლოთ შეემცირებინათ კერძო ტრანსპორტის მოხმარებაც.

საერთო ჯამში, 2,021 შინამეურნეობამ სახის სესხის აღების 2,198-მა შემთხვევის შესახებ გვაცნობა. ამ შინამეურნეობის წევრები ყველაზე ხშირად ბანკებიდან ან ლომბარდიდან სესხულობდნენ (80.3%). ვალის აღების ყველაზე მეტად გავრცელებული სხვა საშუალებები იყო ნათესავებისგან ან მეგობრებისგან (9.1%) და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებისგან სესხება (8.3%).

მართალია, 2011 წლის შემდეგ შინამეურნეობების მიერ ბანკებიდან და ლომბარდებიდან სესხის აღების შემთხვევებმა ყველა კვინტილში მნიშვნელოვნად იმატა, მაგრამ ყველაზე დიდი ზრდა მაინც უღარიბეს კვინტილში დაფიქსირდა - ამგვარად, ბანკებისგან ფულს მხოლოდ მდიდრები აღარ სესხულობენ (დიაგრამა 8.1). სესხის დაფარვის უნარზე საპროცენტო განაკვეთის ზემოქმედება ღარიბი შინამეურნეობების მხრიდან სერიოზულ დაფიქრებას საჭიროებს.

2015 წელს შინამეურნეობის 10.4%-ს ვალები ნაწილობრივადაც კი არ ჰქონდა დაფარული. ეს მაჩვენებელი ქალაქებში 9.6%-ს, სოფლების შინამეურნეობებში კი 11.2%-ს შეადგენდა. კვლევის პერიოდში, მოხმარების უღარიბესი კვინტილის იმ შინამეურნეობათა 25.6%-ს, რომელთაც ნასესხები ჰქონდათ ფული, თანხის ნაწილიც კი არ ჰქონდათ გადახდილი. ეს მაჩვენებელი შინამეურნეობის უმდიდრეს კვინტილში მხოლოდ 6.1%-ს შეადგენდა.

შინამეურნეობათა 23.1%-ში რესპონდენტებს წარმოდგენა არ ჰქონდათ, სავარაუდოდ, როგორ შეიცვლებოდა მათი ეკონომიკური მდგომარეობა მომდევნო 12 თვის მანძილზე. იმ რესპონდენტთაგან, ვინც მოსაზრება გამოთქვა, მხოლოდ 15.2% ფიქრობდა, რომ მდგომარეობა გაუმჯობესდებოდა. ეს მონაცემი 2013 წლისაზე ბევრად მცირეა (38%) და ანალოგიურია 2011 (17.5%) და 2009 წლების (16.8%) მაჩვენებლების.

უღარიბეს კვინტილში 72%-დან (2011 წ.) 47%-მდე (2013 წ.) შემცირდა იმ შინამეურნეობათა პროცენტული რაოდენობა, რომლებიც თვლიან, რომ მომდევნო 12 თვის მანძილზე, დიდი (ან ძალიან დიდი) ალბათობით, ვერ შეძლებენ თუნდაც მინიმალური საჭიროებების დაკმაყოფილებას. თუმცა ეს ციფრი 2015 წელს ისევ გაიზარდა და 72.1% შეადგინა. ხსენებული მაჩვენებელი უმდიდრეს კვინტილშიც კი თითქმის 28%-ს აღწევს (ცხრილი 9.14).

9. ბავშვთა კეთილდღეობა

9.1 ბავშვთა სიღარიბე

2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის შერჩევა გვიჩვენებს, რომ შინამეურნეოების 38%-ში ცხოვრობს 16 წლამდე ასაკის, სულ მცირე, ერთი ბავშვი მაინც. ამ ბავშვებისთვის სიღარიბის მაჩვენებელმა ფარდობითი სიღარიბის გარდა, სიღარიბის ყველა ზღვართან მიმართებით დაიკლო. ბავშვები კვლავ უფრო მეტად დგანან სიღარიბის საფრთხის წინაშე, ვიდრე ზოგადად, მოსახლეობა, ან პენსიონერები. ბავშვებიანი შინამეურნეოების 46.8% სოფლებში ბინადრობს. 2015 წელს ბავშვთა სიღარიბის მაჩვენებლებში მომხდარი ცვლილებები ქალაქებსა და სოფლებში ერთნაირია. გარდა ამისა, 2015 წელს ბავშვთა სიღარიბის მაჩვენებლები 50%-ით უფრო მაღალია სოფლებში, ვიდრე ქალაქებში (ცხრილი 9.1).

ცხრილი 9.1: ბავშვთა სიღარიბის მაჩვენებლების ცვლა ქალაქებსა და სოფლებში 2009, 2011 და 2013 წლებში.

		2009 % (n= 3258)	2011 % (n= 2713)	2013 % (n = 2374)	2015 % (n = 2939)	პროცენტული ერთეულით ცვლილება 2011-2009	პროცენტული ერთეულით ცვლილება 2013-2011	პროცენტული ერთეულით ცვლილება 2015-2013
უკიდურესი	ქალაქებში	10.0	6.4	5.8	2.1	-3.6	-0.6	-3.7
	სოფლებში	13.0	12.7	6.1	3.0	-0.3	-6.6	-3.1
	სულ	11.5	9.4	6.0	2.5	-2.1	-3.4	-3.5
ფარდობითი	ქალაქებში	19.6	19.7	22.6	22.1	0.1	2.9	-0.5
	სოფლებში	37.6	31.0	31.9	32.1	-6.6	0.9	0.2
	სულ	28.4	25.2	27.1	26.8	-3.2	1.9	-0.3
ზოგადი	ქალაქებში	37.7	34.1	23.6	17.4	-3.6	-10.5	-6.2
	სოფლებში	60.7	48.0	33.6	26.3	-12.7	-14.4	-7.3
	სულ	49.0	40.9	28.4	21.7	-8.1	-12.5	-6.7

ბავშვების მატერიალური მდგომარეობა მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა ხანგრძლივი მოხმარების ნივთების თვალსაზრისით. ცხრილი 9.2 გვიჩვენებს, რამდენად შეიცვალა 2009 წლის შემდეგ იმ ბავშვების პროცენტული მაჩვენებელი, რომელთა ოჯახებსაც აკლდა ხანგრძლივი მოხმარების საგნები. თუკი 2009 წელს ბავშვთა 20.9% ცხოვრობდა შინამეურნეოებში, რომელსაც არ ჰქონდა ხუთი ან მეტი სახეობის ნივთი, 2011 წელს ამ მაჩვენებელმა 8.9%, 2013 წელს 4.7% 2015 წელს კი, მხოლოდ 2.8% შეადგინა.

ცხრილი 9.2: ისეთ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვები, რომელთაც ამა თუ იმ რაოდენობით აკლიათ ხანგრძლივი მოხმარების ნივთები, 2009, 2011, 2013 და 2015 წწ

იმ ნივთების რაოდენობა, რომლებიც აკლია შინამეურნეობებს	ასეთ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების %			
	2009	2011	2013	2015
0	10.0	12.6	16.9	21.9
1	16.1	21.0	26.0	28.9
2	15.8	19.1	25.1	23.7
3	19.3	19.6	17.0	14.5
4	17.9	18.9	10.3	8.3
5	14.7	6.2	3.9	2.3
6	5.1	2.3	0.7	0.5
7	1.1	0.4	0.1	0.0
	100	100	100	100

შენიშვნა: გამუქებული გრაფები აღნიშნავს იმ შინამეურნეობებს, რომელთაც აკლიათ ხუთი ან მეტი სახის ნივთი.

მეორე მხრივ, ბევრად არ შემცირებულა იმ ბავშვების რაოდენობა, რომლებიც ცუდ საყოფაცხოვრებო პირობებში იმყოფებიან (ცხრილი 9.3). ფაქტობრივად, იკლო მხოლოდ საცხოვრებელ ფართთან დაკავშირებული პრობლემების მქონე ბავშვიანი შინამეურნეობების რაოდენობამ. თანაც ეს ცვლილება მინიმალურია.

ცხრილი 9.3: საყოფაცხოვრებო პრობლემების მქონე შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვები, 2009, 2011, 2013 და 2015 წწ.

ასეთ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების %				
	2009	2011	2013	2015
დაზიანებული სახურავი	43.0	36.9	33.0	33.9
დაზიანებული იატაკი ან კედლები	40.3	35.0	28.3	31.4
მიწის იატაკი	13.9	11.5	4.7	5.6
ნესტიანი საცხოვრებელი	43.1	38.6	29.0	31.1
ფანჯრის ჩამსხვრეული მინები	20.3	16.8	10.8	15.2
ხმაური	10.2	9.3	6.3	8.1
ფართის სიმცირე	39.2	32.4	24.4	22.6

2009 წელს ბავშვების 13% ცხოვრობდა შინამეურნეობებში, რომლებსაც აკლდა ხუთი ან მეტი სახეობის ხანგრძლივი მოხმარების ნივთი, ჰქონდა საცხოვრებელ პირობებთან დაკავშირებული, სულ მცირე, ორი სახის მნიშვნელოვანი პრობლემა და, ინტერვიუერის შეფასე-

ბით, ცუდ საყოფაცხოვრებო პირობებში იმყოფებოდა. ამ ორმაგი მატერიალური დეპრივაციის მაჩვენებელი 2011 წლისთვის 5.7%-მდე, 2013 წლისთვის - 2.9%-მდე, 2015 წლისთვის კი, 2.3%-მდე შემცირდა.

ცხრილი 9.4 აჯამებს იმ ცვლილებებს, რომლებიც მრავალმხრივმა დეპრივაციამ მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევების პერიოდში განიცადა და წარმოაჩენს ბავშვების მდგომარეობას. 2015 ბავშვთა მატერიალური და ფულადი სიღარიბის მაჩვენებლების კლების მიუხედავად, სუბიექტური სიღარიბისა და სოციალური გარიყულობის მაჩვენებლები გაიზარდა.

ცხრილი 9.4: სიღარიბისა და სოციალური გარიყულობის სხვადასხვა განზომილებაში მომხდარი ცვლილებები 2009, 2011, 2013 და 2015 წწ.

განზომილება	დარიბ და დეპრივაციაში მყოფ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვები %			
	2009	2011	2013	2015
უკიდურესი სიღარიბე	11.5	9.4	6.0	2.5
ფარდობითი სიღარიბე	28.4	25.2	27.1	26.8
ზოგადი სიღარიბე	49.0	40.8	28.4	21.7
მატერიალური დეპრივაცია	13.1	5.7	2.9	2.3
სუბიექტური სიღარიბე	36.3	32.1	22.9	37.2
სოციალური გარიყულობა	8.6	6.7	5.6	8.1
კომუნალური მომსახურების არქონა	60.3	59.8	53.7	53.9

საკმარისი სუფთა წყლის ხელმისაწვდომობა არის ფუნდამენტური საჭიროება, რომელსაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს შინამეურნეობებისა თუ ცალკეული ინდივიდების ფიზიკური ჯანმრთელობისა და ეკონომიკური კეთილდღეობისთვის. წყლის საკმარისი მარაგის არარსებობა ხშირად ხდება გარდაცვალებისა და სხვადასხვა დაავადების მიზეზი - განსაკუთრებით ბავშვებში. ამგვარად, წყლის ხელმისაწვდომობის გაზრდა საკვანძო ელემენტია ხუთ წლამდე ბავშვთა სიკვდილიანობისა თუ ავადმყოფობის შესამცირებლად, და ეს, ყველაზე მეტად, ქალაქების დარიბ უბნებს ეხება.

მეოთხე თავში აღწერილი საზომების გამოყენებით, 2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევა გვიჩვენებს, რომ საქართველოში სოფლად მცხოვრები ბავშვების 6%-ზე მეტი ცხოვრობს შინამეურნეობაში, რომლებსაც არ აქვთ სასმელი წყლის გაუმჯობესებული წყარო (ცხრილი 9.5).

ცხრილი 9.5: გაუმჯობესებული/არგაუმჯობესებული წყალმომარაგების მქონე შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვების პროცენტული რაოდენობა, 2015 წ.

წყალმომარაგების წყარო	ქალაქებში	სოფლებში	სულ
შენობაში შეყვანილი	90.8	55.5	73.9
სხვა სახით გაუმჯობესებული	9.0	38.4	23.1
არგაუმჯობესებული	0.2	6.1	3.0
შეუწონავი n-ი	1,046	1,893	2,939

ქალაქში მცხოვრები ბავშვების თითქმის 7% ცხოვრობს შინამეურნეობაში, სადაც სანიტარული პირობები არ არის გაუმჯობესებული. ეს ციფრი ბევრად უფრო მაღალია (41.3%) სოფლებში. არგაუმჯობესებულ სანიტარიულ პირობებში ხშირად იგულისხმება, ორმოიანი საპირფარეშოები ბეტონის იატაკის გარეშე (ცხრილი 9.6).

ცხრილი 9.6: გაუმჯობესებულ და არგაუმჯობესებულ სანიტარიულ პირობებში მცხოვრები ბავშვების პროცენტული რაოდენობა, 2015 წ.

სანიტარიული პირობები	ქალაქებში	სოფლებში	სულ
გაუმჯობესებული	93.2	58.7	76.7
არაგაუმჯობესებული	6.8	41.3	23.3
საზიარო	0.0	0.0	0.0
შეუწონავი n-ი	1,046	1,893	2,939

9.2 შემოსავლისა და მოხმარების სტრუქტურები

ბავშვიანი და უბავშვო შინამეურნეობათა შემოსავალ-გასავლის სტრუქტურები საკმაოდ განსხვავებულია. ბავშვიან შინამეურნეობებში ყოველთვიური მთლიანი საშუალო შემოსავალი 33%-ით, ხელფასის სახით მიღებული საშუალო შემოსავალი კი - 50%-ით უფრო მაღალია, ვიდრე უბავშვო შინამეურნეობებში. თუმცა, როცა შემოსავალს შინამეურნეობის წევრთა რაოდენობაზე ვანაწილებთ, სურათი რადიკალურად იცვლება (ცხრილი 9.7)

ცხრილი 9.7: შინამეურნეობის ყოველთვიური მთლიანი საშუალო შემოსავალი (ლარი) და შემოსავალი ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე, 2015 წ. (n=4,533)

შემოსავლის წყარო	შემოსავალი			შემოსავალი ეზპ-ზე		
	ბავშვების გარეშე	ბავშვებით	სულ	ბავშვების გარეშე	ბავშვებით	სულ
ხელფასი	257.6	387.6	307.7	121.8	117.8	120.3
თვითდასაქმება	79.8	121.3	95.8	40.8	36.9	39.3
სოციალური ტრანსფერები	146.6	136.5	142.7	97.9	39.9	75.6
კერძო ტრანსფერები	7.7	7.8	7.8	6.5	3.0	5.1
ქირით მიღებული შემოსავალი	2.7	1.9	2.4	1.2	0.7	1.0
უცხოეთიდან განხორციელებული ტრანსფერები	13.4	23.0	17.1	8.8	8.0	8.5
სხვა წყარო	32.6	40.1	35.5	17.3	12.4	15.4
სულ ყოველთვიური შემოსავალი	540.4	718.2	608.9	294.3	218.7	265.2

ეზპ-ზე შემოსავალი უფრო დაბალია იმ შინამეურნეობებში, რომლებშიც, სულ მცირე, ერთი ბავშვია. განსხვავება დიდია სოციალური ტრანსფერების თვალსაზრისითაც: უბავშვო შინამეურნეობები თვეში ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე, საშუალოდ, 97.9 ლარს იღებენ სოციალური დახმარების სახით მაშინ, როცა, ბავშვიან შინამეურნეობებში ეს თანხა, საშუალოდ, 39.9 ლარს შეადგენს.

თუკი შინამეურნეობების ხარჯების სტრუქტურას განვიხილავთ, დავინახავთ, რომ ტენდენცია არ იცვლება: ბავშვიანი შინამეურნეობებში საშუალო მოხმარება 50%-ით უფრო მაღალია, ვიდრე იმ შინამეურნეობებში, სადაც ბავშვები არ ცხოვრობენ; თუმცა, ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე გათვლით, ბავშვიანი შინამეურნეობები 20%-ით ნაკლებს მოიხმარენ (ცხრილი 9.8).

ცხრილი 9.8: ყოველთვიური მთლიანი საშუალო მოხმარება (ლარი) და მოხმარება ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე კატეგორიების მიხედვით, 2015 წ. (n=4,533)

მოხმარების კატეგორია	მოხმარება			მოხმარება ეზპ-ზე		
	ბავშვების გარეშე	ბავშვებით	სულ	ბავშვების გარეშე	ბავშვებით	სულ
სახლში კვება	275.9	414.2	329.2	158.6	126.6	146.3
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული გრძელვადიანი ხარჯები	257.5	400.1	312.4	136.9	124.5	132.1
განათლება	20.4	35.1	26	7.9	10.4	8.9

მოხმარების კატეგორია	მოხმარება			მოხმარება ეზპ-ზე		
	ბავშვების გარეშე	ბავშვებით	სულ	ბავშვების გარეშე	ბავშვებით	სულ
ჯანდაცვა	55.8	68.2	60.6	34.1	20.6	28.9
გარეთ კვება	18.6	25.9	21.4	10.1	8.1	9.3
არასაკვებ პროდუქტებზე გაწეული მიმდინარე ხარჯები	61.6	89.2	72.2	33.2	28.1	31.2
სულ ყოველთვიური მოხმარება	689.8	1032.7	821.8	380.8	318.3	356.7

9.3 დაბადების რეგისტრაცია

ბავშვების რაოდენობა, რომლებმაც მოიპოვეს სამართლებრივი იდენტიფიცირების უფლება, დაბადების რეგისტრაციის მონაცემებს ეფუძნება. ეს მონაცემები აღებულია მრავალინდიკატორიანი კლასტერული კვლევიდან (Multiple Indicator Cluster Survey (MICS)), რომელიც საქართველოში 2005 წელს ჩატარდა.

9.9 ცხრილში 2005 წლის დაბადების რეგისტრაციის მონაცემები 2011 და 2013 წლების მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის შედეგებთანაა შედარებული, რომელიც მთელი ქვეყნის მასშტაბით გაუმჯობესებულ სურათს ასახავს. მონაცემებზე მნიშვნელოვან გავლენას არ ახდენს სქესი, რეგიონი, ადგილმდებარეობა, ქალთა განათლების მაჩვენებელი, მოხმარების დონე ან ეროვნება.

ცხრილი 9.9: 0-დან 59 თვემდე ასაკის ბავშვთა დაბადების რეგისტრირების მაჩვენებლები 2005 და 2015 წლებში.

	დაბადების რეგისტრირების % 2005 წლის მრავალინდიკატორიანი კლასტერული კვლევის (MICS) მიხედვით (n=2,222)	დაბადების რეგისტრირების % 2011 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მიხედვით (n=888)	დაბადების რეგისტრირების % 2013 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მიხედვით (n=788)	დაბადების რეგისტრირების % 2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მიხედვით (n=972)
სქესი				
მამრობითი	91.6	98.1	99.4	99.7
მდედრობითი	92.3	99.0	99.9	99.5
რეგიონი				
თბილისი	98.8	99.2	100.0	100.0
აჭარა	95.8	100.0	100.0	98.2
გურია	96.4	100.0	100.0	100.0
იმერეთი, რაჭა	98.5	98.8	100.0	100.0
კახეთი	80.9	93.9	98.9	100.0
მცხეთა-მთიანეთი	96.2	100.0	98.2	100.0

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

	დაბადების რეგისტრირების % 2005 წლის მრავალინდიკატორიანი კლასტერული კვლევის (MICS) მიხედვით (n=2,222)	დაბადების რეგისტრირების % 2011 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მიხედვით (n=888)	დაბადების რეგისტრირების % 2013 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მიხედვით (n=788)	დაბადების რეგისტრირების % 2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მიხედვით (n=972)
ქვემო ქართლი	78.9	98.1	98.1	99.5
სამცხე-ჯავახეთი	84.7	100.0	100.0	100.0
სამეგრელო	89.0	98.6	100.0	98.4
შიდა ქართლი	91.2	96.1	100.0	100.0
ადგილმდებარეობა				
ქალაქი	96.6	98.7	99.6	99.7
სოფელი	87.1	98.3	99.7	99.5
ასაკი				
0-11 თვე	91.7	99.0	99.8	98.6
12-23 თვე	93.7	100.0	99.5	99.6
24-35 თვე	90.7	95.4	100.0	100.0
36-47 თვე	92.1	99.5	98.9	100.0
48-59 თვე	91.5	100.0	100.0	99.6
დედის განათლების დონე^ა				
საშუალოზე დაბალი	na	100.0	100.0	100.0
საშუალო	86.3	98.1	99.0	98.8
პროფესიული	95.0	97.0	100.0	100.0
უმაღლესი	96.2	99.5	100.0	100.0
კეთილდღეობის ინდექსის კვინტილები^ბ				
უღარიბესი	89.1	98.8	98.9	98.7
მეორე	83.7	97.8	100.0	99.7
საშუალო	89.8	98.1	100.0	100.0
მეოთხე	96.7	99.5	99.5	100.0
უმდიდრესი	98.0	98.4	100.0	100.0
შინამეურნეობის თავ-კაცის ეროვნება				
ქართველი	94.1	99.0	99.9	99.8
აზერბაიჯანელი	72.7	96.6	97.1	99.1
სომეხი	89.8	95.5	100.0	100.0
სხვა ეროვნების	96.9	100.0	100.0	91.0
სულ	91.9	98.5	99.6	99.6

a 2011, 2013 და 2015 წლების მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მონაცემები დაფუძნებულია შინამეურნეობაში ყველა ქალის უმაღლესი განათლების დონეზე

b 2011, 2013 და 2015 წლების მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მონაცემები დაფუძნებულია სამომხმარებლო კვინტილებზე.

9.4 დასწრება სკოლამდელ დაწესებულებებსა და სკოლებში

წინამდებარე ანგარიში შეისწავლის ბავშვთა დასწრებას ფორმალურ სასწავლო დაწესებულებებში. 2013 წელს საქართველოს მთავრობამ შემოიღო სკოლამდელი აღზრდის უფასო სისტემა.

2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მიხედვით, კვლევის წინა სასწავლო წლის განმავლობაში საბავშვო ბაღებში 3-5 წლამდე ბავშვების 62.3% დადიოდა. აქ შედიოდა 3 წლის ბავშვთა 42.8%, 4 წლის ბავშვთა 66.2% და 5 წლის ბავშვთა 78.5%. მათგან 96.7% სახელმწიფო ბაგა-ბაღებში, 3.3% კი - კერძო ბაგა-ბაღებში დადიოდა. დასწრების მხრივ გოგონებსა (63.3%) და ბიჭებს (61.5%) შორის მნიშვნელოვანი განსხვავება არ არის. დასწრების საერთო მაჩვენებელი ოდნავ გაზრდილია, თუმცა კერძო სკოლამდელ დაწესებულებებში დასწრება შემცირდა (ცხრილი 9.10)

ცხრილი 9.10: 3-5 წლის ბავშვთა საბავშვო ბაღში დასწრების მაჩვენებლები დაწესებულების ტიპის მიხედვით, 2011, 2013 და 2015 წლებში

საბავშვო ბაღის ტიპი	ბაღში მოსიარულე 3-5 წლის ბავშვთა %		
	2011	2013	2015
საჯარო	36.6	52.7	60.3
კერძო	4.4	5.2	2.0
სულ	41.0	57.9	62.3

მთლიანობაში, 3-5 წლის ბავშვთა საბავშვო ბაღში დასწრების მაჩვენებელი ქალაქებში უფრო მაღალია, ვიდრე სოფლებში. გარდა ამისა, მონაცემთა რეგიონული განაწილება ცხადყოფს, რომ დასწრების ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი ქვემო ქართლს, აჭარას, შიდა ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთს აქვს. (ცხრილი 9.11)

ცხრილი 9.11: 3-5 წლის ბავშვთა სკოლამდელ დაწესებულებებში დასწრების მაჩვენებელი ქალაქებში/სოფლებში და რეგიონებში, 2015 წ.

ბაღში მოსიარულე 3-5 წლის ბავშვთა %	
მდებარეობა	
ქალაქებში	67.6
სოფლად	55.1
რეგიონი	
თბილისი	64.8
აჭარა	45.6
გურია	77.4
იმერეთი, რაჭა	63.1
კახეთი	75.9
მცხეთა-მთიანეთი	73.1
ქვემო ქართლი	43.7
სამცხე-ჯავახეთი	52.6

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

ბაღში მოსიარულე 3-5 წლის ბავშვთა %	
სამეგრელო	79.4
შიდა ქართლი	52.2
სულ	62.3

უფრო შეძლებულ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვებისთვის მეტად ხელმისაწვდომია სკოლამდელი სერვისები, ვიდრე ღარიბი შინამეურნეობების ბავშვებისთვის. გარდა ამისა, მნიშვნელობა აქვს ბავშვთა შინამეურნეობების მოხმარების კვინტილსაც. ცხრილი 9.12 გვიჩვენებს, რომ თუკი საბავშვო ბაღში უმდიდრესი კვინტილის 3-დან 5 წლამდე ბავშვების თითქმის 70% დადიოდა, უღარიბესი კვინტილში ეს ციფრი მხოლოდ 51.8%-ს შეადგენდა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, უღარიბესი კვინტილის ბავშვებთან დასწრების მაჩვენებელი უმდიდრესი კვინტილის ბავშვების მაჩვენებელზე ბევრად დაბალია.

ცხრილი 9.12: 3-დან 5 წლამდე ბავშვების საბავშვო ბაღში დასწრება შინამეურნეობის (ეზპ-ის) მოხმარების კვინტილის მიხედვით, 2015 წ. (n=574)

კვინტილის ჯგუფი	ბაღში მოსიარულეთა მთლიანი რაოდენობა	%	გოგონების %	ბიჭების %	% 2013 წელს
1 (უღარიბესი)	87	51.8	58.4	48.0	45.6
2	79	62.4	52.4	73.4	48.4
3	71	66.2	71.9	61.5	56.7
4	65	67.9	68.7	67.4	67.8
5 (უმდიდრესი)	51	69.9	74.2	66.5	75.8
სულ	353	62.3	63.3	61.5	57.9

2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის თანახმად, სახელმწიფო სრულად აფინანსებდა ბავშვების სახელმწიფო საბავშვო ბაღებში დასწრებას (96.7%). უფრო შეძლებულ კვინტილებში მაღალია კერძო ბაღების ხელმისაწვდომობა. თუკი პირველ კვინტილის ბავშვებიდან კერძო ბაგა-ბაღში არავინ დადიოდა, უმდიდრეს კვინტილის ბავშვებში ეს მაჩვენებელი 11.1%-ს შეადგენს (ცხრილი 9.13).

ცხრილი 9.13: 3-5 წლის ბავშვთა ბაგა-ბაღის ტიპი შინამეურნეობის (ეზპ-ის) მოხმარების კვინტილის მიხედვით, 2015 წ.

კვინტილის ჯგუფი	ბაღში მოსიარულეთა მთლიანი რაოდენობა	მთლიანად შინამეურნეობა	მთლიანად სახელმწიფო
1 (უღარიბესი)	87	0.0	100.0
2	79	1.3	98.7
3	71	0.4	99.6
4	65	5.6	94.4
5 (უმდიდრესი)	51	11.1	88.9
სულ	353	3.3	96.7

3-დან 5 წლამდე ბავშვთა 18% ვერ იღებს სკოლამდელ მომსახურებას რაიონში საბავშვო ბაღის არარსებობის, ან დაწესებულებაში თავისუფალი ადგილების არქონის გამო. ინფრასტრუქტურის არარსებობის შემთხვევები სოფლებში უფრო ხშირია (20.7%), ვიდრე ქალაქებში (1.9%). მეორე მხრივ, ქალაქელ ბავშვთა 11.3% მომლოდინეთა სიაშია შეყვანილი სკოლამდელ დაწესებულებებში თავისუფალი ადგილების არარსებობის გამო. სოფლებში ამ პრობლემის წინაშე ბავშვთა 2.7% დგას (ცხრილი 9.13 (ა)).

ცხრილი 9.13 (ა): 3-5 წლის ბავშვთა ბაგა-ბაღში არსიარულის მიზეზები ადგილმდებარეობის მიხედვით, 2015 წ.

	ქალაქად	სოფლად	სულ
დადის საბავშვო ბაღში	67.9	54.6	62.3
ჯერ ძალიან პატარაა	5.5	8.2	6.6
რაიონში არ არის საბავშვო ბაღი	1.9	20.7	9.9
საბავშვო ბაღი ძალიან შორსაა	0.9	4.9	2.6
ვერ ვიხდით გადასახადს/არ გვაქვს საშუალება	0.6	0.2	0.4
გვყავს ოჯახის წევრი, რომელიც უვლის ბავშვს	3.9	2.0	3.1
გვყავს სხვა ოჯახის წევრი პიროვნება, რომელიც უვლის ბავშვს	0.0	0.2	0.1
არ არის მისი ასაკის ბავშვთათვის განკუთვნილი ბაგა-ბაღი	0.5	0.3	0.4
ვართ მომლოდინეთა სიაში	11.3	2.7	7.7
სხვა	3.3	2.6	3.0
გვიჭირს პასუხის გაცემა	4.3	3.6	4.0
სულ	100	100	100

რასაკვირველია, 2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევისას, კითხვების დასმის პერიოდში ბავშვები ერთი წლით პატარები იქნებოდნენ. კვლევის მომენტისთვის 3-დან 6 წლამდე ბავშვთა დაფარვის მიზნით ჩატარებული განმეორებითი ანალიზის შედეგები მოცემულია 9.14 ცხრილში.

ცხრილი 9.14: 3-დან 6 წლამდე ბავშვების საბავშვო ბაღში დასწრება შინამეურნეობის (ეზპ-ის) მოხმარების კვინტილის მიხედვით, 2015 წ. (n=708)

კვინტილის ჯგუფი	ბაღში მოსიარულეთა მთლიანი რაოდენობა	%	გოგონების %	ბიჭების %	% 2013 წელს
1 (უღარიბესი)	117	56.4	63.6	52.2	47.6
2	101	64.8	56.9	73.0	46.9
3	92	70.5	78.0	63.3	57.1
4	83	69.0	72.4	66.9	68.2
5 (უმდიდრესი)	69	73.2	74.6	72.3	76.0
სულ	462	65.6	67.7	64.1	58.2

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

დასწრების მაჩვენებელი შეძლებულ შინამეურნეოებში კვლავაც უფრო მაღალია, თუმცა სხვაობა სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი არაა.

7 წლის ბავშვთა სკოლაში სიარულის თვალსაზრისით, 2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევამ უღარიბესსა და უმდიდრეს ჯგუფებს შორის თითქმის ვერანაირი სხვაობა ვერ გამოავლინა. სკოლის გაკვეთილებს ბავშვთა 96.9% ესწრება: გოგონათა 96.2%, ხოლო ბიჭების 97.5%. სქესის ეფექტი უმნიშვნელოა, ისევე როგორც თითქმის არ შეიმჩნევა სამომხმარებლო კვინტილებს შორის განსხვავება (ცხრილი 9.15).

ცხრილი 9.15: 7 წლის ბავშვთა დასწრება სკოლაში, შინამეურნეობის (ეზპ-ის) მოხმარების კვინტილის მიხედვით, 2015 წ. (n=358)

კვინტილის ჯგუფი	სკოლაში მოსიარულეთა მთლიანი რაოდენობა	%	გოგონების %	ბიჭების %	% 2013 წელს
1 (უღარიბესი)	98	94.5	93.1	95.9	99.5
2	69	94.1	95.1	93.1	96.2
3	73	99.3	98.1	100.0	97.5
4	55	99.5	99.1	100.0	100.0
5 (უმდიდრესი)	48	97.7	96.8	98.6	100.0
სულ	343	96.9	96.2	97.5	98.5

გოგონებისა და ბიჭების დაწყებით ან საშუალო სკოლაში სიარულის თვალსაზრისით სხვაობა სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი არაა, თუმცა, საშუალო სკოლის უფროს კლასებში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ადგილმდებარეობის ფაქტორი: ქალაქებში 15-18 წლის ბავშვთა 90.9% დადის სკოლაში, სოფლებში კი ეს მაჩვენებელი მხოლოდ 78.4%-ს შეადგენს (ცხრილი 9.16)

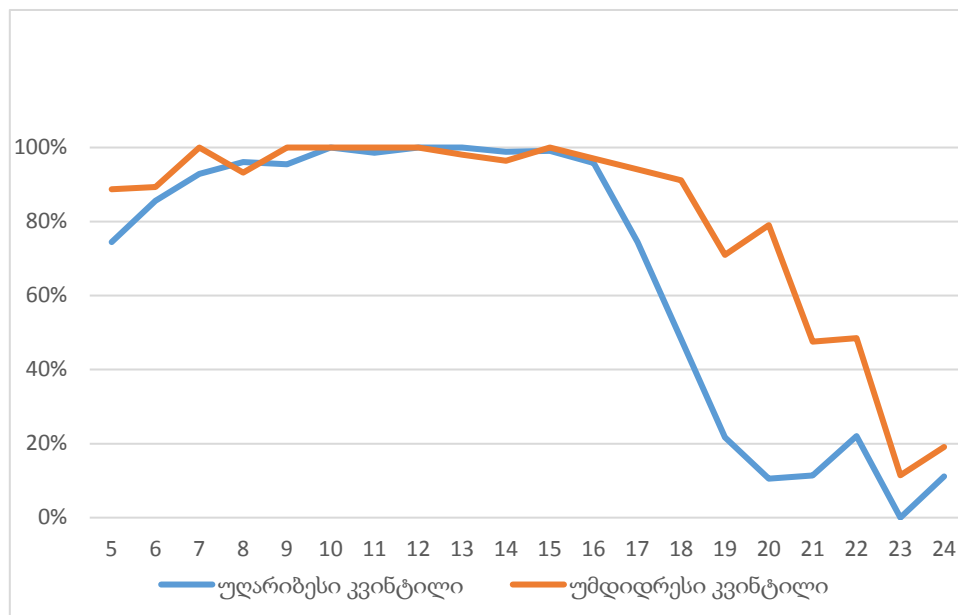
ცხრილი 9.16: დაწყებით და საშუალო სკოლაში დასწრება 2015 წელს

	დაწყებით სკოლაში დასწრების მაჩვენებელი	საშუალო სკოლაში დასწრების მაჩვენებელი	
	6-12 წლისები (n=1037)	12-15 წლისები (n=533)	15-18 წლისები (n=593)
სქესი			
მდედრობითი	97.1	98.7	83.7
მამრობითი	97.7	99.4	84.7
ადგილმდებარეობა			
ქალაქები	97.7	99.8	90.9
სოფლები	97.1	98.3	78.4
რეგიონი			
თბილისი	98.0	100.0	92.5
აჭარა	100	98.5	82.2
გურია	97.0	93.5	80.8

	დაწყებით სკოლაში დასწრების მაჩვენებელი	საშუალო სკოლაში დასწრების მაჩვენებელი	
	6-12 წლისები	12-15 წლისები	15-18 წლისები
იმერეთი, რაჭა	97.3	99.1	85.0
კახეთი	95.3	98.2	87.5
მცხეთა-მთიანეთი	91.6	94.3	83.0
ქვემო ქართლი	97.6	99.0	71.5
სამცხე-ჯავახეთი	98.6	100.0	79.4
სამეგრელო	94.2	100.0	81.9
შიდა ქართლი	97.8	98.3	76.2
სულ	97.4	99.0	84.3

არსებობს აშკარა განსხვავება უღარიბესი და უმდიდრესი კვინტილების ბავშვების სასწავლო დაწესებულებაში დასწრების თვალსაზრისით. ნაკლებად შეძლებული ადრეული ასაკის ბავშვები უფრო ნაკლებად არიან ჩართული სკოლამდელ ან დაწყებითი სკოლის დაწესებულებებში, ვიდრე იგივე ასაკის ბავშვები მეტად შეძლებული შინამეურნეობებიდან. განსხვავება უფრო მნიშვნელოვანია 16 წლის ზემოთ, როცა ღარიბ შინამეურნეობებში მცხოვრები ბავშვები თავს ანებებენ სასწავლო დაწესებულებაში სიარულს - სავარაუდოდ, იმისათვის, რომ მატერიალურად დაეხმარონ საკუთარ ოჯახებს (დიაგრამა 9.1). უღარიბესი კვინტილის 21 წლის ახალგაზრდათა მხოლოდ 10% დადის რაიმე სახის საგანმანათლებლო დაწესებულებაში, მაშინ, როცა უმდიდრეს ამავე ასაკის ახალგაზრდათა ნახევარი სწავლობს.

დიაგრამა 9.1 საგანმანათლებლო დაწესებულებებში დასწრება ასაკის მიხედვით უღარიბეს და უმდიდრეს სამომხმარებლო კვინტილებში

9.5 ბავშვის განვითარება

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ბავშვის გონებრივი განვითარება განსაკუთრებით სწრაფად ცხოვრების პირველი 3-4 წლის განმავლობაში მიმდინარეობს და ამ პერიოდში ოჯახის ზრუნვის ხარისხი გადამწყვეტ როლს თამაშობს მის ჩამოყალიბებაში. ამ მხრივ, კვლევაში შეგროვებულია ინფორმაცია ადრეული სწავლების ხელშემწყობი სხვადასხვა ღონისძიებების შესახებ. მათ შორისაა, ბავშვებთან ერთად უფროსთა ჩართვა ისეთ აქტივობებში, როგორებიცაა წიგნების კითხვა, ან ილუსტრირებული წიგნების თვალიერება; ზღაპრების მოყვლა; სიმღერა; ბავშვების გაყვანა შემოღობილ ტერიტორიაზე, ან ეზოში; ბავშვებთან თამაში და მათთან ერთად სახელების შერქმევა, თვლა ან ხატვა.

3-დან 5 წლამდე ბავშვების 83.3% კვლევის წინმსწრები სამი დღის განმავლობაში უფროსებთან ერთად იყო ჩართული ოთხზე მეტ აქტივობაში, რომლებმაც მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ბავშვთა სწავლისა და სკოლისათვის მომზადებას (ცხრილი 9.17). ცხრილი, აგრეთვე, ასახავს ამ აქტივობებში მამების ჩართულობას და გვიჩვენებს, რომ ბავშვთა 34.7%-ის მამები ერთ, ან მეტ ასეთ აქტივობაში მონაწილეობდნენ.

ბავშვებთან მამების ურთიერთობის თვალსაზრისით, არანაირი გენდერული განსხვავება არ არსებობს. თუმცა აქტივობებში ჩართული უფროსების წილი გოგოების შემთხვევაში ცოტა უფრო მაღალია (84.5%), ვიდრე ბიჭების შემთხვევაში (81.7%). ბავშვებთან დაკავშირებულ აქტივობებში უფროსთა ჩართულობა ყველაზე მაღალი სამეგრელოში იყო (100%) იყო, ყველაზე დაბალი კი - მცხეთა-მთიანეთში (66.5%). მამების ჩართულობის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი კახეთსა (56%) და სამეგრელოში (54.5%), ყველაზე დაბალი კი - გურეასა (10%) და მცხეთა-მთიანეთში (10.6%) დაფიქსირდა. ბავშვთა სწავლის ხელშემწყობ აქტივობებში უფროსთა ჩართულობის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი სხვაობა არ შეიმჩნევა, როცა ერთმანეთს უღარიბეს და უმდიდრეს შინამეურნეოებს ვადარებთ.

ცხრილი 9.17: 36-59 თვის იმ ბავშვების პროცენტული რაოდენობა, რომლებთან ერთადაც შინამეურნეობის უფროსი წევრი ჩართული იყო სწავლისა და სკოლისთვის მოსამზადებელ აქტივობებში ბოლო სამი დღის განმავლობაში, შინამეურნეობაში არსებული საბავშვო წიგნების რაოდენობის მიხედვით (n=381)

	36-59 თვის ბავშვთა პროცენტული რაოდენობა		აქტივობების საშუალო რაოდენობა	შინამეურნეობაში არის:
	ვისთან ერთადაც შინამეურნეობის უფროსი წევრები ჩართულები იყვნენ ოთხ, ან მეტ აქტივობაში	ვისთან ერთადაც მამა ჩართული იყო ერთ, ან მეტ აქტივობაში	ბავშვთან ერთად აქტივობებში ჩართული შინამეურნეობის რომელიმე უფროსი წევრი	სამი ან მეტი საბავშვო წიგნი
სქესი				
მამრობითი	81.71	34.68	4.98	57.87
მდედრობითი	84.49	34.7	4.92	58.17

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

	36-59 თვის ბავშვთა პროცენტული რაოდენობა		აქტივობების საშუალო რა- ოდენობა	შინამეურ- ნეობაში არის:
	ვისთან ერთადაც შინამეურნეობის უფროსი წევრები ჩართულები იყვ- ნენ ოთხ, ან მეტ აქტივობაში	ვისთან ერ- თადაც მამა ჩართული იყო ერთ, ან მეტ აქტივობაში	ბავშვთან ერთად აქტივობებში ჩართული შინა- მეურნეობის რო- მელიმე უფროსი წევრი	სამი ან მეტი საბავშვო წიგნი
რეგიონი				
თბილისი	73.34	32.15	4.47	74.37
აჭარა	92.95	19.4	5.60	61.69
გურია	84.84	9.98	4.82	69.77
იმერეთი, რაჭა	88.67	32.85	5.20	49.62
კახეთი	86.65	56.03	5.13	61.96
მცხეთა-მთიანეთი	66.54	10.62	3.78	50.34
ქვემო ქართლი	79.33	39.64	4.78	45
სამცხე-ჯავახეთი	71.5	11.02	4.67	39.61
სამეგრელო	100	54.54	5.49	49.49
შიდა ქართლი	88.16	35.68	5.24	44.18
ადგილმდებარეობა				
ქალაქში	83.48	34.42	4.95	70.87
სოფლებში	83.07	35.05	4.95	40.28
ასაკი				
36-47 თვე	81.94	32.66	4.89	55.37
48-59 თვე	84.76	36.83	5.02	60.78
კეთილდღეობის ინდექსის კვინტილები				
უღარიბესი	84.65	35.2	5.02	40.43
მეორე	77.37	22.27	4.74	51.34
საშუალო	88.79	35.9	5.15	69.64
მეოთხე	85.16	44.45	5.03	70.86
უმდიდრესი	81.54	39.18	4.84	73.69
სულ	83.31	34.69	4.95	58

წიგნებთან ადრეულ წლებში ზიარება არა მხოლოდ ეხმარება ბავშვს ბეჭდვითი კულტურის უკეთ გააზრებაში, არამედ აძლევს მას სხვების კითხვის პროცესის ნახვის საშუალებას - მაგალითად, როგორ ასრულებენ უფროსი და-ძმები სასკოლო დავალებებს. ოჯახში წიგნების არსებობას დიდი მნიშვნელობა აქვს შემდგომი აკადემიური მოსწრებისა და IQ-ქულებისთვის.

საქართველოში 36-59 თვის ბავშვთა მხოლოდ 58%-ს აქვს სამი ან მეტი საბავშვო წიგნი. გენდერული თვალსაზრისით, თითქმის არანაირი სხვაობა არ დაფიქსირებულა, თუმცა საბავშვო წიგნებზე ქალაქის ბავშვებს უფრო მიუწვდებათ ხელი, ვიდრე სოფლად მცხოვრებ ბავშვებს. 3-დან 5 წლამდე ბავშვების პროცენტული წილი, რომლებსაც სამი ან მეტი საბავშვო წიგნი აქვთ ქალაქებში 70.9%-ს შეადგენს, სოფელში კი ეს მაჩვენებელი მხოლოდ 40.3%-ია. საბავშვო წიგნების პროცენტული მაჩვენებელი უშუალო კავშირშია კეთილდღეობის ინდექსთან; უღარიბესი კვინტილის ბავშვთა 40.4%-ს სახლში აქვს სამი ან მეტი წიგნი, მაშინ, როცა უმდიდრეს კვინტილის ბავშვებში ეს ციფრი 73.7%-ს შეადგენს.

ბავშვის ადრეული განვითარების ინდექსი (ECD Index) აფასებს, სწორად ვითარდება თუ არა ბავშვი კითხვა-დათვლის, ფიზიკურ, სოციალურ-ემოციურ და სწავლის სფეროებში. 3-დან 5 წლამდე ბავშვების მხოლოდ 19.1%-ს შეუძლია „კითხვა და დათვლა“. ანუ ბავშვს შეუძლია ამოიცნოს/დაასახელოს ალფავიტის, სულ მცირე, ათი ასო; ამოიცნოს, მინიმუმ, ოთხი მარტივი, ხელით დაწერილი სიტყვა; ან დაასახელოს და ამოიცნოს ყველა ციფრი 1-დან 10-ის ჩათვლით. 48-59 თვის ბავშვებშიც კი, მხოლოდ 29.1%-ს შეუძლია „კითხვა და დათვლა“. ბავშვთა ადრეული განათლების სისტემაში ჩართვა ცოტათი ზრდის ამ შედეგს, რადგან ბაღებში მოსიარულე ბავშვების 24%-მა იცის „კითხვა და დათვლა“ ზემოთ მოყვანილი განმარტების შესაბამისად, მაშინ როცა ბაგა-ბაღში არმოსიარულე ბავშვებში ეს მაჩვენებელი მხოლოდ 13.1%-ს შეადგენს.

ბავშვთა განვითარების მაჩვენებელი ფიზიკურ, სოციალურ-ემოციურ და სწავლის სფეროებში ბევრად უფრო მაღალია, ვიდრე „კითხვისა და დათვლის“ მხრივ. 3-დან 5 წლამდე ბავშვების თითქმის 97%, ფიზიკური უნარების თვალსაზრისით, სწორად ვითარდება, რაც გულისხმობს, რომ ბავშვს შეუძლია მიწიდან ისეთი მცირე ზომის საგნების ორი თითით აღება, როგორებიცაა ჯოხი ან ქვა; ან რომ ზოგჯერ ავადმყოფობა ხელს არ უშლის თამაშში. ბავშვთა 96% სწორად ვითარდება სწავლითი უნარების თვალსაზრისით, რაც იმას ნიშნავს - რომ ბავშვს შეუძლია მიჰყვეს უბრალო მითითებებს რაიმე საქმის კეთებისას; ან დამოუკიდებლად გააკეთოს რაღაც. სოციალურ-ემოციური უნარები ბავშვთა 92.2%-ს აქვს, რაც გულისხმობს ბავშვის შესაძლებლობას ჩხუბის ან ადვილად გაღიზიანების გარეშე იურთიერთოს სხვა ბავშვებთან. ამ განსაზღვრების თანახმად, 3-დან 5 წლამდე ბავშვების 88.4% სწორად ვითარდება, ოთხი სფეროდან, სულ მცირე, სამ სფეროში. ბავშვის ადრეული განვითარების ინდექსში საბავშვო ბაღებში მოსიარულე ბავშვთა პროცენტული მაჩვენებელი მხოლოდ 5.7 პროცენტული ერთეულით (91.0%) აღემატება ბაღში არმოსიარულე ბავშვთა მაჩვენებელს (85.3%)

ცხრილი 9.18: 36-59 თვის იმ ბავშვების პროცენტული რაოდენობა, რომლებიც სწორად ვითარდებიან კითხვა-დათვლის, ფიზიკური, სოციალურ-ემოციური და სწავლის თვალსაზრისით და ადრეული განვითარების ინდექსის ქულების მხრივ (n=381)

	36-59 თვის იმ ბავშვთა პროცენტული რაოდენობა, რომლებიც სწორად ვითარდებიან მოცემულ სფეროებში				ბავშვის ადრეული განვითარების ინდექსის ქულა
	კითხვა-დათვლა	ფიზიკური	სოციალურ-ემოციური	სწავლითი	
სქესი					
მამრობითი	21.39	96.01	92.48	95.9	87.66
მდედრობითი	15.93	98.58	91.71	96.85	89.41
რეგიონი					
თბილისი	13.04	93.5	94.89	98.54	89.84
აჭარა	22.12	100	97.65	100	97.65
გურია	26.27	100	94.91	90.02	90.02
იმერეთი, რაჭა	14.04	98.53	94.23	92.19	86.42
კახეთი	15.36	100	96.53	93.83	90.36
მცხეთა-მთიანეთი	20.04	100	89.2	94.6	89.2
ქვემო ქართლუი	22.34	97.24	75.47	98.62	75.47
სამცხე-ჯავახეთი	10.09	90.58	78.2	91.86	76.93
სამეგრელო	31.42	100	93.31	95.65	91.31
შიდა ქართლო	44.18	100	100	100	100
ადგილმდებარეობა					
ქალაქში	21.8	96.64	95.18	96.51	90.6
სოფელში	15.31	97.74	87.97	96.02	85.38
ასაკი					
36-47 კვირა	9.59	95.35	91.08	94.32	84.75

ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობა საქართველოში

	36-59 თვის იმ ბავშვთა პროცენტული რაოდენობა, რომლებიც სწორად ვითარდებიან მოცემულ სფეროებში				ბავშვის ადრეული განვითარების ინდექსის ქულა
	კითხვა-დათვა	ფიზიკური	სოციალურ-ემოციური	სწავლითი	
48-59 კვირა	29.11	98.97	93.29	98.4	92.27
სკოლამდელ სასწავლო დაწესებულებაში სიარული					
დასწრება	23.95	98.72	93.48	97.43	90.95
არდასწრება	13.13	95.14	90.53	94.93	85.31
კეთილდღეობის ინდექსის კვინტილები					
უღარიბესი	19.62	99.46	94.54	94.7	89.5
მეორე	21.32	99.45	89.36	94.58	87.22
საშუალო	18.11	89.51	92.39	100	82.88
მეოთხე	13.06	94.77	94.32	94.7	91.08
უმდიდრესი	22.98	100	88.85	100	90.72
სულ	19.07	97.1	92.15	96.3	88.41

ბავშვზე არასათანადო ზრუნვად ითვლება მდგომარეობა, როცა ბავშვებს კვირაში ერთხელ მაინც ერთ საათზე მეტი ხნით ტოვებენ მარტო, ან 10 წელზე უმცროსი სხვა ბავშვის მეთვალყურეობის ქვეშ. 3-დან 5 წლამდე ბავშვთა პროცენტულ მაჩვენებელს, რომლებიც უკანასკნელი კვირის განმავლობაში, სულ მცირე, ერთი საათით მაინც დატოვეს მარტო, ან 10 წელზე უმცროსი სხვა ბავშვის მეთვალყურეობის ქვეშ, ცხრილი 9.16 გვიჩვენებს. ამ ასაკობრივი ჯგუფის ბავშვთა 6.4% კვლევის დაწყების წინა კვირაში ერთხელ მაინც იქნა დატოვებული არასათანადო ზრუნვის პირობებში. სახლში მარტო დატოვებულ 3-დან 5 წლამდე ბავშვთა ყველაზე დიდი წილი ქვემო ქართლის, იმერეთისა და შიდა ქართლის რეგიონებზე მოდის. სოფლების შინამეურნეობებში უფრო ხშირად ტოვებენ პატარა ბავშვებს მარტო ვიდრე ქალაქების შინამეურნეობებში, და ეს, როგორც ჩანს, სულაც არაა დამოკიდებული ოჯახის შეძლებულობაზე.

ცხრილი 9.19: მარტო დატოვებულ 3-დან 5 წლამდე ბავშვთა პროცენტული მაჩვენებელი (n=564)

3-დან 5 წლამდე ბავშვთა პროცენტული მაჩვენებელი			
	მარტო დატოვებს წინა კვირაში	დატოვებს წინა კვირაში ათ წელზე უმცროსი სხვა ბავშვის მეთვალყურეობის ქვეშ	დატოვებს წინა კვირაში არასათანადო ზრუნვის პირობებში
სქესი			
მამრობითი	4.2	4.1	6.2
მდედრობითი	6.0	3.3	6.7
რეგიონი			
თბილისი	0.0	2.3	2.3
აჭარა	1.7	0.0	1.7
გურია	3.1	0.0	3.1
იმერეთი, რაჭა	11.8	6.7	13.0
კახეთი	7.6	3.5	8.7
მცხეთა-მთიანეთი	3.5	0.0	3.5
ქვემო ქართლში	12.6	7.5	12.7
სამცხე-ჯავახეთი	5.0	5.1	5.1
სამეგრელო	1.5	3.0	3.0
შიდა ქართლო	6.4	4.4	11.0
ადგილმდებარეობა			
ქალაქში	3.3	2.5	4.5
სოფელში	7.4	5.4	9.0
კეთილდღეობის ინდექსი (კვინტილი)			
უღარიბესი	5.8	3.5	5.8
მეორე	4.3	4.5	5.5
საშუალო	3.6	3.1	6.1
მეოთხე	5.4	3.8	7.2
უმდიდრესი	5.9	3.6	8.3
სულ	5.0	3.7	6.4

დასკვნა

ამ ბავშვებისთვის სიღარიბის მაჩვენებელმა ფარდობითი სიღარიბის გარდა, სიღარიბის ყველა ზღვართან მიმართებით დაიკლო. ბავშვები კვლავ უფრო მეტად დგანან სიღარიბის საფრთხის წინაშე, ვიდრე ზოგადად, მოსახლეობა, ან პენსიონერები. ბავშვთა სიღარიბის მაჩვენებლები 50%-ით უფრო მაღალია სოფლებში, ვიდრე ქალაქებში.

ეზპ-ზე შემოსავალი უფრო დაბალია იმ შინამეურნეობებში, რომლებშიც, სულ მცირე, ერთი ბავშვია. განსხვავება დიდია სოციალური ტრანსფერების თვალსაზრისითაც: უბავშვო შინამეურნეობები თვეში ერთ ეკვივალენტურ ზრდასრულ პირზე, საშუალოდ, 97.9 ლარს იღებენ სოციალური დახმარების სახით მაშინ, როცა, ბავშვიან შინამეურნეობებში ეს თანხა, საშუალოდ, 39.9 ლარს შეადგენს.

2015 წლის მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევის მოდელის მიხედვით, კვლევის წინასასწავლო წლის განმავლობაში საბავშვო ბაღებში 3-5 წლამდე ბავშვების 62.3% დადიოდა. მათგან 96.7% სახელმწიფო ბაგა-ბაღებში, 3.3% კი - კერძო ბაგა-ბაღებში დადიოდა. დასწრების მხრივ გოგონებსა (63.3%) და ბიჭებს (61.5%) შორის მნიშვნელოვანი განსხვავება არ არის.

თუკი უმდიდრეს კვინტილში საბავშვო ბაღებში 3-დან 5 წლამდე ბავშვების თითქმის 70% დადიოდა, უღარიბეს კვინტილში ეს მაჩვენებელი 51.8%-ს შეადგენს. თუკი პირველ კვინტილის ბავშვებიდან კერძო ბაგა-ბაღში არავინ დადიოდა, უმდიდრეს კვინტილის ბავშვებში ეს ციფრი 11.1%-ს შეადგენს.

3-დან 5 წლამდე ბავშვთა 18% ვერ იღებს სკოლამდელ მომსახურებას რაიონში საბავშვო ბაღის არარსებობის, ან დაწესებულებაში თავისუფალი ადგილების არქონის გამო. ინფრასტრუქტურის არარსებობის შემთხვევები სოფლებში უფრო ხშირია (20.7%), ვიდრე ქალაქებში (1.9%). მეორე მხრივ, ქალაქელ ბავშვთა 11.3% მომლოდინეთა სიაშია შეყვანილი სკოლამდელ დაწესებულებებში თავისუფალი ადგილების არარსებობის გამო. სოფლებში ამ პრობლემის წინაშე ბავშვთა 2.7% დგას.

დაწყებით ან საშუალო სკოლაში გოგონებისა და ბიჭების დასწრების მხრივ სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი განსხვავება არ არსებობს, თუმცა საშუალო სკოლის მაღალ კლასებში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სასწავლებლის ადგილმდებარეობა: ქალაქებში 12-18 წლის ბავშვთა 95.1% დადის საშუალო სკოლაში უმაღლესი განათლების დაწესებულებაში; სოფლებში კი ეს მაჩვენებელი მხოლოდ 87.7%-ს შეადგენს. უღარიბეს კვინტილში 21 წლის ახალგაზრდათა მხოლოდ 10% დადის რაიმე სახის სასწავლო დაწესებულებაში მაშინ, როცა უმდიდრეს კვინტილში იმავე ასაკობრივი ჯგუფის ნახევარი იღებს განათლებას.

3-დან 5 წლამდე ბავშვების 83.3% კვლევის წინმსწრები სამი დღის განმავლობაში უფროსებთან ერთად იყო ჩართული ოთხზე მეტ აქტივობაში, რომლებმაც მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ბავშვთა სწავლისა და სკოლისათვის მომზადებას (ცხრილი 9.17). ცხრი-

ლი, აგრეთვე, ასახავს ამ აქტივობებში მამების ჩართულობას და გვიჩვენებს, რომ ბავშვთა 34.7%-ის მამები ერთ, ან მეტ ასეთ აქტივობაში მონაწილეობდნენ.

საქართველოში 36-59 თვის ბავშვთა მხოლოდ 58%-ს აქვს სამი ან მეტი საბავშვო წიგნი. გენდერული თვალსაზრისით, თითქმის არანაირი სხვაობა არ დაფიქსირებულა, თუმცა საბავშვო წიგნებზე ქალაქის ბავშვებს უფრო მიუწვდებათ ხელი, ვიდრე სოფლად მცხოვრებ ბავშვებს.